

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายวิจิตร กาญจนวัลย์

สรรพสามิตจังหวัดชลบุรี

และ

ฌาปนกิจศพ

คุณแม่ชิด กาญจนวัลย์

ณ เมรุวัดสะแก

อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วันอาทิตย์ ที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

ขอขอบพระคุณท่านผู้มีเกียรติ

และญาติมิตรที่เคารพทุกท่าน

ที่กรุณาให้เกียรติมาในงานนี้

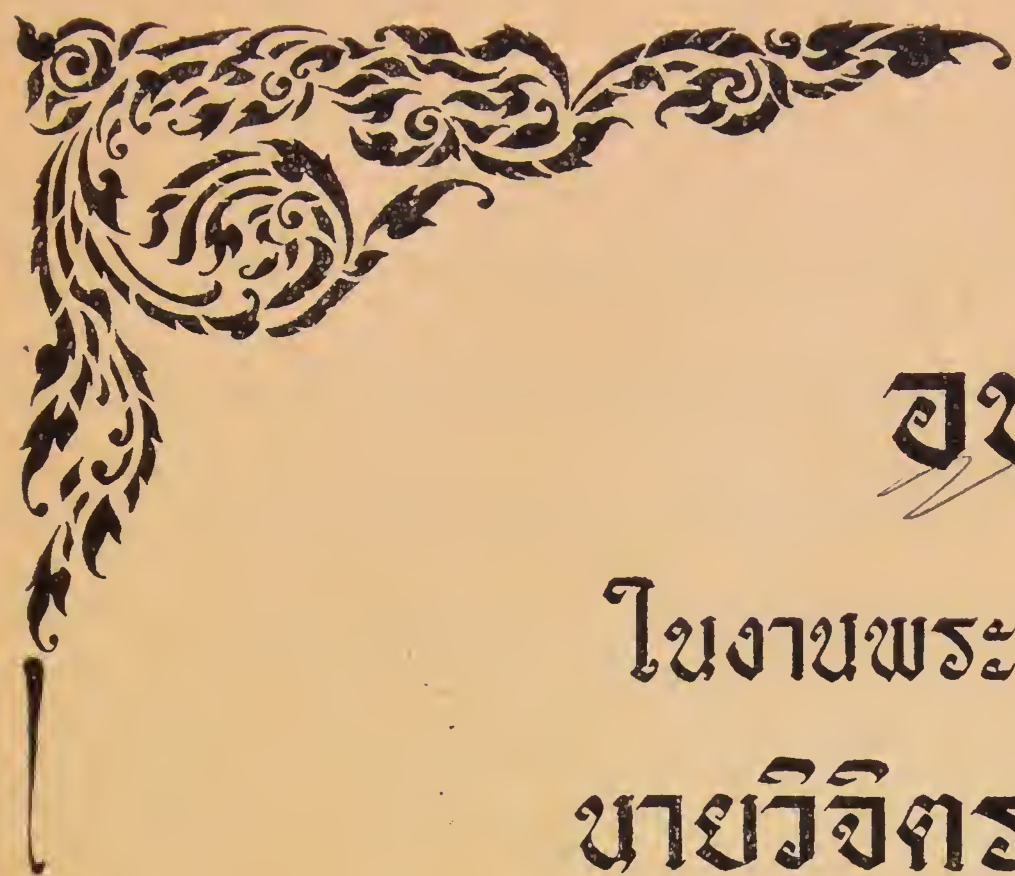
หากมีสิ่งบกพร่อง หรือเป็นที่ไม่พอใจ

ขอประทานอภัยด้วย.

เจ้าภาพ

๑ ส.ค. ๑๗

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายวิจิตร กาญจนวัลย์

สรรพสามิตจังหวัดชลบุรี

และ

ฌาปนกิจศพ

คุณแม่ชิต กาญจนวัลย์

ณ เมรุวัดสะแก

อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วันอาทิตย์ ที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

คำปรารภ

วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นวันที่ดิฉันและลูก ๆ ทุกคนจะลืมเสียมิได้ เพราะเป็นวันที่นำความเศร้าโศกสลดใจอย่างมากมาสู่ดิฉันและลูก ๆ เนื่องจากดิฉันต้องสูญเสียคุณวิจิตรไปอย่างไม่มีวันกลับ เปรียบเหมือนดิฉันได้ขาดร่มโพธิ์ร่มไทรอย่างรวดเร็วเกินความคาดคิด โดยปกติคุณวิจิตรเป็นคนมีนิสัยเยือกเย็น สุขุม สุภาพ รักสงบ มีความมานะบากบั่นในการทำงาน มีความซื่อสัตย์ รักความยุติธรรม ใจบุญ โอบอ้อมอารี เมตตากรุณา และมีความกตัญญูกตเวทีเป็นอย่างยิ่ง

ด้วยมุทิตาจิตของท่านที่เป็นสรณ ท่านผู้มีเกียรติและญาติมิตรทุกท่าน ที่ได้ส่งโทรเลขและหนังสือแสดงความเสียใจในมรณกรรม ตลอดจนท่านที่ได้กรุณาสละเวลาไปเยี่ยมคารวะศพก็ดี ได้ร่วมเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานก็ดี นับแต่วันมรณกรรมจนถึงวันบำเพ็ญกุศลครบ ๗ วัน, ๕๐ วัน และตลอดจนท่านผู้มีเกียรติที่ได้มาร่วมในงานพระราชทานเพลิงศพ อันเป็นวาระสุดท้ายแห่งงานนี้ก็ดี นับเป็นเมตตาจิตอันสูง เจ้าภาพรู้สึกซาบซึ้งและระลึกถึงกุศลจริยาของท่านเป็นอย่างยิ่ง เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ และขอได้โปรดอภัยต่อความบกพร่องอันอาจจะมีขึ้นด้วย เพราะเป็นเวลากระชั้นชิดเหลือเกินในการที่จะจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น

เพื่อเป็นอนุสรณ์สำหรับงานพระราชทานเพลิงศพคุณวิจิตรและเพื่อขอบพระคุณท่านที่มาในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ สมควรที่จะจัดหาหนังสือที่เห็นว่าเป็นประโยชน์สำหรับแจกเป็นธรรมบรรณาการแก่ญาติมิตรผู้มีกุศลจิตและให้เกียรติมาร่วมในงานศพวันนี้ ดิฉันจึงขอกราบนมัสการแด่ :—

ท่านเจ้าคุณพระเทพโสภณ วัดพระเชตุพน ฯ กรุงเทพมหานคร ผู้ซึ่งได้กรุณาแต่งเรื่อง **"สู่ความจริง"** ให้แก่ดิฉัน

ท่านพระเทพสิทธิมุนี (โชดก ป. ๙) พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ หัวหน้าคณะพระธรรมทูตสายประเทศอังกฤษ ผู้ซึ่งได้กรุณาเขียนเรื่อง **"พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ"**

ท่านพระครูพิศิษฐมุนี ชโลปการ (อาจารย์เกลี้ยง) เจ้าอาวาสวัดเนินสุทธาวาส จ. ชลบุรี ได้กรุณาให้สถานที่จัดตั้งศพสวดพระอภิธรรมตลอด ๗ วัน ๗ คืนอย่างสมเกียรติ จนกระทั่งวันเคลื่อนศพสู่นครราชสีมา

ท่านพระครูศิริธรรมธร เจ้าอาวาสวัดสะแก และ **ท่านพระอาจารย์พระครูสมุห์ศรี-สุวรรณ เจ้าอาวาสวัดแดนสงบแสงธรรมเวฬุราม** ท่านทั้งสองได้กรุณาแนะแนวทางการบำเพ็ญกุศล นับตั้งแต่วันตั้งศพ ได้กรุณาสละเวลาไปจังหวัดชลบุรีเพื่อนำศพเคลื่อนย้ายมาบรรจุ ณ ที่เก็บศพวัดสะแก และท่านทั้งสองยังได้เป็นที่ปรึกษาในเรื่องการบำเพ็ญกุศลในวันพระราชทานเพลิงศพและฌาปนกิจศพจนถึงวาระสุดท้าย และอีกท่านหนึ่งคือ **คุณน้าหงษ์ สันตศิริ** ดิฉันต้องขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย ที่ได้เป็นที่ปรึกษาและเป็นธุระในการบำเพ็ญกุศลกิจ ช่วยให้งานทั้งหมดดำเนินมาโดยเรียบร้อยดังท่านได้เห็นในวันนี้

ขอกราบขอบพระคุณ **คุณ ท. เลียงพิบูลย์** ที่ได้กรุณาอนุญาตให้นำเรื่อง **"คนดีคนชั่ว"** ในหนังสือ **"กฎแห่งกรรม"**

กราบขอบพระคุณ **ท่านอาจารย์พร รัตนสุวรรณ** กรุณาอนุญาตให้นำเรื่อง **"การให้อภัย"** ซึ่งท่านเป็นผู้เขียนไว้ และดิฉันได้นำเรื่อง **"ความพอดี"** ซึ่งคุณวิจิตรเป็นผู้เขียนเอง ในหนังสืออนุสรณ์ครบรอบปีที่ ๕ สำนักวิปัสสนากรรมฐาน

ขอขอบพระคุณ**ท่านสรรพสามิตเขต ๓ และเขต ๔** พร้อมด้วยคณะข้าราชการสรรพ-สามิตเขต ๓ และเขต ๔

ขอขอบพระคุณ**ท่านสรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมา** พร้อมทั้งคณะข้าราชการสรรพ-สามิตจังหวัดนครราชสีมา

ขอขอบพระคุณ**ท่านสรรพสามิตเขต ๒** พร้อมทั้งคณะข้าราชการสรรพสามิตเขต ๒ และคณะข้าราชการสรรพสามิตจังหวัดชลบุรี

ขอขอบพระคุณ**ท่านผู้อำนวยการและคณะแพทย์ พยาบาล และข้าราชการโรงพยา-บาลชลบุรี** ที่ได้กรุณาให้การดูแล รักษา พยาบาล และให้ความสะดวกทุกอย่าง ในขณะที่คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ป่วยอยู่ที่โรงพยาบาล ฯ

ขอขอบคุณท่านผู้มีเกียรติและท่านเจ้าภาพทุก ๆ ท่าน ที่กรุณามาร่วมในการกุศลจริยาธรรม นับตั้งแต่วันตั้งศพบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมจนครบสัตมวาร และวันเคลื่อนย้ายศพไปบรรจุ ณ ที่เก็บศพวัดสะแก อ. เมือง จ. นครราชสีมา

ท้ายที่สุดนี้ ดิฉันใคร่ขอกราบขอบพระคุณทุก ๆ ท่านที่ได้กรุณามาร่วมบำเพ็ญกุศลสตมวารของ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ จนถึงวันพระราชทานเพลิงศพและฌาปนกิจศพ คุณแม่ชิต กาญจนวัลย์ ณ วันนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปโดยเรียบร้อย

ดิฉันขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย ได้โปรดคุ้มครอง ปกป้องภยันตรายทั้งปวง ให้ทุก ๆ ท่านจงประสบสุข มีความสุขกาย สุขใจ และมีความเจริญรุ่งเรือง ทั้งชีวิตในครอบครัวและการงาน

ขอขอบคุณ

วัฒนี กาญจนวัลย์

๑๑ ส.ค. ๑๗

มโนมอบพระผู้ เสวยสวรรค์
แขนมอบถวายทรงธรรม์ เทิดหล้า
ดวงใจมอบเมียขวัญ และแม่
เกียรติศักดิ์รักของข้า มอบไว้ แก่ตัว

(พระราชนิพนธ์ ร. ๖)

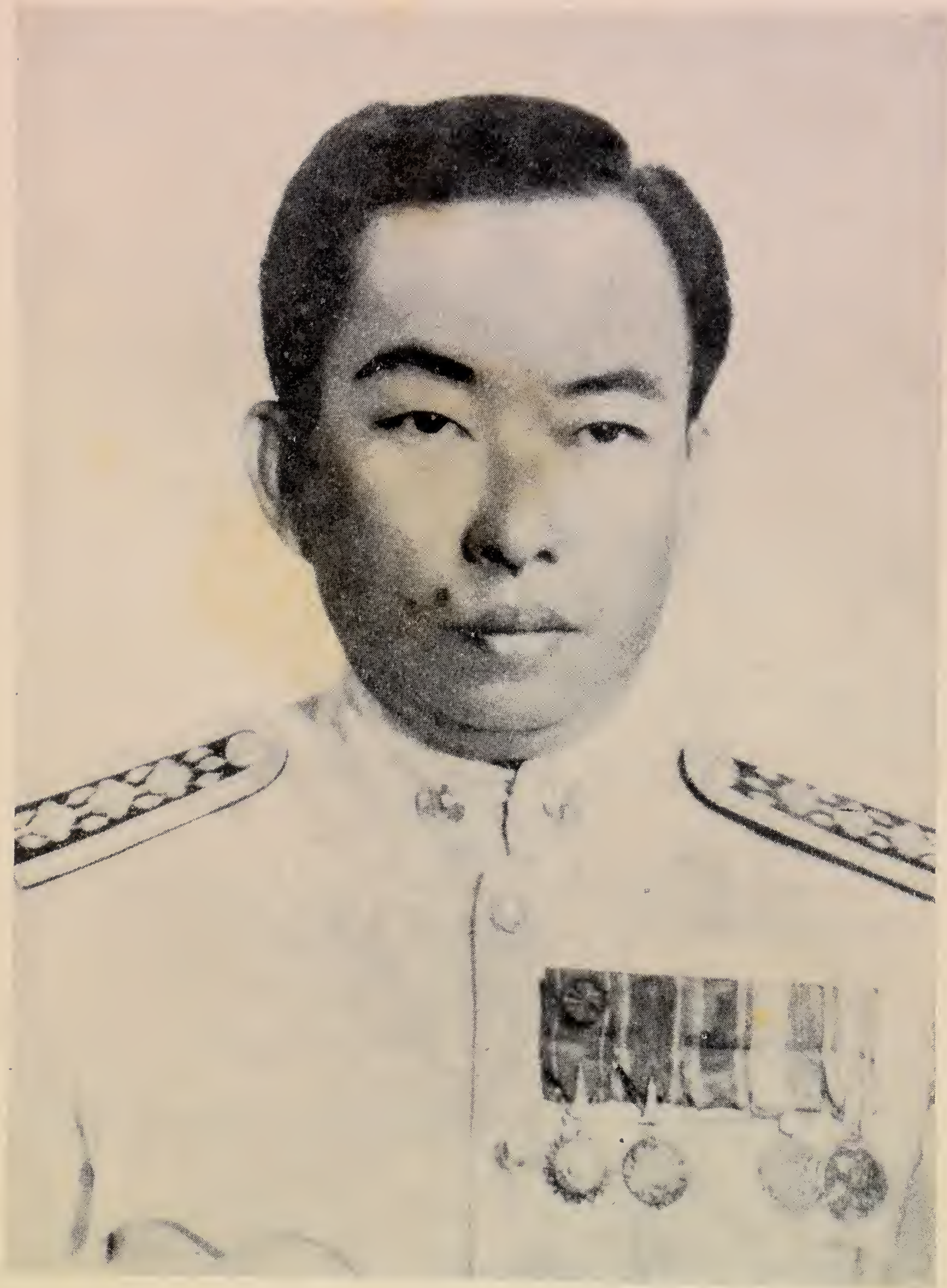
[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

([illegible])

นายวิจิตร กาญจนวัลย์

ชาตะ : ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖

มตะ : ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

ประวัติ

นายวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นบุตรนายคุณ นางชิต กาญจนวัลย์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖ ที่ตำบลบ้านภาชี อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บิดามีอาชีพค้าขายฐานะปานกลาง มีพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ ๓ คน คือ:-

นางสมบุญ ศุภจำปียา (พี่สาวคนโต)

นางอุดม สำราญจิตร

นายวิจิตร กาญจนวัลย์

บิดาได้ถึงแก่กรรมตั้งแต่อายุประมาณ ๓ ปี อยู่กับมารดาและพี่สาวทั้งสองคนมาตลอด เมื่อพี่สาวคนโตแต่งงาน ได้ย้ายไปอยู่กับสามีซึ่งเป็นนายสถานีอำเภอทับกวาง จังหวัดสระบุรี เมื่อสิ้นบิดาแล้วไม่ได้ทำการค้าขาย มารดาและพี่สาวคนที่สองได้พาน้องชายคนสุดท้องไปอยู่กับพี่สาวและพี่เขยที่สถานีอำเภอทับกวาง จังหวัดสระบุรี ในเวลาต่อมา

การศึกษา

พ.ศ. ๒๔๗๓–๒๔๗๔ เริ่มเรียนหนังสือชั้นประถมปีที่ ๑ ที่โรงเรียนวัดทับกวาง จังหวัดสระบุรี สอนโดยพระภิกษุและนักเรียนฝึกหัดครูมูล

พ.ศ. ๒๔๗๕ เรียนที่โรงเรียนวัดหนองจะบก จังหวัดนครราชสีมา

พ.ศ. ๒๔๗๖ เรียนที่โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย อยู่ชั้นมัธยมปีที่ ๑ ครูประจำชั้นชื่อครูเที่ยง

พ.ศ. ๒๔๗๗ เรียนซ้ำชั้น ๑ ปี เพราะในระหว่างนี้ เนื่องจากมีการเจ็บป่วย และต้องย้ายที่อยู่บ่อย การเรียนจึงไม่ค่อยติดต่อกัน

ภายหลังได้ย้ายเข้ามาอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มาอยู่กับมารดาและพี่สาวที่บ้านนายอรัญ กาญจนวัลย์ (ผู้จัดการซิงเกอร์สมัยนั้น) ต่อมา มารดาและพี่สาวคนที่สองได้แยกออกไปทำการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ส่วนมารดาก็ยังไป ๆ มา ๆ ที่บ้านพี่สาวคนโต เพราะความรักและเป็นห่วงหลานชาย ซึ่งเป็นบุตรของพี่สาวคนโต

พ.ศ. ๒๔๗๘ เรียนที่โรงเรียนราชสีมา ชั้นมัธยมปีที่ ๒ ครูประจำชั้นชื่อ ขุนบำนาญวรวัจน์ การเรียนในระยะนี้อยู่ในระดับดี

พ.ศ. ๒๔๗๙ เรียนที่โรงเรียนราชสีมา ชั้นมัธยมปีที่ ๓ ครูประจำชั้นชื่อ ครูเยื้อน

พ.ศ. ๒๔๘๐ เรียนที่โรงเรียนราชสีมา ชั้นมัธยมปีที่ ๔ ครูประจำชั้นชื่อ ครูทองคำ จรรยาศิริ

พ.ศ. ๒๔๘๑ เรียนที่โรงเรียนราชสีมา ชั้นมัธยมปีที่ ๕ ครูประจำชั้นชื่อ ครูปุ่น โพธิ์อุทัย

พ.ศ. ๒๔๘๒ เรียนที่โรงเรียนราชสีมา ชั้นมัธยมปีที่ ๖ ครูประจำชั้นชื่อ ครูภักดิ์ ฉวีสุข

การเรียนในชั้นมัธยมปลายอยู่ในระดับดีมาตลอด นายวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นคนมีความประพฤติดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความอุตสาหะ มานะ อดทน ขยันหมั่นเพียรทั้งการเรียนและช่วยงานบ้าน นายวิจิตร เป็นผู้มีความยึดมั่นในความกตัญญูกตเวทีเป็นอย่างยิ่ง จึงเป็นที่รักใคร่เอ็นดูของมารดา ญาติ พี่น้อง รวมทั้งครู – อาจารย์ และเพื่อนฝูง

เมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปลาย คุณวิจิตร ไม่ได้มีโอกาสศึกษาต่อ เนื่องจากนายอรัญ กาญจนวัลย์ ซึ่งเป็นญาติผู้ใหญ่ ได้ขอร้องให้อยู่ช่วยกิจการค้าทางบริษัทซิงเกอร์ เพราะมีความเห็นว่า คนทำงานบริษัทก็มีทางก้าวหน้าได้ ซึ่งเป็นความคิดเห็นของผู้ใหญ่ในขณะนั้น ทั้ง ๆ ที่ใจอยากจะไปเรียนต่อ แต่ด้วยความสำนึกในหน้าที่และด้วยความกตัญญูกตเวที จึงโอนอ่อนผ่อนตามความต้องการของผู้ใหญ่ซึ่งมีพระคุณแก่ตน นายอรัญ กาญจนวัลย์ ก็มีความรักใคร่เอ็นดู ให้ความไว้วางใจและมอบหมายการงานเกี่ยวกับการบัญชีและการเงินให้ช่วยดูแล และได้ช่วยกิจการค้าของบริษัทซิงเกอร์อยู่ทำงานได้ประมาณ ๒ ปี เกิดสงครามอินโดจีน ญี่ปุ่นชนะสงคราม กิจการค้าของบริษัทอเมริกันถูกยึดและการค้าชงักลง คุณวิจิตร จึงได้ไปทำงานที่บริษัทจังหวัดต่อไป ทำอยู่ประมาณ ๖ เดือน สอบคัดเลือกเข้าทำงานที่สำนักงานสรรพสามิตภาค ๓ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕

เมื่อเข้าทำงานได้ประมาณ ๒ – ๓ ปี ได้แยกบ้านออกมาอยู่กับเพื่อนอยู่ระยะหนึ่ง และเนื่องจากมารดามีอายุมากแล้ว คุณวิจิตร จึงได้รับมารดามาอยู่ด้วย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นต้นมา

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๔๘๕ – ๒๔๙๘ เป็นเสมียนพนักงานจัตวาประจำสำนักงานสรรพสามิตภาค ๓ จังหวัดนครราชสีมา (รวมเป็นเวลา ๙ ปี)

พ.ศ. ๒๔๙๙ – ๒๕๐๒ สอบเลื่อนชั้นเป็นชั้นตรี ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายตรวจสรรพสามิตตรี ประจำสำนักงานสรรพสามิตเขต ๓ (เป็นเวลา ๒ ปี)

พ.ศ. ๒๕๐๓ ย้ายไปดำรงตำแหน่งผู้ช่วยสรรพสามิตจังหวัดโท จังหวัดชัยภูมิ (เป็นเวลา ๑ ปี ๑ เดือน)

พ.ศ. ๒๕๐๔ ย้ายกลับมาเป็นนายตรวจสรรพสามิตโท ประจำสำนักงานสรรพสามิตเขต ๓ จังหวัดนครราชสีมา (๑ ปี)

พ.ศ. ๒๕๐๕ – ๒๕๑๒ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยสรรพสามิตจังหวัดโท ณ ที่ทำการสรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมา (เป็นเวลา ๘ ปี)

พ.ศ. ๒๕๑๒ – ๒๕๑๔ สอบเลื่อนชั้นได้ ไปดำรงตำแหน่งสรรพสามิตจ้าหวัดเอก จังหวัดสกลนคร (เป็นเวลา ๓ ปี)

พ.ศ. ๒๕๑๕ – ๒๕๑๖ ย้ายไปดำรงตำแหน่งสรรพสามิตจังหวัดเอก จังหวัดร้อยเอ็ด (๑ ปี)

พ.ศ. ๒๕๑๖ – ๒๕๑๗ ย้ายไปดำรงตำแหน่งสรรพสามิตจังหวัดเอก จังหวัดชลบุรี (๖ เดือน ๒๑ วัน)

เนื่องจากสรรพสามิตจังหวัดชลบุรีมีอายุครบเกษียณ ตำแหน่งว่างลง ท่านผู้ใหญ่ทางกรมสรรพสามิตมีความเห็นพ้องต้องกันที่จะให้ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ไปดำรงตำแหน่งสรรพสามิตที่ชลบุรีแทนตำแหน่งที่ว่างนั้น เพราะท่านผู้ใหญ่หลายท่านได้พิจารณาแล้ว จากผลงานความสามารถในหลายด้านที่คุณวิจิตรได้เคยประพฤติปฏิบัติงานมาและด้วยเหตุผลแวดล้อมที่คุณวิจิตรเคยสร้างสรรคุณงามความดี และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานทุกฝ่ายมิใช่แต่ในวงการสรรพสามิตเท่านั้น ในระหว่างข้าราชการส่วนจังหวัด และวงการพ่อค้าประชาชน คุณวิจิตรมีความสัมพันธ์อันดีต่อทุกฝ่ายในงานสังคม งานการกุศล งานสาธารณประโยชน์ และงานสังสรรค์ต่าง ๆ คุณวิจิตรจะไปร่วมด้วยโดยสม่ำเสมอในทุกจังหวัดที่ไปรับราชการอยู่ สามารถทำตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม ณ ที่นั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

การอุปสมบทและการปฏิบัติกิจทางศาสนา

พ.ศ. ๒๔๙๕ คุณวิจิตร ได้ลาอุปสมบท ๑ พรรษา เรียนพระธรรมวินัย จนสอบไล่สนามหลวง ได้นักธรรมตรี

พ.ศ. ๒๕๐๖ เคยบวชพระไม่มีญาติ ๑ องค์ที่วัดเกาะ โดยการนำของแม่ชีครูวรมัย กระบิลสิงห์ อยู่ที่วัดดีดวด ถนนจรัญสนิทวงศ์ เมื่อคุณวิจิตรย้ายไปอยู่จังหวัดสกลนคร มีความเลื่อมใสในบวรพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะย้ายไปอยู่ที่ใด จะหาเวลาและโอกาสไปทำบุญที่วัดเสมอ และใส่บาตรที่หน้าบ้านแล้วแต่โอกาสจะอำนวย

พ.ศ. ๒๕๐๙ คุณวิจิตร และครอบครัวได้นำองค์กฐินและผ้าป่าสามัคคีร่วมกับคณะสรรพสามิต ไปทอดที่วัดทับกวาง ซึ่งเป็นโรงเรียนแห่งแรกของคุณวิจิตร และได้ถวายเงินกองกลางสงฆ์ฝากธนาคารไว้เพื่อให้เป็นค่าซ่อมแซมปลูกสร้างศาลา กุฏิ และถนนทางเข้าวัด แล้วแต่ความจำเป็นของวัดต่อไป

คุณวิจิตร เคยบริจาคเงินไว้เป็นทุนแก่อุบาสก อุบาสิกา ที่มาปฏิบัติวิปัสสนาที่สำนักวิปัสสนา ฯ ที่วัดพระนารายณ์มหาราช ได้ใช้จ่ายเป็นค่าน้ำ ค่าไฟ เรียกว่าทุน "วิจิตร วัฒนี กาญจนวัลย์สะสม" มี ๒ กอง ๆ ละ ๕๐๐ บาทและ ๗๐๕ บาทตามความจำเป็น และคุณวิจิตรเคยตั้งใจว่าจะสร้างกุฏิกรรมฐานให้เป็นการกุศล เพื่ออุทิศกุศลผลบุญทานให้แก่มารดาที่ล่วงลับไปแล้ว ที่วัดป่าวังยาง จังหวัดสกลนคร โดยมีพระอาจารย์เหรียญชัย เป็นผู้จัดการสำนักวิปัสสนากรรมฐานที่อำเภอพรรณา จังหวัดสกลนคร (จะจัดทำเมื่อเสร็จงานพระราชทานเพลิงศพแล้ว)

การเกณฑ์ทหาร

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ได้ผ่านการคัดเลือกทหาร และโดยจับได้ใบดำทั้งสองครั้ง

การสมรส

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ได้ทำการสมรสกับ นางสาววัฒนี กาญจนวัลย์ ธิดาของนายดาบวิเชียร นางชุ่ม กาญจนวัลย์ ซึ่งเป็นคนบ้านเดียวกัน เกิดที่ตำบลท่าวาสุกรี อำเภอกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ขณะนี้รับราชการเป็นครูพยาบาลโท อยู่ที่วิทยาลัยพยาบาลฯ โรงพยาบาลนครราชสีมา มีธิดา ๓ คน คือ

น.ส. ศิริพร กาญจนวัลย์ ศึกษาจบหลักสูตรประกาศนียบัตรครูประถม (ป.ป.) ที่วิทยาลัยครูอุบลราชธานี

น.ส. จารุวรรณ กาญจนวัลย์ กำลังศึกษาอยู่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

น.ส. พรรณนภา กาญจนวัลย์ กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร

ชีวิตในครอบครัวไม่เคยปรากฏว่ามีการทะเลาะหรือมีปากเสียงกันเลย เพราะทั้งสองมีความรักใคร่ เคารพนับถือ และมีความสนิทสนมกันเสมือนญาติที่สนิท เคยอยู่ด้วยกันมาตั้งแต่เด็ก จึงมีความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจซึ่งกันและกันดีตลอดมา เพราะทั้งสองเคยตั้งปณิธานไว้ด้วยกันว่า จะพยายามสร้างตัว สร้างฐานะ หลักฐาน และพยายามประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก ๆ เพื่ออนาคตและความเจริญก้าวหน้าของวงศ์ตระกูลสืบต่อไป

เมื่อเวลามีปัญหาเรื่องการงาน คุณวิจิตรจะไม่นำมาบอกเล่าให้ทางครอบครัวได้ทราบเลย เพราะเกรงว่าทางครอบครัวจะไม่สบายใจไปด้วย ส่วนมากจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับงานได้แต่เก็บไว้กับตัวเพียงคนเดียว นอกจากจะมีบางอย่างที่ต้องปรึกษาหารือแต่เพียงในระหว่างเพื่อนสนิทและท่านผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือไว้วางใจได้ในสายงานเท่านั้น คุณวิจิตร ไม่ชอบให้ภรรยาเข้ามาวุ่นวายรับรู้งานในหน้าที่ของตนเกินกว่าเหตุ เว้นไว้ในบางโอกาสอันควรเป็นเรื่อง ๆ ไปเท่านั้น

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับ

๕ ธันวาคม ๒๕๐๔ ได้รับเบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

๕ ธันวาคม ๒๕๐๘ ได้รับเบญจมาภรณ์ช้างเผือก

๕ ธันวาคม ๒๕๑๑ ได้รับจัตุรถาภรณ์ช้างเผือก

๕ ธันวาคม ๒๕๑๓ ได้รับตริตราภรณ์มงกุฎไทย

เคยได้รับเหรียญเสรีชนเมื่ออยู่จังหวัดสกลนครและจังหวัดร้อยเอ็ด

บวชทดแทนบุญคุณบุพการี

ตั้งและฉลององค์กฐินที่แผนกสรรพสามิตนครราชสีมา

พ.ศ. ๒๕๐๙

ทอดกฐิน และ ผ้าป่าสามัคคี คณะสรรพสามิตนครราชสีมา

ณ วัดทับกวาง จังหวัดสระบุรี

ทำบุญฉลองพระประธาน วัดดอยภูผาเหล็ก จังหวัดสกลนคร

อำลา – อาลัย ในวันย้ายจากสกลนคร

ฝึก และ สร้างพลานามัย

จำใจ – จำจาก – จำจร

จากจังหวัดร้อยเอ็ด → ไปจังหวัดชลบุรี

รดน้ำศพที่วัดเนินสุทธาวาส จ. ชลบุรี

ตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่วัด

บรรดาญาติ ลูก หลาน

ตั้งศพสวดพระอภิธรรมวันสุดท้าย

ทำบุญวันครบสัตมวาร

พิธีเก็บศพที่วัดสะแก อ. เมือง จ. นครราชสีมา

รายนามเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม
และบำเพ็ญกุศลศพ
นายวิจิตร กาญจนวัลย์ สรรพสามิตจังหวัดชลบุรี

วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๑๗	ภรรยา บุตร และญาติ
วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๗	ภรรยา บุตร และญาติ
วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๑๗	โรงงานไม้ขีดไฟชลบุรี ๓ โรง
วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๑๗	อธิบดีกรมสรรพสามิต และบริษัทสุราตะวันออก
วันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๗	ผู้ว่าราชการจังหวัด และกรมการจังหวัด
วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๑๗	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ (อธิบดีกรมสรรพากรปัจจุบัน)
วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๑๗	คณะข้าราชการสรรพสามิต โรงพยาบาลชลบุรี โรงกลั่นน้ำมันชลบุรี ๒ โรง และเป็นวันครบสัตมวาร ถวายภัตตาหารเพลพระสงฆ์ ๕๒ รูป
วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๗	เคลื่อนศพไปบรรจุที่ จ. นครราชสีมา (วัดสะแก) เวลา ๙.๐๐ น.

คำไว้อาลัย

แด่

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์

เมื่อข้าพเจ้าได้รับทราบข่าวว่าคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ถึงแก่กรรม ข้าพเจ้ามีความรู้สึกเสียใจและเสียดายที่ได้สูญเสียข้าราชการระดับบริหารชั้นจังหวัดซึ่งเปรียบเสมือนจักรกลอันสำคัญอันหนึ่งในราชการของกรมสรรพสามิต

ข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งให้มาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมสรรพสามิตในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๗ ก่อนหน้าที่คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ถึงแก่กรรมเพียง ๒ เดือนเศษ จึงมีโอกาสพบกันเพียงไม่กี่ครั้ง แต่เท่าที่ได้สดับตรับฟังและสังเกตดู เห็นว่าคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นคนสุภาพเรียบร้อย เป็นคนซื่อ และมีความสันทัดจัดเจนในหน้าที่การงานเป็นอย่างดี โอกาสที่จะก้าวหน้าและทำประโยชน์ให้แก่ทางราชการยังมีอีกมาก ฉะนั้น การที่คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ต้องจากไปโดยไม่มีวันกลับในวัยอันไม่สมควรเช่นนี้ ย่อมยังความสลดใจและอาลัยแก่บรรดาญาติมิตร ผู้ร่วมงานตลอดจนผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ในบังคับบัญชาของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์โดยทั่วกัน

ขอให้กรรมดีที่คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ได้กระทำมาเมื่อครั้งมีชีวิตอยู่จงส่งผลให้คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ไปสู่สุขคติในสัมปรายภพตามควรแก่วิสัย เทอญ.

(นายพิพัฒน์ โปษยานนท์)

อธิบดีกรมสรรพสามิต

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๑๗

คำไว้อาลัย

แด่

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์

ข้าพเจ้าได้มีโอกาสรู้จักและร่วมงานกับคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ในช่วงระยะเวลาค่อนข้างสั้น คือในระยะเวลาที่ข้าพเจ้าเข้ามาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมสรรพสามิต เป็นเวลา ๑๖ เดือน แต่ข่าวการถึงแก่กรรมของคุณวิจิตร นำความสะเทือนใจและความเสียดายมาสู่ข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่ง

ในระยะเวลาที่ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมสรรพสามิต ก็ได้พยายามดำเนินงานด้านการปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของกรม โดยถือว่ามีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง เพราะกระทรวงการคลังมีนโยบายจะมอบหมายงานสำคัญให้แก่กรมสรรพสามิตเพิ่มขึ้น จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่กรมสรรพสามิตจะต้องปรับปรุงประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ไว้ให้พร้อมเพื่อเตรียมรับงาน ข้าพเจ้าจึงได้พยายามทำความรู้จักกับผลงานของข้าราชการระดับบริหารของกรมสรรพสามิตทุกคน และในการดำเนินการดังกล่าว ก็พบว่าคุณวิจิตร กาญจน-วัลย์ เป็นข้าราชการที่ควรจะถือเป็นข้าราชการตัวอย่างได้ในกรมสรรพสามิต สมควรจะได้รับการโยกย้ายแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่มีความรับผิดชอบสูงมากได้ ดังนั้น เมื่อตำแหน่งสรรพสามิตจังหวัดชลบุรี (ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจของกรมสรรพสามิตในส่วนภูมิภาค) ว่างลง ข้าพเจ้าก็นึกถึงคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ แต่เพื่อความแน่นอน ข้าพเจ้าได้สอบถามไปยังสรรพสามิตเขตทั้ง ๙ เขต ให้เสนอชื่อสรรพสามิตจังหวัดทั่วประเทศที่มีประสิทธิภาพในการทำงานสูง เป็นนักบริหารที่ดีมาพิจารณา ข้าพเจ้าจึงได้แน่ใจว่า ความเข้าใจของข้าพเจ้าเกี่ยวกับคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ถูกต้อง เพราะปรากฏว่าชื่อของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ถูกกล่าวถึงมากที่สุด ข้าพเจ้าจึงได้แต่งตั้งให้คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ดำรงตำแหน่งสรรพสามิตจังหวัดชลบุรี

ข้าพเจ้าได้ทราบว่าคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ประสบอุปสรรคในการทำงานทางจังหวัดชลบุรีอยู่บ้าง แต่คุณวิจิตร ก็ไม่เคยปริปากบ่นหรือร้องเรียน คงก้มหน้าก้มตาปฏิบัติ

งานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังสติปัญญาและความสามารถ อันเป็นลักษณะของข้าราชการตัวอย่างที่ประเทศชาติของเรากำลังต้องการอยู่ในขณะนี้

เมื่อข้าพเจ้าได้รับทราบข่าวการตายของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ อย่างคาดไม่ถึง ข้าพเจ้าจึงรู้สึกสะเทือนใจและเสียใจมาก เพราะ

– ข้าพเจ้าขาดผู้เคยร่วมงานที่ดีที่สุดไป

– กระทรวงการคลังขาดเจ้าหน้าที่ภาษีอากรที่ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมีประสิทธิภาพ และ

– ประเทศชาติขาดข้าราชการตัวอย่างไปคนหนึ่ง

ถึงแม้ว่าความตายจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นสำหรับคนทุกคน แต่ความตายอย่างคาดไม่ถึงของคนดีอย่างคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ก็ย่อมจะนำความโศกเศร้ามาสู่ผู้อยู่ข้างหลังอย่างมาก และถึงแม้คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ จะจากพวกเราไปแล้ว แต่ข้าพเจ้าก็หวังว่าพวกเราที่อยู่ข้างหลังคงจะดูตัวอย่างการทำงานของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ไว้บ้าง และข้าพเจ้าอยากจะขอถือโอกาสนี้กล่าวว่า

– ภรรยาของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ควรจะภูมิใจได้ว่ามีสามีดี

– บุตรสาวทั้ง ๓ คน ของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ควรจะภูมิใจได้ว่ามีพ่อเป็นคนดี และควรถือเป็นเยี่ยงอย่างในการดำรงชีวิต ต่อไป

สำหรับคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เอง ข้าพเจ้าก็ได้แต่ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงดลบันดาลให้วิญญาณของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ จงไปสู่สุคติ สมกับความดีงามที่คุณวิจิตร ได้สะสมมาชั่วชีวิต.

(นายชาญชัย ลี้ถาวร)

กรมสรรพากร

๑๑ สิงหาคม ๒๕๑๗

คำไว้อาลัย

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นข้าราชการกรมสรรพสามิต ที่มีประวัติการทำงานดีเด่นมาตลอดเวลาจนหมดอายุขัย มีนิสัยรักงานเป็นชีวิตจิตใจ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อราชการแทบจะกล่าวได้ว่าหาจุดด่างพร้อยในจิตใจของคุณวิจิตร ฯ ไม่ได้เลย ด้วยเหตุนี้ความเจริญในชีวิตราชการของคุณวิจิตร ฯ จึงดำเนินมาด้วยดีตามลำดับ จนในที่สุดได้ดำรงตำแหน่งสรรพสามิตจังหวัดเอก จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่เก็บภาษีเข้ารัฐมากที่สุด ขณะเดียวกันเมื่อมีรายได้เข้ารัฐมาก ความยุ่งยากในการควบคุมการเก็บภาษีก็ย่อมจะมีปัญหายุ่งยากตามมาแม้กระนั้นคุณวิจิตร ฯ ได้ปฏิบัติงานด้วยความเรียบร้อยตลอดมา ในด้านมนุษย์สัมพันธ์คุณวิจิตร ฯ ก็มีนิสัยโอบอ้อมอารีแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา บรรดาเพื่อนฝูงก็ให้ความสนิทสนมเสมอต้นเสมอปลาย มีความเคารพและเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาเป็นอย่างดียิ่ง ด้วยเหตุนี้จึงเป็นบุคคลที่ได้รับความเคารพจากผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เป็นที่รักใคร่ของเพื่อนฝูง เป็นผู้ที่ได้รับความเมตตาจากผู้บังคับบัญชาเสมอมา

ในขณะเดียวกันกับที่คุณวิจิตร ฯ ได้ประกอบกรรมดีอยู่นั้น กฎแห่งกรรมก็คงดำเนินควบคู่กันต่อไป หนีไม่พ้น เมื่อจะมีอะไรเกิดขึ้นมันก็เกิดขึ้น หาอยู่ในบังคับแห่งความปรารถนาของเราไม่ ฉะนี้พระพุทธองค์จึงทรงชี้ทางไว้ว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงมิใช่ตัวมิใช่ตนของเราชีวิตของเรานี้มิได้อยู่ในบังคับของเราเลย ดังนั้นหน้าที่ของเราทั้งหลายมีอยู่คือ จงประกอบกรรมดีทั้งด้วยกาย วาจาและใจ ไว้ให้มากที่สุดที่จะมากได้เท่านั้น

คุณวิจิตร ฯ ได้ประกอบกรรมดีและสั่งสมกรรมดีในอดีต ขอให้ประสบแต่ความเกษมสำราญตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพนั้น เทอญ.

(ลายมือชื่อ)

(จรูญ ประกาศสุขการ)
รองอธิบดีฝ่ายจัดเก็บภาษี

๒ กรกฎาคม ๒๕๑๗

คำไว้อาลัย

การถึงแก่กรรมของ **คุณวิจิตร กาญจนวลัย** เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๑๗ ก่อให้เกิดความเศร้าสลดใจ และเป็นที่อาลัยแก่ผู้บังคับบัญชา และบรรดาข้าราชการกรมสรรพสามิตอย่างยิ่ง โดยเฉพาะข้าราชการที่ได้เคยร่วมงานกันมา ทุกคนต่างก็ไม่คาดคิดว่า คุณวิจิตรซึ่งเป็นผู้มีร่างกายแข็งแรงไม่เคยต้องลาหยุดพักรักษาตัวเลย จะต้องจากพวกเราไปในระยะเวลาอันรวดเร็วและอายุยังน้อยเช่นนี้

ผมเองได้รู้จักและสนิทสนมกับคุณวิจิตรตั้งแต่เมื่อยังเป็นข้าราชการชั้นตรี คุณวิจิตรเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยสุภาพอ่อนโยนโอบอ้อมอารี อารมณ์สุขุมเยือกเย็นตลอดเวลา เป็นผู้ที่มีความยึดมั่นอย่างเคร่งครัดในพระพุทธศาสนา และมีความพยายามวิริยะอุตสาหะเป็นอย่างมาก เมื่อได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานสิ่งใดก็พยายามปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีในระยะเวลารวดเร็ว จึงเป็นที่รักใคร่ของผู้บังคับบัญชาและเพื่อนฝูงโดยทั่วไป และอยากที่จะได้มาไว้ทำงานด้วย และเมื่อครั้งที่ผมรับราชการในตำแหน่งเลขานุการกรม ก็ได้เคยชวนคุณวิจิตรให้มาร่วมทำงานด้วย ตลอดการรับราชการของคุณวิจิตรในกรมสรรพสามิต ผมไม่เคยได้ยินผู้ใดกล่าวร้ายคุณวิจิตร นอกจากคำยกย่องและสรรเสริญความดีและความสามารถของคุณวิจิตรทำให้ได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาทุกระดับและทุกสมัยจนมีความก้าวหน้าในหน้าที่ราชการอย่างรวดเร็วเป็นลำดับมา จนได้ดำรงตำแหน่งครั้งสุดท้ายคือ สรรพสามิตจังหวัดชลบุรีซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบสูงในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต เพราะจังหวัดชลบุรีนั้นมีสินค้าที่ต้องเสียภาษีสรรพสามิตเกือบทุกประเภท เพราะฉะนั้นการที่คุณวิจิตรจะต้องมาด่วนจากไปอย่างไม่มีวันกลับ จึงทำให้กรมสรรพสามิตต้องขาดกำลังที่สำคัญไป

ฉะนั้น ด้วยกุศลผลกรรมดีที่คุณวิจิตรได้สะสมไว้ดังกล่าวข้างต้น ผมจึงขอตั้งจิตอธิษฐานให้อำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณวิจิตรจงประสบความสงบสุขในสัมปรายภพตลอดไป.

(นายเฟื่อ สุวรรณิน)

รองอธิบดีฝ่ายบริหารกรมสรรพสามิต

คำไว้อาลัย

ผมมีโชคดีที่ได้มีโอกาสรู้จักคุ้นเคยกับคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ตั้งแต่สมัยคุณวิจิตรดำรงตำแหน่งผู้ช่วยสรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมา ถึงแม้ว่าผมจะได้พบกับคุณวิจิตรน้อยครั้งมาก แต่ก็ได้เฝ้าติดตามดูผลงานและการปฏิบัติตนของคุณวิจิตรเรื่อยมาด้วยความชื่นชมและสนใจยิ่ง ในขณะที่คุณวิจิตรย้ายไปเป็นสรรพสามิตจังหวัดสกลนคร ร้อยเอ็ด และชลบุรี ทุกหนทุกแห่งที่คุณวิจิตรปฏิบัติงาน ผมก็ได้รับทราบว่า คุณวิจิตรเป็นผู้ที่ได้รับความนิยมชมชอบทั้งจากผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

ผมพบคุณวิจิตรครั้งสุดท้ายก่อนคุณวิจิตรจะถึงแก่กรรมเพียงไม่ถึงหนึ่งอาทิตย์ เห็นใบหน้าของคุณวิจิตรแสดงถึงความเหนื่อยและกังวล ผมก็ได้แนะคุณวิจิตรให้ลางานพักผ่อนสักพัก แต่คุณวิจิตรก็ไม่ยอมทำตามคำขอร้องผมโดยอ้างว่าเป็นห่วงงาน คุณวิจิตรเป็นห่วงงานยิ่งกว่าชีวิตตนเอง

เมื่อแรกที่ทราบข่าวการตายของคุณวิจิตร ทำให้ผมเศร้าสลดและไม่สบายใจอย่างมาก และคิดเลยไปถึงว่าจะพยายามสืบว่าใครเป็นตัวการที่ทำให้คุณวิจิตรตาย แต่ก็มาคิดได้ว่าคุณวิจิตร ผู้ซึ่งเป็นสุภาพบุรุษเต็มตัวมาชั่วชีวิตคงจะไม่ต้องการเช่นนั้นเป็นแน่ และก็คิดได้ว่า ถึงอย่างไรคุณวิจิตรก็คงจะต้องตายและได้ตายไปแล้ว แต่ผมก็คิดว่าการตายของคุณวิจิตรไม่ควรจะเป็นการตายที่ไม่ทิ้งสาระไว้ให้คนข้างหลังคิดคำนึง การตายของคุณวิจิตรควรจะทำให้พวกเราในกรมสรรพสามิตที่อยู่ข้างหลังได้คิดว่า :–

– การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ควรจะตั้งอยู่บนรากฐานของความดีความเด่นในการปฏิบัติงาน ไม่ใช่อยู่บนรากฐานของผีตีน
– อย่าคบกันดีกันแต่ต่อหน้า แต่ควรจะคบกันดีกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง และมีความจริงใจต่อกันมากขึ้น
– ทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อยควรจะร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่ทำงานโดยคิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตน ใครจะสาปแช่งช่างมัน

ผมอยากจะเห็นว่า การตายของ คุณวิจิตร เป็นจุดเริ่มต้นแห่งยุคใหม่ของกรมสรรพสามิต เราลองมาลืมอดีตกันเสียที แล้วมาเริ่มต้นยุคใหม่ที่พวกเราทุกคนแข่งขันกันด้วยความดี

เด่น คบกันด้วยความจริงใจ และร่วมมือกันทำงานโดยมุ่งหวังประโยชน์ส่วนรวมของกรมสรรพสามิตและประเทศชาติเป็นที่ตั้ง ถ้าเราทำได้กันตามนี้ ประเทศก็จะได้ประโยชน์ การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำลังจะเกิดขึ้นก็จะมั่นคง และสำคัญที่สุด วิญญาณของผู้ตายคงจะมีความสุข

ผมตั้งใจไว้ก่อนไปงานศพของคุณวิจิตรว่า เมื่อผมเจอภรรยาและบุตรสาวทั้ง ๓ คนของคุณวิจิตร ผมก็อยากจะบอกกับภรรยาคุณวิจิตรว่า เป็นคนโชคดีที่เลือกสามีที่เป็นคนดีทั้งในด้านส่วนตัวและราชการ และอยากจะบอกบุตรสาวคุณวิจิตรทั้ง ๓ คนว่า เป็นคนโชคดีที่มีพ่อที่ดีและขอให้ยึดถืออุดมการณ์ในการทำงานและครองชีวิตของพ่อไว้ แต่เมื่อพบหน้าเข้าจริง ๆ ผมก็ตื้นตันใจจนพูดไม่ออก จึงขอถือโอกาสบอกในที่นี้ และอยากจะบอกด้วยว่า ผมเองมีความภูมิใจที่มีเพื่อนร่วมงานเป็นข้าราชการตัวอย่างที่ดีเช่นคุณวิจิตร

ถ้ามีทางใดที่จะให้วิญญาณของคุณวิจิตรทราบได้ ผมก็อยากจะบอกว่า ผมและพวกเราหลายคนที่อยู่ข้างหลัง พร้อมที่จะทำงานตามอุดมการณ์ของคุณวิจิตร พร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเช่นที่คุณวิจิตรเคยปฏิบัติมา วิญญาณของคุณวิจิตรคงจะหายห่วงถ้าได้รับทราบเช่นนี้ และคงจะจุติไปสู่สวรรค์ชั้นสูงสุดด้วยแรงหนุนของความดีที่คุณวิจิตรได้สะสมมาชั่วชีวิต.

(ดร. อรัญ ธรรมโน)

กรมสรรพสามิต

๑๑ สิงหาคม ๒๕๑๗

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้าได้รับราชการร่วมกับวิจิตรมาตั้งแต่ครั้งที่ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งข้าหลวงตรวจการสรรพสามิต ภาคที่ ๓ (ภาคอิสาน) ระหว่างนั้น วิจิตรได้เริ่มเข้ารับราชการในตำแหน่งเสมียน เงินเดือน ๒๐ บาท แต่ด้วยความอุตสาหะพากเพียร ทำให้ได้เลื่อนชั้นเลื่อนอันดับขึ้นมาเรื่อย ๆ จนถึงตำแหน่งข้าราชการชั้นเอกในขณะที่อายุยังเยาว์ นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถมากผู้หนึ่ง

หน้าที่สำคัญของข้าหลวงตรวจการภาคอย่างหนึ่งก็คือ การตรวจตัดปี ซึ่งจะต้องทำเป็นประจำทุก ๆ ปี ผู้ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของข้าพเจ้าในการดำเนินงานนี้ก็คือวิจิตร ซึ่งเมื่อได้รับมอบหมายการงานอะไร จะทำได้สำเร็จเรียบร้อยเสมอ ทำให้ข้าพเจ้าเบาแรงไปได้มาก

หลังจากที่ข้าพเจ้าเกษียณอายุจากราชการแล้ว วิจิตรก็ยังคงไปมาหาสู่ข้าพเจ้าเสมอมิได้ขาด แม้ก่อนเดินทางไปรับราชการตำแหน่งสรรพสามิตจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นตำแหน่งสุดท้ายในราชการ ก็ได้มาพบข้าพเจ้าที่บ้านพักเพื่อลาไปรับราชการดังกล่าว

วิจิตรเป็นผู้ที่มีความประพฤติเรียบร้อยอ่อนโยน ปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีที่ควร จะไม่ยอมประพฤติในสิ่งที่ผิดเป็นอันขาด ฉะนั้น เมื่อตกอยู่ในภาวะที่ถูกบังคับให้กระทำผิด จึงไม่สามารถที่จะทนต่อความบีบคั้นได้ และเมื่อไม่มีทางออก จึงได้ตัดสินใจเอาในทางที่มีเกียรติ คือ **"ยอมตายดีกว่าที่จะต้องทำความผิด"**

ข้าพเจ้ามีความเศร้าใจเป็นอย่างมากเมื่อทราบข่าวการสิ้นชีวิตของวิจิตร ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนได้ขาดเพื่อนร่วมราชการที่ดีของข้าพเจ้าไป และทางราชการกรมสรรพสามิตก็ต้องสูญเสียคนดีไปอีกคนหนึ่ง วิถีชีวิตมนุษย์ย่อมไม่มีผู้ใดเปลี่ยนแปลงได้ ข้าพเจ้าใคร่ขออธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ขอจงได้ดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของวิจิตรไปสู่ที่สุขในสัมปรายภพ เทอญ.

(ชิตร โปษยานนท์)

อดีตรองอธิบดีกรมสรรพสามิต

ไว้อาลัย คุณวิจิตร กาญจนวัลย์

ภรรยาของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัยในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ซึ่งเคยรับราชการสำนักงานข้าหลวงตรวจการสรรพสามิตภาค ๓ เป็นเวลานานปี และเคยอยู่ในบังคับบัญชาของข้าพเจ้าตั้งแต่เป็นเสมียน จนกระทั่งสอบเป็นข้าราชการชั้นตรีได้ จึงย้ายไปรับราชการต่างจังหวัด ข้าพเจ้าจึงรู้จัก คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ และครอบครัวพอสมควร

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นแบบฉบับของข้าราชการสรรพสามิตที่ดีผู้หนึ่ง ในด้านความซื่อสัตย์ สุจริต รักหมู่คณะ มีความปรารถนาดีต่อส่วนรวม เสียสละ มานะบากบั่นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ และรักความเจริญก้าวหน้า ในด้านอุปนิสัยใจคอ ก็นับว่าเป็นคนที่มีอารมณ์ดี และสุภาพเรียบร้อย จึงเป็นที่รักใคร่นับถือของผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นคนที่เสมอต้นเสมอปลาย แม้จะย้ายไปรับราชการต่างจังหวัด ก็เคยแวะเยี่ยมข้าพเจ้าอยู่เสมอ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นคนกำพร้าพ่อ ได้ให้ความเคารพนับถือและสนิทสนมกับข้าพเจ้าเป็นอย่างมาก ถึงกับเรียกข้าพเจ้าว่า "คุณพ่อ" ในการที่มาด่วนจากไปของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ นี้ ข้าพเจ้ากล้ายืนยันได้ว่า กรมสรรพสามิตต้องสูญเสียเพชรที่มีค่าไปเสียแล้ว เป็นที่น่าเสียดายและเสียใจอย่างมาก ข้าพเจ้ามีความอาลัยและขอแสดงความเสียใจต่อภรรยาและบุตร ตลอดทั้งญาติพี่น้อง มิตรสหายของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐานต่อคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลก ตลอดจนกุศลบุญคุณความดีงามที่คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ได้ทำไว้ ขอจงเป็นพลวปัจจัยนำดวงวิญญาณของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ให้ประสบสุคติในสัมปรายภพด้วย เทอญ.

ขุนบรรจงเจริญรัตน์

อดีตข้าหลวงตรวจการสรรพสามิตภาค ๓ นครราชสีมา

ระลึกถึง...

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์

เช้าวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๗ เวลา ๐๘.๐๐ น. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ประจำวันนี้ พบข่าวว่า คุณวิจิตร ฯ ถึงแก่กรรมเสียแล้ว ข้าพเจ้าพยายามอ่านทบทวนอยู่หลายเที่ยว ด้วยความไม่แน่ใจ แต่ข่าวจะแจ้งเหลือเกิน ทำให้สลดใจ และ เสียใจอย่างที่สุด กรณีที่ถึงแก่กรรมตามข่าวนั้น ได้ขมวดปมไว้ เลยทำให้คิดไปหลายแง่หลายมุม ใจก็อยากจะทราบสาเหตุข้อเท็จจริง แต่ก็หักใจได้ นั่นคือ **เป็นเรื่องของกรรมในอดีต**

ข้าพเจ้าพบ คุณวิจิตร ครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๑๖ คุณวิจิตรพร้อมด้วย คุณวัฒนี ภรรยา มาลาไปรับราชการ ในตำแหน่งสรรพสามิตเอก จังหวัดชลบุรี ข้าพเจ้าก็ได้ถามตอนหนึ่งว่า เป็นความประสงค์ของคุณวิจิตรที่จะขอย้ายไปหรืออย่างไร คุณวิจิตร ก็ตอบว่า ทางราชการแต่งตั้งให้ไปเอง ในข้อนี้ข้าพเจ้าก็ถามไปอย่างนั้น เพราะรู้นิสัยใจคอ ความประพฤติเป็นอย่างดีว่า เป็นผู้ที่สงบเสงี่ยมเจียมตัว พูดน้อย เกรงใจคน ไม่ต้องการรบกวนผู้อื่นให้เป็นที่เดือดร้อน ผู้ใหญ่สั่งก็รับทำ ไม่อิดเอื้อน และ ทำให้ได้ผลดี ให้ได้ผลงาน เพื่อให้ทางราชการวัดผลเอาเอง เพราะเป็นทางที่ชอบธรรมมากกว่า เรื่องการประจบประแจง มีความสันทัดน้อยเหลือเกิน ยิ่งสอพลอส่อเสียดแล้ว ไม่มีแววแม้แต่น้อย ข้าพเจ้าได้อวยพรให้มีความเจริญในหน้าที่ราชการยิ่ง ๆ ขึ้นไป และได้รอฟังข่าวว่า จะทำศพมารดาของคุณวิจิตรเมื่อไร ข้าพเจ้าคงจะได้พบคุณวิจิตรอีกครั้ง

คุณวัฒนี กาญจนวัลย์ ภรรยาคุณวิจิตร ฯ พร้อมด้วยลูกต๊อด (น.ส. พรรณนภา) มาหาข้าพเจ้าที่บ้าน เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๑๗ แต่งตัวไว้ทุกข์สีดำ ข้าพเจ้าใจคอหายเพราะพบคุณวิจิตร ฯ ทีไร ก็ต้องพบคุณวัฒนีทุกครั้ง มาครั้งนี้ มาแต่สองแม่ลูก คุณวัฒนีผอมคล้ำ หน้าตาหม่นหมอง ทักทายกันได้ ๒-๓ คำ คุณวัฒนีน้ำตานองอาบหน้า ทำให้

บรรยากาศหม่นหมอง หดหู่เป็นที่สุด เมื่อสะกดใจไว้ได้แล้ว คุณวัฒนีก็ได้เล่าถึงสาเหตุการตายต่อไปว่า ไม่ทราบเรื่องที่แท้จริง ถึงแม้จะได้ตรวจดูสมุดบันทึกประจำวัน ก็ไม่พบร่องรอย แต่ก็มีเค้าอยู่บ้าง คือเมื่อ ๒–๓ เดือน ก่อนหน้าที่ชีวิตจะอวสาน คุณวิจิตรบ่นว่า อยากจะลาออกจากราชการหลายครั้ง ต่อหน้าภรรยาและบุตรสาว ซึ่งก็ไม่มีใครซักไซ้ไล่เลียงเหตุผล

คุณวัฒนี ได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องคุณวิจิตร เป็นการไว้อาลัยประกอบหนังสือที่จะพิมพ์แจกในงานฌาปนกิจ เพราะผู้ตายได้รับราชการใกล้ชิดกับข้าพเจ้าหลายปี ข้าพเจ้ารับปากที่จะจัดให้ตามประสงค์

ข้าพเจ้าเดินทางไปรับราชการที่จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างปี ๒๔๙๑–๒๔๙๔ ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยข้าหลวงตรวจการสรรพสามิตภาค ๓ ซึ่งได้ประสบกับงานหนัก คั่งค้างเก่าแก่ งานนี้ คืองานตัดปีรายได้ของจังหวัดในภาค รวม ๑๕ จังหวัด เป็นงานค้างมาแต่ปี ๒๔๘๘–๒๔๙๑ จำเป็นต้องใช้คณะเจ้าหน้าที่ซึ่งมีความรู้ทางบัญชี และ ระเบียบงานแต่ละปีเป็นอย่างดี ข้าพเจ้าคัดเลือกเจ้าหน้าที่ได้หลายคน รวมทั้งมีคุณวิจิตรอยู่ด้วยคนหนึ่ง คุณวิจิตรแต่งตัวสะอาด เรียบร้อย ขยันขันแข็งในการทำงาน เป็นคนซื่อตรงต่อหน้าที่ ไม่เอาเปรียบเชิงงาน ไม่นินทาว่าร้ายใครให้เป็นที่บาดหมาง ฉะนั้น เพื่อนฝูงในสำนักงาน จึงรักใคร่ชอบพอคุณวิจิตร การไปทำงานตรวจบัญชีแต่ละจังหวัดนั้น ใช้เวลานานกว่าจะเสร็จแต่ละจังหวัด ก็กินเวลา ๑๐–๑๕ วัน ไม่มีวันเสาร์–อาทิตย์ จากบ้านช่องกันมานาน ความเบื่อหน่ายก็ย่อมมีบ้างเป็นธรรมดา ความกระทบกระทั่งระหว่างกันก็ย่อมมีขึ้นได้ แต่ก็ไม่ถึงกับแตกความสามัคคี คุณวิจิตร ฯ แม้จะอายุยังน้อย วางตนเป็นผู้ใหญ่ คอยพยายามไกล่เกลี่ยให้ปรองดองกันได้อยู่เสมอ ไม่ต้องเดือดร้อนถึงข้าพเจ้า นอกจากนั้น คุณวิจิตร ขยันต่องาน หอบเอาเอกสารมาทำต่อที่โรงแรมในเวลาค่ำคืนด้วย ตลอดระยะเวลา ๔ ปี ข้าพเจ้าได้พาคณะไปทุกจังหวัด ใช้โรงแรมเป็นที่อยู่กินหลับนอนร่วมกัน ทำให้รู้นิสัยใจคอแต่ละคนได้เป็นอย่างดี การเดินทางสมัยนั้น ไม่ใช่ว่าจะสะดวกสบายเหมือนสมัยนี้ เพราะเป็นเวลาระยะหลังสงครามไม่กี่ปี ผิวจราจรของถนนอยู่ในสภาพที่เลว ถนนก็แคบ พอรถสวนหลีกกันได้เท่านั้น ครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าได้พาคณะเดินทางจากอำเภอบัวใหญ่ ไปจังหวัดชัยภูมิ เขตการทางชัยภูมิได้เอื้อเฟื้อให้ใช้รถยนต์บรรทุกร่วมกันไป แต่พอออกจากอำเภอไปได้ประมาณ ๒๐

กิโลเมตร ยางระเบิด ๓ เส้น กงล้อพังวินาศ เหลือแต่ยางล้อหน้าอยู่ล้อเดียวเท่านั้น แต่อาศัยคนขับรถฝีมือดีและสติมั่นคง ค่อยชะลอจนรถหยุดลงได้ แต่ก็ครูดไปตามถนนหลายเมตร มิฉะนั้นคงลงข้างทาง พลิกคว่ำ ๖–๗ ชีวิตคงไม่เหลือ ตกตะลึงกันไปพักใหญ่ พูดไม่ออก แต่คุณวิจิตรเก็บความรู้สึกไว้ได้เป็นอย่างดี มีสติมั่นคง ไม่ตื่นเต้นหวาดกลัว คงตั้งอกตั้งใจทำงานเป็นปกติ

คุณวิจิตร มีความพากเพียรในหน้าที่ราชการและส่วนตัวเป็นอย่างดี พยายามสร้างอนาคตของตนให้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ เมื่อทราบว่า ทางราชการจะทำการสอบคัดเลือกข้าราชการพลเรือนชั้นตรี ก็เข้ารับการอบรม ฟังคำบรรยายจากข้าพเจ้าและสรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมา นอกเวลาราชการมิได้ขาด และก็ได้เข้าสอบ ได้เลื่อนฐานะเป็นข้าราชการพลเรือนชั้นตรี และมิได้หยุดยั้งแค่นั้น มุมานะศึกษาวิชาการในหน้าที่ จนสอบข้าราชการพลเรือนชั้นเอกได้ในที่สุด ชีวิตของคุณวิจิตร ยังจะสุกใสไปอีกนาน แต่ก็ได้มาอับปางเสียก่อน เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ก่อความวิปโยคโศกเศร้า อาลัย ของพี่น้อง ภรรยา บุตร-ธิดา ตลอดจนมิตรสหายทั่วไป........ เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงมี ชรา มรณะ โสกะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส กองทุกข์ ทั้งปวง ย่อมเกิดอย่างนี้

วิบากกรรมทำให้ชีวิตของ *คุณวิจิตร ได้สิ้นสุดลง แต่คุณงามความดี และ กุศลผลบุญที่ได้บำเพ็ญมาในชาตินี้ ขอจงเป็นผลดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ไปสู่สุคติสัมปรายภพนั้น เทอญ.*

ส. ผลีสนธิ

๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๗

อาลัย คุณวิจิตร กาญจนวัลย์

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ นั้น ผมดูเขามานาน ที่ใกล้ชิดที่สุดก็เมื่อผมมาเป็นสรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมา คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ อยู่สำนักงานสรรพสามิตเขต ๓ นครราชสีมา ต่อจากนั้นเราก็ต่างคนต่างย้ายไปรับราชการ ไปที่ต่าง ๆ กัน แต่ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ก็ไปมาหาสู่ผมอยู่เสมอ จนกระทั่งผมครบเกษียณไป คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ก็ปฏิบัติเช่นเคย ก่อนหน้าที่ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ จะถึงแก่กรรมราว ๑๐ กว่าวัน ผมก็ยังพบเขาอยู่

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นคนดีอย่างไรนั้น ย่อมเป็นที่ประจักษ์แจ้งแก่ผู้ที่เคยเป็นผู้บังคับบัญชา ผู้ที่เคยอยู่ใต้บังคับบัญชา ตลอดเพื่อนฝูง มิตรสหาย ของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ แล้ว ถึงผมจะพรรณนาโวหารอย่างไร ก็คงไม่ได้กึ่งความรู้สึกของท่านทั้งหลายเหล่านั้น

วิญญาณของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ แม้จะไปอยู่ภพใดก็ตาม คงจะเป็นสุขในเมื่อได้ทราบว่า คนสรรพสามิตทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เคยรู้จักเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ได้แสดงความอาลัยต่อการจากไปของ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ด้วยการช่วยเหลือทุกวิถีทาง ในการพิธีศพ ตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด.

ประสาสน์ ณ นครพนม

(ประสาสน์ ณ นครพนม)

อดีตผู้อำนวยการกอง กองการสุราและยาสูบ

คำไว้อาลัย แด่ คุณวิจิตร กาญจนวัลย

ผมและภรรยารู้สึกตกใจ และเสียใจที่สุดเมื่อได้รับข่าวทางโทรเลขจากคุณจำนงค์ สงวนทรัพย์ ว่า คุณวิจิตรถึงแก่กรรม เพราะไม่เคยคิดไม่เคยนึกมาก่อนว่าข่าวนี้จะเป็นได้ เมื่อได้รับข่าวผมและภรรยาก็รีบเดินทางไปจังหวัดชลบุรีทันที ขณะที่นั่งรถยนต์จากกรุงเทพ ฯ ไป ใจก็นึกว่า คุณวิจิตรคงยังไม่ตาย ตายเพราะเหตุใด จิตใจไม่เป็นสุข เพราะรัก ห่วง สงสาร อาลัยถึงคุณวิจิตรมาตลอดทาง เมื่อถึงบ้านพักสรรพสามิตจังหวัดชลบุรี จึงทราบแน่นอนจากคุณนายวัฒนี ภรรยาคุณวิจิตร ว่าคุณวิจิตรถึงแก่กรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะเป็นไปได้

ผมและภรรยา ได้รักใคร่ชอบพอกับคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ และครอบครัวมาก เพราะได้ร่วมกับราชการในจังหวัดเดียวกัน ที่จังหวัดนครราชสีมา โดยคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นผู้ช่วยสรรพสามิตจังหวัด และได้มีความสัมพันธ์กันตลอดมา จนมารับราชการร่วมกันในเขต ๔ โดยคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ได้เป็นสรรพสามิตจังหวัดเอก จังหวัดสกลนคร จังหวัดร้อยเอ็ด อีก มิตรภาพทุกอย่างมั่นคงตลอดมาอย่างไม่มีเสื่อมคลาย

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นคนที่น่ารัก อ่อนโยน สุภาพทั้งด้านกิริยามารยาท และวาจากับบุคคลทุกชั้น ทุกวัย เป็นมิตรที่ดีของคนที่คุ้นเคย เป็นผู้มีความอดทน อดกลั้นข่มใจตนเอง เมื่อไม่พอใจก็ไม่แสดงออก เป็นผู้ดีเกินกว่าที่จะทะเลาะทุ่มเถียงหรือใช้คำหยาบคำรุนแรงกับใคร ๆ พยายามชนะด้วยความดีเสมอมา และเต็มใจเอื้ออารีช่วยเหลือมิตรสหายทุกวิถีทางเมื่อได้รับการขอร้อง เป็นที่รักใคร่นับถือของผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา พ่อค้า ประชาชนที่ได้คบค้าสมาคม

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นผู้ที่มีความมานะอดทนขยันหมั่นเพียรในหน้าที่ราชการ เป็นผู้ที่อยู่ในระเบียบวินัย และเป็นผู้ที่กระทำตนถูกต้องตามกาละและหน้าที่ ผมได้ปฏิบัติงานในจังหวัดนครราชสีมาเป็นที่เรียบร้อยก็เพราะผมได้คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงให้ผมทุกอย่าง คุณวิจิตร ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยสรรพสามิตจังหวัดที่ดีน่าสรรเสริญ ทั้งด้านการปกครอง การประสานงาน การเร่งรัดตรวจสอบงาน และทั้งในด้านส่วนตัวของผม คุณวิจิตรทำหน้าที่แม่บ้านที่ดีซึ่งยากจะบรรยายได้ ผมเองต้องออกตรวจปราบปราม คุณวิจิตรช่วยงาน

ภายในสำนักงานด้วยความเรียบร้อย มีอะไรก็ได้ปรึกษาหารือกันฉันท์ญาติ สิ่งใดผมสั่งการไป คุณวิจิตรจะต้องช่วยจัดทำจนเรียบร้อยลุล่วงไปด้วยดี แม้จะเหน็ดเหนื่อยลำบากอย่างไรไม่เคยขัดข้อง สิ่งใดที่เห็นไม่ถูกต้องไม่สมควร คุณวิจิตร ก็ได้ทัดทานชี้แจงเหตุผลให้ผมทราบเพื่อจะได้จัดทำให้ถูกต้องเสมอ คุณวิจิตรต้องคอยดูคอยแลสารทุกข์สุกดิบของผม และครอบครัวจึงอยู่กันอย่างญาติสนิทจริง ๆ ตลอดเวลา ยามผมหรือครอบครัวมีทุกข์ เจ็บไข้ได้ป่วย คุณวิจิตร และครอบครัว คอยเฝ้าดูแลเสมือนเราเป็นครอบครัวเดียวกัน ยามผมมีอารมณ์โกรธหรือใจร้อน บางครั้ง คุณวิจิตรก็คอยปลอบโยน คอยยกหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเข้ามาพูดอ้างอิงให้ผมฟังเสมอ รู้สึกว่าการรับราชการร่วมกันในจังหวัดนครราชสีมา มาเป็นเวลา ๓ ปีเศษ ผมได้รับความปลอดโปร่งใจมาก ทั้งด้านการปกครอง และ การเชื่อมความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งถ้าขณะนั้นผมไม่มี คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นผู้ช่วยของผมแล้ว ผมเชื่อว่าการปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดนครราชสีมา ผมคงไม่สามารถทำงานสำเร็จให้ได้ผลดีเด่นเท่าที่ผ่านมาได้ ทั้งนี้ก็เนื่องจากผมมีผู้ช่วยสรรพสามิตจังหวัดที่ดีคือ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ นี่เอง

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาในธรรมคำสั่งสอนของพุทธองค์ เมื่อรับราชการร่วมกันที่จังหวัดนครราชสีมา ผมได้จัดให้มีการทอดกฐิน ๒ ครั้ง ๓ วัด ทอดผ้าป่า ๒ ครั้ง ๒ วัด ซึ่งแต่ละครั้งเป็นกิจการใหญ่ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์เต็มใจได้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงให้ความร่วมมือร่วมใจอย่างแท้จริง

เมื่อต้องย้ายจากกันโดยผมย้ายไปรับราชการทางกรมสรรพสามิต และไปเป็นสรรพสามิตเขต ๙ จังหวัดสงขลา คุณวิจิตร ก็ถูกย้ายไปเป็นสรรพสามิตจังหวัดสกลนคร เราก็ติดต่อกันอยู่เสมอไม่เคยขาดระยะ พอดีผมก็ได้มีโอกาสมารับราชการเป็นสรรพสามิตเขต ๔ อุดรธานี ผมก็ดีใจมากที่ได้คุณวิจิตรมาอยู่ร่วมงานในเขตเดียวกัน ปรากฏว่าคุณวิจิตรได้ตั้งใจปฏิบัติงานด้วยความเข้มแข็ง อดทน ได้พยายามทุ่มเทกำลังใจต่อสู้ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้งานของจังหวัดสกลนครดียิ่ง ๆ ขึ้น จนผู้ใหญ่ทุกระดับเห็นความสามารถจึงได้พิจารณาย้ายให้ไปอยู่จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อไปอยู่จังหวัดร้อยเอ็ดก็พยายามเร่งรัดทำงานทุกอย่างสุดความสามารถ จนอดีตท่านอธิบดีชาญชัย ลี้ถาวร ได้เห็นว่าบุคคลผู้นี้มีความสามารถตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่รักใคร่ของข้าราชการ ผู้บังคับบัญชา พ่อค้า

ประชาชน จึงได้ย้ายให้ไปดำรงตำแหน่งสรรพสามิตจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่ต้องรับผิดชอบการงานมาก และต้องการคนที่มีความซื่อสัตย์ เพื่อแก้ปัญหาหลายประการ เมื่อคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ได้ย้ายไป ได้ไปลาผม ผมก็ได้พยายามแนะนำว่าขอให้พยายามไปปฏิบัติงานด้วยความอดทน เข้มแข็ง อย่าท้อถอย เพราะชีวิตคนเราต้องต่อสู้เหตุการณ์ สภาพการงานการปกครองแต่ละท้องที่ย่อมไม่เหมือนกัน ต้องไปศึกษาหาทาง ค่อยแก้ไขไป การไปอยู่จังหวัดชลบุรี คุณวิจิตร อาจต้องพบกับเหตุการณ์ อุปสรรคต่าง ๆ มาก แม้มีเรื่องคับอกคับใจอย่างไรก็ไม่เคยเล่าให้ผมฟังเลย จนกระทั่งผมได้รับจดหมายคุณวิจิตรครั้งสุดท้าย ดังแนบมานี้ และได้พบกันครั้งสุดท้ายเมื่อเดือนพฤษภาคม ผมสอบถามเหตุการณ์ต่างๆ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ก็ไม่กล้าปริปากพูดอะไร นอกจากว่าจะพยายามทำงานให้ดีที่สุด ให้สมกับที่ผู้ใหญ่ไว้วางใจให้ไปอยู่ และพูดเสมอว่าถ้าแพ้ก็จะขอแขวนนวมกลับบ้าน จะพยายามสู้ตามที่ผมเคยสั่งไว้เสมอ ผมก็อุ่นใจ ไม่เคยนึก ไม่เคยฝันว่า คุณวิจิตรผู้ที่เป็นมิตร เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นญาติที่ดีซึ่งผมและครอบครัวของผมรักและไว้ใจที่สุด อันจะไว้เป็นที่พึ่งพาฉันท์ญาติในอนาคตได้ ต้องจากไปด้วยเหตุการณ์รวดเร็วเช่นนี้เลย ซึ่งทุก ๆ คนที่เคยอยู่ร่วมกับคุณวิจิตร ก็คงมีความรู้สึกเช่นเดียวกับผม นับว่ากรมสรรพสามิตได้สูญเสียคนดีของกรมสรรพสามิตไปคนหนึ่ง ซึ่งถ้าไม่ด่วนมาจบชีวิตอันสั้นก็อาจทำประโยชน์ให้แก่กรมสรรพสามิต ประเทศชาติ และเพื่อนฝูงได้อีกมากนัก ผมเองไม่สามารถบรรยายความรู้สึกอย่างแท้จริงออกมาเป็นตัวหนังสือได้ นอกจากครั้งนี้ผมรู้สึกเสียใจที่สุดที่คนทำกรรมดีมาตลอด ต้องมาพ่ายแพ้แก่ชตากรรมอย่างง่ายดาย ซึ่งควรจะต่อสู้ด้วยวิธีการอื่นให้ถึงที่สุด ทั้งนี้เชื่อว่าเป็นไปตามดวง เพราะถึงคราวดวงชะตาต้องฆาตแล้วย่อมหนีไปพ้น

ขอให้บุญกุศล และคุณงามความดีที่คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ได้บำเพ็ญมาตลอด บุญกุศลที่คุณวัฒนี กาญจนวัลย์ บุตร ธิดา และญาติมิตรสหายได้บำเพ็ญอุทิศให้จงเป็นพลวปัจจัย ให้ดวงวิญญาณของคุณวิจิตร จงไปสู่สุคติ พิภพสานในสัมปรายภพ เทอญ.

จาก **พูนศักดิ์ ณ ป้อมเพ็ชร์**

สรรพสามิตเขต ๔

จ. ชลบุรี

14 มกราคม 2517

เรียน ท่าน[illegible] และคณะ

ที่เคารพ[illegible]

ผมขอขอบคุณอย่าง[illegible]ที่ท่านได้[illegible]ความกรุณาเมตตาต่อผม [illegible] เรื่อง และได้[illegible] [illegible]

[illegible]

ผมเกิดวันพฤหัสบดี เดือน 3 ปีจอ ขึ้น 3 ค่ำ เวลาประมาณ 19.00 น.

19 มกราคม พ.ศ. 2465

[illegible]

[illegible]

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้ารู้จัก **คุณวิจิตร กาญจนวัลย์** ครั้งแรกในงานแห่งหนึ่ง ในฐานะที่รับราชการในกรมสรรพสามิตแห่งเดียวกัน จากการพบกันครั้งแรกนี้ ทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้ายังไม่ทราบว่า คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ รับราชการอยู่จังหวัดใด คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ก็ได้แสดงอัธยาศัยอันดีงามด้วยการต้อนรับ และโอภาปราศรัยด้วยดี ต่อเมื่อข้าพเจ้าไปรับราชการที่จังหวัดอุดร ซึ่ง คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งสรรพสามิตจังหวัดเอก จังหวัดสกลนคร ได้ร่วมประชุมหารือการบริหารงานกันกับสรรพสามิตจังหวัดทุกจังหวัด ในเขต ๔ ข้าพเจ้าจึงได้มีโอกาสใกล้ชิดสนิทสนมกับ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ จึงได้ทราบอัธยาศัยอันดีงามและแผนการบริหารงานของ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ที่มุ่งถึงประโยชน์ของกรมสรรพสามิตเป็นที่ตั้ง โดยถือว่าเมื่อเป็นข้าราชการกรมสรรพสามิต ก็ต้องอุทิศตนและงานให้กรมสรรพสามิต ในฐานะที่กรมสรรพสามิตได้เลี้ยงมา ดังจะเห็นได้ดังนี้

ความสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไป คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ จะให้ความเป็นกันเองแก่ทุกคนที่ได้รู้จัก ถือเอาความบริสุทธิ์ของตัวเองเป็นที่ตั้ง จะเห็นได้จากการต้อนรับ ทำความสนิทสนมไม่ให้ผู้พบเห็นต้องกระดากเก้อเขิน คอยช่วยเหลือผู้อื่นที่เมื่อถึงคราวต้องช่วย และถือว่าทุกคนก็บริสุทธิ์เช่นตัวเอง ไม่มีความอิจฉาริษยาผู้อื่น มีจิตใจเที่ยงธรรมกับทุก ๆ คนที่ได้คบหาสมาคม ทั้งนี้จะเห็นได้จากการแสดงออกทางกาย–วาจา และ ใจ ซึ่งเป็นอัธยาศัยที่น่าคบ

ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ จะให้ความสนิทสนมเป็นกันเอง คอยช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาในการงาน สิ่งใดขัดข้อง คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ จะช่วยแก้ไขคลี่คลายอยู่เสมอ ด้วยความรอบคอบสุขุม มีความจริงใจอย่างใด ก็ถ่ายทอดให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทราบตามความจริงอย่างนั้น ไม่คำนึงว่าผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีนิสัยเช่นไร ทั้งนี้ ก็โดยถือเสียว่าผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีนิสัยไม่ดีนั้น จะแก้ไขคลี่คลายตัวเองให้ดีขึ้น เมื่อเห็นผู้บังคับบัญชาประพฤติตนในทางที่ดี ที่ชอบ ที่ควร โดยเฉพาะอัธยาศัยสำคัญอันหนึ่งที่ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา คือ ไม่เบียดเบียนผู้น้อยเพื่อหาความดีเข้าตัวเอง ด้วยอัธยาศัยอันดีงามอันนี้ ย่อมเป็นที่รู้จักกันในระหว่างเพื่อนฝูง และ ผู้ใต้บังคับบัญชา

ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ปฏิบัติตนดีสม่ำเสมอ พร้อมที่จะสนองงานให้แก่ผู้บังคับบัญชาด้วยดี ไม่ว่าผู้บังคับบัญชานั้นจะมีสถานะเช่นไร อัธยาศัยอันสำคัญอีกอันหนึ่ง คือ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ไม่มีโรค "ปมเขื่อง" คือไม่แสดงตนเทียบผู้บังคับบัญชา หรือแสดงตนข่มเพื่อนฝูง หรือแสดงตนว่ามีความรู้ ความสามารถเหนือผู้อื่น เพราะ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ก้าวหน้าในราชการด้วยความสามารถ และอัธยาศัยอันดีงามด้วยคุณสมบัติของตัวเอง ซึ่งผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาโดยชอบแล้ว

ความคิดเห็นในการงาน คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เท่าที่ข้าพเจ้าเคยสัมพันธ์กันมาเป็นผู้ที่มีความคิดก้าวหน้าในการงาน และ รอบคอบ มีความคิดริเริ่มในหน้าที่ และมีความคิดปรับปรุงงานให้ดีขึ้นเสมอ ไม่เคยคำนึงที่จะหาประโยชน์ใส่ตัวโดยทางมิชอบ จะเห็นได้จากการที่ดำรงตำแหน่งสรรพสามิตจังหวัดสกลนคร และ จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่ใช่เป็นคนดีแต่พูด งานไม่เอาไหน เพราะคนดีแต่พูดนั้น มักจะบังงานเละเทะของตัวเอง คือ พ่นน้ำลายเป็นม่านบังไว้หมด ซึ่งเป็นลักษณะอันหนึ่งของคนประเภทไร้ความสามารถในการงาน จะสังเกตเห็นคนประเภทนี้มักจะมีความคิด ความประพฤติ ปฏิบัติที่ทุจริตตลอดเวลา

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ มีความคิดที่ดีงามอีกประการหนึ่ง คือ สนับสนุนคนดีให้ก้าวหน้าขึ้นไป ด้วยความดีความสามารถของตัวเอง ไม่อิจฉาริษยา ปัดแข้ง ปัดขาใคร เพราะการกระทำเช่นนั้น คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ถือว่าเป็นการดึงก้อนหินมาทับตัวเอง ซึ่งจะเป็นตัวถ่วงน้ำหนักทับตนให้ร่วงลงไปสู่เบื้องล่าง แทนที่จะช่วยกันลากกันดึงขึ้นมา

จากความประพฤติอันดีงาม มีอัธยาศัยอ่อนโยน มีใจเที่ยงธรรม มีความสามารถในการงาน พร้อมเสมอที่จะทำงานเพื่อประโยชน์สังคม ทั้ง ๆ ที่สุขภาพยังอำนวยให้ การที่ต้องมาสูญเสีย คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ไปเช่นนี้ เป็นการสูญเสียนักบริหารที่ดีไปคนหนึ่ง จึงเป็นที่น่าเสียดายยิ่งนัก

ขอให้กรรมดีทั้งหลาย ที่ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ได้ทำมาแล้วในโลกนี้ และกุศลผลบุญที่ญาติมิตรสหายได้ทำ–อุทิศส่งให้ *จงส่งให้ดวงวิญญาณของ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ได้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วย เทอญ.*

ตะจิตต์ ศกุนตะเสฐียร

สำนักงานสรรพสามิตเขต ๓ นครราชสีมา.

คำไว้อาลัย

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า **"สิ่งใดมีเกิด สิ่งนั้นย่อมมีดับ"** ข้าพเจ้าเข้าใจและคิดว่าจะปลงตก แต่ก็อดที่จะหวลอาลัยอาวรณ์ในการจากไปของ **คุณแม่ชิต กาญจนวัลย์** มิได้ ข้าพเจ้าใกล้ชิดกับท่าน ได้เห็นคุณธรรมความเป็นแม่ ซึ่งได้มอบให้แก่ **คุณวิจิตร กาญจนวัลย์** ถึงแม้ท่านจะเจ็บปวด อ่อนเพลีย สิ้นเรี่ยวแรง ก็คอยประคับประคอง กลัวว่าลูกจะร้อน จะหนาว กลัวจะหิว กลัวมดจะไต่ ไรจะตอม ยุงจะกัด เลือดจะกิน ติดตามลูกไปทุกแห่งหน จากอยุธยามานครราชสีมา ไปสกลนคร บ้านพักสรรพสามิตจังหวัดอยู่ริมหนองหาร อากาศหนาวเยือกเย็นแสนจะทรมานร่างกายวัยชรา คุณนายวัฒนี กาญจนวัลย์ ไม่อยู่ ไปศึกษาพยาบาลต่อที่นิวซีแลนด์ คุณแม่ก็ทำหน้าที่แม่แก่ลูกอย่างสมบูรณ์ มาอยู่ร้อยเอ็ดได้ไม่เท่าใด ก็ทราบข่าวว่า ถูกย้ายไปเป็นสรรพสามิตจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่เก็บภาษีได้มากที่สุดของกรมสรรพสามิต ความปลื้มปีติยินดีของแม่ที่เห็น ฟังด้วยหูของตัวเองว่า ลูกได้รับความเจริญในชีวิตราชการเป็นอย่างยิ่ง เป็นความสุขของแม่แล้ว จึงหลับตาอย่างสนิทไม่มีวันตื่น **คุณวิจิตร กาญจนวัลย์** ต้องเคลื่อนย้ายศพของคุณแม่จากร้อยเอ็ดมาไว้ที่วัดสะแกจังหวัดนครราชสีมา คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ อาลัย อาวรณ์ต่อคุณแม่เป็นอย่างยิ่ง ทำบุญ สวดพระพุทธมนต์ ภาวนาทุกวัน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้คุณแม่ ทำใจให้สงบ ชั่วเวลาเพียง ๗ เดือน ก็ตัดสินใจมานอนอย่างสงบอยู่ใกล้คุณแม่ ที่วัดสะแก จังหวัดนครราชสีมา เพื่อสนองให้ดวงวิญญาณของคุณแม่ทราบว่า ลูกไม่อยากจากคุณแม่ไปห่างไกล ขออยู่ใกล้ ๆ คุณแม่ จึงทำความวิปโยคอาดูร ว้าเหว่มาสู่ข้าพเจ้าและข้าราชการสรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมาอย่างยิ่ง แต่ข้าพเจ้าได้อาศัยหลักพระธรรมเป็นที่ยึดเหนี่ยว จึงทำให้ความทุกข์ ความอาวรณ์บรรเทาลงบ้าง

ในโอกาสที่ได้มีพิธีพระราชทานเพลิงศพ และ การฌาปนกิจศพในครั้งนี้ ข้าพเจ้าขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วสากลโลก จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของ **คุณแม่ชิต กาญจนวัลย์** และ **คุณวิจิตร กาญจนวัลย์** จงไปสถิตในสรวงสวรรค์ ณ สัมปรายภพ เทอญ.

วิมุติ ชูชม

สรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมา

"คนดี...ผี...รัก"

ผมรู้จักเขามาเป็นเวลาร่วม ๓๐ ปีแล้ว ตั้งแต่เขาเป็นเสมียนภาค (สมัยนั้นภาคใหญ่กว่าเขตเดี๋ยวนี้) ผมเป็นเสมียนจังหวัด เราอยู่ในภาคเดียวกัน เราติดต่อสนิทชิดเชื้อกันมากพอสมควร เคยร่วมงานกันหลายครั้ง ร่วมสนุกและร่วมทุกข์ด้วยกันเป็นครั้งคราว เวลาผมมีทุกข์เขาปลอบใจผม แต่เวลาที่เขามีทุกข์ผมไม่มีโอกาสได้ช่วยอะไรเขาเลย ผมจึงเป็นหนี้บุญคุณกับเขาอยู่ตลอดไป

แม้เขาจะอ่อนวัยกว่าผม แต่ผมก็รักและนับถือเขาด้วยใจจริง ที่ผมรักและนับถือเขานั้น มันเกิดจากคุณงามความดีที่เขาเป็นผู้ให้กับผมแต่ฝ่ายเดียว โดยที่ผมยังไม่เคยให้อะไรกับเขาเลย เขาได้แนะนำสั่งสอนผมในบางครั้ง ตำหนิติเตียนในบางคราว หยอกเย้าล้อเลียนในบางโอกาส สิ่งต่าง ๆ ที่เขาให้กับผมนั้น เขาทำได้ถูกจังหวะดีเหลือเกิน ยากที่จะมีใครทำได้ดีเหมือนเขา

นึกถึงคุณงามความดี นึกถึงสิ่งต่าง ๆ ระหว่างที่เขามีชีวิตอยู่ ผมเป็นสุขใจมากยากที่จะลืมได้ คนผู้นี้ผมจึงยอมรับนับถือและขอยกย่องเขาตลอดไปว่า "เป็นคนดีที่สุดสำหรับผม" ส่วนท่านผู้ใดจะเห็นเขาเป็นอย่างไรนั้นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล คนดีของผมคนนี้คือ "คุณวิจิตร กาญจนวัลย์"

ในสมัยที่ผมเป็นเด็ก ซึ่งเกิดในภาคอิสาน เคยได้ยินได้ฟังคนแก่คนเฒ่าพูดอยู่บ่อยๆ ว่า "คนดี – ผีรัก" "คนดีตาย หน้าลายเหลือ" คำเหล่านี้ในสมัยนั้นผมยังไม่เชื่อ ครั้นอยู่มานาน ๆ ได้เห็นตัวอย่างคนดีหลายรายว่าตายง่ายกว่าวัยที่ควรจะตาย และได้รู้ได้เห็นความดีและความไม่ดีของคนมาก ๆ เข้า และได้หวนไปนึกถึงคำที่ผู้เฒ่าผู้แก่ได้พูดไว้ ก็ชักจะเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง ครั้นพอได้รับข่าวและเป็นความจริงว่า "คุณวิจิตร กาญจนวัลย์" ได้ตายเสียแล้ว ผมจึงปักใจเชื่อในคำพูดของผู้เฒ่าผู้แก่ที่ว่า "คนดี – ผีรัก" นั้น "เป็นความจริง" ส่วนท่านผู้อ่านจะเชื่ออย่างผมหรือไม่ ขอให้ดูไปอีกนาน ๆ ก็แล้วกัน

อย่างไรก็ดี บัดนี้ "คุณวิจิตร กาญจนวัลย์" "คนดี – ผีรัก" ก็ได้จากผมไปแล้ว ผมจึงขออธิษฐาน ณ ที่นี้ว่า "ถ้าดวงวิญญาณและสวรรค์" มีจริงตามที่มีคนเขาพูดกันแล้ว ผมขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยจงช่วยนำดวงวิญญาณของคนดี "วิจิตร กาญจนวัลย์" ไปสู่สรวงสวรรค์ชั้นนิพพานดังที่ผมได้อธิษฐานไว้ในโอกาสนี้ด้วย เทอญ.

ประยุทธ วรรณพินิจ

สรรพสามิตจังหวัดนครนายก

๘ ก.ค. ๒๕๑๗

ไว้อาลัยคุณวิจิตร กาญจนวัลย์

ผมได้เคยรู้จัก **คุณวิจิตร กาญจนวัลย์** ในฐานะเป็นเพื่อนข้าราชการทำงานร่วมอยู่ในจังหวัดนครราชสีมาด้วยกันมาครั้งหนึ่ง ซึ่งคุณวิจิตรในขณะนั้นเป็นผู้ช่วยสรรพสามิตจังหวัด สำหรับผมในฐานะผู้อำนวยการโรงพยาบาล และเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของคุณวัฒนีภรรยาคุณวิจิตร ตลอดจนได้ทำคลอดลูกของคุณวัฒนี และคุณวิจิตร ผมก็ได้ช่วยทำผ่าตัดออกมาทางหน้าท้องให้ จึงรู้สึกว่าค่อนข้างจะรู้จักคุณวิจิตรดีพอสมควร คุณวิจิตรเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์เป็นที่ตั้ง เป็นที่ชอบพอของเพื่อนฝูงและผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ขวนขวายขยันหมั่นเพียรหาทางก้าวหน้าให้ตนเองอยู่เสมอ จนปรากฏว่าได้เลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นเร็วกว่าผู้อื่นอีกหลายคนในระดับเดียวกันมาแต่เดิม จนครั้งสุดท้ายได้เป็นสรรพสามิตจังหวัด จังหวัดชลบุรี นับว่าเป็นจังหวัดใหญ่ และจะต้องได้รับความไว้วางใจในการให้มาประจำอยู่ในจังหวัดนี้ แต่บุญของคุณวิจิตรมีมาเพียงแค่นี้จึงมีอันต้องเป็นไป และเสียชีวิตลงเสียก่อนที่จะให้ก้าวหน้าต่อไปอีก จึงเป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งในความรู้ ความสามารถ ความขยันขันแข็ง และความซื่อสัตย์สุจริตของคุณวิจิตร และทิ้งความเศร้าโศกอาลัยให้แก่บรรดาญาติมิตร เพื่อนฝูงรวมทั้งตัวผมเองด้วย ฉะนั้น หากผลบุญมีจริงในชาติหน้า ก็ขอให้ผลบุญต่าง ๆ ที่คุณวิจิตรได้กระทำไว้จงไปตอบสนองคุณวิจิตร ด้วยเถิด.

(น.พ. น่วม เศรษฐจันทร)

ผู้ตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข

๑ กรกฎาคม ๒๕๑๗

อาลัยคุณวิจิตร กาญจนวัลย์

จาก

จำลอง นวลมณี

ข้าพเจ้าได้รับข่าวด้วยความสลด หดหู่ ใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ **คุณวิจิตร กาญจนวัลย์** สรรพสามิตจังหวัดเอก เมืองชลบุรี ได้ถึงแก่กรรมโดยปัจจุบันทันด่วน อย่างมิได้คาดคิดไว้ ยังความอาลัยรักในไมตรีจิตมิตรภาพ ซึ่งมีต่อกันอย่างสนิทสนม นับแต่ได้ร่วมอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือสามัญขั้นวูดแบดจ์มาด้วยกัน ถึงแม้จะเป็นที่ทราบกันว่า ความตายไม่มีใครจะหนีรอดพ้นไปได้ก็ตาม ก็อดที่จะเสียใจ อาลัยได้ ในการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ นี้ไม่ได้

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นกรรมการลูกเสือจังหวัดที่มีใจรัก, ใจชอบ และ สนใจในกิจการลูกเสือจริง ๆ เสียสละและช่วยเหลือกิจการลูกเสือเป็นอย่างดี ทั้งเป็นกำลังสำคัญในวงงานของลูกเสือสกลนครเป็นอย่างมากด้วย

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นสุภาพบุรุษที่น่านับถือ พูดจาพาทีมีเสน่ห์ คุยสนุกสนานเป็นที่นิยมชมชอบของทุกคนที่ได้ยินได้ฟัง บำเพ็ญตนเป็นที่รักใคร่และชอบพอกับคนทุกชั้นทุกระดับ ตลอดพระสงฆ์องค์เจ้า คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ก็น้อมนำตัวเข้าถึงพระคุณเจ้าอย่างน่าเลื่อมใสศรัทธา จนเป็นที่รู้จักรักใคร่ในบรรดาเกจิอาจารย์ทั้งหลาย

การสูญเสีย **คุณวิจิตร กาญจนวัลย์** นี้ ถึงแม้จะถือว่าทุกอย่างเป็นอนิจจัง ไม่เที่ยง มีเกิด มีดับ วกเวียนกันอยู่อย่างนี้เหมือนกันหมด จะต่างกันอยู่ที่ว่า ใครจะเกิด, ใครจะดับก่อน, หลังกันเท่านั้นก็จริง แต่การจากไปของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เช่นนี้ ไม่เพียงแต่เป็นการพลัดพรากจากที่รักซึ่งกันและกัน อันนำความวิปโยคโศกเศร้าให้แก่ครอบครัว ญาติมิตรเท่านั้น แต่เป็นการสูญเสียข้าราชการสรรพสามิตชั้นผู้ใหญ่ที่สามารถไปด้วยผู้หนึ่ง ซึ่งท่านผู้นี้หากมีชีวิตอยู่ตามกาลอันควรแล้ว เชื่อแน่ว่าชีวิตของท่านจะเป็นประโยชน์แก่กรมสรรพสามิตและ แก่ชาติบ้านเมือง เป็นอย่างมากด้วย

ขอให้กุศลผลบุญที่ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ได้บ่มบำเพ็ญไว้ดีงามมามากแล้วนั้น จงเกื้อหนุน ค้ำจุนให้วิญญาณอันประเสริฐของท่าน จงไปสู่สุคติในสวรรค์วิมานเลิศ ในสัมปรายภพด้วย เทอญ.

แด่ วิจิตร กาญจนวัลย์ เพื่อนรัก ผู้จากไป

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๗ ซึ่งตรงกับวันอาทิตย์ เวลาประมาณ ๑๑.– น. เศษ ขณะที่ข้าพเจ้าอยู่ที่บ้านพัก จังหวัดนครนายก บุรุษไปรษณีย์ได้นำโทรเลขมาส่งให้ ซึ่งตามปกติถ้าข้าพเจ้าได้รับโทรเลขมักจะจิตใจไม่ค่อยจะดี โดยกลัวว่าจะเป็นข่าวร้าย แต่เมื่อดูหน้า-ซองว่า มาจากจังหวัดชลบุรี ก็นึกเดาเอาว่าคงจะเป็นของวิจิตรหรือของคุณเลื่อนก็คงจะเป็นเรื่องมาเที่ยวนครนายก เพราะว่า ข้าพเจ้าได้เคยชวนทั้งสองไว้ว่า วันใดเมื่อมีโอกาสว่างและวันหยุดราชการ ขอให้ไปเที่ยวนครนายก แต่ครั้นเมื่อเปิดโทรเลขออกอ่าน ข้อความในโทรเลขนั้น แจ้งว่า "**วิจิตรถึงแก่กรรมไปด่วน**" จากคุณประสพ ศรีสุขวงษ์ ทำให้ข้าพเจ้าตกตลึง ไม่คาดคิดเลยว่า วิจิตรจะเป็นไปเช่นนั้น ทำให้บังเกิดความสลดอาลัย ระลึกถึง ซึ่งความเศร้า เสียดาย วิปโยคทุกข์ เพราะว่า เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๑๗ คุณเลื่อนกับคุณนพเก้า ๆ ได้ทำการอุปสมบทบุตรชาย ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้ไปร่วมงานนี้อยู่ ข้าพเจ้ากับวิจิตรและสมบูรณ์ สิงหนิล ยังได้พูดจาหยอกล้อกัน โดยเฉพาะสมบูรณ์ สิงหนิล ซึ่งได้จากกันไปเป็นเวลานานกว่า ๒๐ ปี ก็ได้มาพบกันในงานนี้ ได้ไต่ถามถึงสารทุกข์ สุขดิบกับตามประสาเพื่อนกันที่จากกันไปนานแล้วมาพบกัน มีอยู่ตอนหนึ่งของการสนทนานั้น สมบูรณ์ได้แอบกระซิบถามข้าพเจ้าว่า "เฮ้ย ! ไอ้พล เดี๋ยวนี้ ไอ้จิตรมันเป็นอะไรไปวะ ดูหน้าตามันไม่ค่อยจะสบายหรือสดชื่นเลย และไม่ค่อยพูดค่อยจาเหมือนแต่ก่อน" ข้าพเจ้าจึงบอกว่า เดี๋ยวนี้วิจิตรมันเป็นเจ้านายและอายุก็มากพอสมควรแล้ว มันก็ต้องสร้างบุคคลิกลักษณะให้เข้าท่าเข้าทีบ้างซิ อย่าไปคิดและถือสาอะไรมันเลย วิจิตรได้ยินก็บอกว่า ไม่ใช่อย่างนั้นหรอก อย่าไปเชื่ออ้ายพลมัน เราสนทนากันอยู่ประมาณ ๒๓ น. เศษ ก็จะกลับไปพักผ่อนกัน สมบูรณ์กับภรรยาไปพักโรงแรม ส่วนข้าพเจ้าไปนอนที่บ้านพักของวิจิตร ด้วยความสงสัยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อมาถึงบ้านพักของวิจิตร ข้าพเจ้าได้ชวนวิจิตรและคุณวัฒนีสนทนากันอีก ข้าพเจ้าได้ถามวิจิตรว่า "มีเรื่องอะไรที่ทำให้ลื้อเป็นทุกข์เป็นร้อนอยู่หรือ เพราะสังเกตดูแล้ว เหมือนกับคนที่ไม่สบายใจ ผิดปกติไม่เหมือนทุกครั้งที่แล้วมา เมื่อได้พบปะกัน ขอให้ระบายให้ฟังบ้าง

ถ้าเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้ามีความรู้อยู่ก็จะได้แนะนำให้บ้าง” วิจิตรได้ตอบข้าพเจ้าว่า “เรื่องอย่างนี้ไม่เกิดขึ้นกับตัวใครก็ไม่รู้หรอก” ข้าพเจ้าก็ได้แย้งว่า “ก็เมื่อลื้อไม่บอก อั๊วจะไปรู้ได้อย่างไร” แต่วิจิตรไม่ยอมปริปากพูด บ่นปวดศีรษะ ขอตัวขึ้นนอนก่อน ข้าพเจ้าจึงได้ปรารภกับคุณวัฒนีว่า วิจิตรมีเรื่องอะไรอยู่ในใจหรือ คุณวัฒนีบอกว่า ตามปกติมีเรื่องอะไรวิจิตรไม่ค่อยจะพูดให้ฟัง ข้าพเจ้าจึงว่า ถ้าวิจิตรยังเป็นอยู่ในสภาพเช่นนี้ ต่อไปก็ต้องเข้าโรงพยาบาลโรคจิตแน่ คุณวัฒนีก็ว่า คงจะไม่ถึงขั้นนั้นหรอก ข้าพเจ้าจึงได้เตือน คุณวัฒนี คอยระมัดระวัง เอาใจใส่วิจิตรให้ดี รุ่งเช้าวันที่ ๒๑ ~~พ.ค.~~ เม.ย. ๒๕๑๗ เวลาประมาณ ๐๗.๐๐ น. พวกเราจึงได้พากันไปที่บ้านงาน เพื่อนำนาคไปจัดทำการอุปสมบท ในระหว่างที่แห่นาคเวียนรอบโบสถ์อยู่นั้น วิจิตรถือพานใส่ของ ส่วนข้าพเจ้ากับสมบูรณ์เดินตามหลังวิจิตร ตอนหนึ่งข้าพเจ้าได้กระเซ้าวิจิตรว่า คนเดินหน้าให้เดินเร็วหน่อย เพราะว่า เมื่อส่งนาคเข้าโบสถ์แล้ว ข้าพเจ้าจะได้เดินทางกลับนครนายก ซึ่งอยู่ไกล สมบูรณ์ได้ยินก็หันมามองหน้าข้าพเจ้าอมยิ้ม เมื่อส่งนาคเข้าโบสถ์แล้ว ข้าพเจ้าก็เดินทางกลับจังหวัดนครนายก จากวันนั้นมาจนถึงวันที่ได้รับโทรเลขเพียง ๑๐ กว่าวันเท่านั้น ไม่น่าเลยที่วิจิตรมีอันเป็นไปจากไปอย่างไม่น่าเชื่อ ไม่มีลางสังหรณ์ใด ๆ ที่จะชวนให้คิดรู้ได้เลยว่า วิจิตรจะสิ้นชีวิตลงเช่นนี้ ในคืนวันที่ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขข้าพเจ้านอนไม่หลับจิตใจครุ่นคิดถึงแต่เรื่องวิจิตรอยู่เรื่อย ๆ นึกถึงศพคุณแม่ที่ยังเก็บไว้ที่วัดสะแกจังหวัดนครราชสีมา ยังมิได้ทำการฌาปนกิจ เมื่อวันทำบุญครบ ๑๐๐ วันให้คุณแม่ข้าพเจ้ายังได้หารือกับวิจิตรว่า จะทำการฌาปนกิจศพของคุณแม่ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ นี้แน่นอนเมื่อวิจิตรได้กำหนดแน่นอนแล้ว ขอให้บอกข้าพเจ้าทราบแต่เนิ่น ๆ ด้วย แต่ครั้นแล้ววิจิตรได้มาสิ้นชีวิตลงไปอีกคน ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้จัดการศพของแม่ให้เป็นที่เรียบร้อยเลย คิดไปเวียนมาอยู่เช่นนี้ และก็ยังไม่รู้ว่าเรื่องศพของวิจิตรจะจัดการอย่างไร ทั้งนี้ก็ต้องพึ่งคุณวัฒนี ผู้เป็นภรรยาของวิจิตร และคุณเลื่อน สรรพสามิตเขต ๒ ก่อน แต่ความตั้งใจของข้าพเจ้าอยากจะให้นำศพของวิจิตรไปเก็บไว้ที่วัดสะแก จังหวัดนครราชสีมา ทั้งนี้เพื่อจะได้จัดการฌาปนกิจพร้อมกับคุณแม่ในคราวเดียวกันเลย

รุ่งเช้าวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๑๗ ข้าพเจ้ารีบเดินทางไปจังหวัดชลบุรี เมื่อไปถึงบ้านพักของวิจิตร ได้พบคุณเลื่อน ชาญศิริวัฒน์ สรรพสามิตเขต ๒ คุณนพเก้า คุณวัฒนี ภรรยา

ของวิจิตร และญาติมิตรหลายคน ตลอดจนพวกสรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมาอีกหลายคน มีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่า จะนำศพวิจิตรไปเก็บไว้ที่วัดสะแกแห่งเดียวกับคุณแม่ เพื่อรอการพระราชทานเพลิงศพในเวลาอันสมควรต่อไป หลังจากที่ข้าพเจ้าได้วางหรีดเคารพศพของวิจิตรที่ตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัดเนินสุทธาวาสเสร็จแล้ว ข้าพเจ้านั่งพักอยู่ที่ศาลาตั้งศพนั้น ทำให้จิตของข้าพเจ้ารำลึกถึงความเป็นมาระหว่างวิจิตรกับข้าพเจ้าในอดีตอันนานมาแล้ว

ประมาณปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๔ วิจิตรกับข้าพเจ้าได้เริ่มต้นทำงานที่บริษัทนครราชสีมาจังหวัดพาณิชย์ จำกัด ซึ่งมีคุณรัตน์ ตัณฑวรรธนะ เป็นผู้จัดการ (เสี่ยฮิ้ม ร้านวิศาลพาณิชย์) วิจิตรทำหน้าที่เกี่ยวกับบัญชีสุรา ส่วนข้าพเจ้ามีหน้าที่ไปเสียภาษีสุรา ณ ที่ทำการสรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งในขณะนั้นบริษัทจังหวัดเป็นผู้ขายส่งสุรา เท่าที่จำได้ดูเหมือนจะมีเขตจำหน่ายสุรา จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ ผู้ที่ทำงานอยู่ในบริษัทจังหวัดนี้ มีวิจิตรกับข้าพเจ้าเท่านั้นที่ยังเป็นโสดและหนุ่มอยู่ และโดยที่วิจิตรเป็นคนที่มีความประพฤติเรียบร้อย สุภาพ อ่อนโยน ซื่อสัตย์ ชอบฟังมากกว่าพูด อุปนิสัยโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ และแฝงคำคมไว้ในคำพูด ส่วนข้าพเจ้าชอบพูดความจริง และแหย่เย้า เรามีอุปนิสัยคล้ายคลึงกันอยู่เป็นส่วนมาก เราจึงรักและคบกัน เป็นเพื่อนที่สนิทกันตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และต่อมาในเดือนมีนาคม หรือ เมษายน ๒๔๘๕ ทางจังหวัดนครราชสีมาได้ประกาศรับสมัครสอบแข่งขัน เพื่อบรรจุเป็น เสมียนพนักงาน ซึ่งมีอัตราตำแหน่งว่างอยู่ทางสรรพสามิต สรรพากร และป่าไม้ เมื่อข้าพเจ้าได้ข่าวประกาศนี้ จึงได้นำมาปรึกษาหารือกับวิจิตรก็มีความเห็นพ้องต้องกันว่า จะไปสมัครสอบแข่งขันกับเขาโดยเลือกเอาสรรพสามิต ตามความรู้สึกในขณะนั้น เห็นว่า งานสรรพสามิตเป็นงานที่มีงานภายใน และงานภายนอกสำนักงานเกี่ยวกับการปราบปรามผู้ละเมิดกฎหมายสรรพสามิต เมื่อได้ใบรับสมัครมาแล้ว ก็มีข้อขัดข้องเกี่ยวกับผู้รับรองต้องเป็นข้าราชการ และชั้นไม่ต่ำกว่าหัวหน้าแผนก จึงได้พากันไปหา คุณสัณฑ์ วุฒิเสถียร ซึ่งดำรงตำแหน่งสรรพสามิต จังหวัดนครราชสีมาอยู่ในขณะนั้น ได้เรียนท่านว่า มีความประสงค์อยากจะสมัครเข้าสอบแข่งขัน เพราะมีใจรักงานสรรพสามิต พร้อมทั้งได้ขอร้องขอความกรุณาให้ท่านเซ็นรับรองให้ด้วย ซึ่งท่านก็ได้กรุณารับรองให้ด้วยความเต็มใจ หลังจากเมื่อได้สอบแข่งขันแล้วปรากฏผลว่า วิจิตรสอบได้ที่ ๒

ส่วนข้าพเจ้าสอบได้ที่ ๓ ต่างก็มีความภาคภูมิใจในผลอันนี้ว่าเราทั้งสองคนมีหวังที่จะได้เป็นข้าราชการกับเขา หลังจากเมื่อทราบผลการสอบแล้ว คุณสัณห์ ฯ สรรพสามิตจังหวัดได้เรียกเราทั้งสองไปพบแจ้งให้ทราบว่า ผู้ที่สอบแข่งขันได้ที่ ๑–๔ ทางข้าหลวงตรวจการสรรพสามิตภาค ๓ ต้องการให้ไปบรรจุทางสำนักงานภาคจะสมัครใจหรือไม่ เราก็แจ้งว่ายินดีไม่ขัดข้องแต่ประการใด จึงเป็นอันว่าผู้ที่สอบได้ที่ ๑ คือ ประกอบ เชาว์ราทิน, ที่ ๒ วิจิตร กาญจนวัลย์, ที่ ๓ ข้าพเจ้า และที่ ๔ สมบูรณ์ สิงหนิล (ซึ่งต่อมาสมบูรณ์ สิงหนิล สอบกฎหมายได้แล้วลาออกไปประกอบอาชีพส่วนตัวเป็นทนายความ) พวกเราทั้ง ๔ คน จึงได้รับการบรรจุเข้ารับราชการเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๘๕ ณ สำนักงานข้าหลวงตรวจการสรรพสามิตภาค ๓ นครราชสีมา เป็นต้นมา เมื่อได้เข้ารับราชการแล้ว ข้าพเจ้ากับวิจิตรได้ไปเช่าบ้านอยู่ด้วยกัน เมื่อกล่าวมาถึงตอนนี้ก็อดที่จะกล่าวถึงผู้มีพระคุณทั้ง ๓ ท่านเสียมิได้ คือคุณชิตร โปษยานนท์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งข้าหลวงตรวจการสรรพสามิตภาค ๓ กับท่านขุนบรรจงเจริญรัตน์ ผู้ช่วยข้าหลวงตรวจการสรรพสามิตภาค ๓ และคุณสัณห์ วุฒิเสถียร สรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมา ได้กรุณาอบรมสั่งสอนกฎหมาย ระเบียบแบบแผน ข้อบังคับของทางราชการตลอดมา จึงขอกราบซาบซึ้งในพระคุณของท่านทั้งสามที่ได้กล่าวนามไว้เป็นอย่างสูงในหนังสือนี้ด้วยความเคารพยิ่ง

ครั้นต่อมาวิจิตรได้ปรึกษาหารือกับข้าพเจ้าว่า อยากจะรับคุณแม่ (คุณแม่ชิต กาญจนวัลย์) กับพี่สาวซึ่งอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยามาอยู่ด้วยกันที่จังหวัดนครราชสีมา ผมเห็นดีด้วยเพราะเรารับราชการอยู่เป็นที่แล้ว ก็ควรจะรับคุณแม่ พี่สาว มาอยู่ร่วมกันจะได้ไม่ต้องเป็นห่วง ดังนั้นวิจิตรจึงได้รับคุณแม่กับพี่สาวมาอยู่ด้วยกันโดยไปเช่าบ้านอยู่แถวสี่แยกสระขวัญ และชวนให้ข้าพเจ้าไปอยู่ด้วยกัน ข้าพเจ้าอยากอยู่ตามลำพังไปก่อน แม้จะแยกบ้านกันอยู่ ข้าพเจ้าได้ไปกินไปนอนที่บ้านวิจิตรอยู่เป็นเนืองนิจ คุณแม่ได้ให้ความรักความกรุณาปรานี เสมือนว่าข้าพเจ้าเป็นลูกชายของท่านคนหนึ่งด้วย คอยสั่งสอนตักเตือนให้ดำรงชีวิตในทางที่ชอบที่ควร ได้เคยสั่งกำชับข้าพเจ้ากับวิจิตรให้รักกันเหมือนพี่น้อง ใครมีสารทุกข์สุกดิบอย่างไร ให้ช่วยกัน อย่าทอดทิ้งกัน ซึ่งคำพูดของคุณแม่ยังก้องกังวาลฝังใจข้าพเจ้าตลอดมา

ในเดือนธันวาคม ๒๔๙๖ ข้าพเจ้าได้ย้ายไปรับราชการที่กรมสรรพสามิต ส่วนวิจิตรยังคงทำงานอยู่ที่เดิม ถึงแม้เราจะอยู่ห่างไกลก็ตามก็คอยเอาใจใส่ถามทุกข์สุขซึ่งกันและ

กันเสมอ ๆ บางครั้งเมื่อวิจิตรมีโอกาสไปกรุงเทพ ฯ ก็ได้ไปเยี่ยมข้าพเจ้ากับครอบครัว หลังจากนั้นอีกหลายปีต่อมาวิจิตรได้สมรสกับคุณวัฒนี และในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ข้าพเจ้าได้ย้ายจากจังหวัดนครสวรรค์มาอยู่จังหวัดนครนายก เมื่อมาอยู่ที่จังหวัดนครนายกแล้ว ข้าพเจ้าได้มีโอกาสมานครราชสีมาบ่อยครั้ง ทุกครั้งได้เยี่ยมเยือนวิจิตรกับครอบครัวและคุณแม่ ได้เชิญชวนคุณแม่ไปเที่ยวนครนายก คุณแม่ก็รับคำจะไป แต่วิจิตรก็ได้ผลัดว่า เมื่อมีโอกาสแล้วจะพาคุณแม่และครอบครัวไปนครนายกเองจนคุณแม่ได้ถึงแก่กรรมที่จังหวัดร้อยเอ็ด จึงเป็นอันว่าคุณแม่ไม่ได้ไปจังหวัดนครนายก เมื่อวิจิตรสอบชั้นเอกได้แล้ว ทางกรม ฯ ได้สั่งแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่ง สรรพสามิตจังหวัดสกลนคร ก่อนที่วิจิตรจะเดินทางไปรับตำแหน่ง ข้าพเจ้าได้มาหาวิจิตรที่นครราชสีมา ไม่สามารถที่จะไปส่งด้วยตนเองได้ เพราะมีกิจจำเป็น จึงให้ภรรยากับลูกเดินทางไปส่ง เมื่อภรรยากับลูกเดินทางกลับมาก็ได้รับคำบอกเล่าว่า วิจิตรกับครอบครัวและคุณแม่เป็นสุขปกติดี ข้าพเจ้าก็คลายความเป็นห่วง ประกอบทั้งที่จังหวัดสกลนครเมื่อครั้งยังขึ้นอยู่กับสรรพสามิตเขต ๓ นครราชสีมา วิจิตรก็ได้เคยไปตรวจท้องที่หลายครั้งหลายหน มีเพื่อนฝูงและผู้ที่รักใคร่ชอบพอกันอยู่หลายคน คงจะไม่เหงาและว้าเหว่มากนัก

เมื่อวิจิตรอยู่ที่จังหวัดสกลนครเป็นเวลานานพอสมควร ทางกรม ฯ ก็ได้ย้ายวิจิตรไปดำรงตำแหน่งสรรพสามิตจังหวัดร้อยเอ็ด (สมัยท่าน ชาญชัย ลี้ถาวร เป็นอธิบดีกรมสรรพสามิต) ในระหว่างที่อยู่จังหวัดร้อยเอ็ด ก็ได้ทราบว่าวิจิตรพร้อมด้วยครอบครัวเป็นปกติสุขดี ทั้งนี้คงด้วยที่วิจิตรเป็นผู้ที่ใฝ่ใจในพระธรรมคำสั่งสอน และปฏิบัติตามอยู่เป็นนิจสิน การดำเนินชีวิตจึงได้ประสบความราบรื่นร่มเย็นตลอดมา และแล้วต่อมาประมาณเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ วิจิตรได้รับคำสั่งย้ายจากจังหวัดร้อยเอ็ดให้ไปดำรงตำแหน่งสรรพสามิตจังหวัดชลบุรี เมื่อข้าพเจ้าได้รับทราบข่าวก็บังเกิดความปีติ ในชีวิตการรับราชการของเพื่อนที่ได้เจริญก้าวหน้าเป็นอย่างดีตลอดมา จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่ใหญ่ที่สุดของภาคตะวันออก มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดหนักและขนาดเบามากแห่ง เศรษฐกิจของประชาชนในจังหวัดนี้นับว่าดีมาก มีสถานที่พักตากอากาศชายทะเลที่สวยงาม อันนับได้ว่าเป็นอันดับ ๑ ของเมืองไทย ก่อนหน้าที่วิจิตรจะเดินทางไปรับตำแหน่งที่จังหวัดชลบุรี ก็ได้มีเหตุการณ์อันมิได้คาดคิดได้บังเกิดขึ้นแก่ครอบครัวของวิจิตร คุณแม่ได้ถึงแก่กรรมลงโดยปัจจุบันทันด่วน นำความโศกเศร้าอาดูร

มาสู่วิจิตรกับครอบครัวยิ่งนัก การสูญเสียคุณแม่บังเกิดเกล้าไปในครั้งนี้ ทำให้ขวัญของวิจิตรสั่นสะเทือน และเพื่อสะดวกในการฌาปนกิจศพคุณแม่ในโอกาสต่อไป วิจิตรจึงได้นำศพคุณ-แม่มาเก็บไว้ที่วัดสะแก จังหวัดนครราชสีมา จากนั้นวิจิตรกับครอบครัวก็ไปรับตำแหน่งทางจังหวัดชลบุรี ประมาณต้นเดือน มกราคม ๒๕๑๗ คุณเลื่อน, วิจิตร คุณวัฒนี และข้าพเจ้าได้ไปบำเพ็ญกุศล ครบ ๑๐๐ วันให้คุณแม่ ยังได้ปรึกษาหารือกันและตกลงว่า จะทำการฌาปนกิจศพคุณแม่ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ จะเป็นเดือนใดนั้น ขอให้วิจิตรเป็นผู้กำหนดให้แน่นอนอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นไม่นานนักข้าพเจ้าก็ได้ข่าวระแคะระคายว่า เมื่ออยู่ที่จังหวัดชลบุรี มีเรื่องที่ไม่สบายใจ มีปัญหาที่จะต้องขบคิดป้องกันเสมือนหนึ่งเรือถูกคลื่นบนผิวน้ำและคลื่นใต้น้ำอยู่ตลอดเวลา ยิ่งคิดแล้วยิ่งทำให้กลัดกลุ้มมากยิ่งขึ้น ไม่หาทางระบายออกจากอารมณ์เสียบ้างเลย ก็เช่นเดียวเหมือนกับช่างอัดแกส เมื่อเกินเนื้อที่ของภาชนะรองรับ ก็ต้องระเบิดขึ้นอย่างแน่นอนนัก และแล้วก็เกิดขึ้นจริง ๆ แก่วิจิตร กาญจนวัลย์ ผู้ที่ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความดีความสุภาพ ความอ่อนน้อมต่อบุคคลทั่วไป ในชีวิตของวิจิตรไม่ค่อยจะได้สมบุกสมบันตรากตรำโดนมรสุม แสงแดดที่แผดเผาหรือถูกฝนที่ตกหนัก ๆ แทบลืมตาไม่ขึ้น ถ้าวิจิตรเคยโดนมาบ้าง ก็จะไม่เป็นอย่างนี้แน่นอน **เขาเป็นคนดีจนเกินไป จึงเปราะมาก ถ้าเป็นข้าพเจ้าเมื่อคิดตกลงจะจากไปแล้ว จะไม่ยอมจากไปคนเดียวอย่างแน่นอนที่สุด** การจากไปของวิจิตร ต้องทำให้เมียและลูกที่กำลังศึกษาอยู่เบื้องหลังต้องได้รับชะตากรรมที่ระทมทุกข์อย่างที่สุด

บัดนี้ ได้ถึงเวลาพระราชทานเพลิงศพแล้ว ท่านผู้บังคับบัญชา ญาติมิตรและท่านที่เคารพนับถือทั้งหลายได้มาชุมนุมพร้อมเพรียงกันอยู่ ณ ลานเมรุของวัดสะแก จังหวัดนคร-ราชสีมานี้ ขอน้อมจิตว่า วันเวลาอันยาวนานที่ผ่านชั่วชีวิตของเพื่อน เพื่อนเป็นคนดี เป็นที่รักชอบของบุคคลทั่วไป ขอให้กุศลผลบุญที่ วิจิตร กาญจนวัลย์ ที่ได้กระทำมาแต่หนหลังและกุศลผลบุญที่พวกเราได้ร่วมอุทิศ จงเป็นผลสนองให้ไปสู่ที่ดีที่ชอบในสัมปรายภพนั้นด้วย เทอญ.

ชุมพล แสงไชย

ข
๑ ๒๗๐/๒ ถนนสุวรรณศร นครนายก

อาลัย คุณพี่วิจิตร กาญจนวัลย์

คุณพี่วิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นผู้ที่ผมเคารพนับถือเสมือนเป็นพี่ร่วมสายโลหิต เมื่อใครมีเรื่องทุกข์ร้อนอะไร ก็มักจะมาปรับทุกข์แก่กัน ส่วนมากมักจะเป็นผมมากกว่าที่จะมาปรับทุกข์กับคุณพี่ ผลที่สุดคุณพี่จะเป็นผู้แนะนำชี้ช่องทางตลอดจนให้กำลังใจแก่ผม สำหรับคุณพี่วิจิตรนั้น เป็นคนใจคอหนักแน่นและเก็บความรู้สึกดีมาก บางครั้งจึงจะมีการแย้มพรายออกมาบ้าง ซึ่งก็เป็นที่เข้าใจกันดี ผมได้รับจดหมายติดต่อจากคุณพี่ครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๑๗ ทราบว่าบรรยากาศดีกว่าแต่ก่อน ก็ทำให้ผมคลายกังวลลงบ้าง

เมื่อวันเสาร์ที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๑๗ เวลา ๑๔.๓๐ น. นายทองคำ ปั้กกาเวสูงซึ่งอยู่เวรเฝ้าที่ทำการสรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมา ได้นำเอาข้อความซึ่งจดมาจากโทรศัพท์ไปส่งให้ผมที่บ้าน ข้อความในกระดาษแผ่นนั้นมีว่า "คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ถึงแก่กรรมเสียแล้ววันนี้" ตาผมพร่าไปหมด ผมยังไม่แน่ใจจึงได้อ่านทบทวนอยู่ถึง ๒—๓ ครั้ง ผมจึงได้อุทานว่า "คุณพี่วิจิตรตาย!" ผมยืนงงไปหมด และยังไม่เชื่อว่าจะเป็นเช่นนั้น ผมได้สอบถามผู้ที่มาส่งข่าวว่าทราบข่าวมาจากไหน นายทองคำ บอกว่าให้ไปสอบถามรายละเอียดที่โรงแรมไทยโภคภัณฑ์ ผมมิได้รอช้ารีบไปทันที สอบถามแล้วได้ความว่า ผู้ช่วยสรรพสามิตจังหวัด-ชลบุรีเป็นผู้โทรศัพท์ทางไกลส่งข่าวมาให้ทราบว่า คุณพี่วิจิตรถึงแก่กรรมด้วยโรคกระเพาะ ผมคิดอยู่ในใจว่าเป็นไปไม่ได้ ผมจึงได้รีบไปบอกคุณสุรินทร์ ทิพย์รักษ์ และไปบอกญาติของคุณพี่ที่อยู่ใกล้ชิดที่สุดให้ทราบ ให้รีบส่งข่าวต่อ ๆ ไป ผมกับคุณสุรินทร์รีบเดินทางไปชลบุรีทันที ระหว่างเดินทางผมคิดอยู่แต่เพียงว่าคุณพี่วิจิตรเป็นโรคกระเพาะ และมาถึงแก่กรรมอย่างเร็วไวเช่นนี้เป็นไปไม่ได้ เพราะผมรู้ว่าคุณพี่มีสุขภาพดี และไม่เคยเป็นโรคเกี่ยวกับกระเพาะอาหารมาก่อนเลย คิดว่าจะต้องถูกลอบวางยาพิษมากกว่า ตั้งใจว่าเมื่อไปถึงชลบุรีแล้วจะให้ตัดกระเพาะส่งไปตรวจพิสูจน์ เมื่อไปถึงและได้ทราบข้อเท็จจริงแล้ว ผมต้องหลั่งน้ำตา ทั้งเสียใจและทั้งน้อยใจ ที่คุณพี่ตัดสินใจเช่นนี้ น่าจะอดทนต่อสู้ต่อไปอีก แต่เมื่อมาคิดดูอีกทีสำหรับบุคคลคนนี้ถ้าไม่ถึง "ขีดสุด" จริง ๆ แล้วก็คงจะไม่ทำเช่นนี้ พอไปถึงพบผู้ช่วย ๆ ชลบุรี ก็บอกแก่ผมว่า ที่ส่งข่าวไปว่าเป็นโรคกระเพาะก็เพราะเกรงว่าจะตกใจกัน ซึ่งผมก็ขอขอบคุณ ณ โอกาสนี้ด้วยที่กรุณารีบส่งข่าวมาให้ทราบ

การที่คุณพี่วิจิตร กาญจนวัลย์ ตัดสินใจเช่นนี้โดยไม่ห่วงถึงผู้ที่อยู่ข้างหลังก็อาจจะเป็นเพราะอยากจะทำให้โลกได้รับรู้ถึงสภาพของราชการเมืองไทย จึงถึงกับกล้าเอาชีวิตเป็นเดิมพัน และในขณะนี้ วิญญาณของคุณพี่เองก็คงจะนึกอยู่แต่ว่า มนุษย์ทุกผู้ทุกนามย่อมหนี "กฎแห่งกรรม" ไม่พ้น

ด้วยกุศลผลบุญและคุณงามความดีทั้งหลาย ที่คุณพี่วิจิตร กาญจนวัลย์ ได้สร้างไว้ในอดีต ขอได้ส่งให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณพี่จงไปสู่สุคติ ณ สัมปรายภพ เทอญ.

(จำนงค์ สงวนทรัพย์)
ผู้ช่วยสรรพสามิตจังหวัดโท นครราชสีมา

อาลัยท่าน วิจิตร กาญจนวัลย์

แด่ วิญญาณสู่ฟ้า แดนสวรรค์
ท่าน ดุจพ่อผูกพัน อยู่ใกล้
ที่ สิ่พฤษภาวัน ดวงดับ แดนา
รัก ร่ำคร่ำครวญไห้ สุดฟื้นคืนกาย

ท่านเป็นผู้มีใบหน้ายิ้มแย้มอยู่เสมอ ทำให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอบอุ่นใจ อัธยาศัยอันดีงาม วาจาที่สุภาพ เป็นพลังใจให้อยากทำงานอยู่ใกล้ชิด ถึงแม้ว่าเวลาที่ได้มีโอกาสทำงานร่วมกับท่านจะน้อยก็ตาม แต่ก็ยังความรู้สึกลึกซึ้ง สนิทสนม คุ้นเคย เคารพนับถือและรักใคร่อย่างจริงใจ ฉะนั้น นอกจากท่านจะเป็นผู้บังคับบัญชาแล้ว ท่านยังเปรียบเสมือนญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือของผมอีกด้วย

ผมจึงได้ติดตามใกล้ชิดท่านอยู่เสมอ จนตราบวาระสุดท้ายแห่งชีวิตของท่าน เสียงร้องไห้เรียกหาคุณพ่อของหลานทั้งสอง ทำให้ผมน้ำตาคลอเกิดความตื้นตันใจอย่างบอกไม่ถูก ไม่มีใครคาดคิดมาก่อนเลย ว่าท่านจะด่วนจากไปในเวลาอันสั้นเช่นนี้ นับเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ ยังความเศร้าสลดมาสู่พวกเราทุกคน แต่คุณงามความดีของท่านยังประทับใจให้ระลึกอยู่เสมอมิวาย หากท่านมีญาณสามารถรับรู้ได้โดยวิถีใด ผมขอกราบคารวะดวงวิญญาณของท่านและขอให้จงเป็นสุข ไปสู่สัมปรายภพเถิด.

วีระ ถาวรวงศ์
ที่ทำการสรรพสามิต
โรงงานกลั่นน้ำมันปิโตรเลียมเอสโซ่ อ. ศรีราชา ชลบุรี

อาลัยจากพี่ ๆ

ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าความตายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงมิได้ แต่การจากไปของน้อง **วิจิตร** อย่างปัจจุบันทันด่วนเช่นนี้ พี่ ๆ ทุกคนต่างที่จะอดเศร้าสลดและสะเทือนใจอย่างสุดซึ้งเสียมิได้ เราพบกันครั้งสุดท้ายเมื่อวันสงกรานต์ ญาติพี่น้องและหลานทุกคนต่างไปร่วมกันทำบุญ สรงน้ำพระ และมีการรดน้ำผู้ใหญ่กับคุณแม่ชุบเป็นคุณแม่ของน้องวัฒนีก็จริง แต่ความสนิทสนมซึ่งเรามีต่อกัน และการปฏิบัติตนของน้องวิจิตรเสมอต้นเสมอปลาย ตลอดระยะเวลามา เสมือนเป็นลูกชายของท่านแท้ ๆ น้องวิจิตรเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ต่อการงานในหน้าที่ มีประวัติดีเด่นมาตลอด มีศีลธรรมประจำใจ ยึดมั่นธรรม รักครอบครัวและบรรดาญาติพี่น้องมาก มีความโอบอ้อมอารีต่อผู้น้อยเสมอ ด้วยคุณงามความดีของน้องวิจิตรเช่นนี้ ทำให้พี่ ๆ ทุกคนคิดถึงและอาลัยมาก

ในวาระอันเป็นวันพระราชทานเพลิงศพนี้ พี่ ๆ ขอตั้งกัลยาณจิตอาราธนาคุณพระรัตนตรัย รวมทั้งอำนาจบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญมา ตลอดจนคุณงามความดีและกุศลกรรมที่น้องได้สร้างสมไว้นั้น จงเป็นพลวปัจจัย อำนวยประโยชน์ประสบความสุขอันพึงใจ ในสัมปรายภพนั้น เทอญ.

บุญช่วย กาญจนวัลย์
ชุบ ศุกร์ดิษฐ

คำไว้อาลัย

ทันทีที่ทราบข่าวการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของ **พี่วิจิตร** น้อง ๆ ทุกคนงงอย่างที่พูดไม่ออก ทำอะไรไม่ถูก ได้แต่ร้องไห้ พี่วิจิตรไม่น่ามาด่วนจากไปอย่างไม่เคยคาดคิดมาก่อนเลยเช่นนี้ น้อง ๆ และคุณแม่ *(คุณแม่พี่วัฒนี)* พบพี่วิจิตรครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๑๗ โดยได้โทรศัพท์ไปขอร้องให้มารวมญาติเพื่อทำบุญบ้าน สรงน้ำอัฐิปู่, ย่า, ตา, ยาย ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยพร้อมเพรียงกันในยามสงกรานต์ทุกปี แต่ด้วยความเป็นห่วงงานจึงมาไม่ทันทำบุญ แต่ก็มาได้พบหน้ากันเป็นครั้งสุดท้ายแท้ ๆ ไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่าจะไม่ได้พบกันอีก การจากไปของพี่จิตรยังความแคลงใจแก่บรรดาญาติมาก โดยปกติแล้ว พี่วิจิตร มีสุขภาพอนามัยดี แข็งแรง มีการระวังรักษาสุขภาพที่ถูกอนามัย และปฏิบัติตัวได้ดีสม่ำเสมอตลอดมา ทางด้านครอบครัวก็มีความรักใคร่ เอาอกเอาใจกันดียิ่งไปกว่าอื่นใด น้อง ๆ เคยได้อยู่ใกล้ชิด และทั้งที่เคยอยู่ร่วมกับครอบครัวของพี่ ไม่เคยได้ยินการทะเลาะหรือมีปากเสียงกันเลย ตลอดตั้งแต่เริ่มชีวิตแต่งงาน น้อง ๆ ทุกคนกล้ารับรองได้ว่า ครอบครัวนี้มีความสุขที่ยังได้แนะนำถึงหน้าที่พ่อบ้านที่ดี แม่บ้านที่ดี ควรจะต้องปฏิบัติอย่างไร

จากการได้พบกันสุดท้าย พี่ก็ได้รีบกลับไป เพราะความเป็นห่วงงานในหน้าที่มากกว่าสิ่งอื่นใด และมองคนในแง่ดีเสมอ จึงไม่รู้ว่าใครที่ไม่เป็นมิตรต่อตัวบ้าง จึงทำให้ขาดการระมัดระวังตัว มองคนไปในแง่ดีเสียหมด แต่ถึงพี่ได้จากพวกเราไปแล้ว น้องทุกคนก็ถือว่าพี่ไปแต่ร่างกาย ส่วนคุณงามความดีนั้น พี่มิได้จากพวกเราไปเลย ถ้าวิญญาณมีจริงขอให้พี่ได้กลับมาบอกน้อง ๆ ด้วยเถิดว่า **อะไร ทำให้พี่ต้องมีอารมณ์ชั่ววูบเดียว** และตัดสินใจเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่พี่เป็นคนห่วงคุณแม่ซึ่งยังไม่ได้จัดการในเรื่องฌาปนกิจศพ และเป็นห่วงลูกที่ยังไม่ทราบผลการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ซึ่งยังไม่เป็นหลักแหล่งที่มั่นคง

น้องทุกคนขอภาวนาและอยากให้เหตุการณ์ที่ผ่านมา เป็นเพียงความฝัน เป็นฝันร้ายที่สามารถจะแก้ให้พี่ซึ่งเป็นที่รักเคารพและอาลัยยิ่งของเราทุกคนนั้น ฟื้นขึ้นมาได้และได้มาเล่าเหตุการณ์ที่ใครเป็นคนทำร้ายจิตใจ ใครเป็นคนสมคบกันทำร้ายจิตใจพี่

ในวันนี้ เป็นวันพระราชทานเพลิงศพ น้อง ๆ ทุกคนใจหาย นับตั้งแต่นี้ไปไม่มีพี่วิจิตรอีกแล้ว น้อง ๆ ขอให้วิญญาณของพี่จงไปสู่สุคติด้วยเทอญ ชาติหน้าถ้ามีจริง ขอให้ได้เกิดมาเป็นญาติพี่น้องกันตลอดไป

จากน้องทุกคนที่อาลัยรักเคารพ

ถ. ๒๐ ต. ท่าวาสุกรี จ. พระนครศรีอยุธยา

คำไว้อาลัย

ใจหวิววาบเมื่อทราบข่าวพี่จิตรตาย ใช่พี่ชายก็เปรียบเป็นดังเช่นว่า
พร่ำตักเตือนสั่งสอนตลอดมา พี่เมตตาต่อน้องแดงนงครักษ์
พี่ยึดมั่นในสุจริตธรรม ประกอบกรรมทำแต่ดีที่ประจักษ์
เฝ้าห่วงใยถนอมในน้ำใจนัก พี่ชวนชักจูงไปในทางดี
ทอดกฐินทอดผ้าป่าพาไปวัด สารพัดเพิ่มผลบุญราศรี
เป็นตัวอย่างของคนที่ว่าดี ตัวน้องนี้ขอจดจำไปนานวัน
เมื่อพี่ต้องย้ายจากสกลนคร ร้อยเอ็ดจร ต่อชล บุรีนั่น
แดงฟังข่าวพี่ก้าวหน้าในฉับพลัน ปีต่อนั้น ย่อมมีเป็นธรรมดา
แล้วจู่ ๆ ก็รู้ว่าพี่ลาลับ พี่แตกดับ กายสลาย สิ้นสังขาร
พี่ถึงคราวที่เรียกว่ามรณา อนิจจา พี่จิตร ที่แสนดี
น้องแดงรู้สำนึกในคุณคน ขอกุศล ส่งให้ พี่สุขศรี
ในสัมปรายภพโน้นโพ้นทวี วิญญาณพี่ จงเป็นสุข สงบเทอญ

นงครักษ์ ศิริโพธิโสรัตร์
กองวิทยุกระจายเสียง กรป. กลาง
สนามเสือป่า กรุงเทพมหานคร

บันทึกจากน้องคนหนึ่ง

๑๓ เมษายน ๑๗ – เป็นวันสงกรานต์ ญาติพี่น้องจะพบปะพร้อมหน้าพร้อมตากันครั้งหนึ่งก็คือวันนี้

วันเสาร์ จะมีการสรงน้ำพระ มีการบังสุกุลอัฐิญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับไปแล้ว และมีการเลี้ยงเพลด้วย ญาติจะมาพร้อมหน้ากันแทบทุกปี บางปีก็อาจจะขาดญาติไปบ้าง ๑–๒ คน ก็เพราะเหตุจำเป็นทางราชการที่ไปร่วมไม่ได้ ปีนี้พี่วิจิตร ไม่สามารถไปร่วมทำบุญได้ทันในตอนเช้า เพราะติดราชการด่วนทางจังหวัดชลบุรี แต่ก็ไปในตอนบ่ายได้พาพี่วัฒนี หลานติ๊ด หลานต๊อดไปอยุธยาโดยการบริการรถของคุณประยูร ติสนธิสรรพสามิต อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ตอนเย็นบรรดาลูก ๆ หลาน ๆ ก็รดน้ำผู้ใหญ่ได้รับศีลรับพรตามภาษาคนแก่ที่อวยพรให้ลูกหลาน น้อง ๆ ได้สังเกตใบหน้าของพี่วิจิตร หมองคล้ำไม่เบิกบาน ตลกเฮฮา เหมือนครั้งก่อน ๆ แต่ก็ไม่มีใครกล้าซักถามอะไรกัน เพราะคิดว่า การไปรับหน้าที่ตำแหน่งงานเป็นหัวหน้าส่วนจังหวัดก็ต้องรับภาระหนักเป็นธรรมดา เพราะของแต่ละจังหวัดไม่เหมือนกัน น้อง ๆ ก็เพียงแต่เข้าใจเพียงแค่นั้น

๓ พฤษภาคม ๑๗ – ได้รับจดหมายจากพี่จิตรพี่วัฒนี ได้ถามถึงเรื่องทุกข์สุขตลอดจนการทำ

วันศุกร์ งานด้วยความเป็นห่วงเป็นใย เวลาเขียนจดหมายถึงมักจะเขียนสั่งสอนทุกสิ่งทุกอย่างในเรื่องการปฏิบัติงานในหน้าที่ ในการปฏิบัติตัวตามกฎ ระเบียบ วินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริตต่อหน้าที่การงานและต่อตัวเอง ให้มีความกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีพระคุณและมักจะยกธรรมบางข้อที่เหมาะสมมาสั่งสอนเสมอ

– เมื่อตอนพบกันเมื่อวันสงกรานต์ พี่วัฒนีบอกว่า "จะไปหาและจะไปเยี่ยมบรรดาพี่ ๆ ที่เคารพทุกคน ฝากความระลึกถึงไปก่อนนะ ถ้าพี่จิตรไม่ว่างก็จะเอาหลานสองคนไปหา" แต่พอวันนี้ได้รับจดหมายว่ามาหาไม่ได้ติดธุระ และต้องคอยอยู่ดูแลพี่จิตรเป็นพิเศษเพราะไม่ค่อยสบาย มิได้เล่ารายละเอียดอะไรมา

๔ พฤษภาคม ๑๗ – วันนี้ ๙.๐๐ น. ได้นัดกับเพื่อน ๆ ไปเที่ยวสีคิ้วไปเที่ยวกันหลายแห่ง

วันเสาร์ เมื่อกลับถึงบ้านพักโรงพยาบาลเวลาประมาณ ๒๒.๐๐ น. ได้เห็นพี่พยาบาลและเพื่อน ๆ ยืนรอพบเขียดเพื่อจะเอาโทรเลขให้ และมีโทรศัพท์ทางไกลจากพี่วัฒนีจดไว้ว่า "พี่จิตรถึงแก่กรรมแล้ว รีบไปด่วน" ขณะนั้นกำลังสนุกสนานมากับเพื่อน ๆ เมื่อได้รับข่าวเช่นนี้ ใจหายวาบ แทบล้มทั้งยืน สมองหมุนติ้ว ทำอะไรไม่ถูก ได้แต่ร้องไห้ ความสนุกที่เพิ่งได้รับมาละลายหายไปสิ้น ได้แต่พูดว่า "ไม่จริง ไม่เชื่อ พี่จิตรต้องไม่ตาย เพิ่งเห็นหน้ากันเมื่อวันสงกรานต์นี้เองจะด่วนจากไปได้อย่างไร ?" เพื่อน ๆ ก็พยายามปลอบใจ ประคองกันขึ้นบ้านรวมพร (เล็ก) กลัวแม่จะรู้เพราะอาจจะทำให้คนแก่ตกใจ เสียใจอย่างกระทันหัน เมื่อขึ้นไปนั่งพักตั้งสติได้ จึงอยากจะไปโทรศัพท์พูดกับพี่วัฒนีที่บ้านพักชลบุรี พี่วัฒนีเป็นผู้รับโทรศัพท์ พูดมาตามสายด้วยเสียงสั่นเครือและขาดเป็นห้วง ๆ ว่า "พี่จิตรได้จากไปแล้วจริง ๆ" ใจแทบขาดแต่ก็ยังไม่อยากเชื่ออยู่นั่นเอง อยากจะเดินทางไปชลบุรีคืนนั้นเหลือเกิน พี่พยาบาลและเพื่อน ๆ ได้ห้ามเอาไว้ เพราะเดินทางกลางคืนกลัวจะมีอันตราย ให้ไปแต่เช้ามืดดีกว่า ในเวลาดึกดื่นคืนนั้นมีความเกรงใจคุณครูสงบเหลือเกิน แต่ด้วยความจำเป็นจึงต้องไปปลุกขออนุญาตลา คุณครูก็ให้ความกรุณาเป็นอย่างมาก อนุญาตให้ลาไปช่วยจัดการจนกว่าจะเสร็จงาน (หนูขอกราบขอบพระคุณคุณครูไว้ ณ ที่นี้ด้วยค่ะ) คืนนั้นนอนไม่หลับตลอดคืน ได้แต่ร้องไห้อยากจะให้ถึงเวลาที่จะออกเดินทางไปเร็ว ๆ เหลือเกิน

๕ พฤษภาคม ๑๗ – เวลา ๔.๓๐ น. คุณครูประพิศได้บริการเรื่องรถเป็นผู้ขับ เพื่อน ๆ ไป

วันอาทิตย์ ด้วยกัน ๔ คน รวมพร, เพ็ญศรี, คณิต, นงครักษ์ เพื่อน ๆ อยากจะไปด้วยอีกหลายคน แต่รถโฟลคนั่งได้เพียง ๕ คน แต่ก็นั่งไปถึง ๖ คน ถึงชลบุรีเวลา ๘.๐๐ น. ผู้คนเต็มบ้าน หน้าตาหม่นหมอง ยังเห็นหน้าพี่วัฒนีและหลานสองคนเกิดความสงสารขึ้นมาอย่างจับใจ หน้าตาหมองคล้ำ ซึ่งคงผ่านการร้องไห้มาอย่างโชกโชน พูดไม่ออกแม้แต่คำเดียวได้แต่ร้องไห้ ซึ่งตัวเองเป็นน้องยังมีความรู้สึก

เสียใจมากถึงเพียงนี้ แล้วพี่วัฒนีล่ะจะมีความรู้สึกเสียใจมากสักเพียงไหน สิ่งเหล่านี้ถ้าไม่เกิดกับใคร ใครจะไม่รู้ จะต้องเกิดกับตัวเอง จึงจะมีความรันทดใจมากยิ่งนัก ได้ไปกราบศพที่วัดก็ยังมีความคิดว่าพี่จิตรจะต้องฟื้นขึ้นมาอีก ถ้าหากดวงวิญญาณมีจริง ขอให้พี่ได้กลับมาบอกพวกน้อง ๆ ด้วยเถิดว่า อะไรที่ทำให้พี่ต้องด่วนจากพวกน้อง ๆ ไปอย่างรวดเร็วเช่นนี้

ท้ายสุดนี้ ขออำนาจแห่งบุญกุศลและคุณงามความดีที่พี่ได้กระทำไว้ ในอดีตและปัจจุบันจนกระทั่งถึงแก่กรรม จงช่วยดลบันดาลให้วิญญาณอันใสบริสุทธิ์ของพี่จงไปประสบความสุขในสัมปรายภพด้วย เทอญ

ด้วยความอาลัยเคารพรัก

น้องเขียด

บ้านพัก รพ. นครราชสีมา จ. นครราชสีมา

อาลัยน้าวิจิตร

---

๘ พฤษภาคม ๒๕๑๗ หนูได้รับโทรศัพท์จาก พี่ประพิศ ปลายสันเที๊ยะ เหมือนสายฟ้าฟาด แทบไม่เชื่อหูของตัวเอง **"คุณน้าวิจิตรเสียแล้ว ที่ชลบุรี"** ความตกใจเสียใจ ทำให้พูดโทรศัพท์กับพี่ประพิศไม่ถูก ความไม่เชื่อหูของตัวเอง หนูได้ไปหาพี่ประพิศเองที่โรงพยาบาลเมืองนครราชสีมา คุณน้าวิจิตรเป็นญาติผู้ใหญ่ที่รักและเคารพของหลาน ๆ ทุกคน ทุกครั้งที่คุณน้าพบหนู จะต้องพร่ำสอนถึงเรื่องการครองเรือน การทำงาน (รับราชการ) ให้เป็นคนเข้มแข็ง หนักแน่น อดทน และ ซื่อสัตย์ คุณน้าเป็นคนดีที่หลาน ๆ ทุกคนเทิดทูน และ นำมาเป็นตัวอย่าง แต่นั่นแหละ เพราะจิตใจต่ำ และเห็นแก่ได้ของคนบางคนจึงทำให้คุณน้าของหนูต้องจากไปอย่างไม่มีวันกลับ ขอให้ดวงวิญญาณของคุณน้า จงไปสู่สุคติภพเถิด หากชาติหน้ามีจริง หนูขอได้เกิดเป็นหลานของคุณน้าอีก

หลานแอ๊ว – แอ๊ด

สุดอาลัยแด่คุณพ่อ

อยู่ร่วมกันยี่สิบปีช่างแสนสุข
บ่มีทุกข์สักคราจะหาไหน
แม้บางครั้งจำต้องพรากจากไปไกล
แต่จิตใจเรามั่น~~ดัน~~คำนึง
ครร

พ่อจากไปครั้งนี้เพื่อหน้าที่
ลูกก็พลอยยินดีมีลาภผล
รับภาระสรรพสามิตจังหวัดสกล ฯ
ทั่วทุกคนย่อมประจักษ์ตระหนักใจ

ร่วมสามปีพ่อบุกงานผ่านไปได้
เป็นที่ชื่นชมสมหมายหลายสาขา
รายได้ราษฎร์และรัฐขึ้นเห็นทันตา
เพราะพ่อมาช่วยปรับปรุงบำรุงงาน

แม้นว่าจะเป็นแดนแคว้นคอมมิวนิสต์
พ่อไม่คิดจืดจางและหมางหมอง
ตั้งใจช่วยราชการให้ได้สมปอง
เพราะพบพ้องเจ้าเมืองที่เฟื่องงาน

งานทุกอย่างพ่อทำไปอย่างได้ผล
เพราะทุกคนร่วมรักสมัครสมาน
รู้หน้าที่ประจำทำกิจการ
ไม่ละลานก้าวก่ายนอกข่ายตน

อยู่ร้อยเอ็ดพ่อก็เด็ดในหน้าที่
งานที่มีพ่อทำสม่ำเสมอ
แม้เหล้าเถื่อนมีที่ไหนคงได้เจอ
อยู่เผลอเผลอเพียงหนึ่งปีต้องจากจร

ทางราชการงานเมืองมีหมายบอก
ให้พ่อออกไปไกลจากเฉียงเหนือ
สู่ตะวันออกช่างอุดมไปด้วยเกลือ
ช่างร้ายเหลือกลับมาสิ้นคุณย่าไป

ถึงเมืองใหม่คิดถึงคุณย่าเป็นที่สุด
ยากจะหยุดฉุดใจไว้ได้ไหว
อยู่เจ็ดเดือนไม่ทันจะเท่าไร
สิ้นพ่อไปอีกคนเหลือทนเกิน

ใจแทบขาดดาดแดดิ้นกังฉินเอ๋ย
มิใยเลยเจ้ามาทำกับพ่อฉัน
เกิดชาติใหม่อยู่นรกหรือโลกันต์
อย่าพบพันธ์พวกคนมารสันดานพาล

เกิดกับใครถึงจะรู้อย่างซึ้งจิต
พ่อวิจิตรของลูกอยู่ไหนหนอ
เกิดชาติใหม่อย่าได้พบคนสอพลอ
ลูกจะขอเกิดกับพ่อทุกชาติไป.

จากลูกตุ๊ก ติ๊ด ต๊อด

บันทึกด้วยความอาลัย

วันพุธที่ ๑ พ.ค. ๑๗ เป็นวันแรก และเวรแรกที่ คุณวิจิตร มีหน้าที่จะต้องออกไปตรวจเวรยามระวังอัคคีภัย ภายในเขตเทศบาล หลังจากรับประทานอาหารตอนค่ำวันนั้นแล้ว ได้นั่งรอดิฉันและลูกติ๊ดที่ไป ก.ท. กลับมาประมาณ ๑๙ น. เศษ ดิฉันสังเกตเห็นหน้าตาหม่นหมอง และท่าทางอิดโรยอย่างเห็นได้ชัด แต่เมื่อเห็นหน้าลูกที่กลับจาก ก.ท. ทราบผลการสอบมารายงานให้คุณพ่อทราบว่า สอบได้ผ่านทั้งสองคน ก็รู้สึกว่ามีหน้าตาท่าทางแจ่มใสขึ้นบ้าง สักครู่ก็บอกว่าจะขึ้นไปนอนพักผ่อนข้างบนบ้าน เพราะเวลา ๒๓.๐๐ น. จะออกไปตรวจเวรยามระวังอัคคีภัย ดิฉันรู้สึกว่าคุณวิจิตรมีท่าทางอิดโรยและท้อแท้อย่างไม่เคยเป็นมาก่อนเลย แต่ก็ไม่กล้าซักถามเซ้าซี้มากนัก เพราะตามธรรมดาถ้าเวลาปกติก็จะพูดคุยเล่นหัวกันกับลูก ๆ และหลาน ๆ ที่อยู่ด้วยเสมอ ปกติถ้าไม่ค่อยสบายแล้วจะชอบอยู่อย่างสงบไม่ชอบให้ใครกวนใจมาก ลูกสองคนรู้ใจพ่อก็ไม่ได้ซักถามอะไรกันมากนัก ดิฉันก็ได้จัดเตรียมอาหารเบา ๆ ไว้ให้ตอนก่อนจะออกไปตรวจเวร

ดิฉันได้สอบถามลูกคนเล็ก (ที่ไม่สบายเป็นไข้หวัดอยู่) ว่า ตอนบ่ายที่คุณพ่อกลับจากประชุมที่ อ. ศรีราชา แล้วก็กลับมาบ้านบ่นว่าไม่สบาย มาถึงบ้านก็ขึ้นข้างบนเพื่อไปนอนพักผ่อน ลูกเล่าให้ฟังว่า คุณพ่อกลับจากประชุมหน้าตาไม่สบายเลย เข้าไปนั่งสงบสติอารมณ์อยู่ในห้องพระสักครู่ใหญ่ ๆ จึงนอนพักผ่อนในห้องพระ ลูกเห็นคุณพ่อไม่สบายก็ไม่กล้าเซ้าซี้ถามอะไรมาก เพราะทราบดีว่าเวลาคุณพ่อไม่สบายใจจะไม่ชอบเสียงดังหรือให้ใครมาจุกจิกกวนใจ ลูกมีความสงสัยอยู่ว่าคุณพ่อจะต้องมีเรื่องที่ไม่สบายใจอะไรสักอย่างหนึ่งแน่นอน เพราะตามปกติแล้วในตอนกลางวัน พอกลับมาบ้านมักจะมาพักผ่อนชั่วครู่เดียวก็จะพูดคุยกับลูก แต่วันนี้ ลูกเห็นคุณพ่อเข้าไปนั่งทำสมาธิอยู่หน้าโต๊ะบูชาอยู่นานกว่าปกติประมาณ ๓๐ นาที แล้วจึงนอนพักผ่อนอยู่ในห้องพระนั้น ลูกเห็นว่าคุณพ่อนอนพักอยู่จึงขึ้นไปถามก็ทราบว่าคุณพ่อไม่ไปทำงานอีกเพราะไม่ค่อยสบาย

ในระยะนี้ดิฉันได้สั่งกำชับลูกว่า อย่าให้คุณพ่ออยู่คนเดียว ลูกต้องคอยดูแลถามเมื่อคุณพ่อต้องการอะไรก็จะได้ไม่ต้องรอช้า ดิฉันก็ไม่ได้นิ่งนอนใจ ได้พาไปหานายแพทย์รัตนี

พงษ์สวัสดิ์ ให้ดูแลให้การรักษาทางร่างกายเพื่อจะได้แก้ไขอาการต่าง ๆ ให้หาย เพราะคุณวิจิตรมักจะพูดแต่เรื่องท้องอืดเฟ้อ อ่อนเพลีย เบื่ออาหาร และนอนไม่ค่อยหลับสนิท แพทย์ได้ให้การรักษาตามอาการ ตรวจความดันโลหิต ตรวจเลือด และมียาช่วยย่อย และยาบำรุงให้ทั้งยาฉีดและยารับประทาน หมอจะนัดให้ไปฉีดยาทุกวัน นอกจากบางวันมีธุระก็จะงดไปเองบ้าง อาการต่าง ๆ ก็พอทุเลาลง แต่ในด้านอารมณ์และจิตใจดิฉันเองก็หมั่นถามเรื่องความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ก็ไม่ได้รับคำตอบว่ามีอะไรผิดปกติเลย ความจำ ความคิดอ่านยังดีสม่ำเสมอ แต่เคยบอกว่าอยากจะลาออก เราก็ได้ปรึกษากันแล้วพร้อมลูกพร้อมแม่และคุณพ่อที่เตรียมตัวที่จะลาออก เพราะดิฉันทราบดีว่า คุณวิจิตรจะต้องมีอะไรบางอย่างที่หนักหนาจึงคิดจะลาออก ดิฉันไม่ได้ถามอะไรมาก เพราะทราบว่ากำลังมีความไม่สบายใจอย่างมากจึงได้ออกปากว่าจะลาออก ดิฉันรู้ใจคุณวิจิตรดีว่าเป็นคนไม่ชอบให้ครอบครัวเข้าไปก้าวก่ายในหน้าที่การงาน นอกจากบางเรื่องบางครั้งบางคราวเท่านั้น แต่ครั้งนี้ดิฉันก็ได้ซักถามดูเป็นบางเรื่อง เรื่องไหนที่คุณวิจิตรควรบอกเองก็บอกเล่าให้ฟังเอง เป็นบางเรื่องเท่านั้น ดิฉันได้แต่ดูแลเรื่องสุขภาพร่างกาย และพยายามไม่ให้มีเรื่องอื่นมาจุกจิกให้เป็นที่รำคาญใจอีก

เราได้กะโครงการกันไว้ว่า เมื่อลาออกแล้วเราจะไปทำอะไร ? ที่ไหน ? ทั้งนี้เพราะบ้านเราก็มีอยู่ เราพอที่จะมีทางทำมาหากินกันได้เมื่อลาออกจากราชการแล้ว

จะอย่างไรก็ตาม ดิฉันกล้ายืนยันได้ว่า คุณวิจิตรมิได้มีอาการเช่นนี้มาก่อนเลย ดิฉันเองก็พอจะทราบและรู้หลักในเรื่องเหล่านี้อยู่บ้าง ถ้าจะเป็นอะไรก็ควรจะเป็นตัวดิฉันเองมากกว่า เพราะจากอาการที่ดิฉันได้สอบถามดูบางสิ่งบางอย่างแล้ว คุณวิจิตรไม่ได้มีอาการอะไรที่ผิดปกติดังที่ดิฉันลองซักถามดูเลย ซึ่งเวลาปกติคุณวิจิตรเองเสียอีกที่เป็นคนให้สติและเตือนดิฉันเสมอในเรื่องความวิตกกังวลในด้านต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ดิฉันก็มิได้ประมาทคอยให้ความระมัดระวังและดูแลเรื่องการพักผ่อน การรับประทานอาหาร และคอยชวนพูดคุยเพื่อให้สติในด้านการงานว่า ขอให้ผ่านพ้นไปสักระยะใกล้ ๆ นี้สักหน่อย ซึ่งตามเกณฑ์ชะตาของเราในระยะนี้ไม่สู้จะดีนัก คุณน้ำหงษ์ซึ่งเป็นที่รักเคารพก็เคยเขียน จ.ม. เตือนสติเราให้ระมัดระวังในช่วงเวลาขณะนั้น เมื่อผ่านพ้นวันที่ ๒๕ เมษายน ไปแล้ว เราก็ค่อยสบายใจขึ้นเล็กน้อย แต่ก็ยังไม่เป็นที่ไว้ใจ (มิใช่ว่าเราจะเชื่ออย่างงมงายนัก) เพราะเราได้สังเกตเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมไว้แล้วว่า มีอะไรบางอย่างให้เราต้องระมัดระวังตัวยิ่งขึ้น

สิ่งที่ทำให้ดิฉันมั่นใจมากก็คือ คุณวิจิตรมีความเป็นห่วงถึงเรื่องที่ยังไม่ได้จัดทำฌาปนกิจศพคุณแม่ และเป็นห่วงลูกอันเป็นสุดที่รักยิ่ง กำลังรอฟังผลสอบเข้ามหาวิทยาลัย ซึ่งจะเป็นสิ่งที่เหนี่ยวรั้งความสำนึกในภาระหน้าที่ของพ่อ ดิฉันจึงมั่นใจว่าถึงอย่างไรคุณวิจิตรคงไม่มีความคิดอย่างขาดสติสัมปชัญญะได้อย่างแน่นอน แต่แล้วได้มีเหตุการณ์บางอย่างที่รุนแรงมาทำให้คุณวิจิตรมีความคิดเคร่งเครียดอย่างหนักหน่วง จนไม่สามารถจะหาทางออกได้ เป็นการตัดสินใจอย่างกระทันหันในคืนวันที่ ๑ พ.ค. นั่นเอง ภายหลังจากที่คุณวีระ ถาวรวงศ์ได้ขับรถมาส่งคุณวิจิตรเข้าบ้านแล้ว คุณวีระก็กลับไปบ้านเช่นเดียวกัน คุณวิจิตรเข้าบ้านแล้วได้อาบน้ำก่อนเข้านอน ดิฉันให้ลูกชงนมร้อนและน้ำชาเตรียมไว้ให้คุณพ่อก่อนเข้านอน ดิฉันเห็นว่าทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว ดิฉันก็เข้านอน คุณวิจิตรกราบพระสวดมนต์แล้วก็เข้านอนเวลาประมาณ ๒.๐๐ น. ของวันใหม่

ในวันพฤหัส ๒ พ.ค. ๑๗ เป็นวันที่คุณวิจิตรปฏิบัติงานจนวินาทีสุดท้าย คืนนั้นเวลาประมาณตี ๕ เศษ ดิฉันหาคุณวิจิตรในห้องพระและห้องลูก ๆ ห้องน้ำ ไม่พบ ความสงสัยทำให้ดิฉันรีบวิ่งลงมาดูข้างล่าง เห็นคุณวิจิตรนั่งหน้าซีดอยู่ที่เก้าอี้รับแขกหน้าบ้าน ความตกใจจนสุดขีด ดิฉันได้แต่พยายามซักถามถึงสาเหตุที่เป็นเช่นนั้น ก็ได้ความไม่ชัดเจนนักดิฉันได้สติได้วิ่งขึ้นไปเรียกลูก และตัวดิฉันเองก็ได้ทำการปฐมพยาบาลอยู่ประมาณ ๒๐ นาทีเพื่อจะให้อาเจียนออกมาก ๆ แต่ไม่ได้ผล ดิฉันจึงโทรศัพท์ให้คุณวีระ ถาวรวงศ์ ให้รีบขับรถมารับไปยังโรงพยาบาลชลบุรี ซึ่งเป็นเวลาประมาณ ๖.๐๐ น. เศษ ดิฉันได้พบแพทย์หญิงเบ็ญจวรรณ สิทธิไตรย์ ซึ่งเป็นแพทย์เวรในวันนั้น แพทย์ได้รีบสั่งการรักษาเพื่อล้างเอาพิษร้ายออก แต่อาการของคุณวิจิตรไม่ค่อยดี แพทย์สั่งให้รับเข้าไว้ในตึกพิเศษทันที และได้สั่งการรักษาอย่างดียิ่ง ทั้งแพทย์และพยาบาลหลายคนได้มาช่วยกันปฐมพยาบาลและให้การเอาใจใส่ดูแล ในวันแรกอาการก็ยังทรง ๆ อยู่ ดิฉันได้อยู่พยาบาลอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาในวันนั้นคุณวิจิตร ยังคงมีสติดีอยู่ สามารถเซ็นชื่อใบลาได้

ในวันศุกร์ ๓ พ.ค. ๑๗ เป็นวันที่คุณวิจิตรอาการดีขึ้นเล็กน้อย เมื่อมีข้าราชการสรรพสามิตมาเยี่ยม ยังทักทายพูดได้ แต่ไม่ค่อยชัดนัก เพราะปากและลิ้นเจ็บ กลืนอาหารได้แต่ต้องป้อนช้า ๆ สติและความคิดความจำยังดี เมื่อผู้ช่วย ว.เข้ามาเยี่ยมยังสั่งงานที่คุณวิจิตรทำงบเดือนไว้บนโต๊ะที่ทำงานให้ไปจัดการทำต่อไปได้อย่างถูกต้อง และในวันนี้ยังต้อง

การจะลุกเดินไปห้องน้ำเองเพื่อจะได้นั่งถ่ายได้ตามปกติ ดิฉันห้ามทัดทานไว้เกรงว่าจะเหนื่อย ไม่ควรลงจากเตียง เช้าวันนี้มีความรู้สึกหิว อยากรับประทานอาหาร ซึ่งทำให้ดิฉันและลูก ๆ หลาน ๆ ที่ไปเฝ้าพยาบาลอยู่รู้สึกดีใจรีบคั้นน้ำส้มให้ดื่มก่อน รู้สึกมีอาการดีขึ้น แต่การหายใจยังไม่ดีนัก บ่นรู้สึกเจ็บและแน่นในท้อง หายใจหอบเป็นพัก ๆ แพทย์ได้สั่งให้น้ำเกลืออยู่ตลอดเวลา ในตอนบ่ายของวันที่ ๓ พ.ค. นี้ การหายใจไม่ค่อยสะดวก ได้ให้ออกซิเจนเพื่อช่วยการหายใจ อาการทั่วไปเริ่มเป็นที่น่าวิตกในตอนบ่ายไม่ค่อยได้พักผ่อน มีอาการตัวเย็นเหงื่อออก แต่มีอาการร้อนที่ข้อศอกจนถึงฝ่ามือ ที่ฝ่ามือมีรอยเขียวเป็นจ้ำ ๆ นิ้วเป็นร่อง ๆ และเล็บเขียว ดิฉันเห็นผิดสังเกตจึงให้ลูกไปรายงานให้พยาบาลเวรทราบ เพื่อเชิญแพทย์มาดูและสั่งการรักษาต่อไป ในบ่ายวันที่ ๓ พ.ค. นี้ ได้มีแพทย์ทั้ง ๓ คน มาร่วมปรึกษากันถึงเรื่องให้การรักษาของคุณวิจิตรในระยะต่อไป แพทย์สั่งให้ทั้งเลือดและน้ำเกลืออยู่ตลอดเวลา ดิฉันกับลูก ๆ เฝ้าดูอาการอยู่ตลอดคืน

ในวันเสาร์ที่ ๔ พ.ค. ๑๗ อาการของคุณวิจิตรกลับทรุดหนักลงโดยมีอาการเหนื่อยหอบมากยิ่งขึ้น มีไข้ เนื่องจากมีอาการของปอดบวมเข้าแทรกด้วย แพทย์ได้สั่งให้ฉีดยาและให้การรักษาอย่างเต็มความสามารถ พิษไข้ทำให้คนป่วยมีอาการกระสับกระส่ายมากขึ้น หายใจเร็วและถี่ ชีพจรเบาเร็วไม่เป็นจังหวะ ดิฉันเห็นอาการแล้วใจไม่อยู่กับตัว สมองมืดตื้นไปหมด และความรู้สึกชั่ววูบเข้าข้างตัวเอง ว่าเคยได้ช่วยคนไข้อื่น ๆ ที่มีอาการหนักเช่นนี้มาหลายคนก็ยังมีอาการดีขึ้นได้ ดิฉันนึกภาวนาขอให้คุณวิจิตรจงรอดพ้นอาการทรมานเช่นนั้นดังเช่นดิฉันคิดไว้เถิด ดิฉันได้บนบาลขอชีวิตต่อพระพุทธสิหิงค์อันเป็นที่เคารพบูชาของชาวเมืองชลบุรี ขอชีวิตคุณวิจิตรให้รอดพ้นไปในทางดีขึ้นด้วย แต่อาการของคุณวิจิตรหนักมากเสียแล้วท่านจึงมิอาจประทานชีวิตนี้ให้อยู่ต่อไปอีกได้

ในที่สุดดิฉันเห็นว่าจะไม่มีทางฟื้นกลับคืนดีได้แล้ว พยายามรวบรวมสติบอกทางให้คุณวิจิตร ให้นึกถึงสิ่งที่เคยทำบุญกุศลไว้ เคยทำบุญทอดผ้าป่า ทอดกฐิน ร่วมสร้างโบสถ์ สร้างวิหารและการบุญทานอื่น ๆ และสร้างพระประธาน สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นกุศลเหล่านี้จะเป็นนิมิตอันดีที่คุณวิจิตรได้ทำไว้ ด้วยกุศลผลบุญที่ได้เคยสร้างสรรค์และสะสมมาแล้วในอดีตชาติและชาตินี้ก็ตาม จะช่วยให้คุณวิจิตรมีพลังใจที่จะนำดวงวิญญาณไปสู่สุคติ ที่สงบ สว่าง และบริสุทธิ์ ในที่สุดคุณวิจิตรได้หมดลมหายใจลงเมื่อเวลาประมาณ ๑๓.๐๖ น. และในวินาที

นั้นได้ทำให้ดิฉันลูก ๆ หลาน ๆ ทุกคนมีความทุกข์ เศร้าโศก สลดใจอย่างมากที่สุดจะหาอะไรมาเปรียบเทียบได้

ดิฉันต้องสูญเสียสามีสุดที่รักและพ่อสุดที่เคารพบูชาของลูก ๆ ในครั้งนี้ เท่ากับดิฉันขาดร่มโพธิ์ร่มไทรอีกคนหนึ่งในเวลาปีเดียวกันนี้ เป็นเวลาอันรวดเร็วอย่างที่เราไม่เคยคิดมาก่อนเลย ก่อน ๆ เราเคยจากกันเนื่องจากหน้าที่ทางราชการ เราก็ยังมีโอกาสพบเห็นหน้ากันอีกตามโอกาสและวาระ เรายังมีความหวังว่าเราจะได้พบหน้ากันอีก ยังมีโอกาสที่จะให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่ครอบครัวได้อีก แต่.....คราวนี้เป็นการจากกันชั่วชีวิตเสียแล้ว ! ดิฉันมองดูลูก ๆ เห็นลูกมีความโศกเศร้าอย่างที่แกไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะต้องจากพ่อชั่วชีวิตรวดเร็วเช่นนี้ ดิฉันจึงต้องพยายามจนสุดความสามารถที่จะไม่ให้ลูกเห็นความอ่อนแอของแม่เพื่อเป็นหลักให้ลูก ๆ ยึดถือ และปฏิบัติแต่ในทางที่ถูกที่ควร ซึ่งบางเวลาเราก็ต้องยอมให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตาม **"กฎแห่งกรรม"**

คุณวิจิตร เป็นทั้งพี่ เพื่อน และเปรียบเสมือน "พ่อ" คนที่สองของดิฉัน ตลอดระยะเวลาที่เราอยู่ด้วยกันมา เราอยู่กันอย่างพี่น้อง อยู่อย่างเพื่อนร่วมใจ ไม่เคยมีปากเสียงหรือเหตุขุ่นข้องหมองใจกันเลย เราต่างให้อภัยซึ่งกันและกันมาตลอด คุณวิจิตรเป็นตัวอย่างที่ดีที่จะนำพาให้ครอบครัวก้าวไปสู่ความเจริญความมั่นคงแห่งชีวิตของครอบครัว ตามปกตินิสัยของคุณวิจิตรเป็นคนไม่ชอบกล่าวนินทาว่าร้ายใครเลย มีอะไรผิดมักจะใช้วิธีโดยละม่อมตักเตือนสั่งสอนก่อนเสมอ ไม่ว่าในการงานส่วนตัวหรือทางราชการ บางคนอาจจะเห็นและมีความคิดไปว่าคุณวิจิตรเป็นคน "อ่อนแอ" ซึ่งความเป็นจริงแล้ว คุณวิจิตรเป็นคนที่มีความฉลาดรอบรู้ และหยั่งรู้ถึงจิตใจคนได้ดีมากคนหนึ่ง แต่เป็นคนไม่ชอบการกล่าววาจาสามหาวกล่าวร้ายผู้หนึ่งผู้ใดโดยไม่ไต่ถามเหตุผลเสียก่อน ไม่ชอบแสดงออกให้ใครเห็น และไม่ชอบทำให้ใครเดือดร้อน โดยทำอะไรมักจะไตร่ตรอง ใคร่ครวญให้รอบคอบเสียก่อนเสมอเพราะคุณวิจิตรมีความตั้งใจจริงที่จะใช้ความพยายามและมีคติประจำใจอยู่ว่า คนที่รู้จักกันควรจะต้อง "คิดดี พูดดี และทำดี" ต่อและไม่ใช่เป็นการฝืนใจทำ จะทำด้วยใจสมัครอยากจะทำดีต่อทุกคน ทั้ง ๆ ที่บางคนคุณวิจิตรก็ทราบว่า "ความดีกับความชั่ว" ต้องมีคละเคล้ากันอยู่เสมอไม่ว่าในที่ใด แต่ถ้าตัวเอง "คิดดี พูดดี ทำดี" กับคนทุกคนแล้วจึงมีหวังอยู่ว่า คงจะได้รับสิ่งดีตอบแทน "ค่าน้ำใจ" อยู่บ้างไม่มากก็น้อย คุณวิจิตรไม่เคยมีความริษยา อาฆาต ใครเลยแม้แต่น้อย เคยปฏิบัติมาเช่นนี้ตลอดมา และไม่ว่าจะไป ณ ที่ใดคุณวิจิตรจะยึดหลักธรรมะที่เป็นพุทธภาษิตว่า **"ธรรมจารี สุขํ เสติ"** เสมอมา

เมื่อไปอยู่เมืองชลบุรีในระยะแรก ๆ ก็ได้ยึดมั่นในคติธรรมดังกล่าวแล้ว คุณวิจิตรได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้บังคับบัญชา ต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และในวงการส่วนจังหวัดทุกหน่วยมิได้ว่างเว้น การสังสรรค์และสังคมในบรรดาเพื่อนข้าราชการส่วนจังหวัดด้วยกัน ตามโอกาสที่จะอำนวยให้ เคยปฏิบัติมาเช่นนี้โดยสม่ำเสมอ

ครั้นอยู่ ๆ ไป มีเหตุการณ์บางอย่างผันแปรไปตามเหตุการณ์ของอารมณ์แต่ละบุคคล และตามชตาของบ้านเมือง คุณวิจิตรเกิดมีความท้อแท้ใจ ซึ่งไม่เคยเป็นเช่นนี้มาก่อนเลย เพราะไม่ว่าจะไปอยู่ ณ ที่ใดที่เคยผ่านมา แม้ในแดนทุรกันดาร ในดงคอมมิวนิสต์ ฯลฯ ต้องบุกเบิก บากบั่นงานด้วยความยากลำบากเพียงใดก็ไม่เคยท้อถอย หรือย่อท้อ โดยได้รับความไว้วางใจและได้รับความร่วมมือจากท่านผู้ใหญ่และผู้ร่วมงานมาด้วยดีโดยตลอด มิใช่แต่ในวงการราชการเท่านั้น ในวงการพ่อค้าและประชาชนก็เช่นเดียวกัน เมื่อมาอยู่ในเมืองชลบุรีก็ได้ถือปฏิบัติเช่นนี้มาตลอดเวลา

คุณวิจิตรมีความพยายามในการปรับปรุงตัวเอง ปรับปรุงงานและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในวงงานให้อยู่ในแนวทางที่ดีและถูกต้องอยู่เสมอ ได้ใช้วิธีการด้วยเหตุผลซึ่งคุณวิจิตรหวังอยู่ว่า คนชั้น **"ปัญญาชน"** ทั้งหลายคงจะยึดมั่นในคุณธรรมความดีอยู่บ้างไม่มากก็น้อย จึงพยายามทำทุกอย่างเพื่อให้งานและบุคคลผู้ร่วมงานเป็นไปด้วยดี

แต่.....การรอคอยว่าวันหนึ่งจะพบกับความปรารถนาดีอันนี้บ้าง มันเป็นการรอคอยที่ไม่มีขอบเขต ไม่มีกำหนดในระดับใกล้ชิดเสียเลย ทุกสิ่งทุกอย่างมันเป็นเสมือน "คลื่นใต้น้ำ" แม้มองดูบนพื้นผิวน้ำจะมองดูเรียบ สงบเงียบก็ตาม แต่เจ้าคลื่นใต้น้ำนั้นมันช่างร้ายไม่เบา ทำเอาผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับฝั่งทะเลน้ำเค็มต้องคลื่นลมอย่างไม่มีวันหยุดนิ่ง มันช่างซัด – สาด ให้มึนเมาคลื่นเหมือนคนที่ไม่คุ้นเคยกับเรือทะเลฉันใดก็ฉันนั้น

จากการรอคอย.....ให้คลื่นใต้น้ำหยุดนิ่ง โดยชลอน้ำ "ใจ" และน้ำ "คำ" พยายามปรับตัวและปรับใจเพื่อรับกับสถานการณ์ดังกล่าวให้เคยชิน และพยายามคิดถึง "กฎแห่งกรรม" ยึดเป็นหลักเข้าไว้ก็สุดแสนจะทนทานได้ การรอคอยจากเดือนเป็นอาทิตย์ จากอาทิตย์เป็นวัน จากวันเป็นชั่วโมง และจากชั่วโมงเป็นนาที ดิฉันก็ได้แต่ปลอบใจให้คิดและอดทนแต่เพียงว่าให้การงานผ่านไปพอเป็นวันหนึ่ง ๆ โดยอย่าหวังอะไรให้มาก และเราไม่เคยคิดที่จะอยู่ที่นี่นานเลย ดิฉันได้ดูแลทางสุขภาพร่างกายเป็นประจำวัน ทางด้านจิตใจนั้นก็ได้แต่เพียงให้กำลังใจเพื่อให้สิ่งต่าง ๆ ผ่านพ้นไปเมื่อดวงชตาเราผ่านเข้ามาในระยะเช่นนี้

ดิฉันทราบว่าคุณวิจิตรได้ถามลูก ๆ และบอกดิฉันว่า อยากจะลาออก ดิฉันฟังแล้วสังเกตสีหน้าของคุณวิจิตรก็ทราบได้ทันทีว่า จะต้องมีอะไรที่ยุ่งยากใจเป็นอย่างมากถึงกับออกปากจะลาออก เพราะตามปกติแล้วคุณวิจิตรไม่เคยเป็นคนท้อแท้งานมาก่อนเลย ดิฉันพอจะประมวลเหตุการณ์ได้ จึงมิได้ซักถามอะไรมาก ชวนพูดเรื่องที่จะคิดว่า เมื่อออกแล้วเราจะไปทำอะไร ? ที่ไหน ? ... ดิฉันพยายามหาเรื่องที่ชวนให้เพลิน ๆ และไม่ให้เคร่งเครียดมากมาพูดในระยะนี้ แต่ในใจคิดอยู่ว่าจะต้องมีเหตุการณ์ที่เป็นภาวะที่คุณวิจิตรไม่สามารถจะทนอยู่ได้แน่นอน เคยบ่นออกมาว่า งานไม่บรรลุผลสำเร็จ ก็เพราะมีบางสิ่งต้องรอคอย ตามปกติเป็นคนมีความรับผิดชอบงาน มีความต้องการที่จะทำงานให้ได้ผลดีตามเป้าหมาย แต่งานบางอย่างก็ไม่เป็นไปตามกาลเวลาอันสมควร การทำงานก็เปรียบเสมือนเครื่องจักร มีฟันเฟืองเป็นตัวสำคัญ ถ้าฟันเฟืองเกิดบิ่นเกลียวกันขึ้น ตัวจักรใหญ่ก็เดินเครื่องไม่ได้ เครื่องจักรก็จะเกิดติดขัดอย่างมากมาย ต้องร้อนถึงนายช่างผู้ชำนาญการมาตรวจสอบดูว่า เกิดติดขัดด้วยเหตุผลกลใด นายช่างตรวจดูแล้วทราบว่า ต้องมีการแก้ไขโดยหยอดน้ำมันให้เกิดการหล่อลื่น เกลียวที่บิ่นผิดที่ก็จะค่อย ๆ ไต่ลงไปเข้าที่ของมันเอง ถึงอย่างไรก็ตาม คุณวิจิตรซึ่งเปรียบเสมือนเป็นนายช่างใหม่ ถึงแม้จะมองดูด้วยตา และเหตุผลก็รู้ได้ว่าอะไรเป็นอะไรแต่ด้วยกำลังแต่เพียงคนเดียวนั้นย่อมทำได้ยาก ที่จะใช้อุปกรณ์ดังกล่าวให้ตัวจักรเดินเครื่องได้ดังใจคิด คุณวิจิตรพยายามที่จะแก้ไขปรับปรุงตัวเองให้เป็นผู้รับผิดชอบต่อหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์แบบ แม้บางเวลาจะมีความอ่อนเพลีย ระเหี่ยใจ หรือท้อแท้ใจเกิดขึ้นต่อในบางสิ่งบางอย่างก็ตาม ได้พยายามอดทนไปทำงาน ไม่ยอมลาป่วยหรือลากิจเลย ทั้ง ๆ ที่ดิฉันพยายามชี้แจงด้วยเหตุผลว่า ร่างกายคนเรามิใช่เหล็กไหลจะได้มีความคงทนถาวรได้นานถึงขนาดนี้ ควรจะได้พักผ่อน ให้แพทย์ตรวจแล้วลาป่วยตามความเห็นของแพทย์ คุณวิจิตรก็ไม่ยอมลา ยังพยายามอดทนต่อสู้กับความรู้สึกภายในบางสิ่งบางอย่างมาจนถึงวาระวินาทีสุดท้ายเช่นนี้

ด้วยอานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และด้วยอำนาจกุศลผลบุญและกรรมดีที่คุณวิจิตรได้สร้างสมไว้เป็นเอนกประการตลอดชีวิตนี้ จงส่งผลและดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณวิจิตรได้รับทราบ ได้รับรสพระธรรมและกุศลเจตนาของดิฉันและลูก ๆ ตลอดจนญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท มิตรสหาย และท่านผู้มีเกียรติทุกท่านได้มาพร้อมกันในวันนี้ ทุกคนต่างได้ผนึกกำลังทางจิตมุ่งที่จะแผ่กุศลและเมตตาธรรมให้แก่คุณวิจิตร ได้ไปสู่สุคติสัมปรายภพด้วย เทอญ.

ดิฉันขอยกคำกลอนสอนชีวิตของนักกวีท่านหนึ่ง ซึ่งมีคติเตือนใจในชีวิตประจำวัน ดังต่อไปนี้ :–

◉ เขาเกลียดเรากล่าวคำขึ้นให้เห็น
อย่างนั้นเป็นไรมีพอแก้ไข
กลัวแต่เขากล่าวชมขมไว้ใน
แม้เราไปหลงลมคงจมเลน

◉ อันความชั่วตัวทำแม้นที่ลับ
กิตติศัพท์คงกระจายขึ้นให้เห็น
เช่นก้อนคูถถึงจะปิดให้มิดเม้น
กลิ่นที่เหม็นไหนจะหมดคงมีมา

◉ คนผู้ดีนี้ไม่ต้องจะร้องถาม
คนรักงามแล้วไม่ยักพักต้องด่า
ให้เขาเฆี่ยนแล้วจึงรู้ว่างูปลา
ถ้ารักหน้าต้องรู้สึกสำนึกตน

◉ อันคนชั่วทำชั่วได้ง่ายดาย
จะผีนกายทำดีนี้แสนเข็ญ
อันคนดีทำดีได้ชัดเจน
ซึ่งจะเป็นไปข้างชั่วนั้นไม่เอา

วัฒนี กาญจนวัลย์

โทรเลข...

นครศรีธรรมราช

เรียน คุณวัฒนี กาญจนวัลย์ บ้านพักสรรพสามิต จังหวัดชลบุรี

ผมและภรรยาขอแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งในมรณกรรมของคุณวิจิตร

ไสว สมบัติพิบูลย์

× × ×

อุดร

คุณวัฒนี กาญจนวัลย์ บ้านพักสรรพสามิต จังหวัดชลบุรี

ขอแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งในมรณกรรมคุณวิจิตร

ชิต กนกพินิต

× × ×

นครราชสีมา

คุณวัฒนี กาญจนวัลย์ บ้านพักสรรพสามิต จังหวัดชลบุรี

ผมและเกษมศรีขอแสดงความเสียใจต่อการจากไปของคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ เป็นอย่างยิ่ง

ชวลิต ตันไชย

× × ×

จอมสุรางค์

คุณวัฒนี กาญจนวัลย์ บ้านพักสรรพสามิตจังหวัด ข้างเรือนจำ จ. ชลบุรี

ทราบข่าวเรื่องคุณวิจิตรแล้วขอแสดงความเสียใจอย่างยิ่ง

อัสนี และ กุลยา ศรีกัลยาณบุตร

× × ×

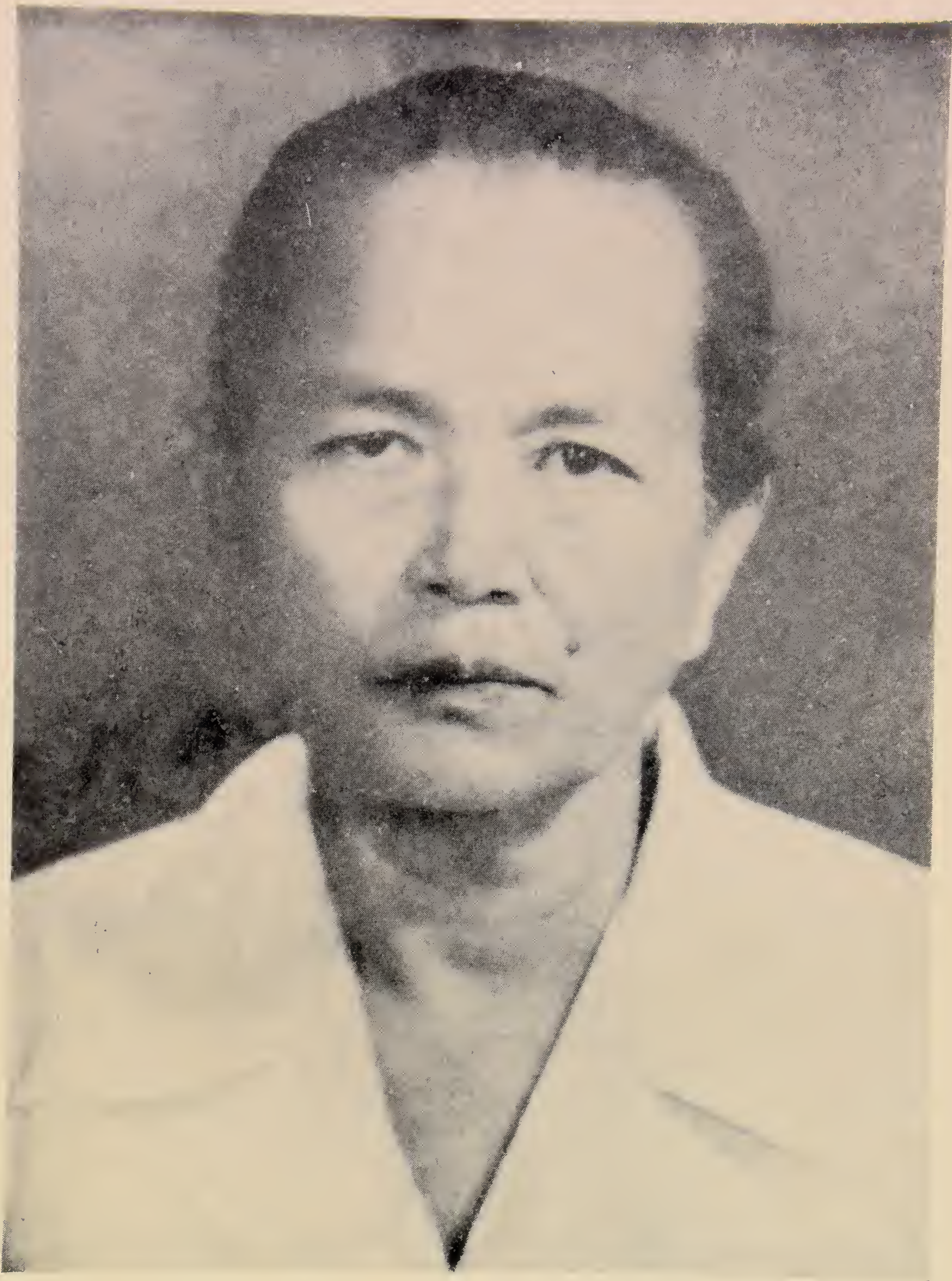
ลำปาง

คุณวัฒนี กาญจนวัลย์ บ้านพักสรรพสามิต จังหวัดชลบุรี

ผมขอแสดงความเสียใจด้วยอย่างยิ่งที่ท่านสรรพสามิตจังหวัดถึงแก่กรรม

มานิต หิรัญรัตน์

× × ×

คุณแม่ชิต กาญจนวัลย์

ชาตะ : ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๕

มตะ : ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๖

มาตารำลึก

คุณย่าถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๑๖ เวลา ๑๓.๐๐ น. เศษ ที่บ้านพักสรรพสามิตร้อยเอ็ด อันเป็นบ้านพักของทางราชการ ซึ่งขณะนั้นคุณพ่อยังคงรับตำแหน่งสรรพสามิต จังหวัดร้อยเอ็ด และคุณย่าก็ติดตามไปอยู่ด้วย ณ ที่แห่งหนตำบลใด ไม่ว่าจะลำบากแสนเข็ญสักเพียงไร ถ้าที่นั้นมีคุณย่าอยู่ด้วย คุณพ่อก็มีกำลังใจ มีความอดทน มานะบากบั่นกับอุปสรรคนานานัปการ คำว่า "แม่" เป็นคำที่ติดอยู่ที่ริมฝีปากทุก ๆ คน ตั้งแต่เล็กจนกระทั่งเติบใหญ่ แม่เป็นพระพรหมของลูกซึ่งสามารถเป็นได้ทุกสิ่งทุกอย่าง ความต้องการของลูกทุกคน ไม่มีอะไรนอกเหนือไปจากแม่อีกแล้ว คุณพ่อก็เช่นเดียวกับทุก ๆ คน คุณย่าได้เลี้ยงลูกทั้งสามคนมาด้วยตัวของตัวเอง ต่อสู้ผ่าฟันอุปสรรคความยากลำบากมามาก เพราะคุณปู่ถึงแก่กรรมตั้งแต่คุณพ่ออายุได้ ๓ ปี

ตามปกติคุณย่าเป็นคนอ้วน สูงใหญ่ ไม่เคยล้มหมอนนอนเสื่อง่าย ๆ ถ้าจะเปรียบในคนวัยเดียวกัน นับว่าคุณย่าเป็นคนมีจิตใจเข้มแข็งอดทน ว่องไว มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจทีเดียว

บ้านเดิมของคุณย่าอยู่ที่ ตำบลบ้านภาชี อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต่อมาได้ย้ายมาอยู่ที่อำเภอทับกวาง จังหวัดสระบุรี และได้เข้ามาอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา ในระยะหลังนี้คุณพ่อไปรับคุณย่ามาอยู่ด้วย เพราะคุณย่ามีอายุมากแล้ว แต่ใจของคุณย่ายังคงเหมือนแต่ก่อน อยากให้ลูกหลานมีความสุขสะดวกสบาย เรื่องอาหารการกินคุณย่าจัดทำไว้อย่างน่ารับประทานที่สุด

สิ่งใดที่เป็นคุณลักษณะ คุณสมบัติประจำตัวของคุณย่า ซึ่งทุกคนยกย่อง สรรเสริญมากที่สุด คือ การประชาสงเคราะห์ที่ดี ไม่ว่าใครจะมีเรื่องทุกข์ร้อน หรือเจ็บไข้ได้ป่วยประการใดก็ตาม ถ้ามาหาและเล่าเรื่องให้ฟังแล้ว คุณย่าจะไม่รอช้าเลย ท่านจะให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจเป็นอย่างดียิ่ง นับแต่นี้ต่อไป พวกเราจะไม่ได้เห็นความโอบเอื้ออารีจากท่านอีกแล้ว ซึ่งที่เหลือไว้คือความทรงจำในอดีต ซึ่งจะคงอยู่ในจิตใจของลูก ๆ หลาน ๆ และผู้ที่เคารพนับถือท่านตราบชั่วชีวิตนี้

ขอผลานิสงส์แห่งคุณธรรมอันดีงามที่ **คุณย่าชิต กาญจนวัลย์** ได้ทำมา และผลบุญทั้งหลายที่บรรดาลูก ๆ หลาน ๆ อุทิศให้ จงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้คุณย่าชิต กาญจนวัลย์ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพ เทอญ.

วัฒนี กาญจนวัลย์

ตั้งศพที่บ้านพักสรรพสามิตจังหวัดร้อยเอ็ด

บรรดา ลูก – หลาน

ทำบุญ ๗ วันที่บ้านพัก จ. ร้อยเอ็ด

เคลื่อนศพจาก จ. ร้อยเอ็ด สู่วัดสะแก จ. นครราชสีมา

พิธีเก็บศพที่วัดสะแก จ. นครราชสีมา

อาลัย คุณน้าชิต กาญจนวัลย์

คุณน้าชิต กาญจนวัลย์ มีบุตรที่เป็นชายคนเดียว คือคุณวิจิตร และเป็นคนสุดท้องที่หอบหิ้วกันมา ข้าพเจ้ารู้จักคุณน้าชิตก็เพราะคุณวิจิตร ซึ่งทำงานในบังคับบัญชาของข้าพเจ้าบอกว่าอยู่กับคุณแม่ซึ่งเขารักและเคารพท่านที่สุด ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมเยียนที่บ้านพักถนนมนัสจังหวัดนครราชสีมาอยู่บ่อย ๆ คุณวิจิตรเป็นคนกตัญญูรู้คุณมารดาผู้ให้กำเนิด ได้อุปการะเลี้ยงดูตามประสาแม่ ๆ ลูก ๆ เพียง ๒ คนเท่านั้น คุณวิจิตรไม่เคยขัดใจแม่ อยู่ในโอวาทของแม่เป็นอย่างดี พระคุณของแม่นั้นคุณวิจิตรได้เทอดทูนไว้อย่างสูง สมดังบทประพันธ์ของคุณวินัย ภู่ระหง ซึ่งเขียนคำขวัญ "แม่" จนได้รับรางวัลเมื่อ ๒๕ ปีก่อนโน้น ดังนี้

อันพระคุณของแม่มีแก่บุตร
จะเปรียบดุจสิ่งใดก็ไม่สม
สุดจะพรรณนาด้วยคารม
เอกอุดมเหลือตราคุณานันท์
จะเปรียบด้วยดินฟ้ามหาสมุทร
ก็ไกลสุดฟ้าดินเมฆินทร์คั่น
แม้เอาดินสิ้นพิภพบรรจบกัน
มาเสกสรรค์ให้เป็นเช่นปากกา
แล้วนำน้ำสิ้นสุดสมุทรลึก
ทำแทนหมึกหมดสมุทรจนสุดหา
จารึกคำไขขานคุณมารดา
บนแผ่นฟ้าแทนกระดาษเวียนวาดไป
จนสิ้นสุดดินฟ้ามหาสมุทร
จะสิ้นสุดพรรณนาก็หาไม่
พระคุณเลิศล้นฟ้าสุราลัย
แม่มอบให้ลูกรักประจักษ์จริง

คุณน้าชิตคงจะภูมิใจที่มีลูกดีอย่างนี้ จึงรักใคร่ที่สุดอย่างแยกกันไม่ได้

คุณน้าชิตเป็นผู้มีนิสัยโอบอ้อมอารี มารยาทดีงาม เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านใกล้เคียงทั่วไป ระหว่างที่ข้าพเจ้าอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา ท่านได้ไปมาหาสู่ครอบครัวของข้าพเจ้าเหมือนญาติสนิท จนกระทั่งวันหนึ่ง ได้ปรึกษากันว่าควรจะอุปสมบทคุณวิจิตรกันเสียที คุณวิจิตรก็เต็มใจที่จะสนองพระคุณมารดาซึ่งก็ชราลงทุกวันและมีวันลา ๔ เดือน พอที่ทางราชการจะอนุญาตได้ จึงในวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๔๙๔ ได้ทำพิธีอุปสมบทที่วัดสุทธจินดา คุณน้าชิตปลื้มปีติน้ำตาไหลนอง เมื่อจูงมือนาคเข้าโบสถ์

ระหว่างปี ๒๔๙๕ – ๒๔๙๖ ข้าพเจ้าย้ายไปรับราชการในตำแหน่งสรรพสามิตจังหวัดอุดรธานี คุณน้าชิตได้เดินทางไปเยี่ยมและพักค้างอยู่ด้วยหลายคืน ท่านมีนิสัยดีประจำตัวอย่างหนึ่ง คือใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีมะม่วงแก้วต้นหนึ่ง ติดอยู่กับบ้านพัก และเป็นเวลาที่มะม่วงแก่เต็มต้น มีสุกบ้าง ไม่สุกบ้าง จึงใช้ให้เด็กไปสอยมาแล้วก็แนะนำวิธีทำมะม่วงกวน เก็บไว้รับประทานได้นาน รู้สึกว่าฝีมือคุณน้าชิตทำของหวานได้ดีและทำอะไรได้อีกหลายอย่าง

สำหรับอาหารคาวนั้น เมื่อครั้งไปพักอยู่ที่บ้านข้าพเจ้าที่กรุงเทพ ฯ โดยที่ท่านเป็นห่วงว่ายังไม่มีใครดูแลบ้านช่อง ก็ไปช่วยอยู่เป็นธุระให้ เพราะข้าพเจ้าต้องออกไปรับราชการต่างจังหวัด และนาน ๆ ทีจะเข้ากรุงเทพฯ เสียครั้งหนึ่ง เมื่อมาถึงกรุงเทพฯ ทีไร คุณน้าชิตก็ทำอาหารคาวพื้น ๆ ให้รับประทานถูกปากที่สุด จำได้ก็คือ กุ้งไตปลา และปลาร้าปลาทู เป็นเครื่องจิ้มเครื่องปรุงที่รสโอชะไม่ใช่ย่อย

ข้าพเจ้าอยากให้คุณน้าชิตได้พักอยู่ที่กรุงเทพ ฯ นาน ๆ แต่ไม่สามารถที่จะยับยั้งได้ เพราะเมื่อพูดถึงคุณวิจิตรครั้งใด ก็หน้าเศร้า ไม่อยากพูดอยากจา จึงได้ขอให้คุณวิจิตรรับตัวกลับบ้านจังหวัดนครรราชสีมา

ข้าพเจ้าและภรรยา ได้ไปเยี่ยมคุณน้าชิตอีกครั้งหนึ่งที่จังหวัดนครราชสีมา รู้สึกว่าคุณน้าชิตมีความสุขเบิกบานที่ได้อยู่กับบุตรชายสุดที่รัก มีพลานามัยแข็งแรงเช่นเคย จนกระทั่งทางราชการได้สั่งย้ายคุณวิจิตรไปประจำจังหวัดสกลนครและจังหวัดร้อยเอ็ด คุณน้าชิตก็ได้ติดตามไปด้วยทุกระยะตลอดเวลา ต่อมาข้าพเจ้าทราบข่าวว่าทางราชการได้สั่งย้ายคุณวิจิตรไปประจำจังหวัดชลบุรี ก็นึกดีใจว่าคงจะได้ไปเยี่ยมคุณน้าชิตได้สะดวก เพราะใกล้กรุงเทพฯ

แต่คราวนี้ คุณน้าชิตติดตามคุณวิจิตรไปไม่ได้อีกแล้ว เพราะข้าพเจ้าได้รับโทรเลขจากคุณวิจิตรว่าท่านได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๑๖ เคลื่อนศพมาบรรจุที่สุสานวัดสะแก จังหวัดนครราชสีมา ข้าพเจ้าเสียใจและมีความอาลัยที่ขาดผู้ที่เคารพ เสมือนญาติผู้ใหญ่ไปคนหนึ่ง เหลือแต่ความดี ความงามอันควรยกย่องสรรเสริญเท่านั้น

คิดแล้วก็เป็นที่น่าประหลาด ลูกสุดที่รักของแม่และแม่ที่เคารพบูชาของลูก ได้มาสิ้นสุดแห่งชีวิตในระยะเวลาที่ใกล้กัน และบัดนี้ก็ได้มานอนอย่างสงบคู่กันอยู่ที่วัดสะแก จังหวัดนครราชสีมา เป็นไปได้ไหมที่พลังความรักของสองแม่ลูกเป็นอมต ต้องเดินเป็นเส้นคู่อย่างแยกกันไม่ได้เช่นนี้

ดังนั้น ขออานุภาพอันนี้ ส่งผลให้ไปเป็นแม่ลูกร่วมกันในภพหน้าเถิด

สพฺเพ สตฺตา มริสฺสนฺติ มรณนฺตํ หิชีวิตํ
ชรํปิ ปตฺวา มรณํ เอวํ ธมฺมา หิ ปาณิโน

สัตว์ทั้งหลาย ทั้งปวง จักตาย ด้วยว่าชีวิต มีความตาย เป็นที่สุด
แม้ผู้อยู่ได้ถึงชรา ก็ต้องตาย เพราะสัตว์ทั้งหลาย มีอย่างนี้เป็นธรรมดา

[พุทธศาสนสุภาษิต]

ขอกุศลบุญราศี ความดี ความงาม และเมตตาธรรม ที่ท่านได้บำเพ็ญไว้ในภพนี้ จงเป็นพลังปัจจัย ดลบันดาลให้ คุณน้าชิต กาญจนวัลย์ ได้ประสบความสุขในสัมปรายภพทุกเมื่อ เทอญ.

ส. ผลีสนธิ
๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๗

พระคุณของแม่

คำว่า "แม่" นี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งนัก เป็นคำที่รวมเอาความยิ่งใหญ่ ความสำคัญเหนือกว่าคนอื่นใดและสิ่งอื่นใดในโลก

ความหมายของคำว่า "แม่" เพียงคำเดียว หมายถึงผู้ให้กำเนิดแก่ลูก แม้ว่าสตรีที่ไม่ได้ให้กำเนิด แต่ทำหน้าที่เลี้ยงดูปกปักรักษา ก็พลอยได้รับการยกย่องว่า "แม่" ด้วยเหมือนกัน ดังจะยกตัวอย่างของคำที่มีความหมายว่า "แม่" ที่เป็นสิ่งอื่น เช่น

แม่บันได ก็หมายถึงไม้ที่ทำหน้าที่ควบคุมขั้นบันไดไว้ให้แน่นอยู่กับที่ บันไดถ้าไม่มีแม่บันได ลูกบันไดก็จะไม่อยู่กับที่จะโย้เย้เฉไป–มา ใช้ประโยชน์ในการก้าวขึ้นก้าวลงไม่ได้

แม่ทัพ หมายถึงผู้เป็นใหญ่มีอำนาจเหนือคนทั้งปวงในกองทัพ

แม่แมว หมายถึงแมวที่ให้กำเนิดลูก เมื่อลูกยังไม่โตก็ต้องแสวงหาเหยื่อ นก หนูมาเป็นอาหารให้ลูก ตนเองกินต่อเมื่อลูกกินเสร็จแล้ว ตามปกติมันเคยกลัวสุนัข แต่เมื่อมันมีลูกก็กล้าเข้าต่อสู้กับสุนัขที่จะมาทำอันตรายลูก มันกล้าเสี่ยงชีวิตเข้าปกป้องลูก ก็เพราะความรัก ความห่วง และความหวงลูกนั่นเอง

จากตัวอย่าง "แม่" ทั้งสามแบบนั้น จะเห็นว่าความสำคัญของแม่มิใช่อยู่ที่ให้กำเนิดลูกเท่านั้น จะมีความหมายถึงการเลี้ยงดูปกป้องคุ้มครองภัยเพื่อลูกด้วย

น้ำใจแม่นั้นเหมือนกัน ไม่ว่าสัตว์ชนิดใด ๆ จะมีการปกป้องคุ้มครองลูกตามสัญชาติญาณเหมือนกันหมด

ส่วนแม่คนนั้น มิใช่ปกป้องคุ้มครองลูกตามสัญชาติญาณเท่านั้น แม่คนยังให้ความปกป้องคุ้มครองลูกด้วยมนุษยธรรมด้วยคุณธรรมของแม่อีกด้วย แต่แม่สัตว์เมื่อเลี้ยงลูกให้ช่วยตัวเองได้ หากินเองได้ รู้จักหลบภัยได้เองแล้วมันจะเลิกเลี้ยง ความผูกพันหรือความสัมพันธ์ฉันท์แม่ลูกจะจางไป จนในที่สุดบางทีไม่รู้จักลูกรู้จักแม่

แม่คนนั้น มีความสัมพันธ์ในทางจิตใจฉันท์แม่ลูกต่อเนื่องกันไปตั้งแต่ลูกเกิดจนตายจากกัน แรกทีเดียว พอรู้ว่าลูกเกิดในครรภ์ แม่ดีใจ มีความคิดฝันสร้างจินตนาการไปต่างๆ นานาว่า ลูกจะเป็นหญิงหรือชาย ถ้าเป็นหญิงแม่จะตั้งชื่ออย่างไร ? จะเลี้ยงดูอย่างไร ลูกสาว

ของแม่จึงจะเติบโตขึ้นมาเป็นกุลสตรีที่ดี อยากให้ลูกทั้งสวยและทั้งงาม ถ้าเป็นลูกชาย แม่จะตั้งชื่ออย่างนั้นอย่างนี้ ลูกของแม่จะได้เติบโตแข็งแรงสมกับเป็นสุภาพบุรุษและเป็นชายชาตรี

ในขณะตั้งครรภ์แม่จะระวังหนักหนา ไม่ไปตำหนิติเตียนลูกคนอื่นที่เห็นว่ารูปร่างขี้ริ้ว ดื้อรั้น เกเร เพราะกลัวลูกของแม่จะเป็นอย่างนั้นบ้าง

แม่บางคนก็เริ่มเก็บหอมรอมริบทรัพย์สินที่หามาได้ หวังไว้ให้เป็นทุนเพื่อการศึกษาและสร้างเนื้อสร้างตัวของลูก เมื่อลูกเติบโตขึ้นมีวิชาชีพทำมาหากินได้เป็นหลักฐาน ทั้งหมดนี้เป็นความคิดฝันของแม่เมื่อลูกน้อยได้อุบัติขึ้นในครรภ์ ตั้งแต่นั้นก็จะระมัดระวังตัวของแม่ในเรื่องอาหารการกิน การยืน เดิน นั่ง นอน จะประคับประคองครรภ์ให้เจริญอย่างปลอดภัย เพื่อมิให้ลูกในครรภ์เป็นอันตราย โดยไปฝากครรภ์ ตรวจร่างกายที่โรงพยาบาล เพื่อให้แพทย์ผู้ชำนาญดูแลความปลอดภัยของลูกและของตัวแม่เอง จนลูกคลอดแล้ว แม่ก็เท่ากับได้ผ่านศึกใหญ่ไปครั้งหนึ่ง เพราะจะต้องพบกับปัญหาหลายด้าน ที่จะต้องปกป้องคุ้มครองอันตรายลูกในครรภ์ให้เข้าสู่ระยะคลอดที่ปลอดภัย แม่ทุกคนก็เช่นเดียวกัน

เมื่อผ่านการคลอดบุตรไปแล้ว แม่ก็มิใช่จะหมดทุกข์เพียงแค่นั้น แม่ต้องอดตาหลับขับตานอน ประคับประคองลูกต่อไปอีกตั้งแต่เยาว์วัยจนเติบโตรู้เดียงสา แม่จะคอยดูแลการกินอาหาร การนอน การขับถ่ายทำความสะอาดได้เอง

ต่อจากนั้นก็มาถึงการศึกษาเล่าเรียน แม่ต้องทำงานด้วยความเหนื่อยยาก หาเงินมาเพื่อการศึกษาของลูก ซึ่งเป็นระยะเนิ่นนานไม่น้อยกว่า ๑๐–๑๕ ปีต่อลูกแต่ละคน ถึงกระนั้นแม่ก็ยังอดที่จะห่วงใยในความเป็นอยู่ของลูกมิได้ ต้องยึดเวลาแห่งความทุกข์ยากเพราะลูกไปจนแม่เข้าสู่วัยชรา บางคนกว่าจะวางภาระเรื่องลูกลงได้ก็เมื่อถึงกาลอวสานแห่งชีวิตของแม่เอง

แม่จะเป็นผู้ดำรงไว้ในคุณธรรมอย่างครบถ้วนคือ :–

๑. คอยห้ามมิให้ลูกประพฤติชั่ว

๒. แนะนำส่งเสริมให้ลูกทำดี

๓. ให้การศึกษาแก่ลูก

๔. หาคู่ครองที่สมควรให้

๕. มอบทรัพย์มรดกให้เมื่อถึงเวลาอันควร

แม่ทำทุกอย่างเพื่อลูก แม่บางคนก็โชคดี ได้ลูกที่ดี มีความรักแม่ เคารพและกตัญญูต่อแม่ หาโอกาสทดแทนพระคุณของแม่ โดยตั้งใจศึกษาเล่าเรียนได้สำเร็จสมความตั้งใจของแม่ ประกอบการงานด้วยความมานะบากบั่น ตั้งเนื้อตั้งตัวได้สำเร็จเป็นที่ชื่นตาชื่นใจของแม่

แต่บางคนก็เคราะห์ร้าย ได้ลูกไม่ดี ไม่มีสมบัติของกุลสตรี ไม่มีค่าที่มารดาควรภาคภูมิใจ ได้ลูกชายที่ประพฤติตนเกกมะเหรก เสเพล การศึกษาไม่เอาถ่าน การงานไม่ยอมทำ สร้างความเดือดร้อนอยู่เป็นนิตย์

ไม่ว่าลูกจะดีหรือชั่ว แม่ก็ถือว่าลูกเกิดมาจากอกแม่แล้วย่อมตัดไม่ได้ แม้ลูกจะเลวแค่ไหน แม่ก็ยังรัก ยังห่วง

แม่เป็นผู้มีพรหมวิหารธรรม คือธรรมของพระพรหม แม่มีพร้อมอยู่ในใจเสมอ คือ :—

๑. มีเมตตารักใคร่ หวังให้ลูกเป็นสุข

๒. มีความกรุณา สงสาร อยากช่วยให้ลูกพ้นจากความทุกข์

๓. มีมุทิตาจิต พลอยชื่นชมยินดีเมื่อเห็นลูกได้ดี

๔. มีอุเบกขา วางตนเป็นกลางระหว่างลูกทุกคน

ฉะนั้น แม่จึงเสมือนพระพรหมของลูก แม่มีน้ำใจใสบริสุทธิ์ต่อลูก เหมือนดวงใจพระอรหันต์ ฉะนั้นแม่จึงชื่อว่าเป็นพระอรหันต์ของลูก

แม่มีพระคุณควรเคารพควรบูชาของลูก ๆ อย่างนี้ ลูกที่ดีจึงต้องมีกตัญญูกตเวทีและตอบแทนคุณท่านโดย :—

๑. ท่านเลี้ยงมาแล้ว ก็เลี้ยงตอบท่าน

๒. ช่วยเหลือการงานของท่าน

๓. รักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูลของท่าน

๔. ทำตัวให้ดี ควรแก่การปกครองทรัพย์มรดกของท่าน

๕. เมื่อท่านวายชนม์แล้ว ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้

จากข้อความที่ดิฉันได้เรียบเรียงดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นถึง "พระคุณของแม่" นั้น ดิฉันจึงขอน้อมรำลึกถึงพระคุณของ "คุณแม่ชิต กาญจนวัลย์" ซึ่งเป็นผู้ให้ความปกป้อง

คุ้มครองรักใคร่ มีเมตตา กรุณา และมีมุทิตาจิตแก่ลูก ๆ โดยเฉพาะคุณวิจิตร ดิฉันและหลาน ๆ คุณแม่ได้อยู่กับเรามาเป็นเวลานาน แม้ดิฉันจะเป็นสะใภ้ก็ตาม คุณแม่ก็ได้ให้มุทิตาจิต และปฏิบัติตนเสมือน "พระพรหมของลูก" มาตลอดเวลาที่เราอยู่ร่วมกัน แม้บางเวลามีความทุกข์เจ็บไข้ได้ป่วยอย่างไร ท่านได้ให้ความกรุณาดูแลและปฏิบัติเป็น "มิตรในเรือนใจ" อย่างดียิ่ง

เมื่อคุณแม่ต้องมาจากไปอย่างกระทันหัน เมื่อขณะที่คุณวิจิตรและดิฉันยังอยู่จังหวัดร้อยเอ็ด ภายหลังที่ทราบข่าวว่าเราจะย้ายไปอยู่จังหวัดชลบุรี ท่านได้จากเราไปในเวลาอันรวดเร็วเหลือเกิน ยังมิทันที่ลูก ๆ และหลาน ๆ จะได้ทดแทนพระคุณของท่านได้เท่าที่ควรเลย จึงยังความเศร้าสลดใจให้แก่ครอบครัวของเราอย่างสุดจะพรรณนาได้ถูกต้อง คุณแม่เคยติดตามลูกไปอยู่ทุกแห่งที่ย้ายไป เมื่อเราขาดท่านเสียคนหนึ่ง คุณวิจิตรและดิฉันมีความรู้สึกใจหายว้าเหว่และเงียบเหงา และอาลัยท่านเป็นที่ยิ่ง

ด้วยอานุภาพแห่ง "แรงบุญ" และความเชื่อมั่นใน "กฎแห่งกรรมดี" ของคุณแม่ที่ได้สร้างสมไว้ ทั้งในอดีตและชาตินี้ ตลอดจนกุศลผลบุญที่บรรดาลูก ๆ หลาน ๆ และญาติสนิท มิตรสหาย อันเป็นที่รักเคารพนับถือทุกท่านที่มาในงานนี้ จงเป็นพลังปัจจัยน้อมนำดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณแม่ จงไปสู่สุคติด้วย เทอญ.

วัฒนี กาญจนวัลย์

อาลัยแด่คุณย่า

วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นวันที่คุณย่าได้จากหลานไป ซึ่งเป็นวันที่หลาน ๆ ของคุณย่าได้รับความเสียใจ เสียดายอย่างสุดซึ้งในการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของท่าน นับเป็นการเศร้าโศกสูญเสียครั้งใหญ่ยิ่งของหลานทุกคน เวลาปิดภาคเรียน หลาน ๆ จะกลับบ้าน จะพบใบหน้าคุณย่า ยิ้มแย้ม ร่าเริง ด้วยความดีใจที่เห็นหลาน ๆ แต่ต่อนี้ไปหลานไม่เห็นเช่นนี้อีกแล้ว เพราะสุดปัญญาที่หลานจะติดตามหาได้ หลานยังมิทันที่จะได้ทดแทนพระคุณของท่านเต็มที่ ก็มาด่วนจากไปเสียก่อนเช่นนี้ ยังความอาลัย อาวรณ์ ให้แก่หลาน ๆ เป็นที่สุดจะพรรณนาได้ ถ้าชาติหน้ามีจริง ขอให้ได้เกิดมาร่วมเป็นย่าหลานกันอีกและขอได้มีโอกาสทดแทนพระคุณท่าน หลาน ๆ ขอผลานิสงส์แห่งบุญกุศล และ คุณงามความดีที่คุณย่าได้บำเพ็ญไว้ตลอดชีวิต และกุศลที่หลานได้ทำไว้ เนื่องจากคำสั่งสอนของท่าน จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณย่า จงประสบสุข ร่มเย็น ในสัมปรายภพ เทอญ.

จากหลานทุกคน

อาลัยคุณย่า.....

นงครักษ์ ศิริโพธิโสรัตร์ โทรมนัสย์ใจมืดมนก่นแต่เศร้า
เมื่อต้องพรากจากคุณย่าที่รักเรา ผู้คอยเฝ้าห่วงหาแสนอาลัย
โอ้คุณย่าชิต กาญจนวัลย์ พระคุณนั้นไม่มีที่เปรียบได้
เมื่อยามอยู่ สกล นครไซร้ จะหาใครเทียมเท่าเป็นไม่มี
ถ้าแดงเงียบ หายไป สามสี่วัน โทรศัพท์ตามจ้าละหวั่นขมันขมี
กลัวจะเจ็บป่วยไข้ใจปรานี นึกเพียงนี้น้ำตาไหลใจเจียนราน
คราคุณย่าอายุย่างแปดสิบสาม ยังคงความแข็งแรงแห่งสังขาร
ถึงจะเจ็บป่วยไข้ไม่ต้องการ ทรมานใครใครให้เดือดร้อน
คุณย่าขา คุณย่าชิต กาญจนวัลย์ คำของท่านที่ตักเตือนที่สั่งสอน
จำแม่นยำ ในน้ำเสียงแสนอาทร ย่าม้วยมรณ์ไปลับไม่กลับมา
ต่อแต่นี้จะมีใครเข้าใจหนู คิดเอ็นดูเหมือนลูกหลานคุณย่าขา
แม้อาหารการกินก็เมตตา สู้ไม่กินเก็บคอยท่าให้แดงกิน
หมั่นตักบาตรสร้างกุศลทุกทุกวัน ฟังเทศน์ธรรม์สบอารมณ์สมถวิล
ด้วยใจบุญการุณกอปรเป็นอาจิณ ได้โปรดยินที่หลานร่ำรำพันมา
นงครักษ์คนนี้รู้คุณคน ขอกุศลดลให้สมปรารถนา
ถ้าชาติหน้ามีจริงดังวาจา เป็นหลานย่ากันต่อไปชาติใหม่เทอญ

นงครักษ์ ศิริโพธิโสรัตร์
กองวิทยุกระจายเสียง กรป กลาง
สนามเสือป่า กรุงเทพมหานคร

สู้ความจริง

โดย

พระเทพโสภณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

สู้ความจริง

โดย

พระเทพโสภณ วัดพระเชตุพน

"ชีวิต คือ การต่อสู้ ศัตรู คือ ยากำลัง อุปสรรค คือ หางแห่งความสำเร็จ" คำขวัญนี้ ไม่ทราบว่าใครเป็นผู้บัญญัติขึ้น แต่ละประโยคมีความสมบูรณ์ มีพลัง เป็นคำปลุกและปลอบใจอย่างดี

ชีวิตแปลว่าความเป็นอยู่ หมายถึงร่างกายที่ยังมีลมหายใจเข้าออก ร่างกายที่ยังมีลมหายใจ เรียกว่าไม่ตาย เช่น คนที่เป็นอัมพาต หรือคนที่พิการทางสมอง ถึงจะทำอะไรไม่ได้ก็เรียกว่ายังเป็นอยู่

อีกอย่างหนึ่ง ความเป็นอยู่ หมายถึงการสร้างค่าของชีวิต คืออยู่ให้เป็น หรือเป็นให้อยู่ เหมือนกับนักแสดงภาพยนตร์ ละคอน ลิเก จะแสดงเป็นพระเอก นางเอก ผู้ร้าย หรือตัวประกอบใด ๆ ต้องแสดงให้เป็น คือเหมือนชีวิตจริง ถูกต้องตามบทบาทในหน้าที่นั้น ๆ ผู้ที่แสดงดีถึงบทบาทคนก็นิยม ค่าของการแสดงก็เพิ่มขึ้น ผู้ที่แสดงไม่ดีก็ถูกตำหนิติเตียน ค่าของการแสดงก็ต่ำ ชีวิตของคนก็เหมือนนักแสดง คือต้องอยู่ให้เป็น และเป็นให้อยู่

ชีวิต เริ่มการต่อสู้มาตั้งแต่การเริ่มตั้งชีวิต คือต้องต่อสู้กับธรรมชาติ เพื่อให้อยู่รอดหรือเป็นชีวิตขึ้นมา เมื่อคลอดจากครรภ์ก็ต่อสู้กับความเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศ โรคภัยไข้เจ็บ ตอนเด็ก ๆ ก็ต่อสู้กันอยู่แต่ในวงแคบ ๆ ยิ่งโตเท่าไร วงของการต่อสู้ก็ขยายกว้างออกไปเท่านั้น ยิ่งเป็นแชมป์โลก ก็ต้องต่อสู้ทั่วโลก

ชีวิต คือความเป็นอยู่ที่ต้องสู้นั้น ก็ต้องมีคู่ต่อสู้ซึ่งเป็นฝ่ายตรงกันข้าม เรียกว่าศัตรู ความจริงชีวิตมีศัตรูมาตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว แต่โดยที่ศัตรูนั้น ๆ ต่อสู้กันอยู่เป็นประจำจนเคยชินเลยมีความรู้สึกเป็นเรื่องธรรมดาไป มองเห็นแต่ศัตรูใหม่ ๆ เท่านั้น

โรคภัยไข้เจ็บ ศัตรูประจำต้องต่อสู้ด้วยการออกกำลังกาย ถ้าสู้ไม่ได้ก็ต้องพึ่งหมอ พึ่งยาเป็นผู้ช่วย

ศัตรูที่สำคัญก็คือกิเลส ซึ่งมีมาในรูปต่างกัน มักจะมองเห็นแต่ที่มาจากภายนอก เช่นเห็นว่า คนนี้คนนั้นเป็นศัตรู ซึ่งแท้ที่จริงนั้นกิเลสภายในเป็นไส้ศึกที่สำคัญ ศัตรูคือกิเลส ต้องต่อสู้ด้วยธรรม ความท้อถอยอ่อนแอของชีวิตก็เพราะกิเลสมีกำลังกว่าธรรม ถ้าธรรมมีกำลังมากกว่ากิเลส ชีวิตก็เข้มแข็ง กิเลสเป็นเหตุให้เกิดธรรม ศัตรูจึงเป็นยากำลัง

ชีวิตทุกชีวิตต้องพบกับอุปสรรค คือข้อขัดข้อง อุปสรรคต่าง ๆ ต้องแก้ด้วยสติปัญญา มิใช่แก้ด้วยอารมณ์หรือแก้ด้วยกิเลส เพราะถ้าใช้อารมณ์หรือกิเลส เท่ากับเพิ่มอุปสรรคเข้าไปอีก ถ้าใช้สติปัญญาก็จะบรรลุเป้าหมายความสำเร็จได้

พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนศิลปการครองชีวิต ต้องประกอบด้วยหลักธรรม ๔ ประการ คือ

๑. ความจริง ซื่อสัตย์ซื่อตรงต่อตัวเองและผู้อื่น จะเป็นอะไร จะทำอะไร ต้องเป็นให้จริง ทำให้จริง เช่น เป็นพ่อเป็นแม่ก็ต้องเป็นพ่อเป็นแม่จริง ๆ เป็นลูกก็เป็นลูกจริงๆ ได้แก่ความเป็นรู้จักหน้าที่นั่นเอง

๒. การฝึกตัว คือฝึกใจให้เข้าถึงความจริง รู้จักข่มอารมณ์ เหมือนควาญช้างผู้ฝึกช้างป่าให้เป็นช้างศึก

๓. ความอดทน ชีวิตต้องอดทนทุกลมหายใจเข้าออก ตั้งแต่ธรรมชาติปกติจนถึงผิดปกติ

๔. การเสียสละ คือแบ่งสิ่งที่มีอยู่เพื่อผู้อื่น เป็นการผูกไมตรี และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

หลักธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นธรรมขั้นพื้นฐาน สำหรับปรับระดับความเป็นอยู่ให้พอเป็นไปโดยสมควร

ความจริงของชีวิตที่ต้องสู้จริง ๆ นั้น เป็นความจริงที่ทุกชีวิตทุกสังขารหลบหลีกไม่ได้ และมิใช่ว่าจะเผชิญกันเพียงชั่วครู่ชั่วยามเท่านั้น ความจริงนี้ เราต้องพบทุกวินาทีทุกลมหายใจเข้าออก จะพอใจหรือไม่พอใจอย่างไร ก็ต้องประจันหน้ากัน

ความจริงนั้นคือ ความแก่ ความเจ็บ ความตาย การพลัดพรากจากของรักและผลแห่งการกระทำ

วิธีสู้ความจริง ก็คือ ยอมรับรู้ความจริง นึกถึงความจริงนั้นอยู่เสมอ เมื่อยอมเผชิญกับความจริง ความทุกข์ความวุ่นวายใจ ความเดือดร้อน ก็จะผ่อนคลายลง ถึงจะไม่หมดสิ้นทีเดียว ก็คงระงับได้ชั่วครู่ชั่วขณะเป็นแน่

ฉะนั้น เมื่อเกิดความทุกข์ ความวุ่นวาย ความเดือดร้อนใจ พึงระลึกถึงความจริงดังนี้

เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่พ้นความแก่ไปได้
เรามีความเจ็บเป็นธรรมดา ไม่พ้นความเจ็บไปได้
เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่พ้นความตายไปได้
เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น
เรามีการกระทำเป็นสมบัติของตัว ทำดี ย่อมได้ดี ทำชั่ว ย่อมได้ชั่ว
นี่แหละความจริงที่ต้องสู้ สู้ความจริง

คำอนุโมทนา

ทหราปี จ เย วุฑฺฒา　　　เย พาลา เย จ ปณฺฑิตา
อฑฺฒา เจว ทลิทฺทา จ　　　สพฺเพ มจฺจุปรายนา ฯ

ทั้งคนหนุ่ม ทั้งคนแก่ ทั้งคนโง่ ทั้งคนฉลาด ทั้งคนร่ำรวย ทั้งคนยากจน ล้วนมีความตายเป็นที่ไปในเบื้องหน้า อุปมาเหมือนกันกับหม้อดินทุกชนิด ทั้งใบเล็ก ทั้งใบใหญ่ ทั้งเผาสุก ทั้งเผาดิบ ล้วนมีความแตกเป็นที่สุด ฉันใด ชีวิตของเราท่านทั้งหลายก็ฉันนั้น เพราะฉะนั้น ควรรีบทำความเพียรเสียในวันนี้ ใครเล่าจะรู้ได้ว่า ความตายจะมาถึงในวันพรุ่งนี้ ฯ

เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๑๗ ท่านพระครูสมุห์ศรีสุวรรณ ในนามของท่านเจ้าภาพ ได้มาติดต่อขออนุญาตพิมพ์หนังสือ "**พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เรื่องวิปัสสนากรรมมัฏฐาน**" แจกเป็นธรรมวิทยาทาน ในงานพระราชทานเพลิงศพ **คุณวิจิตร กาญจนวัลย์** ณ เมรุวัดสะแก อ. เมือง จ. นครราชสีมา ข้าพเจ้ามีความยินดีและเป็นสุขใจยิ่ง อนุญาตให้พิมพ์แจกได้ตามความประสงค์ พร้อมทั้งขออนุโมทนาสาธุการด้วย

ด้วยอำนาจแห่งธรรมทานที่ท่านเจ้าภาพได้บำเพ็ญมาในคราวนี้ ขอจงเป็นตบะเดชะเป็นพลวปัจจัยอันแก่กล้า ปกป้องรักษาท่านเจ้าภาพให้อยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์โศกโรคภัยตลอดกาลทุกเมื่อ อนึ่ง ขอกุศลผลบุญนี้ จงเป็นหิตานุหิตประโยชน์อำนวยผลให้แก่ **คุณแม่ชิต กาญจนวัลย์** และ **คุณวิจิตร กาญจนวัลย์** ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วนั้น ตามสมควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพนั้น ๆ ด้วย เทอญ.

ขออนุโมทนา

(พระเทพสิทธิมุนี)
พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

และ

หลักการเบื้องต้นของวิปัสสนา

โดย

พระเทพสิทธิมุนี

พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

๑. ศาสนา

ศาสนา แปลว่า คำสั่งสอน ในที่นี้หมายเอาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

ศาสนา โดยย่อแบ่งออกเป็น ๓ คือ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ

ปริยัติ แปลว่า การเรียนรู้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า คือเรียนรู้พระวินัย พระ-สูตร พระอภิธรรม ได้แก่เรียนรู้เรื่องศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง เปรียบเหมือนกันกับเราเรียนตำราทำอาหาร เรียนวิชาแผนที่ เรียนตำรายา

ปฏิบัติ แปลว่า การลงมือทำตามตำราที่เรียนมานั้น หรือเปรียบเหมือนการเดินทางตามแผนที่ หรือเปรียบเหมือนการปรุงยาตามตำราที่เรียนมานั้นแล้วรับประทานยา

ปฏิเวธ แปลว่า การรู้แจ้งแทงตลอด ซึ่งเป็นผลของการปฏิบัติ เปรียบเหมือนกันกับการรับประทานอาหารจนอิ่มหนำสำราญดีแล้วฉะนั้น หรือเปรียบเหมือนกับการเดินทางตามแผนที่ จนถึงจุดหมายปลายทางที่ตนประสงค์จะไป หรือเปรียบเหมือนกันกับการรับประ-ทานยาที่ปรุงขึ้นตามตำราที่เรียนมา โรคที่เป็นก็หายไปหมดสิ้น ตัวเองก็เป็นสุขสบายดีฉะนั้น

๒. หัวใจของพระพุทธศาสนา

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น ถ้าจะนับเป็นปิฎกมี ๓ คือ พระวินัยปิฎก ๑ พระสุตตันตปิฎก ๑ พระอภิธรรมปิฎก ๑ ถ้าจะนับเป็นพระธรรมขันธ์ มีถึง ๘๔๐๐๐ พระ-ธรรมขันธ์ ถ้าจะนับเป็นเล่มภาษาบาลี มีจำนวนถึง ๔๕ เล่ม เท่าพรรษาของพระพุทธเจ้า ถ้าจะนับเป็นเล่มภาษาไทย มีจำนวนถึง ๘๐ เล่ม เท่าพระชนมายุของพระพุทธเจ้า ถ้าจะย่อให้สั้น ๆ ซึ่งเรียกว่า หัวใจของพระพุทธศาสนานั้น มีอยู่ ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าจะย่อลงมาในแนวปฏิบัติจริง ๆ แล้ว มีเพียง ๑ เท่านั้น คือ **ความไม่ประมาท**

๓. แนวทางแห่งชีวิต

คำว่า “**ทาง**” มีความหมายได้ ๒ อย่าง คือ **ปกติมคฺโค** ๑ **ปฏิปทามคฺโค** ๑

๑. **ปกติมคฺโค** ทางปรกติ ได้แก่ทางบก ทางน้ำ เป็นต้น สำหรับคนและสัตว์เดิน

๒. **ปฏิปทามคฺโค** ทางปฏิบัติ ได้แก่บาป บุญที่คนทำ สำหรับกาย วาจา ใจ เดิน

ทางปฏิบัตินั้น จำแนกเป็น ๗ สาย คือ

๑. **ทางไปนรก** ได้แก่โทษะ โทษะคือความโกรธ เป็นบาปที่นำสรรพสัตว์ไปตกนรกเป็นส่วนมาก

๒. **ทางไปเปรต** กับ **อสุรกาย** ได้แก่โลภะ โลภะคือความโลภ ความหวงสมบัติ ห่วงสมบัติ เป็นบาปที่นำสรรพสัตว์ไปเกิดเป็นเปรตกับอสุรกายเป็นส่วนมาก

๓. **ทางไปเป็นสัตว์ดิรัจฉาน** ได้แก่โมหะ โมหะคือความหลง เป็นบาปนำสรรพสัตว์ไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉานเป็นส่วนมาก

๔. **ทางไปมนุษย์** ได้แก่ศีล ๕ กุศลกรรมบถ ๑๐

๕. **ทางไปสวรรค์** ได้แก่มหากุศล ๘ เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ถวายทาน ฟังธรรม เป็นต้น

๖. **ทางไปพรหม** ได้แก่การเจริญสมถกรรมฐาน มีกรรมฐาน ๔๐ อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นอารมณ์จนได้ฌาน

๗. **ทางไปนิพพาน** ได้แก่การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน มีรูปนามเป็นอารมณ์

๔. พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

คำว่า **"ในต่างประเทศ"** นั้น หมายเอาประเทศอื่นนอกจากประเทศไทย แต่ในที่นี้ หมายเอาประเทศอังกฤษ เยอรมัน ฮอลแลนด์ ฟินแลนด์ บราซิล อเมริกา ญี่ปุ่น เกาหลี คานาดา เป็นต้น

เรื่องพระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น จำแนกเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ ได้ ๕ ประการดังนี้ คือ –

๑. พื้นฐานความรู้เดิมของชาวต่างประเทศ

๒. ความสนใจในธรรมะของชาวต่างประเทศ

๓. ประเภทของผู้สนใจ

๔. ธรรมะที่ชาวต่างประเทศต้องการ

๕. ผลที่ได้รับจากการเผยแพร่ของพระสงฆ์ไทย

๑. พื้นฐานความรู้เดิมของชาวต่างประเทศ

ชาวต่างประเทศนั้น โดยมากเป็นผู้สนใจในการศึกษา ชอบอ่านหนังสือมาก อ่านเพื่อหาความรู้ความเข้าใจในแง่มุมต่าง ๆ ของทุกศาสนา ถึงแม้ว่าจะไม่ได้นับถือพุทธ แต่ก็มีความเข้าใจในศาสนาพุทธได้ดีก็มีอยู่มิใช่น้อย ถ้าเป็นพวกที่นับถือพุทธ ยิ่งพากันสนใจมากเป็นพิเศษ และต่างก็มีความเข้าใจดีพอสมควรอยู่ **ตัวอย่าง** มีผู้หญิงคนหนึ่งชื่อ "ฮอลเน่อ" อายุ ๗๕ ปี อยู่ที่สมาคมบาลีปกรณ์ สนใจเรียนภาษาบาลีจนสอบได้ปริญญาโท สามารถแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาอังกฤษจนจบหมด ส่งไปขายต่างประเทศจบละ ๕,๐๐๐ บาท ค่าส่งอีกต่างหาก ประเทศไทยมีผู้ซื้อสั่งเข้ามาหลายจบ ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ นี้ ทางสำนักงานกลางกองวิปัสสนาธุระก็สั่งมาหนึ่งจบ

อาจารย์ในมหาวิทยาลัยเคมบริจด์ จบปริญญาเอกทางภาษาบาลี สอนประจำอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งนั้น พระมหาเสฐียรพงษ์ ป.ธ. ๙ ได้ประโยค ๙ ตั้งแต่เป็นสามเณร ต้องไปเรียนจากอาจารย์คนนี้ เรียนเพื่อสอบปริญญาตรีทางภาษาบาลีด้วย

ในเมืองเอดินเบิก เมืองหลวงสก๊อตแลนด์ ก็มีสอนบาลีถึงปริญญาเอก ดร. สัทธาติสสมหาเถระแห่งประเทศลังกา เรียนจบภาษาบาลีจากสถาบันแห่งนี้

อาจารย์ในมหาวิทยาลัยประเทศอังกฤษบางคนสามารถแต่งเรื่องพระพุทธศาสนาได้ดีมากและขายดีที่สุด มีคนสนใจอ่านและสั่งซื้อมากทีเดียว คนนี้ได้เคยมาเป็นลูกศิษย์เข้ากรรมฐานกับอาตมา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ ดังนั้นจึงรู้จักดี และเมื่อปี ๒๕๑๐ ก็ได้เดินทางเข้ามาดูการพระศาสนาในประเทศไทย

วันหนึ่งลองถามความรู้ของผู้ที่มาเรียนในชั้นเรียนก่อนที่จะได้ลงมือสอนว่า "โพชฌงค์ ๗ จะเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร" มีผู้ตอบทันทีว่า เกิดขึ้นในญาณที่ ๑๔ คือมัคคญาณ ดังนี้

บางจำพวกพากันเรียนอภิธรรมจบ ๙ ปริเฉทมาถึง ๒ – ๓ ครั้งมาแล้วก็มี อาตมาไปถึงลอนดอนเพียง ๒ วันเท่านั้น ชาวอังกฤษที่กำลังเรียนอภิธรรมอยู่บอกว่าอาจารย์ของเขาไม่สามารถจะมาสอนได้เพราะป่วย จึงได้มาอาราธนาให้อาตมาไปสอนแทน เขาให้สอนพระอภิธรรมปริเฉทที่ ๖ คือ รูปวิภาค ๆ นั้น จำแนกโดยชื่อมี ๘ คือ:–

๑. ชื่อ **อเหตุกะ** เพราะไม่ประกอบด้วยเหตุ

๒. ชื่อ **สปัจจยะ** เพราะมีปัจจัย ๔

๓. ชื่อ **สาสวะ** เพราะเป็นอารมณ์ของอาสวะ

๔. ชื่อ **สังขตะ** เพราะถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย ๔

๕. ชื่อ **โลกียะ** เพราะเป็นธรรมที่สงเคราะห์เข้าในสังขารโลก

๖. ชื่อ **กามาสวะ** เพราะเป็นอารมณ์ของกามตัณหา

๗. ชื่อ **อนารัมมณะ** เพราะไม่สามารถรู้อารมณ์ได้

๘. ชื่อ **อัปปหาตัพพะ** เพราะไม่ใช่ธรรมที่ควรประหาน

วันนั้น อาตมาไม่ได้มีหนังสือดูประกอบเลย เพราะหนังสือที่ส่งไปทางเรือยังไปไม่ถึง ถึงแล้วกว่าจะได้ต้องกินเวลาถึง ๕ เดือน แต่อาศัยภูมิรู้เดิมที่เคยได้เรียนมาบ้าง จึงพอขอไปทีได้ หากว่าไม่ได้สนใจเรียนอภิธรรมไว้ก่อนแล้ว คงจะขายหน้าชาวต่างประเทศมิใช่น้อยทีเดียว ถ้าเรียกอย่างภาษาตลาดก็ว่า "ถูกฝรั่งไล่ตกทะเล"

ส่วนพวกที่มีพื้นฐานความรู้ไม่ถึงขนาดนี้ก็มี เพราะเขาพึ่งเริ่มสนใจมาประมาณ ๑—๒—๓ ปี และพึ่งมาเริ่มสนใจตอนพระสงฆ์ไทยไปสอนก็มีมากอยู่ มีเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ

๒. ความสนใจในธรรมะ

ชาวต่างประเทศเป็นผู้ต้องการให้ตนมีความรู้กว้างขวาง ดังนั้น จึงสนใจศึกษาธรรมะมาก เพราะธรรมะสอนให้เชื่อโดยมีเหตุผล ทนต่อการพิสูจน์ จะพึงเห็นได้จากผู้ที่มาศึกษาเล่าเรียน เช่น มาเรียนประจำที่พุทธวิหารแฮมพ์สเตท วัดพุทธประทีป วิหารพระลังกา และเรียนในมหาวิทยาลัยเคมบริจด์ ลอนดอน อ๊อกซฟอร์ด และมหาวิทยาลัยเรดดิ้งเป็นต้น มีนักศึกษาที่สนใจเรียนมาจากประเทศต่าง ๆ ถึง ๒๖ ประเทศ นอกจากนี้ยังอุตส่าห์ขึ้นเครื่องบินมาจากฝรั่งเศส เยอรมัน เบลเยี่ยม บราซิล คานาดา ฮอลแลนด์ ฟินแลนด์ อินเดีย ลังกา ปีนัง เป็นต้น และตามโรงพยาบาล โรงเรียน พุทธสมาคม บางคนถือศาสนาคริสต์ ศาสนายิว ศาสนาสุบูตร และยังไม่นับถือศาสนาไหนก็มี

๓. ประเภทของผู้สนใจ

ประเภทของผู้สนใจนั้น มีทุกเพศ ทุกชั้น คือมีตั้งแต่กรรมกร นักเรียน นักศึกษา แพทย์ ครู ทนายความ อาจารย์ในมหาวิทยาลัย ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พ่อค้า ประชาชน นักหนังสือพิมพ์ บางคนอุตส่าห์ส่งเท็ปข้ามทวีปมาให้พระสงฆ์ไทยอัดเป็นเท็ปอธิบายธรรม ทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติให้ฟัง บางคนโทรศัพท์มาสอบอารมณ์กรรมฐานก็มี เพราะเขาเป็นนักเรียนและอยู่ห่างไกลจากวัดพุทธประทีป ส่วนผู้ที่เรียนทางเท็ปนั้นเป็นนักศึกษากำลังทำปริญญาอยู่ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์

พวกนักเรียนและครูได้อาราธนาให้พระสงฆ์ไปสอนที่โรงเรียนก็มี พานักเรียนมาฟังที่วัดพุทธประทีปก็มี ตามโรงพยาบาลบางแห่งก็อาราธนาพระสงฆ์ไทยไปสอนตามพุทธสมาคมตามเมืองต่าง ๆ ตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้นก็เช่นเดียวกัน บางคนขึ้นเครื่องบินมาจากประเทศอื่น เพราะได้ยินข่าวจากหนังสือพิมพ์ในวันเปิดวัด ครั้นมาถึงแล้วห้องไม่ว่าง ต้องไปเช่าโรงแรมอยู่ ตื่นเช้าขึ้นก็รีบมาที่วัด เริ่มลงมือปฏิบัติอย่างเต็มที่ตอนเย็นประมาณ ๓ – ๔ ทุ่มจึงจะกลับไปปฏิบัติต่อที่โรงแรม เมื่อมีห้องว่างก็ย้ายมาปฏิบัติประจำอยู่ที่วัดจนได้ฟังเทศน์ลำดับญาณ และขอเรียนวิชาครูเพื่อนำไปเผยแพร่ในประเทศของตนต่อไปก็มี

๔. ธรรมะที่ชาวต่างประเทศต้องการ

ธรรมะที่ชาวต่างประเทศต้องการ หรือธรรมะที่ชาวต่างประเทศสนใจมากที่สุดนั้นคือ **วิปัสสนากรรมฐาน** เพราะเป็นปริยัตินั้นเขารู้ดีอยู่แล้วโดยส่วนมาก ก่อนที่อาตมาจะไปสอนที่ประเทศเยอรมัน ได้รับจดหมายจากนายกพุทธสมาคม เมืองแฮมเบริกว่า "เมื่อพระคุณเจ้ามาถึงแล้ว ขอให้สอนภาคปฏิบัติเลย มิฉะนั้นพวกผมจะผิดหวัง เพราะภาคปริยัตินั้นพวกผมพอหาดูได้ หนังสือก็มีมาก พวกผมยังขาดภาคปฏิบัติเท่านั้น" ดังนี้ เพราะฉะนั้นเวลาไปถึงประเทศเยอรมัน อาตมาจึงสอนหนักไปในภาคปฏิบัติ ปรากฏว่าได้ผลสมความตั้งใจของเราและของเขาเป็นอย่างดียิ่ง บางคนถือศาสนาคริสต์มาตั้ง ๔๐ ปี มาขอทดลอง ๒ วัน พอถึงวันที่ ๒ เกิดปีติ เกิดความสุข เกิดศรัทธา ท่านผู้นี้จบปริญญาเอกแล้ว เป็น

นายแพทย์ ขอเปลี่ยนมาถือศีล ๕ และขอนับถือพระพุทธศาสนาตลอดชีวิต ตัดสินใจอยู่ปฏิบัติจนครบ ๑๔ วัน ได้ฟังเทศน์ลำดับญาณไปดีแล้วตามส่งจนเครื่องบินลับสายตาไปจึงกลับบ้าน

วันหนึ่ง อาตมาปาฐกถาที่พุทธสมาคมเมืองแฮมเบริก มีผู้เข้าฟังประมาณ ๒๕๐ คน ปาฐกถาเรื่อง "หัวใจของพระพุทธศาสนา และประโยชน์ ๓" ปรากฏว่ามีผู้สนใจมาก ต่อมามีผู้สมัครเพื่อเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามที่นายกพุทธสมาคมแจ้งไปให้ทราบว่ามีถึง ๖๐๐ กว่าคน ขออาราธนาให้ไปสอนอีก ปีต่อมาจึงได้มอบให้ท่านเจ้าคุณพระธรรมโสภณไปสอนแทน ซึ่งขณะนั้นท่านเป็นพระมหาวิจิต **ติสฺสทตฺโต** บัดนี้ท่านได้เป็นพระราชาคณะแล้ว (เป็นเจ้าคุณแล้ว)

สำหรับห้องกรรมฐานในสมัยนั้น มีเพียง ๕ ห้องเท่านั้น ถ้าอยู่อย่างเต็มที่จริง ๆ หมายความว่า เอาจีวรมากั้นกลางอยู่คนละมุมแล้ว จุได้เพียง ๗ คนเป็นอย่างมาก ถึงอย่างนั้นก็ไม่ว่างเลย ต้องสั่งจองล่วงหน้านาน ๆ จึงจะได้ บางครั้งมีผู้สั่งจองจากปารีส จากเยอรมัน ฮอลแลนด์ ฟินแลนด์ และจากอังกฤษก็มีมาก

เพราะฉะนั้น จึงสรุปความได้ว่า พระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น กำลังจะเจริญ ชาวต่างประเทศพากันสนใจและให้ความสนับสนุนเป็นอย่างดี ถ้าผู้ที่ต้องการจะไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เพื่อให้ได้ผลดีจริง ๆ แล้ว ต้องมีความรู้ความสามารถสอนได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ สามารถสอนวิปัสสนากรรมฐานได้ ๑ สามารถสอนพระอภิธรรมได้ ๑ ถ้าไม่มีความรู้ความชำนาญในธรรมะ ๒ ประการนี้ จะได้ผลน้อยที่สุด จะไม่คุ้มเหนื่อย จะไม่คุ้มทุนที่เสียสละลงไปเป็นแน่ ๆ เพราะมีตัวอย่างคือ พระลังกา ท่านมีความรู้ในด้านปริยัติดีมาก ท่านเรียนจบปริญญาเอก ท่านมาปรับทุกข์ให้ฟังว่า "ท่านอ่อนใจแล้ว เพราะลงทุนมานานแต่ไม่ได้ผลสมความตั้งใจ ไม่ได้ผลสมกับที่ได้ลงทุนลงแรงไป" ถึงกระนั้นท่านก็ยังอุตส่าห์พยายามกระทำศาสนกิจเพื่ออุทิศเป็นพุทธบูชาอย่างไม่ท้อถอย ใช้เวลานานเข้าว่า เมื่อนานไปค่อยดีขึ้น เมื่อท่านมาเห็นผลงานของเราท่านชมว่าดีมาก ได้ผลเร็วที่สุด แม้ชาวอังกฤษเองก็พูดให้ได้ยินว่าเป็นไปอย่างรวดเร็วแบบสายฟ้าแลบ เพราะชั่วระยะเวลาเพียง ๑ ปี ๒ ปีก็มีผู้สนใจเป็นจำนวนหมื่นและสร้างวัดไทยได้รวดเร็ว ทั้งได้รับการสนับสนุนจากชาวไทยชาวต่างประเทศเป็นอย่างดี การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระลังกาที่ได้ผลช้า ก็เพราะ

ท่านมิได้สอนวิปัสสนากรรมฐาน ท่านสอนเพียงสมถะ คือแนะวิธีแผ่เมตตาเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ และนอกจากนั้นท่านก็พิมพ์หนังสือธรรมออกเผยแพร่เท่านั้น ถึงอย่างนั้น ก็น่าอนุโมทนาสาธุการมากอยู่ เพราะท่านไปตั้งหลักเผยแพร่ก่อนพระสงฆ์ไทยมาตั้งหลายปีแล้ว ที่ประเทศเยอรมัน กรุงเบอร์ลิน พระลังกาก็ไปสร้างวัดไว้อย่างสวยงาม ที่อังกฤษ ญี่ปุ่น ปีนัง สิงคโปร์ก็มี ขณะนี้ท่านกำลังเข้าไปเผยแพร่ที่ประเทศคานาดา อเมริกา ตามมหาวิทยาลัยต่างๆหลายแห่ง แต่ได้ผลน้อยไปหน่อย เพราะท่านสอนหนักไปในภาคปริยัติ ถ้าท่านสามารถสอนภาคปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้แล้ว ท่านจะทิ้งพวกเราไปอย่างไกลลิบทีเดียว พวกเราคงตามไม่ทันแน่

เมื่อปี ๒๕๑๒ และปี ๒๕๑๓ ท่านเจ้าคุณโสภณธรรมสุธี ก็ไปสอนที่ประเทศอเมริกาและหลายเดือน เช่น วอชิงตัน นิวยอร์ค แมสสาชุเสท มินเนโซต้า เพลซีลวาเนีย คาลิฟอร์เนีย มลรัฐโอไฮโอ ฟลอริดา เวอร์มอน และสมาคมเอเซีย ที่นิวยอร์ค เป็นต้น ปรากฏว่าได้ผลดีเกินคาด

เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๑๓ ทางกองการวิปัสสนาธุระ วัดมหาธาตุ พระนคร ก็ได้ส่งพระมหาบุญหนาญาณเมธี เปรียญ ๘ ประโยค จบปริญญาตรีจากมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ไปสอนประจำที่ประเทศเยอรมันจำพรรษาอยู่ที่โน้น ท่านรายงานมาครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๑๓ ว่าได้ผลดีมาก ทำงานไม่ได้หยุดเลย บางแห่งมีคนมาร่วมถึง ๓๐๐ คน ห้องกรรมฐานมีเพียง ๒๐ ห้องเท่านั้น มีคนมาเข้าปฏิบัติจนไม่พอกัน ดังนี้เป็นต้น

๕. ผลที่ได้รับจากการเผยแพร่ของพระสงฆ์ไทย

คำว่า **"ผล"** ได้แก่สิ่งที่เกิดมาจากเหตุ ในที่นี้หมายถึงผล ๒ ประการ คือ ผลที่เป็นรูป ๑ ผลที่เป็นนาม ๑

๑. **ผลที่เป็นรูป** ได้แก่สถานที่พระสงฆ์ไทยสายประเทศอังกฤษไปอยู่ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ มีสถานที่สำหรับเป็นศูนย์กลางเผยแพร่พระพุทธศาสนาหลายแห่ง เช่น ที่พุทธวิหารแฮมพ์สเตท กรุงลอนดอน เป็นตึก ๔ ชั้น ๒ หลัง พระราชวังเก่าของพระเจ้าแผ่นดิน ห่างจากลอนดอนไปประมาณ ๑๐๐ ไมล์ มี ๑๗ ห้อง

สวยงามดี มีทิวทัศน์ที่น่าดูน่าชมทุก ๆ ด้าน แต่อากาศหนาว ที่สก๊อตแลนด์ เป็นตึก ๒ ชั้น มี ๒๕ ห้อง มีเนื้อที่ประมาณ ๑๐๐ ไร่ มีแม่น้ำไหลผ่านมาใกล้ ๆ บางคราวมีผู้มาเข้าปฏิบัติถึง ๕๐ คน พระสงฆ์ไทยต้องเปลี่ยนกันไปสอนองค์ละ ๑ เดือนบ้าง ๑๕ วันบ้าง ๗ วันบ้าง อาตมาได้ไปสอนอยู่ ๗ วัน เพราะเป็นภายในพรรษา ต้องสัตตาหะไป มีผู้สนใจมากอยู่ น่าเสียดายแต่พระสงฆ์ไทยมีน้อยไป ไม่เพียงพอแก่ความต้องการของผู้มีศรัทธา

ต่อมาทางคณะสงฆ์และรัฐบาลมีความประสงค์จะสร้างวัดไทย เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เพื่อสงเคราะห์คนไทยในต่างประเทศ รัฐบาลจึงได้อนุมัติเงินซื้อที่สร้างวัดไทยขึ้นในลอนดอนเป็นเงินหนึ่งล้านเจ็ดแสนบาทเศษ

วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๐๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และเจ้าฟ้าชาย เจ้าฟ้าหญิง พร้อมด้วยข้าราชการไทย ชาวไทย ซึ่งอยู่ในประเทศอังกฤษบ้าง ไปจากเมืองไทยบ้าง ได้ทำพิธีเปิดเป็นทางการแล้ว ในวันเปิดวัดนั้น มีพวกทูตานุทูตประเทศต่าง ๆ พวกนักหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ประชาชนทั้งไทยและเทศไปร่วมในพิธี ในหลวง พระบรมราชินีนาถ เจ้าฟ้าชาย เจ้าฟ้าหญิง ประทับอยู่เป็นเวลานานถึง ๒ ชั่วโมงเต็ม เสด็จขึ้นไปชมหมดทุก ๆ ห้อง

ในประเทศเยอรมันก็มีสถานที่สำหรับปฏิบัติอยู่ที่เมืองโรสเบริก เป็นตึก ๔ ชั้น มีทะเลสาบอยู่ด้านหน้า อากาศดี เงียบสงัดดี ขณะนี้มีห้องปฏิบัติอยู่ ๒๐ ห้อง ถ้ามีทุนสักสองแสนก็สร้างวัดได้งาม ๆ เพราะเขามอบให้เราจัดการสร้างได้ ขณะนี้พระมหาบุญหนา-ญาณเมธีจำพรรษาอยู่ที่นี้ สอนประจำที่นี้และที่อื่นในประเทศเยอรมัน ขณะนี้ในประเทศ-อังกฤษก็ได้สถานที่เพิ่มขึ้นอีกแห่งหนึ่งแล้ว เป็นสถานที่สำหรับปฏิบัติวิปัสสนาโดยเฉพาะ สวยงามดีและเงียบสงัดดี เหมาะแก่การปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง

๒. **ผลที่เป็นนาม** ข้อนี้ หมายถึงจิตใจของผู้ที่มารับการศึกษาอบรมจากพระสงฆ์ไทย ในวัดพุทธประทีปตามสถิติมีดังนี้ คือชั่วระยะ ๔ เดือน มีผู้มารับการศึกษาอบรมจำนวน ๕,๘๐๐ คน และจากวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๙ ถึงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๑๐ มีผู้รับการสอนทั้งหมด ๑๑,๒๕๙ คน จาก พ.ศ. ๒๕๑๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๓ ยังไม่ได้รวบรวมสถิติ จึงยังไม่ได้ทราบจำนวนของผู้เข้ามารับการศึกษาและอบรม

ถ้าจะประเมินผลตามหลักวิชาการแล้ว ก็จะได้ดังนี้ คือ :-

๑. ทำให้ชาวต่างประเทศและชาวไทยผู้เข้ามารับการศึกษาอบรมได้รับความสุขใจมากเป็นทวีคูณ

๒. ทำให้ชาวต่างประเทศสนใจพระพุทธศาสนามากขึ้นโดยลำดับ ๆ

๓. ชาวอังกฤษ ยุโรป อเมริกา พากันเดินทางมาปฏิบัติธรรมมากขึ้น

๔. สถาบันการศึกษา กลุ่มสมาคมต่าง ๆ ในอังกฤษ ทั้งที่เป็นชาวพุทธและมิใช่ชาวพุทธ ได้อาราธนาพระสงฆ์ไทยไปปาฐกถา และแสดงธรรมอย่างกว้างขวาง เป็นเหตุให้การเผยแพร่สัจจธรรมขยายวงกว้างออกไปอย่างรวดเร็ว บางแห่งที่อยู่ใกล้ก็ขอมาฟังที่วัดพุทธประทีป คณะครู นักเรียน โดยมากพากันมาฟังที่วัด

๕. คำสอนของพระสงฆ์ไทยได้พิมพ์เผยแพร่ และได้อัดใส่แผ่นเสียงไว้ มีคนสนใจและต้องการมากทั้ง ๒ อย่างต่างก็พากันสั่งซื้อมาไม่ขาดเลย นับว่าเป็นประโยชน์ต่อท่านสาธุชนเป็นอย่างมากทีเดียว

๖. กลุ่มสมาคมชาวพุทธหลายแห่ง มีศรัทธาพากันอาราธนาพระสงฆ์ไทยไปสอนธรรมในที่หลายแห่ง

๗. ขณะนี้ก็กำลังดำริที่จะสร้างวัดไทยขึ้นในประเทศอเมริกาเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา และสงเคราะห์คนไทยในต่างประเทศ

๘. เป็นการประกาศชื่อเสียง เกียรติคุณของชาติ ศาสนา วัฒนธรรมไทย แก่ชาวต่างประเทศอย่างได้ผลดียิ่งทางหนึ่ง ฯลฯ

๙. เป็นเหตุให้สัมพันธไมตรีในระหว่างชาติ – ประเทศ กระชับแน่นยิ่งขึ้น

๑๐. บางคนค้าขายกับน้องชายถูกน้องชายโกง คิดจะฆ่าน้องชายของตนเอง กลุ้มใจเป็นกำลัง พอมานั่งกรรมฐาน ๒๗ วัน ก็หายโกรธ ยกโทษให้น้องชาย กลับตัว กลับใจได้บอกว่าเป็นกรรมของเขาเอง ไม่ขอผูกพยาบาทอาฆาตจองเวรต่อไปอีก บางคนบอกว่าตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยได้รับความสุขเช่นนี้เลยในชีวิต

๑๑. บางคนพูดว่า ประเทศใดก็ตาม จะเอาเครื่องบินขนเงินมาให้ ก็ไม่มีความหมายสู้นำเอาพระธรรมอย่างนี้มาให้ไม่ได้ เขาเกิดมาไม่เสียชาติเกิดแล้ว เขาได้พบพระธรรมของพระพุทธเจ้า เขามีความสุขมาก

๑๒. บางคนขึ้นเครื่องบินตามมาปฏิบัติที่เมืองไทย มาเช่าโรงแรมอยู่ ๕ อาทิตย์ ปฏิบัติดีจนได้ฟังเทศน์ลำดับญาณแล้วจึงกลับไปประเทศอังกฤษ เมื่อไปถึงแล้วมีศรัทธาแก่กล้า บริจาคเงินซื้อที่ดินถวายพระสงฆ์ไทยไว้อีกแห่งหนึ่ง เป็นศูนย์กลางสำหรับปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตนเองก็รับเป็นโยมอุปฐาก ถวายความสะดวกสบายทุก ๆ อย่างแก่พระสงฆ์ไทยและท่านผู้ปฏิบัติธรรมด้วย

๑๓. บางคนจบปริญญาตรีก็มี จบปริญญาโทก็มี จบปริญญาเอกก็มี พากันมาบวชที่วัดพุทธประทีปก็มี ข้ามน้ำข้ามทะเลมาบวชในประเทศไทยก็มีมาก ขณะนี้บวชได้ ๑๒ พรรษา เป็นสมภารอยู่ทางสุไหงโกลคก็มี

๑๔. นอกจากนี้ ยังมีทนายความหนุ่ม เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่งในประเทศอังกฤษ พาภรรยามาเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เบื้องแรกตั้งใจว่าจะอยู่เพียง ๗ วันเท่านั้น เมื่อปฏิบัติได้ผลดีแล้ว ตัวเองเป็นสุขใจมาก ไม่อยากออก พอบอกว่าจะให้ออกเพราะครบกำหนดแล้วถึงกับร้องไห้ อาตมาสงสารต้องอนุญาตให้อยู่ต่อไปอีก จนได้ฟังเทศน์ลำดับญาณปรากฏว่าทั้ง ๒ คน คือสามีภรรยาคู่นั้น มีความสุขมาก

ได้เล่าถึงเรื่องการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ให้ท่านผู้ใจบุญทั้งหลายได้สดับรับฟังมาก็นับว่าเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว จึงสมมติว่ายุติลงคงไว้แต่เพียงเท่านี้ ขอให้ท่านสาธุชนผู้ใจบุญทั้งหลาย จงถึงความสุขความเจริญงอกงามไพบูลย์ ในพระบวรพุทธศาสนาตลอดกาลเป็นนิตย์ มีดวงจิตสถิตมั่นอยู่ในทาน ศีล ภาวนา นำพาตนให้พ้นทุกข์ถึงสันติสุขด้วยกันทุกท่าน เทอญ.

อิทํ เม ปุญฺญํ อาสวกฺขยาวหํ โหตุ ฯ
อิทํ เม ปุญฺญภาคํ สพฺพสตฺตานํ เทมิ ฯ
อิทํ เม ญาตีนํ โหตุ, สุขิตา โหนฺตุ ญาตโย ฯ

คติธรรม

เพชรในดวงใจ

เสียสละ สามัคคี มีสัจจะ มีวินัย
ใจเยือกเย็น เป็นบัณฑิต จิตสู้ตาย
คลายทิฏฐิ ดำริชอบ กอปรกุศล
ผลอนันต์

หลักการเบื้องต้นของวิปัสสนา

วิปัสสนา แปลว่า เห็นแจ้ง เป็นชื่อของปัญญาคือมีปัญญาพิจารณาเห็นปัจจุบัน-ธรรม รูปนาม พระไตรลักษณ์ มรรค ผล นิพพาน วิปัสสนานี้มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น และเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว กัณฑ์แรกที่ทรงสอนวิปัสสนาก็คือ **ปฐมเทศนา** ซึ่งเรานิยมเรียกว่า "**ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร**" นั่นเอง มีหลักการย่อ ๆดังนี้ คือ :—

๑. เดินจงกรม

เวลาเดิน ให้ทอดสายตาไปประมาณ ๔ – ๕ ศอก สติจับอยู่ที่เท้า เดินช้า ๆ เวลายกเท้าขวา ภาวนาว่า "**ขวาย่างหนอ**" ขณะที่ใจนึกว่า ขวา ต้องยกเท้าขวาขึ้นทันที เท้าที่ยกกับใจที่นึกต้องให้พร้อมกัน ขณะว่า ย่าง ต้องเคลื่อนเท้าไปพร้อมกัน ขณะว่า หนอ เท้าต้องลงถึงพื้นพร้อมกัน เวลายกเท้าซ้ายก็เหมือนกัน ภาวนาว่า "**ซ้ายย่างหนอ**" ให้ปฏิบัติเหมือนกันกับขวาย่างหนอ

ซ่นเท้ากับปลายเท้าห่างกันประมาณ ๔ นิ้ว ถึง ๑ คืบเป็นอย่างมาก เมื่อเดินสุดเสื่อหรือสุดถนน หรือสุดสถานที่ให้เอาเท้าเคียงกันแล้วหยุดยืน ภาวนาว่า **ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนหนอ** ว่าช้า ๆ สัก ๓ ครั้ง หรือ ๔ ครั้ง ขณะนั้นให้สติอยู่ที่ร่างกาย อย่าให้สติออกไปนอกกาย แล้วกลับ จะกลับข้างขวา หรือกลับข้างซ้ายก็ได้ เวลากลับ ซ่นเท้าข้างที่จะกลับอยู่กับพื้น ยกแต่ปลายเท้าขึ้นภาวนาว่า "**กลับหนอ**" พร้อมกับหมุนเท้าไปให้ได้จังหวะกันพอดี ส่วนเท้าอีกข้างหนึ่งให้ยกขึ้นพ้นพื้นแล้วหมุนไปตาม พร้อมกับภาวนาว่า "**กลับหนอ**" เช่นเดียวกัน ให้หมุนเวียนไปอย่างนี้จนกว่าจะได้ที่ที่ตนต้องการ แล้วยืน ภาวนาว่า "**ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนหนอ**" ว่าช้า ๆ ๓ ครั้ง หรือ ๔ ครั้ง แล้วเดินจงกรมต่อไป ภาวนาว่า "**ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ**" ต่อไปจนกว่าจะครบเวลาที่เราตั้งใจไว้

ให้เดินกลับไปกลับมาอยู่อย่างนี้ ประมาณ ๕–๑๐–๑๕–๒๐–๓๐ นาที เป็นอย่างต่ำ ๑ ชั่วโมงเป็นอย่างสูง

๒. นั่ง

ให้เตรียมจัดที่นั่ง หรือจัดอาสนะสำหรับนั่งไว้ก่อน เวลานั่งให้ค่อย ๆ ย่อตัวลง พร้อมกับภาวนาว่า "**นั่งหนอ ๆ**" ให้ภาวนาอย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าจะนั่งเสร็จเรียบร้อย

วิธีนั่งนั้น ให้นั่งขัดสมาธิ คือเอาขาขวาทับขาซ้าย เอามือขวาทับมือซ้าย ตั้งตัวให้ตรง จะนั่งเก้าอี้ หรือนั่งพับเพียบก็ได้ เมื่อนั่งเรียบร้อยแล้วให้หลับตา เอาสติมาจับอยู่ที่ท้องพอง ยุบ เวลาหายใจเข้าท้องพอง ให้ภาวนาว่า "**พองหนอ**" ใจที่นึกกับท้องที่พองต้องให้ทันกัน อย่าให้ก่อนหรือหลังกัน เวลาหายใจออกท้องยุบ ให้ภาวนาว่า "**ยุบหนอ**" ใจที่นึกกับท้องที่ยุบต้องให้ทันกัน อย่าให้ก่อนหรือหลังกัน

ข้อสำคัญ ให้สติจับอยู่ที่อาการพอง อาการยุบของท้องเท่านั้น อย่าไปดูลมที่จมูก และอย่าตะเบ็งท้อง ให้นั่งภาวนาอย่างนี้ตลอดไป ประมาณ ๑๐-๒๐-๓๐ นาทีเป็นอย่างต่ำ ประมาณ ๑ ชั่วโมงเป็นอย่างสูง

๓. เวทนา

ในขณะที่นั่งอยู่นั้น ถ้ามีเวทนา คือความเจ็บ ปวด เมื่อย คัน เป็นต้นเกิดขึ้น ให้ปล่อยพอง ยุบ แล้วเอาสติไปกำหนดที่เจ็บ ปวด เมื่อย คัน นั้น พร้อมกับภาวนาว่า "**เจ็บหนอ เจ็บหนอ เจ็บหนอ**" จนกว่าจะหาย ถ้าหายแล้วให้เอาสติไปกำหนดที่ท้องภาวนาว่า "**พองหนอ ยุบหนอ**" ต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดที่เราตั้งใจไว้

๔. จิต

ในเวลาที่นั่งอยู่นั้น ถ้าจิตคิดถึงบ้าน คิดถึงทรัพย์สมบัติ คิดถึงกิจการต่าง ๆ ให้เอาสติไปกำหนดที่หัวใจ พร้อมกับภาวนาว่า "**คิดหนอ คิดหนอ คิดหนอ**" จนกว่าจะหยุดคิด เมื่อหยุดคิดแล้วให้กลับไปกำหนด พอง ยุบ ต่อไปอีก

แม้ดีใจ เสียใจ โกรธ เป็นต้น ก็ให้กำหนดเช่นกัน คือถ้าดีใจ ก็ให้กำหนดว่า ดีใจหนอ ดีใจหนอ ถ้าเสียใจก็ให้กำหนดว่า เสียใจหนอ เสียใจหนอ ถ้าโกรธก็ให้กำหนดว่า โกรธหนอ โกรธหนอ เป็นต้น

๕. นอน

เวลานอนให้ค่อย ๆ เอนลง พร้อมกับภาวนาว่า "**นอนหนอ นอนหนอ**" ว่าไปจนกว่าจะนอนเรียบร้อย ขณะนั้นให้สติจับอยู่กับอาการเคลื่อนไหวของร่างกาย เมื่อนอน

เรียบร้อยแล้ว ให้เอาสติมาไว้ที่ท้อง พร้อมกับภาวนาว่า "**พองหนอ ยุบหนอ**" ต่อไปจนกว่าจะหลับ ให้คอยสังเกตให้ดีว่า จะหลับไปตอนพอง หรือจะหลับไปตอนยุบ

วันแรก ให้ปฏิบัติเพียงเท่านี้ และวันต่อไปก็ให้ปฏิบัติไปโดยทำนองเดียวกันนี้ เมื่อมีโอกาสควรจะได้ไปส่งอารมณ์กับพระอาจารย์ เพื่อท่านจะได้สอบถามดูโดยละเอียด แล้วจะได้เพิ่มบทเรียนให้ต่อไป เท่าที่อธิบายมานี้พอเป็นตัวอย่าง พอเป็นแนวทาง พอเป็นหลักการย่อ ๆ สำหรับผู้ใคร่ธรรมในเบื้องต้นเท่านั้น บทเรียนยังมีอยู่อีกมาก ฯ

วันที่ ๒ ให้เพิ่มบทเรียน ๑ บท คือกำหนดต้นใจ ต้นใจได้แก่ความอยาก เช่นอยากลุก อยากยืน อยากเดิน อยากนั่ง อยากนอน อยากถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ เป็นต้นตัวอย่าง เช่น

เวลาจะลุก ให้เอาสติกำหนดที่หัวใจ ภาวนาว่า "**อยากลุกหนอ อยากลุกหนอ**" เวลาลุก ให้ภาวนาว่า "**ลุกหนอ ลุกหนอ**"

เวลาจะเดิน ให้ภาวนาว่า "**อยากเดินหนอ อยากเดินหนอ**" เวลาเดินให้ภาวนาว่า "**ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ**" ดังนี้เป็นต้น

หมายเหตุ ข้อสำคัญเราจะทำอะไรทุกอย่าง ให้กำหนดต้นใจทุก ๆ ครั้ง เวลาจะรับประทานอาหารอะไรก็ให้ภาวนาว่า "**อยากหนอ อยากหนอ**" เวลารับประทานให้ภาวนาว่า "**รับประทานหนอ รับประทานหนอ**" หรือว่า "**เคี้ยวหนอ เคี้ยวหนอ**" เป็นต้น

วันที่ ๓ ให้เพิ่มบทเรียนอีก การเพิ่มบทเรียนในวันนี้ คือเพิ่มการกำหนดทวารทั้ง ๕ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย มีวิธีปฏิบัติดังนี้ คือ :–

๑. เวลาเห็นรูป ให้กำหนดว่า "**เห็นหนอ เห็นหนอ**" ตั้งสติไว้ที่ตา

๒. เวลาหูได้ยินเสียง ให้กำหนดว่า "**ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ**" ตั้งสติไว้ที่หู

๓. เวลาจมูกได้กลิ่น ให้กำหนดว่า "**กลิ่นหนอ กลิ่นหนอ**" ตั้งสติไว้ที่จมูก

๔. เวลาลิ้นได้รส ให้กำหนดว่า "**รสหนอ รสหนอ**" ตั้งสติไว้ที่ลิ้น

๕. เวลากายถูก เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ให้กำหนดว่า "**ถูกหนอ ถูกหนอ**" ตั้งสติไว้ตรงที่ถูก

วันที่ ๔ ให้เพิ่มบทเรียนอีก คือเพิ่มเดินจงกรมเป็นระยะที่ ๒ ภาวนาว่า "**ยกหนอ เหยียบหนอ**"

ให้เดินระยะที่ ๑ ก่อน แล้วจึงเดินระยะที่ ๒ เมื่อเดินระยะที่ ๒ แล้วจึงนั่ง ส่วนจะเดินระยะละกี่นาทีนั้นสุดแท้แต่ผู้ปฏิบัติจะมีเวลา ถ้ามีเวลามาก ควรจะเดินให้ได้ระยะละ ๑๐ – ๒๐ นาที

วันที่ ๕ ให้เพิ่มบทเรียนอีก คือเพิ่มเดินจงกรมระยะที่ ๓ ภาวนาว่า **"ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ"** ให้เดินระยะที่ ๑ ระยะที่ ๒ ก่อน แล้วจึงเดินระยะที่ ๓ เมื่อเดินระยะที่ ๓ แล้ว จึงนั่ง ส่วนจะเดินมากน้อยเท่าไรนั้น แล้วแต่ผู้ปฏิบัติจะมีเวลาหรือแล้วแต่จะเห็นสมควร ขึ้นอยู่กับกำลังกาย ความเหมาะสม กาลเวลาของผู้ปฏิบัติเอง

วันที่ ๖ ให้เพิ่มบทเรียนอีก คือเพิ่มเดินจงกรมระยะที่ ๔ ภาวนาว่า **"ยกซ่นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ"** ให้เดินระยะที่ ๑ – ๒ – ๓ ก่อน แล้วจึงเดินระยะที่ ๔ ต่อไป เมื่อเดินระยะที่ ๔ แล้วจึงนั่ง

วันที่ ๗ ให้เพิ่มบทเรียนอีก คือ ให้เพิ่มระยะที่ ๕ ภาวนาว่า **"ยกซ่นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ ถูกหนอ"** ให้เดินระยะที่ ๑–๒–๓–๔ ก่อน แล้วจึงเดินระยะที่ ๕ เมื่อเดินระยะที่ ๕ แล้วจึงนั่ง

วันที่ ๘ ให้เพิ่มบทเรียนอีก คือเพิ่มระยะที่ ๖ ภาวนาว่า **"ยกซ่นหนอ ยกหนอ อย่างหนอ ลงหนอ ถูกหนอ กดหนอ"** ให้เดินระยะที่ ๑–๒–๓–๔–๕ ก่อน แล้วจึงเดินระยะที่ ๖ เมื่อเดินระยะที่ ๖ แล้วจึงนั่ง

วันที่ ๙ ถ้าเวลาภาวนาว่า พองหนอ ยุบหนอ พอถึงตอนว่ายุบหนอนั้น ถ้าปรากฏว่ายุบยาวไปเราว่ายุบหนอแล้ว ท้องยังไม่พองขึ้นมา ให้เพิ่มคำว่า "นั่งหนอ" ได้ โดยเพิ่มต่อจากยุบ คือภาวนาว่า **"พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ"** ตอนว่า นั่งหนอ ให้มีความรู้สึกอยู่ในรูปนั่งของตัวเอง เมื่อว่านั่งหนอแล้ว ก็ให้รีบไปกำหนดพองหนอ ต่อไป ถ้าเพิ่ม นั่งหนอเข้าไปแล้ว ทำให้สมาธิไม่ดี เพราะกำหนดไม่ทัน ก็ให้ตัดออกได้ ให้เหลือไว้เพียงคำว่า **"พองหนอ ยุบหนอ"** เท่านั้นก็ได้

วันที่ ๑๐ ถ้ากำหนดว่า นั่งหนอแล้ว แต่ยังทิ้งระยะห่างกันอยู่ คือท้องยังไม่พองขึ้นมา ให้เพิ่มถูกหนอได้อีก คือภาวนาว่า **"พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ ถูกหนอ** ตอนที่ว่าถูกหนอนั้น ให้มีสติรู้สึกอยู่ที่ก้นย้อยข้างขวา ถ้าท่านผู้ใดกำหนดเพียงคำว่า พองหนอ ยุบหนอได้สมาธิดีอยู่แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องเพิ่มนั่ง–ถูกเข้าไปอีก เพราะถ้าเพิ่มเข้าไปแล้วจะทำให้สมาธิไม่ดี จะทำให้ฟั่นเฝือและจะไม่ได้ผลดี

บทเรียนขั้นสุดท้าย

วันที่ ๑ ให้เดินจงกรมระยะที่ ๑ ถึงที่ ๖ แล้วนั่งลง ขัดสมาธิ อธิษฐานว่า **"ธรรมวิเศษเบื้องสูงที่ยังไม่เกิดขอจงให้เกิดขึ้นภายในชั่วโมงนี้"** แล้วกำหนด พองหนอ ยุบหนอ ต่อไปตามเคย

วันที่ ๒ ให้เดินจงกรมแล้วนั่งลง อธิษฐานว่า **"ภายในชั่วโมงนี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก"** แล้วกำหนดพองหนอ ยุบหนอ ต่อไปตามเคย

วันที่ ๓ ให้เดินจงกรมแล้วนั่งลง อธิษฐานว่า **"ภายใน ๓๐ นาทีนี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก"** แล้วกำหนดพองหนอ ยุบหนอ ต่อไปตามเคย

วันที่ ๔ ให้เดินจงกรมแล้วนั่งลง อธิษฐานว่า **"ภายใน ๑๕ นาทีนี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก"** เมื่อครบ ๑๕ นาทีแล้วให้อธิษฐานใหม่อีกว่า **"ภายใน ๑๐ นาทีนี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก"** เมื่อครบ ๑๐ นาทีแล้ว ให้อธิษฐานใหม่อีกว่า **"ภายใน ๕ นาทีนี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก"** แล้วกำหนดพองหนอ ยุบหนอต่อไปตามเคย

วันที่ ๕ ให้เดินจงกรมแล้วนั่งลง อธิษฐานว่า **"ภายในชั่วโมงนี้ ขอให้จิตสงบเงียบไปได้นานประมาณ ๕ นาที"** แล้วกำหนดพองหนอ ยุบหนอ ต่อไป

หมายเหตุ ถ้าจิตสงบได้ ๕ นาทีตามที่อธิษฐานแล้ว ให้อธิษฐานเพิ่มขึ้นเป็น ๑๐–๒๐–๓๐–๔๐–๕๐–๖๐ นาทีจนกระทั่งถึง ๒๔ ชั่วโมง

หลักการเบื้องต้นของวิปัสสนากรรมฐานจบลงเพียงเท่านี้.

คติธรรมเตือนจิต

---

(๑) งามอยู่ที่ผี ดีอยู่ที่ละ เป็นพระอยู่ที่จริง

(๒) รีบถ่อ รีบพาย ตะวันจะสาย ตลาดจะวาย สายบัวจะเน่า

อนุโมทนา

คุณวัฒนี กาญจนวัลย์ มีความประสงค์จะขอพิมพ์หนังสือในชุด "กฎแห่งกรรม" เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์ ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ อดีตสรรพสามิตจังหวัดชลบุรี และคุณย่าชิต กาญจนวัลย์

ข้าพเจ้าได้อนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์ ขอขอบคุณเจ้าภาพได้สนใจในหนังสือชุดนี้ หากบุญใดกุศลใดเกิดจากหนังสือชุดนี้ ขอให้บุญกุศลนั้นจงบันดาลให้วิญญาณท่านทั้งสองไปสู่สุคติ ตามความปรารถนาของท่านเจ้าภาพ ทุกประการ เทอญ.

(ท. เลียงพิบูลย์)

๕๕๒ ถนนเพชรบุรี
กรุงเทพมหานคร

กฎแห่งกรรม

คนดี-คนชั่ว

เย็นวันหนึ่ง ข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปในงานเลี้ยงฉลองวันคล้ายวันเกิดครบห้ารอบของท่านผู้เคยรักนับถือกันมาเก่าแก่ มีงานในบริเวณเขตบ้านที่กว้างขวางใหญ่โต สนามหญ้าตัดเรียบมองดูคล้ายปูลาดด้วยพรมสีเขียวสดผืนใหญ่ รอบ ๆ สนามปลูกไม้ดอกออกดอกบานเต็มต้นทั่ว ๆ ไป มีสีต่าง ๆ สวยสดงดงาม ส่วนไม้ใบก็จัดไว้เป็นพวกเป็นหมู่เป็นกอเป็นระเบียบระยะห่างกันพองาม พวกสุภาพสตรีเมื่อเข้าในเขตบ้านได้เห็นไม้ดอกไม้ใบ ก็ต้องร้องอุทานด้วยความตื่นเต้นว่า "อุ๊ ! สวยงามเหลือเกิน" แต่สำหรับข้าพเจ้าเห็นแล้วก็ทำให้เพลิดเพลินตาและสบายใจ อดนึกไม่ได้ว่า นี่เป็นการแสดงถึงความมั่งคั่งของเจ้าบ้าน ที่สามารถจะเนรมิตให้เป็นสวนสวรรค์ภายในเขตบ้านได้ตามใจชอบ เจ้าของบ้านหรือเจ้าภาพเวลานี้มีชื่อเสียงมีคนนับหน้าถือตาผู้หนึ่งในสังคมเมืองไทย แต่เป็นคนดีเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เคยลืมเพื่อนฝูงครั้งวัยหนุ่ม ๆ

เย็นวันนั้น ข้าพเจ้าได้พบเพื่อนฝูงเก่าแก่หลายท่านเราต่างมีความยินดีชวนกันยกเก้าอี้ออกมานั่งโคนต้นไม้ห่างไกลจากหมู่คน เพื่อหาโอกาสจะได้สนทนากันอย่างเต็มที่ตามลำพังล้วนแต่พวกเรา เพราะนาน ๆ จะมีโอกาสพบปะเพื่อนเก่าแก่มากคนพร้อมหน้ากันสักครั้งหนึ่ง บางท่านไม่ได้พบกันมาเป็นเวลานานนับสิบ ๆ ปี บางท่านก็ไปเป็นขุนนางอยู่ต่างจังหวัด พอลาออกจากราชการแล้วก็ถือโอกาสตั้งรกรากครอบครัวอยู่บ้านนอก ถือสันโดษมักน้อย นาน ๆ จะเข้ามาเมืองหลวงสักครั้งหนึ่ง ฉะนั้นเราจึงมีความดีใจต่างรื้อฟื้นชีวิตเก่า ๆ ขึ้นมาคุยกันใหม่ เรียกร้องความสนิทสนมเหมือนครั้งหนุ่ม—ใครมีอะไรเรื่องเก่า ๆ นึกได้ก็นำมาเล่าสู่กันฟัง บางครั้งก็งัดเอาเรื่องเก่าแก่ขำขันพอที่จะทำให้เพื่อน ๆ หัวเราะจนท้องคัดท้องแข็งไอจามสำลักได้ เราก็ช่วยกันขุดขึ้นมาเล่าให้กันฟัง มันทำให้บรรยายกาศสดชื่นและกระชับความสัมพันธ์ให้แนบแน่น เป็นกันเองยิ่งขึ้น

ในงานคืนนั้นเจ้าภาพได้จัดพิณพาทย์ไม้นวมมาบรรเลงเพลงไทยเดิม มีหญิงสาวใหญ่นักร้องเสียงไพเราะมาร้องส่ง เสียงจึงทุ้ม ๆ เย็น ๆ นิ่มนวล ฟังแล้วสบายใจ เหมาะสำหรับพวกเรา ไม่ชอบเผ็ดร้อนโลดโผน ผิดกว่าบางงานที่ข้าพเจ้าเคยพบ เขาจัดดนตรีสมัยใหม่ยังใช้เครื่องขยายเสียง มีกลอง ฉาบ ดังจนแสบแก้วหู พูดคุยกันไม่รู้เรื่อง แต่ก็ยังมีผู้อยากสนทนากับข้าพเจ้า ทั้ง ๆ ที่เสียงดนตรีกลบเสียงพูด ข้าพเจ้าก็ได้แต่ดูมองปากคู่สนทนา พอได้จังหวะก็พยักหน้าเพื่อให้คู่สนทนาไม่เก้อ ตัวเราก็ไม่เสียกิริยา แสดงว่าตั้งอกตั้งใจฟัง แต่ความจริงไม่รู้ว่าเขาพูดเรื่องอะไร ต่อเมื่อวงดนตรีหยุดพักจึงบอกความจริงให้รู้ว่าหูไม่ค่อยดี เท่าที่คุยให้ฟังนั้นไม่รู้เรื่องอะไรเลย เพราะไม่ได้ยิน แล้วเราก็หัวเราะกันอย่างขบขัน ดนตรีสมัยใหม่เหมาะสมกับหนุ่มสาว สำหรับพวกนิยมชอบเอาเพลงชาติอื่นเขามาร้อง นึกว่าตัวเราเองถ้ายังหนุ่ม ๆ ก็คงจะมีความรู้สึกเช่นเดียวกัน แต่เมื่อมีอายุแล้ว รู้สึกว่าไม่มีเพลงและดนตรีชาติใดดีกว่าเพลงไทยเดิมซึ่งมีความไพเราะนิ่มนวล อ่อนหวาน เย็นซึ้งเข้าถึงความรู้สึกภายในด้วยความละเอียดอ่อนในศิลปการร้องบรรยายเนื้อเรื่อง เหมือนจะล่องลอยไปตามเสียงเพลงและเสียงดนตรีบรรเลงเหมาะสมกับชีวิตไทย ๆ คิดว่าผู้มีอายุคงจะมีความคิดเห็นเช่นเดียวกับข้าพเจ้าที่ชอบเพลงนิ่มนวลเย็น ๆ ไม่ชอบเพลงที่ร้อนแรงแสบแก้วหู

เมื่อถึงเวลาหนึ่งทุ่มตรง เจ้าภาพได้เชิญเลี้ยงอาหารแบบช่วยตัวเอง (บูเฟ่) ด้วยการจัดตั้งโต๊ะยาวไว้ข้างสนามมุมหนึ่งเป็นอาหารไทย ๆ โต๊ะยาวอีกโต๊ะหนึ่งตั้งไม่ห่างไกลกันนักมีอาหารจีน และโต๊ะยาวอีกโต๊ะหนึ่งมีอาหารฝรั่งตั้งเรียง มีช่องเดินผ่านได้สะดวกทุกโต๊ะ มีจานชามขนาดใหญ่ใส่อาหารเต็มเรียงราย เพื่อจะให้ผู้มาในงานเลือกหารับประทานได้ตามความพอใจ ส่วนอีกมุมหนึ่งห่างไกลพอสมควรอยู่โดดเดี่ยว เป็นโต๊ะที่จัดอาหารอิสลามและมีชาวไทยอิสลามคอยบริการตักอาหารให้ผู้ที่ต้องการ นอกนั้นอีกมุมหนึ่งก็มีโต๊ะผลไม้และของหวาน มีบาร์เครื่องดื่มสุราไทยและต่างประเทศทั้งเบียร์น้ำอัดลมต่าง ๆ เป็นที่ถูกใจของนักดื่มทั่วไป

ข้าพเจ้าเห็นว่าการเลี้ยงแบบนี้เป็นระเบียบสะดวกดี เมื่อถึงเวลาต่างก็เข้าไปตักอาหาร ใครต้องการอาหารไทย จีน แขก ฝรั่ง เลือกได้ตามโต๊ะมากน้อยตามชอบใจ ใครจะมาช้ามาเร็ว อาหารเขามีไว้คอยเพิ่มเติมตามโต๊ะเสมอ ผิดกับโต๊ะจีนซึ่งจำเป็นต้องไปนั่งรอคอยเกินเวลา บางงานกำหนดเวลาลงมือรับประทาน ๑๘.๓๐ น. ไปนั่งคอยจน ๒๐.๐๐ น.

กว่าก็ยังรอต่อไป บางท่านไม่มีอะไรรองท้องมาแต่บ้าน เพราะเคยกินเวลา ๑๘.๐๐ น. ก็หิว จนทนไม่ไหว ค่อย ๆ เลี่ยงแอบกลับไปก่อนที่จะยกอาหารมาตั้งโต๊ะก็มี นี่เพราะแขกพวกเราส่วนมากมัวโอ้เอ้จนเคยตัว ทำให้พวกชาวต่างประเทศที่เชิญเขามาตรงเวลาต้องนั่งคอยคงจะนึกว่างานเลี้ยงของคนไทยคนจีน นี่ดูไม่มีระเบียบเลย โดยมารยาทแล้ว เขาก็ไม่กล้าติ ไม่กล้าบ่นต่อหน้า แต่ลับหลังเขาอาจไปพูดไปเล่าสู่กันฟัง นึกแล้วก็น่าละอายใจที่สุด สังคมของเราคงจะเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาไม่สำคัญ จึงมิได้ช่วยกันปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ปล่อยให้เป็นอยู่อย่างนี้ตลอดมา เราควรจะมองเห็นเป็นเรื่องสำคัญมาก ถ้าเราคิดพิจารณาดูให้ดีแล้วย่อมจะมองเห็นความเสียหายมากมายเกี่ยวกับวัฒนธรรมเป็นประการแรก ถูกหาว่าไม่ซื่อตรงต่อเวลา ทั้งพวกเราก็ชอบเชิญชาวต่างประเทศให้เขามาเห็นแบบอย่างที่ไม่ดี เขาก็อาจจะตำหนิว่า คนไทยชอบโอ้เอ้ไม่ตรงเวลาแบบนี้ งานไหนก็งานนั้น เกิดจะเป็นนิสัยทำให้เสียหายส่วนร่วม ไม่อยากนึกว่ามันเสียหายมากเพียงไร

ข้าพเจ้าเคยพบเคยเห็นบางงานที่เลี้ยงโต๊ะจีน เห็นแขกรับเชิญมาล่าช้าเกินกำหนดเวลาอาหาร ๑๙.๐๐ น. กว่าจะลงมือทานก็ ๒๐.๐๐ น. กว่า ก็นับว่าเกินเวลามากแล้วแต่แขกบางคนบางพวกยังมาเลยเวลา ๒๑.๐๐ น. เมื่อการเลี้ยงจวนจะสิ้นสุดลงแล้ว แขกพวกนั้นก็มายืนชะเง้อมองหาโต๊ะว่าง ทำให้เจ้าภาพลำบากใจ หากหาโต๊ะสำรองได้ก็ไม่มีปัญหาอะไร ถ้าจำกัดไม่มีโต๊ะสำรองไว้เจ้าภาพก็ไม่สบายใจ แม้แขกจะมาผิดเวลามากไม่นึกถึงอกผู้จัดงาน ทำความยุ่งยากให้แก่เจ้าภาพไม่มากก็น้อยทุกรายไป เรื่องนี้หากไม่แก้ไขให้มีระเบียบก็จะเป็นอย่างนี้ตลอดไปไม่สิ้นสุด อย่าเห็นเป็นสิ่งไม่สำคัญ ปัจจุบันนี้เราติดต่อกับชาวต่างประเทศมาก ฉะนั้นในสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ นี้ ไม่ควรจะให้ต่างชาติเข้าใจผิดว่าเป็นนิสัยของคนไทย หากสังคมร่วมใจช่วยกันแก้ไขก็คงไม่ยากนัก เพียงแต่ในบัตรเชิญตอนท้ายระบุลงไปว่า **“อาหารตรงเวลา หากผู้ใดขัดข้องมาไม่ได้โปรดตอบ”** ผู้รับเชิญก็คงตรงเวลาแล้วเจ้าภาพทุกรายก็ต้องปฏิบัติให้ตรงต่อเวลา เป็นระเบียบ ช่วยกันรักษาความเที่ยงตรงสังคมช่วยกันดัดนิสัยคนโอ้เอ้ให้เป็นคนตรงเวลา เมื่อทุกคนปฏิบัติเหมือนกันทุกงาน ไม่ช้าก็จะเป็นระเบียบเดียวกัน พวกเจ้าภาพก็จะประหยัดค่าอาหารลงไปอีกมาก เมื่อรู้จำนวนแขกแน่นอน ข้าพเจ้าฝากข้อคิดนี้ไว้ให้อนุชนนำไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงสังคม ที่จะทำให้เจ้าภาพ

และผู้ที่รับเชิญมีความสบายใจขึ้นทุกฝ่าย หากยุคปัจจุบันแก้ไขไม่ได้ หวังว่าอนาคตคงจะเกิดผลบ้าง

คืนนั้นเราได้รับความสนุกสนานในหมู่เพื่อนเก่า ซึ่งบางท่านก็ยังเป็นข้าราชการ และบางท่านก็เป็นนักการค้าและนักกฎหมาย นักปกครอง อาหารแบบช่วยตัวเอง ทำให้พวกเรารวมพวกนั่งสนทนากันเป็นหมู่ และได้เลือกอาหารที่ถูกปากถูกรสนิยม ผสมที่ได้คุยกับเพื่อนเก่า ๆ อย่างออกรสสนุกสนาน ทำให้เจริญอาหารมากกว่าธรรมดาและทำให้เพื่อน ๆ ได้มีโอกาสปล่อยอารมณ์คลี่คลายความเคร่งเครียด เกิดความครื้นเครงรื่นเริง ทำให้ชีวิตสดชื่นแจ่มใสขึ้น เราต่างก็มีความพอใจที่มีโอกาสพบกัน

ในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดแน่นอน ทุกอย่างย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างนึกไม่ถึงและไม่รู้ตัว ปัญหาชีวิตเกิดขึ้นได้ไม่ว่าเวลาใด จะร้ายแรงใหญ่โตหรือเล็กน้อย แล้วแต่เหตุการณ์และผู้แก้ปัญหาจะปฏิบัติ

คืนนั้นท่ามกลางสนทนากันอย่างสนุกสนานรื่นเริงสรวลเสเฮฮา ก็มีคนรับใช้จากบนตึกใหญ่ เที่ยวตามหาตัวเพื่อนผู้หนึ่งในพวกเรา แทนที่จะร้องเรียกทางขยายเสียงเช่นงานอื่น ๆ เห็นจะเป็นเพราะเพื่อนผู้นี้คุ้นเคยกับครอบครัวเจ้าบ้านมาก คนในบ้านทุกคนรู้จักดีและรู้ว่า เรามารวมกลุ่มอยู่ที่ไหน เมื่อหาผู้ต้องการพบ คนรับใช้ผู้นั้นก็บอกว่า "มีผู้ขอพูดโทรศัพท์ด้วย" เพื่อนผู้ถูกตามตัวหันมาขอโทษพวกเพื่อน ๆ ไปพูดโทรศัพท์ แล้วจะรีบกลับมาคุยกันให้สนุกใหม่ แล้วก็เดินตามคนรับใช้หายขึ้นไปบนตึกสักพักใหญ่ก็เห็นเดินกลับมามีสีหน้าบึ้ง แสดงอารมณ์ออกซึ่งความขึ้งเครียด ดวงตาแข็งกร้าวกัดกรามนูนด้วยความโกรธมองเห็นก็รู้ว่ากำลังมีเรื่องกระทบกระเทือนใจ ทำให้เกิดโทสะจัด แต่เมื่อได้เดินเข้ามาในหมู่เพื่อนฝูง ก็รู้สึกว่าได้พยายามระงับความรู้สึกภายในให้เข้าสู่ความปกติ เมื่อได้มานั่งลงระหว่างเพื่อนฝูงแล้วก็ยังไม่พูดอะไร เห็นจะแค้นจนพูดไม่ออก ทำให้เพื่อน ๆ มองเห็นได้ชัดถึงกิริยาที่ผิดปกติ แต่แล้วก็มีเพื่อนฝูงผู้หนึ่งอดรนทนความนิ่งมองเพื่อนไม่ไหว จึงเอ่ยถามขึ้นว่า

"ถ้าทางบ้านมีเรื่องอะไรสำคัญ หรือแม่บ้านรู้เรื่องเราไปโดดร่มไว้ที่ไหนกระมังถึงได้แสดงกิริยาไม่สบายใจ"

เพื่อนผู้กำลังอยู่ในอารมณ์ไม่ปกติ ได้พยายามข่มความรู้สึกระงับอารมณ์เข้าสู่ความสงบ แล้วพูดขึ้นอย่างระมัดระวังว่า

"มันไม่ใช่เป็นเรื่องภายในครอบครัว มันเป็นปัญหานอกบ้าน ผมเป็นคนโชคร้าย พบแต่คนใจชั่วจิตทรามเห็นแก่ตัว คอยเบียดเบียน ผมหนีไม่พ้นคนใจบาป ไม่มีศีลธรรม มันคอยข่มเหงน้ำใจ เห็นจะสุดขีดของความอดทนเสียแล้ว"

เมื่อเพื่อนพูดมาถึงเพียงนี้แล้ว ก็รู้สึกว่าความกดดันอัดไว้ภายในกำลังจะระเบิดออกมาภายนอก เสียงพูดเริ่มจะสั่น โทสะกำลังจะเริ่มพุ่งออกมาอีก เพื่อนหยุดพูดพักหนึ่งกำลังระงับต่อสู้กับความรู้สึกอันรุนแรงให้สงบลง พวกเพื่อน ๆ ต่างก็นิ่งหยุดพูดเล่นเย้าแหย่สนุกสนานเช่นเมื่อครู่ เพราะต่างก็รู้ว่า มันไม่ใช่เวลาจะพูดเล่นสนุกสนานในเวลาเพื่อนกำลังทุกข์เช่นนี้ เพื่อนทุกคนก็กำลังคอยฟังเรื่องราวเหตุการณ์ของเพื่อนที่เกิดขึ้น แต่เพื่อนผู้นั้นได้พยายามข่มความรู้สึกระงับเป็นปกติแล้ว ก็พูดขึ้นอย่างรู้ตัว เสียใจว่า

"ผมต้องขอโทษที่เผลอ เอาเรื่องส่วนตัวมาทำลายความรู้สึกของเพื่อนที่กำลังมีความสนุกสนานซึ่งนาน ๆ จะได้รวมกันเช่นนี้สักครั้งหนึ่ง ผมไม่รู้จะขอโทษอย่างไรดี และขอให้เพื่อน ๆ จงสนุกสนานกันต่อไปให้เต็มที่ ผมจะต้องลากลับบ้านก่อนละ ขืนอยู่เพื่อน ๆ ก็คงหมดสนุกแน่"

เสียงเพื่อนหลายคนต่างไม่ยอมให้กลับ เพื่อนผู้หนึ่งพูดขึ้นว่า "ถ้าไม่เป็นความลับจะต้องปิดบังแล้ว ขอให้พวกเราเพื่อนฝูงได้รับรู้ไว้ด้วย เพื่อหากหนักเบาก็จะช่วยแบ่งภาระหากจะมีทางช่วยเหลือแนะนำได้บ้าง ก็จะช่วยกันคิด หลายหัวดีกว่าหัวเดียว สำหรับเพื่อนฝูงที่ดีเมื่อเพื่อนเดือดร้อนก็ควรเห็นใจ ถ้าช่วยกันได้ก็ต้องช่วย" เพื่อนผู้นั้นนิ่งนึกเพื่อตัดสินใจอยู่ครู่หนึ่ง จึงพูดขึ้นว่า

"ขอบใจเพื่อนฝูงที่เห็นใจ ผมออกจะเป็นคนเห็นแก่ตัวสักหน่อย นาน ๆ จะได้พบกัน มีโอกาสพอพบกันก็ทำให้เพื่อน ๆ พลอยได้รับความไม่สบายใจไปกับผมด้วย"

แต่เราเพื่อนทุกคนในที่นั้น ต่างก็เห็นอกเห็นใจ ต่างก็ขยั้นขยอให้เล่าถึงต้นเหตุทำให้เกิดความไม่สบายใจ แต่แล้วเพื่อนผู้นั้นข่มความรู้สึกจนปกติ แล้วเริ่มเล่านับแต่ต้น ข้าพเจ้าได้พยายามเรียบเรียงลำดับขึ้นจากคำบอกเล่าของเพื่อนว่า

ในยุคปัจจุบันนี้ใคร ๆ ก็เห็นว่าบ้านเมืองกำลังเจริญรุ่งเรือง โลกกำลังก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ประเทศเราได้เจริญทางวัตถุอย่างผิดหูผิดตา ตึกรามบ้านช่องโรงแรมกำลังจะแข่งขันกันก่อสร้าง ในด้านความสูงความใหญ่โตความสวยงาม ถนนขยายมีมากมายเป็นถนนชั้นดีชั้นหนึ่ง ตัดผ่านจังหวัดติดต่อแทบจะทั่วประเทศ มีพลเมืองมากมายในกรุงเทพ ฯ มีผู้คนแออัดยัดเยียดกันอยู่ทั่วทุกแห่ง มีรถยนต์วิ่งติดต่อไม่ขาดระยะ นี่เป็นความเจริญทางวัตถุที่มองเห็นได้ แต่ทางด้านศีลธรรมของมนุษย์เสื่อมทรามลง คนโลภคนเห็นแก่ตัวมากขึ้น คอยหาโอกาสกอบโกยไม่รู้จักอิ่มไม่รู้จักพอ ทางอาชีพการงานของผมได้ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่หนุ่มจนแก่ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตลอดมา ไม่เคยมีความมัวหมองเลย แต่กระนั้นก็ยังมีคนอิจฉาคอยบีดแข้งบีดขา หวังจะช่วงชิงตำแหน่งหน้าที่อย่างหมดอย่างอาย พวกจิตทรามได้พยายามเจาะจงวิ่งเต้นเสนอตัวขอตำแหน่งของผมต่อผู้มีอำนาจสูง แต่เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ท่านยังทรงไว้ซึ่งความเที่ยงธรรม พิจารณามองเห็นสันดานของผู้เสนอว่า เป็นผู้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมและหาความคิดมิได้ เรื่องจึงระงับลงด้วยความไม่สมหวัง พร้อมกับคำตำหนิของผู้ใหญ่ อันคนดีมีความรู้ไม่สนใจในตำแหน่ง แต่ตำแหน่งหน้าที่วิ่งมาหาท่านเอง หากพอใจท่านก็รับหากไม่พอใจก็ไม่รับ เพราะท่านถือว่างานที่ทำนั้น ต้องนำความเจริญมาสู่ชาติบ้านเมืองส่วนรวม มิใช่เป็นความเจริญส่วนตัวซึ่งท่านจะต้องรับผิดชอบ ชื่อเสียงความดีของท่านเป็นประกัน ท่านเหล่านี้ควรยกย่องเคารพเพราะเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์สุจริตเที่ยงตรงต่อหน้าที่ นี่แหละครับมนุษย์ในยุคนี้ มีทั้งคนดีคนชั่วการเบียดเบียนของมนุษย์ใจชั่วในยุคนี้ ไม่สนใจว่าใครจะได้รับความเดือดร้อนอย่างไร อยากจะสร้างความมั่งคั่งแก่ตัวเองบนเลือดเนื้อผู้อื่น เหตุนี้ผมจึงรู้สึกเบื่อชีวิตในเมืองหลวง เบื่อความเจริญรุ่งเรืองของตึกรามบ้านช่องถนนหนทางที่จอแจไปด้วยยวดยานอย่างคับคั่ง อุบัติเหตุเกิดขึ้นในท้องถนน ทำลายชีวิตมนุษย์ไม่เว้นแต่ละวัน เบื่อมนุษย์ที่เห็นแก่ตัว คอยเบียดเบียนโลภไม่มีสิ้นสุดจึงอยากจะไปให้ห่างไกล ใช้ชีวิตเป็นชาวไร่ชาวดง ผมจึงตัดสินใจออกงานจะไปอยู่ตามป่าตามดง เราแก่แล้วหาความสุขความสงบไปวันหนึ่ง ๆ ผมจึงไปหาซื้อที่ที่มีผู้จับจองทำไร่ไว้แล้ว รวบรวมได้หลายแปลง ผมจะใช้ชีวิตในบั้นปลายหาความเงียบสงัดถือความสันโดษ ผมจึงให้ผู้ดูแลจัดการให้ลูกจ้างปลูกพืช และลงไม้ยืนต้นไว้ก่อนเมื่อถึงเวลา

ผมก็จะไปอยู่ใช้ชีวิตง่าย ๆ นึกว่ามันลำบากกาย เพราะความสะดวกสบายมันคงไม่เหมือนอยู่ในเมืองหลวง แต่มันสบายทางใจก็ใช้ได้ แม้มันจะไกลมดไกลหมออยู่บ้างก็ไม่เดือดร้อน เมื่อพูดถึงความตายเมื่อถึงเวลาจะอยู่ที่ไหนมันก็ตาย ผมไม่ค่อยจะวิตกทุกข์ร้อนอะไร ผมจะปรับปรุงตัวเองให้กินง่ายอยู่ง่าย เข้ากับความเป็นอยู่ชนบทตามป่าตามดงที่ห่างไกลความเจริญ แต่ทุกอย่างที่ผมตั้งใจทำท่าจะเกิดอุปสรรคเสียแล้ว สมกับพระท่านว่า ในโลกนี้ไม่มีอะไรแน่นอนย่อมจะเปลี่ยนแปลงได้ เรื่องของผมก็เช่นเดียวกัน คือ เมื่อครู่นี้ผมไปรับโทรศัพท์ทางบ้านได้โทรมาบอกว่า ผู้จัดการไร่ได้โทรศัพท์ทางไกลมาบอกว่า เจ้าของที่มีไร่ติดต่อกับไร่ของผม มันได้ให้คนมารุกล้ำในเขตของผม ซ้ำร้ายมันยังให้คนตัดไม้ยืนต้นพื้นพืชที่ปลูกไว้ซึ่งกำลังจะเติบโตให้ผลอยู่แล้ว พวกที่ไร่คอยว่า ผมจะสั่งให้จัดการอย่างไร พอผมได้ยินรู้เรื่องเท่านั้น เลือดมันฉีดขึ้นหน้าร้อนผ่าวทันที ผมโกรธจนตัวสั่นใจสั่นขาดสติยับยั้งลืมอะไรหมด มีแต่ความโกรธแค้น โชคดีที่ผมอยู่ไกลกับที่เกิดเหตุ หากอยู่ใกล้ ผมจะแล่นไปถึงตัวอ้ายคนใจชั่ว สั่งสอนมันด้วยเลือด เสร็จแล้ว ก็ไม่แน่ใจว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นภายหลัง ชะตาชีวิตจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ไม่แน่ ถึงผมมีอายุมาก แต่ผมยังอยู่ในกิเลสตัณหา ผมตั้งใจจะหนีไปอยู่ป่าแล้ว ก็ยังไม่พ้นคนใจชั่ว เมื่อเห็นว่ามันข่มเหงรังแกอย่างไม่เป็นธรรมแล้วเหลือความอดทนก็ต้องระเบิดโทสะ จิตเกิดเหี้ยมขึ้นมาอยากล้างกันด้วยชีวิต มันถึงจะสมกับความแค้นความเจ็บใจ ผมรู้สึกว่าดวงชะตาของผมหนีไม่พ้นมนุษย์ใจทราม พวกเป็นภัยของสังคมมิใช่มีแต่ในเมืองใหญ่ ที่ป่าดงมันยังตามไปรังควาญ เห็นจะเป็นกรรมของผมอดีตชาติติดตามมาจึงคอยจองล้าง พบแต่มนุษย์ที่เป็นมารสังคมคอยเบียดเบียนอยู่เสมอ

พวกเพื่อน ๆ ได้ฟังทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเพื่อนแล้วก็รู้สึกเศร้าใจ มีเพื่อนกำลังเมาและมุทะลุเกิดความเจ็บแค้นแทนเพื่อน พูดออกมาด้วยความเมาว่า

"นี่มันดูถูกข่มเหงเกียรติลูกผู้ชาย มันต้องล้างกันด้วยเลือด ไม่ต้องกลัวมันพวกเราช่วยกัน ต้องเอามันเลย จะเฉยไม่ได้ ต้องสั่งสอนมันเสียบ้าง มันร้ายมาเราก็ร้ายตอบไป ถูกไหมพวกเรา"

แต่ก็ไม่มีเสียงสนับสนุน ทำให้เพื่อนขี้เมาเพิ่มความโกรธยิ่งขึ้น หาว่าพวกเราไม่เจ็บร้อนแทนเพื่อน จึงพากันนิ่งเพราะกลัว แต่พวกเราไม่ได้ออกความเห็นอะไร นิ่ง

ฟังด้วยความอดทนแม้จะถูกบริภาษใส่หน้า พวกเราได้ยินได้ฟังคนเมาพูดแล้วก็เศร้าใจเพราะเห็นว่าความทุกข์ของเพื่อนเหมือนไฟสุมอยู่ในอก แทนที่เราจะช่วยกันเอาความเย็นเข้าดับด้วยสติและเหตุผล นี่กลับไปยุใส่ไฟเพิ่มความโกรธแค้นให้มากขึ้น เท่ากับน้ำมันไปรดบนกองไฟ แต่ก็เป็นธรรมดาของคนส่วนมากที่ดื่มเมาไปแล้วก็พูดอะไรออกมาโดยขาดสติขาดความระมัดระวัง ไม่ใช้ความคิด และไม่สนใจว่า จะเกิดความเสียหายร้ายแรงแก่ใคร นี่ก็เป็นสาเหตุต้นเรื่องให้เกิดความไม่สงบขึ้นจากคนเมา ทำให้เกิดการฆาตกรรมหรือทำร้ายกันถึงเลือดตกยางออก บางรายก็ถึงแก่ชีวิตเป็นข่าวประจำอยู่เสมอ ต้นเหตุเกิดขึ้นจากความเมาส่วนมาก ข้าพเจ้านั่งฟังอยู่ด้วยใจไม่สบายต่อคำยุยงส่งเสริมให้เกิดการก่อเวรขึ้น ย่อมจะหนีการล้างกันด้วยเลือดไปไม่ได้ การจองเวรแล้วก็คอยจองล้างกันไม่สิ้นสุด ข้าพเจ้านิ่งฟังดูเหตุการณ์ด้วยความสงบ เพราะไม่รู้จะทำอย่างไร มีเพื่อนทั้งรุ่นอาวุโสและที่อ่อนวัยกว่าต่างก็หันมองดูข้าพเจ้า เชิงขอความเห็นว่าจะทำอย่างไรดี จะปล่อยให้คนเมามาพล่ามเป็นภัยอย่างนี้ต่อไปหรือ ข้าพเจ้าก็ได้แต่สั่นหัว เพราะรู้ตัวดีว่าไม่สามารถจะพูดอะไรกับคนเมาให้รู้เรื่องได้ เป็นเวลาหน้าสิ่วหน้าขวานในเมื่อยังมีคนขี้เมากำลังแสดงความเก่งกล้า มีความคิดเห็นอันตรงกันข้ามกับความสงบของเรา เพราะเพื่อนขี้เมาอายุมากคนนี้ผิดกับคนอื่น คือดึงถือดีว่าตัวเป็นผู้ใหญ่เอาความคิดของตัวฝ่ายเดียวว่าถูก ไม่ยอมฟังเหตุผลของใครทั้งหมด เวลาเมามาก ๆ ความคิดเหมือนทารก พูดวนไปเวียนมาต้องการให้คนอื่นคล้อยตาม เห็นพวกเรานิ่งไม่เข้าด้วยก็แสดงกิริยาไม่พอใจ เอะอะทำท่าทางจะอาละวาดหาว่าไม่รักเพื่อนฝูง ไม่เจ็บร้อนแทนกัน ใช้คำพูดหยาบ ๆ เคราะห์ดีที่พวกเราออกมาห่างจากหมู่คน แม้จะพูดดังไปบ้างก็ไม่เป็นที่รบกวน รำคาญแก่ผู้อื่น นอกจากพวกเรากันเอง ปล่อยให้คนเมาพูดพร่ำคนเดียว เรานิ่งฟังด้วยความสงบ เสียงเพื่อนที่เมาพูดอย่างไม่พอใจที่ไม่มีใครสนับสนุนเห็นด้วยกับแกว่า

"นี่คุณอย่าไปเชื่อพวกนี้ ล้วนแต่แก่ศีลธรรมทั้งนั้น คงแนะนำให้ใช้อหิงสาแบบแขก แล้วก็โดนเจ๊กแดงรุกแทนเข้าไป ทนไม่ไหวก็ต้องจับอาวุธเข้าต่อสู้เพื่อป้องกันดินแดน มีตัวอย่างเกิดในเมืองแขกแล้วเห็นไหม เรามาตรองดูซิ เวลานี้เราอย่าคิดว่าเอาความดีชนะความชั่วเลยไม่มีหวังหรอก มันล้าสมัยแล้ว เชื่อผมเถิด อย่าคิดว่าผมพูดเพราะเมา แต่ผมไม่เมา"

เพื่อนอาวุโสผู้หนึ่งทนฟังไม่ไหว จึงพูดโต้ตอบขึ้นว่า "แขกกับเจ๊กมันคนละอย่าง เจ๊กแดงใครก็รู้ว่า เป็นพวกไม่มีศาสนาไม่มีศีลธรรม มีแต่ความอสัตย์ มีแต่ความหลอกลวง เหมือนอสรพิษที่คอยขบกัดไม่ว่าใครจะเป็นมิตรหรือศัตรู ไม่เคยเป็นมิตรจริงจังกับใคร เป็นพวกหน้าไหว้หลังหลอก ใครหลงใหลเชื่อพวกนี้ก็ถูกพาไปตกนรก มันผิดกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเพื่อนของเราเพราะพวกเรายังมีศาสนายังมีศีลธรรม มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติ และยังมีรัฐบาลปกครอง บ้านเมืองยังมีขื่อมีแป เราอยู่ในแผ่นดินไทย จะเปรียบเทียบแขกกับเจ๊กแดงไม่ได้"

เพื่อนคนเมาแสดงกิริยาโกรธมากที่มีคนมาขัดความเห็นของตัว ข้าพเจ้ามองเห็นเพื่อนผู้เป็นเจ้าทุกข์มีความอดทน ข่มจิตของตนไม่ยอมคล้อยตามความเห็นของคนเมา ข้าพเจ้าก็ค่อยเบาใจ คิดว่าเพื่อนที่ดีย่อมคอยป้องกันเพื่อนเมื่อมีภัย แนะทางที่ถูกและเกิดประโยชน์ทางศีลธรรม มิใช่ยุยงชักนำให้ประกอบกรรมชั่วให้เห็นผิดเป็นชอบ แต่ก็น่าภูมิใจที่คืนนั้น มีเพื่อนที่เป็นมิตรแท้อยู่หลายคน ที่คอยหาโอกาสชี้แจงช่วยเหลือด้วยเหตุผล หลังจากมีเพื่อนผู้หวังดีเห็นคนเมาชักจะไปกันใหญ่ ก็ให้คนแอบไปกระซิบกับภรรยาของแกที่มาด้วยกัน แต่แยกไปอยู่อีกทางหนึ่ง มาช่วยพาตัวกลับบ้าน บรรยากาศก็เข้าสู่สภาพปกติ แม้ยังมีบางท่านมีอาการมึนเมาก็ไม่เป็นภัย เพราะได้แต่นั่งทำตาปรือ เมาไปแล้วไม่ปริปากพูดกับใคร เป็นนิสัยจึงไม่เป็นภัย เพื่อนที่มีอาวุโสพร้อมทั้งพวกเราผู้รักษาความสงบเห็นพ้องกันว่า **แรกเราขอให้เพื่อนผู้มีความแค้นสาเหตุจากถูกรุกล้ำที่ดิน ขอให้ทำใจให้สงบ ดับความโกรธให้หาย ทำใจให้ปกติ**

สิ่งจำเป็นที่เราจะต้องไปพบกับเจ้าของที่ดิน ที่มีเขตต่อข้างเคียงผู้เป็นต้นเหตุรุกรานขอทราบเหตุผลให้แน่ชัดก่อน เพราะเราเป็นชาติไทยด้วยกัน ไม่ใช่แขกกับเจ๊กที่พูดกันไม่รู้เรื่อง ให้หายสงสัย ถ้าเข้าใจผิดก็ปรับความเข้าใจให้ถูกต้องเสียใหม่อย่ามัวคิดเดาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเครื่องตัดสิน เดาเอาเอง อย่าเชื่อคนของเราฝ่ายเดียวโดยไม่ฟังเหตุผลทางอื่นจะเกิดความเสียใจภายหลัง เพราะต่างฝ่ายคงมีเหตุผลด้วยกัน ฟัง ๆ ดูแล้วเหมือนจะมีเลศนัยแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง เพราะได้พิจารณาการตัดต้นไม้และพื้นพืชเป็นการกระทำของคนมีจิตใจป่าเถื่อน ทั้งได้ทราบว่า เจ้าของที่ดินใกล้เคียงกับเพื่อนผู้นี้ต่างก็ไม่เคยพบปะรู้จักหน้ามาก่อน ผู้ที่มีที่ดินติดต่ออยู่ใกล้เคียงกันไม่น่าจะมาก่อศัตรูทำให้เป็นไม้เบื่อไม้เมาเช่นนี้เลย สงสัยว่าจะมีการเข้าใจผิดทั้งสองฝ่าย

เพื่อนผู้มีทุกข์เกิดมีความสนใจในคำพูดและคำแนะนำของเพื่อน ๆ จึงพูดขึ้นว่า "ตามที่เพื่อนฝูงได้พากันคบคิดแก้ปัญหาในทางสันตินั้น ผมรู้สึกได้สติ สมกับแม่บ้านหวังไว้ พูดมาในทางโทรศัพท์บอกว่า คืนนี้ที่บ้านงานคงจะได้พบเพื่อนฝูงเก่า ๆ มากคนด้วยกัน คงจะช่วยขบคิดแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยดี เมื่อฟังเหตุผลทำให้ผมนึกได้และเชื่ออยู่เสมอว่า การเอาความดีชนะความชั่วนั้น เป็นการชนะจิตใจด้วยศีลธรรม เป็นการชนะบริสุทธิ์สะอาดทั้งสองฝ่าย ดับความพยาบาทอาฆาต ไม่ก่อกรรมจองเวรกันต่อไป ผิดกับความมุ่งหวังเขาร้ายมาเราก็ร้ายตอบไป เอาความชั่วชนะความชั่ว เอาความโกรธแค้นเป็นแรงดันอนาคตที่จะมุ่งหวังก็คงจะต้องอับลง การล้างแค้นไม่ว่าแพ้หรือชนะ ย่อมจะก่อเวรก่อกรรมไม่มีที่สิ้นสุด ผมจะทำตามคำแนะนำของเพื่อน เอาความดีชนะความชั่ว ต่อไปนี้ขออย่าได้เป็นห่วง เพราะผมมาได้คิด เมื่อเพื่อน ๆ ชี้แจงด้วยความหวังดีเมื่อครู่นี้เอง"

พวกเราอยู่ในที่นั้น ต่างก็พากันดีใจ ที่เห็นเพื่อนได้สติรู้สึกผิดชอบชั่วดีแล้ว พวกเราก็ได้แต่ภาวนา ขอให้เหตุการณ์ของเพื่อนคลี่คลายไปในทางดี เราก็คอยฟังข่าวด้วยความกระวนกระวาย ขอให้เป็นข่าวดี หรือเรื่องร้ายกลายเป็นดี

คืนนั้นเมื่อกลับถึงบ้านแล้ว ข้าพเจ้าก็อดนึกเป็นห่วงเพื่อนไม่ได้ หากเพื่อนได้ปฏิบัติตามคำแนะนำเพื่อนที่หวังดีแล้ว เหตุร้ายก็จะกลายเป็นดี ข้าพเจ้านึกแต่ในแง่ดีก็สบายใจ คืนนั้นทำให้ข้าพเจ้าหวนนึกถึงเมื่อครั้งไปในงานทำบุญที่วัดตะเคียนทอง จังหวัดนครนายก ครั้งนั้นสุภาพสตรีผู้หนึ่ง ได้เล่าเรื่องการถูกบุกรุกที่ดินของผู้ใกล้เคียงผู้หนึ่ง เกือบจะเป็นเรื่องพิพาทใหญ่โตขึ้น สุภาพสตรีผู้นั้นเห็นการเอาเปรียบขาดมนุษยธรรม การรุกล้ำที่ดินมากเกินไปจึงขอให้เจ้าพนักงานที่ดินมาทำการวัดสอบเขต คิดว่าคราวนี้คงจะเกิดโต้เถียงกันอย่างรุนแรงผู้บุกรุกคงไม่ยอมง่าย ๆ ตามนิสัยของมนุษย์ผู้เห็นแก่ตัว ชอบเบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น แม้ตนเองจะมั่งมีมากมายเป็นผู้มีชื่อเสียง ก็ยังโลภอยากได้ของผู้อื่นอย่างไม่รู้จักพอ ครั้นถึงกำหนดทำรังวัด เจ้าหน้าที่มาพร้อมแล้ว ท่านผู้นั้นก็มาถึง คิดล่วงหน้าไว้แล้วว่าจะต้องมีเรื่องโต้เถียงกันอย่างหน้าดำหน้าแดงถึงพริกถึงขิง ต้องเกิดความชิงชังกันจนไม่อยากมองหน้ากัน และจะต้องเป็นไม้เบื่อไม้เมาตลอดไป เพราะท่านว่าสิ่งใดในโลกไม่มีอะไรแน่นอน เหตุการณ์กับตรงกันข้าม เพราะท่านผู้นั้นได้ใช้คำพูดสุภาพเรียบร้อยผิดกันเป็น

คนละคน ซึ่งวันนั้นได้พูดกับสตรีผู้นั้นว่า "ที่ของคุณเกินในเขตของผมเท่าใด ขอให้คุณจัดการให้ถูกต้องตามแต่ความเห็นของคุณว่าสมควร ผมจะลงชื่อรับรองตามความเห็นของคุณว่าถูกต้องไว้ก่อน ผมมีธุระด่วนจะรีบไปหล่อพระพุทธรูปองค์ใหญ่ แล้วก็จะเอารายการรังวัดมาลงนามรับรองไว้ก่อนว่าถูกต้อง"

ทำให้สุภาพสตรีผู้นั้นตกตะลึง ไม่เคยนึกฝันว่าท่านผู้นี้เปลี่ยนจิตใจได้รวดเร็วเช่นนี้ ต่อจากนั้นมาก็มีข่าวว่า ท่านผู้นี้ได้บริจาคเงินช่วยการกุศลมากมาย ท่านผู้นั้นก็ได้ทำบุญและสร้างถาวรวัตถุเป็นสาธารณประโยชน์เป็นการใหญ่ เป็นผู้มีชื่อเสียงผู้หนึ่งในการทำบุญสร้างกุศล ต่อมามีชื่อว่าเป็นผู้ทำนุบำรุงพระบวรพุทธศาสนาผู้หนึ่งในประเทศไทย

อีกเรื่องหนึ่งคุณนายเป็นสุภาพสตรี เจ้าของสวนกล้วยหอมมีบริเวณกว้างขวางและมีสวนละมุดซึ่งอยู่ห่างไกลกันคนละแห่ง สวนนี้อยู่ในจังหวัดธนบุรี คุณนายต้องปกครองดูแลสวนอันมีบริเวณกว้างใหญ่โตเช่นนี้ ย่อมจะไม่ทั่วถึง ทั้งสามีไปรับราชการอยู่ต่างจังหวัดฉะนั้น ปรากฏว่ากล้วยหอมที่ออกเครือถูกขโมยตัดไปเป็นประจำ ส่วนทางสวนละมุดนั้นลูกยังดิบยังอ่อนไม่ทันจะแก่ก็ถูกเก็บเอาไป สุภาพสตรีผู้นั้นมีศีลธรรมจึงนิ่งเงียบเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น มิได้ตีโพยตีพายแสดงความโกรธแค้นตะโกนแช่งด่าคนที่มาลักขโมยของในสวนเหมือนชาวสวนบางคน ต่อมากล้วยหอมได้หายไปหลายเครือ คุณนายจึงได้เขียนหนังสือปักติดไว้ตอนที่กล้วยถูกตัดไป มีใจความว่า

"ฉันทราบได้ว่า ใครเป็นผู้ตัดกล้วยไป แต่ฉันไม่เอาเรื่อง จะตัดไปกินบ้างฉันก็ไม่ว่าอะไร และฉันก็ไม่ใช่คนใจไม้ไส้ระกำ ฉะนั้นฉันอนุญาตให้ตัดไปกินได้ตามความประสงค์" หลังจากปิดประกาศต่อมาก็ปรากฏว่า กล้วยหอมที่หายไปนั้นได้กลับมาอยู่ที่ตรงป้ายหนังสือ พร้อมกับมีหนังสือเขียนไว้ที่ใบตองแห้ง มีใจความว่า

"คุณนายที่เคารพ ผมไม่ทราบว่า คุณนายเป็นคนใจดีอย่างนี้ ความดีของคุณนายทำให้ผมรู้สึกตัว ผมขอนำกล้วยที่ผมตัดไปวันก่อนนั้นมาคืนให้ แล้วผมขอกราบขอบพระคุณว่าผมจะไม่รบกวนอีก"

ส่วนทางสวนละมุดนั้น คุณนายก็เขียนหนังสือปักไว้ว่า "ละมุดนี้ฉันอนุญาตให้เก็บกินได้ แต่ขอไว้ให้ลูกมันโตและแก่สุกเสียก่อน เพราะเมื่อเก็บไปดิบ ๆ ลูกยังไม่โตยังไม่แก่มันก็บ่มไม่สุก กินไม่ได้ เสียของเปล่า ๆ ขอให้เก็บเอาไปกินเมื่อผลมันแก่มันสุกเถิด"

นับแต่นั้นมาเวลาเกือบสองปีแล้ว ทั้งกล้วยหอมและละมุดไม่ได้หายอีกเลย เรื่องนี้คุณหมอได้นำมาเล่าให้ฟัง ข้าพเจ้าก็อดอนุโมทนาไม่ได้ คนเราถ้าได้รู้นิสัยใจคอเข้าใจกันดีแล้วก็ย่อมจะเกรงความดี วิถีชีวิตของมนุษย์ทุกแง่ทุกมุมมีเหตุการณ์เกิดขึ้นแปลก ๆ แต่การชนะความชั่วด้วยความดีย่อมไม่มีการก่อเวรก่อกรรม เป็นชัยชนะแบบพระ ทำให้สบายใจอย่างไม่มีศัตรู

หลังจากการกินเลี้ยงในคืนนั้นแล้ว ต่อมาประมาณ ๑ เดือน ข้าพเจ้าได้รับจดหมายทางไปรษณีย์ เปิดออกอ่านแล้ว ทำให้ข้าพเจ้าดีใจ เพราะกำลังรอคอยข่าวด้วยร้อนใจ และไม่นึกว่าจะได้รับข่าวทางจดหมาย คิดว่าคงจะไม่ได้รับข่าวบอกเล่าจากเพื่อนมากกว่า ใจความในจดหมายตอนหนึ่งว่า

"........ผมไม่ทราบว่า จะขอบคุณพวกเพื่อน ๆ ที่หวังดีต่อผมในคืนวันนั้นอย่างไรให้ถูกกับความรู้สึกจากใจจริง ซึ่งบัดนี้เรื่องการรุกล้ำที่ดินของผมลงเอยกันอย่างเรียบร้อยและงดงาม ก็เพราะทำตามคำแนะนำของเพื่อน ๆ จึงเกิดผลดี แรกตั้งใจว่าจะมาขอบคุณด้วยตนเอง แต่มานึกดูว่า ขอบคุณด้วยปากกลัวจะล่าช้าไป ผมจึงจดหมายมาก่อนถึงเพื่อนทุกคน ขอให้รู้ว่าทุกอย่างเรียบร้อยเพียงเท่านี้ก่อน แล้วภายหลังผมจะหาเวลาเชิญรับประทานอาหาร แล้วเล่าเรื่องปลีกย่อยให้ฟังอีก

หลังจากวันที่ข้าพเจ้าได้รับจดหมายของเพื่อน ต่อจากนั้นมาไม่นานนัก เพื่อนก็ได้ติดต่อนัดหมายให้เราไปร่วมรับประทานอาหารกลางวัน ที่ภัตตาคารแห่งหนึ่ง แม้วันนั้นจะมีเพื่อนมาไม่พร้อมหน้ากันเหมือนคืนงานเลี้ยงวันเกิดที่บ้านเพื่อน เพราะมีบางท่านอยู่ต่างจังหวัดและบางท่านติดราชการ แต่เราก็มีหลายท่านอยากรู้ผลงานที่ได้ออกความเห็น แนะนำไปให้ปฏิบัติในคืนนั้นว่าจะเกิดผลอย่างไร เที่ยงวันนั้นพวกเราต่างเจริญอาหาร และยังได้เรียกร้องความสนุกสนานสนิทสนมที่ชะงักลงในคืนเลี้ยงวันเกิดนั้น กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อได้ฟังเหตุผลเรื่องของเพื่อนลุล่วงไปในทางดีอย่างนึกไม่ถึง เพื่อนเล่าว่า

"หลังจากผมได้กลับจากงานเลี้ยง เมื่อกลับไปถึงบ้านคืนนั้น แรก ๆ ผมต้องใช้ความคิดหนัก มีความกังวลและหนักใจเรื่องที่เกิดขึ้น ผมรู้ว่าเพื่อน ๆ ต่างก็แสดงความวิตกกังวลเป็นห่วงด้วยกัน กลัวผมจะขาดสติทำสิ่งที่ไม่ควรทำลงไป ผมรู้ได้ด้วยกิริยาท่าทางสีหน้า

ของเพื่อนได้ดี ผมนึกภูมิใจที่มีเพื่อนผู้หวังดีที่คอยช่วยเหลือแนะนำแก้ปัญหาที่ยากก็สามารถให้ง่ายเข้า เรื่องใหญ่ก็กลายเป็นเรื่องเล็ก และเพื่อนทุกคนล้วนแต่เคยผ่านชีวิตมามากและคงผ่านปัญหายาก ๆ มาไม่น้อย ทำให้ผมสบายใจเมื่อคิดถึงเพื่อน ๆ ยังสงสัยตัวเองว่า หากคืนนั้นผมไม่ได้รับคำแนะนำจากเพื่อน ๆ แล้วความรู้สึกทางอารมณ์ทั้งเจ็บทั้งแค้นความโกรธความพยาบาท ผมคงจะขาดสติทำอะไรโง่ ๆ ลงไป เรื่องมันคงลุกลามใหญ่โต และคงไม่จบลงง่าย ๆ ผมคงจะได้รับกรรมของการทำครั้งนี้ อย่างน้อยแบกความทุกข์ความแค้น ความโกรธไว้ในใจไม่มีวันสิ้นสุด เพราะผมจะต้องเกิดศัตรูคอยพยาบาทจองเวรจองล้างกันต่อไป คนเราเวลาโกรธไม่ทันคิดว่าจะมีอะไรเกิดติดตามมาภายหลัง มีแต่ความแค้น คิดแต่จะคอยมุ่งทำลายฝ่ายตรงข้ามแก้เผ็ดให้หายเหมือนสาดน้ำรดกัน ย่อมจะเปียกด้วยกันทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าฝ่ายแพ้หรือชนะย่อมจะก่อเวรกันต่อไปไม่สิ้น เวลาโกรธเหมือนคนบ้าคิดแต่ว่าจะเป็นอะไรก็เป็นกัน ใครจะกลัวใคร ถ้ามีคนมายุเท่ากับมาโหมแรง ราดน้ำมันใส่กองไฟ ฉะนั้นเมื่อผมได้ยินเพื่อนขี้เมาพูดแนะนำก็เกิดมีจิตใจดุเดือดเหมือนไฟ จี้จุดแผลทั้งเจ็บทั้งร้อนขึ้นมา แต่เมื่อได้ยินพวกเพื่อน ๆ พูดเข้าหลักมีเหตุผลเหมือนเอาน้ำมาดับผมกลับได้สติขึ้นมานึกถึง เรื่อง "ความสงสาร" ที่เคยอ่าน ผมจึงตั้งจิตให้ความสงสารแผ่เมตตาแก่คนที่รุกล้ำที่ดิน ซึ่งผมยังไม่เคยรู้จักเห็นหน้ามาก่อน จะเป็นใครก็ช่าง เมื่อเขาได้มามีความพัวพันในชีวิตนำความเดือดร้อนมาสู่ผมแล้ว ผมก็ควรระงับใจให้ปกติโดยไม่โกรธตอบ ใช้การแผ่เมตตาให้ความสงสาร จิตใจก็หมดความฟุ้งซ่านกังวล ความโกรธความเจ็บแค้นก็ค่อย ๆ หายไป ผมก็เริ่มต้นทำตามคำแนะนำของเพื่อน ๆ ผมรีบจัดการสืบหาเจ้าของที่ดินไร่ข้างเคียงกับไร่ของผมอย่างเงียบ ๆ ไม่อยากให้ใครรู้เรื่อง การสืบหาทางหอทะเบียนจังหวัดเพื่อรู้ที่ดินใกล้เคียงไม่ยากนัก ที่สุดผมก็รู้ว่าเจ้าของที่ดินรายนี้ บ้านอยู่ในจังหวัดพระนคร เช่นเดียวกับผม และยังทราบว่าเจ้าของที่ดินก็ไม่เคยเดินทางไปที่ไร่เช่นเดียวกัน ผมจึงนึกแน่ใจว่า เรื่องที่เกิดขึ้นร้ายดีครั้งนี้ เจ้าของที่ดินคงจะไม่รู้ไม่เห็นเป็นใจด้วย เพราะผมได้ทราบว่า เจ้าของไร่ที่ดินรายนี้เป็นผู้ที่มีคนรักใคร่นับถือว่าเป็นคนที่มีจิตใจเที่ยงธรรม เป็นคนใจบุญ เคยสร้างบุญกุศลมากมาย นึกเสียใจว่า ผมควรจะไปทำความรู้จักไว้ก่อนก็คงไม่มีเรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นเป็นแน่เมื่อทราบที่อยู่ของท่านเจ้าของที่ดินที่ทำไร่ ซึ่งผมได้สืบรู้แล้วผมก็ตรงเข้าไปหา ซึ่งท่านผู้นั้น

ก็อยู่ในกรุงเทพ ฯ ครั้งแรกท่านให้การต้อนรับผมเป็นอย่างดี เพราะยังไม่รู้ว่าผมเป็นใคร มาหาและมีธุระด้วยเรื่องอะไร แต่พอรู้เรื่องว่าผมเป็นเจ้าของที่ดิน มีไร่เขตติดต่อกับที่ดินของท่านเท่านั้น ก็เปลี่ยนสีหน้าบึ้งตึง แสดงกิริยารังเกียจว่าไม่เป็นมิตร ทำท่าโกรธขึ้นมาทันทีจะลุกหนีไปให้พ้น พลางพูดอย่างโกรธไม่มีหางเสียงว่า

"คุณรุกล้ำที่ดินผม ตัดต้นไม้ของผมยังไม่พอใจอีกหรือ จะเอาอะไรกับผมอีกล่ะ ผมไม่มีเวลาจะพูดกับคุณอีก" เมื่อได้ยินคำพูดผมก็ชะงัก นึกว่าคำพูดเหล่านี้ควรจะเป็นผมพูด แต่ผมก็ไม่มีเวลาคิด ได้แต่ขอร้องให้ท่านอดทนฟังผมให้ความแจ่มแจ้งเสียก่อน ให้สมกับผมได้อุตส่าห์สืบหามาจนพบบ้าน ผมนึกว่าเราคงมีอะไรเข้าใจผิดกันขึ้นเป็นแน่ ผมหรือคุณที่รุกล้ำที่ดินเป็นแน่ เมื่อมีสิ่งใดผิดถูกจะได้ปรับความเข้าใจให้เรียบร้อยโดยสันติ เพราะต่อไปเราก็จะได้เป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียงกัน หากที่ดินของท่านรุกล้ำมาในที่ดินของผมจริงเท่าใดผมยินดีคืนให้ ขอเพียงให้ผมได้รับความยุติธรรมให้ได้รับความสงบสุขในบั้นปลายของชีวิตที่ผมต้องหนีความอัดแอของเมืองที่มีทั้งคนดีและคนชั่ว และผมก็ไม่ถือว่าที่ดินและไร่พืชเป็นสมบัติอะไรแน่นอน คิดว่าเป็นเพียงที่พักอาศัยเมื่อเวลามีชีวิตอยู่ ผมมีอายุมากแล้ว ความตายก็ใกล้เข้ามา ตายไปจะขอที่ดินติดตัวไปไม่ได้ แล้วจะยึดถือเป็นสมบัติอะไรจริงจัง"

ท่านผู้นั้นนั่งนิ่งอย่างเสียไม่ได้ ฟังผมพูดกิริยาท่าทางสงบขึ้น ความโกรธ ความรังเกียจก็ค่อยน้อยลง ผมจึงเริ่มเรื่องการบุกรุกที่ดินตามที่ผู้จัดการไร่ของผมได้รายงานส่งข่าวมา ตลอดจนครั้งหลังได้ทราบว่าตัดพืชและทำลายไม้ยืนต้นเสียหาย ท่านผู้นั้นฟังผมเล่าแล้วก็ตะลึงอ้าปากค้าง เหมือนถูกผีหลอกกลางวัน เพราะท่านรู้สึกว่าฝ่ายผมต่างหากที่รุกล้ำที่ดินและตัดต้นไม้ เมื่อรู้เรื่องกันดีแล้ว ความบึ้งตึงท่าทางแสดงความรังเกียจในตัวผมก็หายหมดสิ้นไป เพราะเราเข้าใจกันดีแล้ว มัวหลงโกรธกันทั้งสองฝ่าย เพราะเข้าใจผิด ท่านผู้นั้นเล่าว่า เมื่อท่านได้รับรายงานจากผู้จัดการไร่ ก็หลงโกรธเจ็บใจจนนอนไม่หลับ คิดว่าจะจัดการอ้ายคนที่รุกล้ำที่ดินของท่านอย่างหมิ่นเกียรติ แม้จะฉิบหายขายตนก็ยอมทุ่มเทตลอดจนทำลายชีวิตผม ท่านก็บอกว่าทำได้เพราะโกรธ ความจริงท่านเจ้าของที่ดินติดต่อกับเขตของผมนั้นเป็นคนมีนิสัยดี มีศีลธรรม แต่ความโกรธความแค้นความเจ็บใจ ถ้าได้ไปสิงอยู่ในตัวผู้ใด แล้วก็อาจทำลายได้ทุกสิ่งเพราะขาดสติ เมื่อเราได้ติดต่อรู้เรื่องกันดีแล้ว เราก็มีคุณเป็น

ความลับ ได้พยายามส่งคนที่ไว้ใจได้ทั้งสองฝ่ายออกไปสืบลับ ๆ ทั้งสั่งให้คนงานเข้ามาช่วยทำงานในบ้านกรุงเทพ ฯ แล้วก็สอบสวนครั้งละคน เราก็ได้ความว่า ผู้จัดการดูแลไร่ซึ่งเราได้จัดส่งไปจากกรุงเทพ ฯ ด้วยกันทั้งสองฝ่าย สำหรับของท่านผู้นั้นก็เป็นหลานห่าง ๆ ของภรรยา ส่วนทางผมก็เป็นญาติเกี่ยวทางคุณแม่ ทั้งสองก็เกิดไปขัดใจกันขึ้น เพราะต่างก็อยู่ในวัยหนุ่ม ไปชอบพอรักใคร่กับหญิงงามบ้านป่าคนเดียวกัน จึงต่างก็ไปอวดมั่งมีเป็นเศรษฐีกับผู้หญิง ต่างก็ชิงดีชิงเด่นทำให้ก่อเป็นศัตรูกันขึ้นมา ต่างก็คอยทำลายพืชผลซึ่งกันและกัน เราต่างก็ทราบแน่ชัดว่า เป็นการทำของคนโง่ ๆ ที่อวดฉลาด ไม่นึกว่าวันหนึ่งข้างหน้าเจ้าของทั้งสองฝ่ายคงจะมีผู้รู้ความจริงตลอด หญิงที่ตนรักที่ตนอวดไว้รู้ความจริงแล้ว เรื่องจะลงเอยกันด้วยความเศร้าและความอับอาย เพราะไม่มีความจริงดังอวดอ้าง

เราต่างก็เรียกผู้จัดการดูแลไร่ ผู้อวดกับหญิงว่าเป็นเจ้าของไร่ให้กลับกรุงเทพ ฯ แล้วสอบสวนก็รับสารภาพว่า เท่าที่เราสืบรู้มาเป็นความจริงทุกอย่าง และต่างก็สำนึกความผิดของตน เราจึงได้ส่งผู้ที่ซื่อสัตย์ไว้ใจได้ไปแทนตัว เรื่องมันก็ยุติลงโดยดีอย่างนี้แหละครับ

แต่ผมก็ดีใจมาก เพราะเมื่อเราไปอยู่ไร่เราก็ได้เพื่อนบ้านที่ดี สิ่งสำคัญก็คือ เรามีหัวอกอันเดียวกัน เพราะเราต่างก็อยากจะหนีความจอแจวุ่นวายอัดแอในเมืองหลวงไปอยู่ตามดงตามป่า หาความสงบในบั้นปลายของชีวิตเช่นเดียวกัน เรื่องนี้เป็นบทเรียนสำหรับผู้มีอารมณ์ร้อนแรง หูเบา เชื่อคนง่าย ตื่นตูม ขาดสติ มีความประมาทจะเป็นทางนำตัวเองไปสู่ความย่อยยับ หากใช้เหตุผลข่มจิตให้สงบ แล้วใช้สติปัญญาหาความจริงจากต้นเหตุ เมื่อรู้แล้ว ก็สามารถแก้ความร้ายให้กลายเป็นดีได้

สวัสดี

คำอนุโมทนา

คุณวัฒนี กาญจนวัลย์ ได้มาหาข้าพเจ้าที่สำนัก ฯ เพื่อขออนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง "การให้อภัย" แจกในงานศพคุณวิจิตร กาญจนวัลย์ผู้เป็นสามี ข้าพเจ้ามีความเต็มใจอนุญาตให้พิมพ์ได้ตามความประสงค์

คุณวิจิตร กาญจนวัลย์ ได้เป็นสมาชิกหนังสือวิญญาณมานานแล้ว และมีความเชื่อในเรื่องนี้ พร้อมทั้งแนะนำให้คนอื่น ๆ สนใจศึกษาเรื่องนี้ด้วย ผลที่คุณวิจิตรได้สนใจเรื่องนี้นั้น ได้ส่งผลให้คุณวิจิตรไปอยู่ในที่ ๆ มีความสุข ตายไปแล้วไม่ลำบาก ซึ่งเรื่องนี้ข้าพเจ้าได้ให้พ่อฤาษีตรวจดูแล้ว เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าจะเป็นห่วง เพราะผลแห่งบุญกุศลที่ตนเองได้ทำไว้นั้นให้ผลอยู่แล้ว ข้าพเจ้าก็เพียงแต่ขออนุโมทนาให้คุณวิจิตรมีความสุขความเจริญในสัมปรายภพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

(พร รัตนสุวรรณ)

๑๖ กรกฎาคม ๒๕๑๗

การให้อภัย

โดย

พร รัตนสุวรรณ

คนเราจะมีหรรษา คือ มีความรื่นเริงเบิกบานแจ่มใสอยู่เสมอ ปัจจัยสำคัญอันหนึ่งก็คือ การมีนิสัยให้อภัย การให้อภัยคืออะไร ? มีความสำคัญอย่างไร ? ขอให้ศึกษาดังต่อไปนี้

การให้อภัยคืออะไร

การให้อภัย หมายถึง การไม่โกรธ ไม่เกลียด ไม่เคียดแค้น ไม่อาฆาต ไม่คิดตอบแทน การให้อภัยตามศัพท์แปลว่า **การให้ความไม่มีภัย หรือการให้ความไม่กลัว** กล่าวคือ โดยธรรมดาคนเรา ถ้ามีใครมาทำความเดือดร้อน ความเสียหาย หรือมาขัดใจ วิสัยของปุถุชนก็จะต้องโกรธ และคิดที่จะแก้แค้นตอบแทน หรือคิดที่จะลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการสร้างภัยอันตรายให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง หรือทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดความกลัวที่จะได้รับโทษหรืออันตรายอย่างนั้นอย่างนี้ ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีผู้มาทำให้โกรธ แต่แล้วไม่โกรธ หรือไม่คิดที่จะลงโทษ ไม่คิดที่จะทำอันตรายต่อฝ่ายที่มาประทุษร้าย จึงเรียกว่า**เป็นการให้อภัย** และการให้อภัยในลักษณะดังที่กล่าวมา ทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นทานอย่างหนึ่ง เรียกว่า**อภัยทาน** และถือว่าเป็นทานที่มีอานิสงส์มาก เป็นทานที่ทุกคนจะต้องบำเพ็ญ เช่นเดียวกับการให้วัตถุทาน หรือการให้สิ่งของ

เหตุใดพ่อแม่จึงให้อภัยต่อลูกได้เสมอ ?

โดยธรรมดา พ่อแม่ย่อมมีการให้อภัยต่อลูกเสมอ ไม่ว่าลูกจะทำความผิดหรือสร้างความเดือดร้อนให้สักเพียงใดก็ตาม และถึงแม้บางครั้งจะโกรธไม่พอใจ แต่ความโกรธของพ่อแม่ที่มีต่อลูกนั้นก็อยู่ได้ไม่นาน ไม่ช้าก็ลบเลือนหายไปจากจิตใจ และพ่อแม่บางคนจะไม่โกรธลูกเลย ถ้าเหตุการณ์ไม่รุนแรงจริง ๆ ขอให้สังเกตว่าผู้ที่สร้างความรำคาญ สร้างความหนักใจ สร้างความเดือดร้อน และสร้างภาระให้มากที่สุดก็คือลูก แต่ถึงกระนั้นพ่อแม่

ก็ยังรักลูก อดทนได้เพื่อลูก เสียสละได้เพื่อลูก ทั้งนี้ก็เพราะโดยสัญชาตญาณ ไม่ว่าคนหรือสัตว์ย่อมจะรักลูกของตัวเองเหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด แม้แต่ชีวิตของตนก็เสียสละได้เพื่อลูก เพราะฉะนั้น การให้อภัยของพ่อแม่ที่มีต่อลูกจึงเป็นเรื่องธรรมดา แต่ถ้าหากพ่อแม่คนไหนมีความอาฆาตต่อลูก โกรธแค้นลูกเกินไป หรือลงโทษลูกรุนแรงเกินไป เราก็ถือได้ว่าพ่อแม่คนนั้นมีพื้นจิตใจต่ำ เขาไม่สมควรที่จะได้ชื่อว่าเป็นพ่อหรือเป็นแม่คน

ทำไมบางคนจึงให้อภัยกันไม่ได้

โดยธรรมดาพ่อแม่แม้จะมีการให้อภัยต่อลูกเสมอ แต่เราก็จะสังเกตได้ว่า พ่อแม่คนไหนถ้าหากความรักที่มีต่อลูกมีไม่พอ พื้นเดิมเป็นคนเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ จิตใจเหี้ยมโหด เป็นคนเจ้าอารมณ์ พ่อแม่ประเภทนี้จะทนไม่ค่อยได้ ในเมื่อลูกสร้างความรำคาญหรือทำความเดือดร้อนให้ หรือทำอะไรไม่ถูกใจ ดังที่เรามักจะแลเห็นว่า พ่อแม่บางคนทั้งที่ลูกยังเด็กอยู่ ไร้เดียงสา บางครั้งที่แกร้องไห้หรือว่าซน พ่อแม่บางคนก็ตีลูกแรง ๆ หรือบางทีก็จับทุ่ม และบางคนก็ถึงกับฆ่าลูกของตัวเองเพราะความโกรธ ซึ่งทำให้ลืมตัวไปชั่วขณะ อย่างนี้ก็มี ถ้าเราตั้งข้อสังเกตจากการกระทำของพ่อแม่ในครอบครัวต่าง ๆ เราจะได้หลักในการให้อภัย และทำให้เรารู้ซึ้งไปถึงว่า ทำไมคนบางคนทั้งที่เป็นพี่น้องกัน เป็นเพื่อนกัน เป็นสามีภรรยากัน ทำงานอยู่ในที่แห่งเดียวกัน ต้องรับผิดชอบร่วมกัน แต่ก็ให้อภัยกันไม่ค่อยได้ ในเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งทำอะไรไม่ถูกใจ ขัดใจ หรือทำอะไรผิดพลาด

อันที่จริง การที่เราจะให้อภัยกันได้หรือไม่ได้ ความสำคัญไม่ใช่อยู่ที่การกระทำของผู้อื่น ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่สิ่งแวดล้อม หรือเหตุการณ์ภายนอก **แต่หากมันอยู่ที่จิตใจของเราเอง** ทำไมพ่อแม่จึงให้อภัยต่อลูกได้เสมอ และในบรรดาลูกด้วยกัน เราก็จะสังเกตได้อีกว่า ลูกทำความผิดอย่างเดียวกัน แต่อีกคนหนึ่งให้อภัยได้ แต่อีกคนหนึ่งไม่ให้อภัย พวกลูก ๆ มักจะเรียกว่าพ่อแม่ลำเอียง รักลูกไม่เท่ากัน บุคคลที่อยู่ในวงงานก็เหมือนกัน บุคคลที่เป็นหัวหน้า เมื่อลูกน้องทำความผิด บางคนก็ให้อภัย แต่บางคนก็ไม่ให้อภัย ทั้งที่อีกฝ่ายหนึ่งนี้ทำความผิดน้อยกว่า ซึ่งถ้าเป็นอีกฝ่ายหนึ่งที่ตัวเองเคยให้อภัยเสมอเป็นผู้กระทำ จะไม่

ว่าอะไรเลย ตัวอย่างต่าง ๆ ในทำนองนี้เห็นกันอยู่ทั่วไป แต่คนส่วนมากไม่เก็บเอามาคิด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ เมื่อเห็นคนอื่นมีความลำเอียง รักลูกไม่เท่ากัน หรือรักลูกน้องไม่เท่ากัน ก็ควรจะได้พิจารณาถึงตัวเองว่า เราได้เป็นเหมือนกับคนนั้นคนนี้หรือเปล่า ซึ่งถ้าหากไม่เข้าข้างตัวเอง พิจารณาด้วยใจที่เที่ยงธรรม ก็จะรู้ว่าความลำเอียงนี้เป็นด้วยกันทุกคน จะแตกต่างกันก็แต่เพียงว่าบางคนเป็นมาก บางคนเป็นน้อย และบางคนก็มีเหตุผลสมควรในอันที่จะรักคนหนึ่งมากกว่าอีกคนหนึ่ง หรือให้อภัยต่อคนหนึ่งมากกว่าอีกคนหนึ่ง การพิจารณาตัวเองโดยอาศัยคนอื่นเป็นกระจกเงาให้ อันนี้มีประโยชน์มาก พระพุทธเจ้าเคยตรัสสอนเสมอว่า ให้เราหมั่นพิจารณาบ่อย ๆ ว่า เราก็มีความแก่ ความเจ็บ ความตายเหมือนกับคนนั้นคนนี้ ในเมื่อเราพบเห็นคนแก่ คนเจ็บ หรือคนตาย

จากตัวอย่างที่พ่อแม่มักจะให้อภัยต่อลูกได้เสมอ แต่บางทีก็ไม่ให้อภัย บางคนก็ให้อภัยอย่างมากจนกระทั่งลูกเหลิง ทำอะไรเอาแต่ใจตนเอง แต่พ่อแม่บางคนก็เข้มงวดต่อลูกจนเกินไปจนกระทั่งลูกไม่มีสุข ไม่มีความอบอุ่นในการอยู่กับพ่อแม่ และทำให้ต้องเตลิดไปที่อื่น ซึ่งบางทีก็ทำให้ต้องไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี และทำให้ต้องเสียคนในที่สุด ปัญหาสำคัญมีอยู่ว่า ทำไมบางครั้งเราจึงให้อภัยได้แต่บางครั้งก็ให้อภัยไม่ได้ และจากตัวอย่างที่กล่าวมา เรามองเห็นชัดว่า เพราะความรักความเมตตากรุณา จึงทำให้มีการให้อภัย ถ้าหากความรักความหวังดี หรือความเมตตากรุณามีน้อยต่อผู้ใด การให้อภัยต่อผู้นั้นก็ทำให้ยาก คนทั่วไปมักจะมองเห็นความจริงเพียงแค่นี้

การให้อภัยเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่ ?

คนส่วนมากมักจะรู้สึกว่า การให้อภัยเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะพ่อแม่พี่น้องหรือเพื่อนที่รักกันหวังดีต่อกัน เขารู้สึกว่า การให้อภัยเป็นของจำเป็น เพราะถ้าไม่มีการให้อภัยคนเราก็จะอยู่ร่วมกันไม่ได้ และในโลกนี้ไม่มีใครที่จะทำอะไรถูกใจเราเสมอ แม้แต่ตัวเราเองในบางครั้งเราก็โกรธตัวเรา ไม่พอใจในการกระทำของตัวเองเหมือนกัน เพราะฉะนั้นนับประสาอะไรจะให้คนอื่นทำอะไรถูกใจเราเสมอ แต่อย่างไรก็ดี ขอบเขตแห่งการให้อภัย

ของคนเราไม่เหมือนกัน คือ เหตุการณ์อย่างเดียวกัน บางคนให้อภัยได้ แต่บางคนให้อภัยไม่ได้ และในบางครั้งคนคนเดียวกันทำความไม่พอใจให้ บางทีก็โกรธ แต่บางทีก็ไม่โกรธ ทั้งที่เขาก็ทำความผิดอย่างเดียวกัน หรือบางทีอาจจะร้ายแรงยิ่งกว่าเสียด้วยซ้ำ แต่แล้วกลับไม่โกรธ พ่อแม่ที่มีลูกหลายคน ลูกทำความผิดอย่างเดียวกัน หรือสร้างความรำคาญความเดือดร้อนอย่างเดียวกัน ลูกบางคนก็ทำให้โกรธ จากตัวอย่างต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานี้ คนส่วนมากจะคิดได้แต่เพียงว่า ถ้าคนไหนรักมากก็ให้อภัยได้ ถ้าคนไหนรักน้อยก็ให้อภัยไม่ได้ หรือถ้าคนไหนพื้นเดิมเราเกลียดอยู่แล้ว สำหรับบุคคลประเภทนี้ไม่ว่าเขาจะทำผิดในเรื่องอะไร แม้จะเป็นสิ่งเพียงเล็กน้อยก็ทำให้โกรธ เรื่องในสังคมส่วนมากมักจะเป็นกันอย่างนี้

การให้อภัยเป็นสิ่งจำเป็น เพราะมันทำให้คนเรามีความสุข ทำให้อยู่ร่วมกันได้ แต่ขอบเขตแห่งการให้อภัยไม่เหมือนกันดังที่กล่าวมา **เพราะฉะนั้น คนเราจะเห็นประโยชน์ หรือความจำเป็นของการให้อภัย ก็เฉพาะภายในขอบเขตของตัว** การกระทำอะไรถ้าเกินขอบเขตที่ตนเองจะให้อภัยได้ ทุกคนจะรู้สึกว่าการให้อภัยเป็นสิ่งที่ไม่ดี และในเวลาเดียวกันจะหาเหตุผลมาสนับสนุนได้เสมอว่ามันไม่ดีอย่างไร ถ้ายิ่งเป็นคนมีความรู้มาก ก็ยิ่งจะหาเหตุผลมาสนับสนุนได้มาก โดยหารู้สึกตัวไม่ว่าเหตุผลทุกอย่างที่นำมาอ้างนั้นล้วนแต่เป็นเหตุผลที่หลอกตัวเอง ขอให้สังเกตว่า การกระทำอันใดซึ่งทำให้ตัวเองไม่พอใจแต่ยังอยู่ในขอบเขตที่ตัวเองจะให้อภัยได้ คนเราก็จะยังเห็นประโยชน์ของการให้อภัย หรือเห็นความไร้สาระในอันที่จะโกรธ แต่ในเวลาเดียวกัน ถ้าเป็นคนอื่นซึ่งขอบเขตแห่งการให้อภัยไม่เหมือนกัน เราก็จะพบว่า เขาจะต้องโกรธ ถ้ามีใครมาทำความเดือดร้อนหรือทำความผิดพลาดเหมือนกับที่ทำแก่ตัวเอง คนที่โกรธนั้นเขาจะมองไม่เห็นถึงความจำเป็นของการให้อภัย มองไม่เห็นถึงความไร้สาระของความโกรธ

ทำไมเหตุการณ์อย่างเดียวกัน คนเราจึงรู้สึกไม่เหมือนกัน ?

นี่คือข้อที่น่าสังเกต และถ้าหากเราได้เรียนรู้ถึงประวัติของคนที่มีจิตใจสูงกว่าเราอย่างมากมาย **เช่น ท่านมหาตมคานธี พระเยซู ตลอดถึงพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา** เราก็จะพบว่า ท่านเหล่านี้แม้เขาจะมาฆ่าเอาชีวิตหรือทรมานสักเพียงไร ซึ่งถ้า

เทียบกับเราแล้วเราไม่มีทางที่จะให้อภัยได้เลย จะต้องมีความโกรธ หรือบางทีก็ถึงขนาดจะต้องฆ่ากัน แต่สำหรับท่านผู้ที่มีจิตใจสูง ท่านไม่โกรธเลยในกรณีอย่างนี้ คนทั่วไปก็มักจะไปคิดว่า เพราะท่านกับเราไม่เหมือนกันท่านจึงทำได้ หรือบางทีก็พูดว่า เราไม่ใช่พระอริยบุคคล เราไม่ใช่พระพุทธเจ้า จะไม่ให้โกรธได้อย่างไร คือ แปลว่าเรามองเห็นแต่เพียงว่าเพราะเรากับท่านไม่เหมือนกันเท่านั้น แต่ไม่ทราบเหตุผลว่าทำไมจึงไม่เหมือนกัน เหตุอะไรที่ทำให้ท่านไม่โกรธ ประเด็นนี้คนส่วนมากยังไม่ได้ศึกษาค้นคว้าหาความจริงให้รู้อย่างถ่องแท้

ความรักกับความโกรธต่างกันอย่างไร ?

ทุกคนต้องการความรัก อยากจะให้คนที่เรารักเขารักเรามาก ๆ เพราะรู้สึกว่าถ้าคนไหนรักเรามาก เมื่อเราต้องการอะไรจากเขา เขาก็จะตามใจเราทุกอย่าง ความรักทำให้คนเรามีความสุข ทำให้เราได้ในสิ่งที่เราต้องการ แต่ความโกรธขึ้นคราวใด ก็เหมือนกับการถูกไฟไหม้ ไม่เคยทำให้ใครมีความสุข เพราะฉะนั้น โดยความรู้สึกอันจริงใจ ไม่มีใครต้องการความโกรธ แต่มันก็ช่วยไม่ได้ในเมื่อมีใครมาขัดใจ หรือทำอะไรให้ไม่ถูกใจ แต่เราก็รู้อยู่ว่า ถ้าคนไหนรักเรามาก แม้จะขัดใจ ทำความผิด หรือบกพร่องอย่างไร เราก็ให้อภัยได้เสมอ **ถ้าเปรียบความโกรธเหมือนไฟ ความรักก็คือน้ำ** เพราะฉะนั้น ถ้าในใจของผู้ใดมีความรักมาก ก็ดับความโกรธได้ง่าย หรือบางทีก็ไม่โกรธเลย **เพราะโดยธรรมดาเราจะจุดไฟในน้ำไม่ได้** คนส่วนมากเข้าใจเรื่องความโกรธเพียงเท่าที่กล่าวมานี้ และด้วยเหตุนี้เอง ถ้าหากพ่อแม่หรือเจ้านายไม่ค่อยจะโกรธใครในเวลาทำผิด ส่วนตัวเราเองเมื่อทำผิดเพียงเล็กน้อย ท่านก็โกรธ เราก็บอกว่าพ่อแม่ลำเอียงรักลูกไม่เท่ากัน หรือเจ้านายลำเอียงรักลูกน้องไม่เท่ากัน แต่ความเป็นจริงไม่มีใครพิจารณาไปให้ซึ้งว่า

ความรักชนิดไหน ในเมื่อถูกขัดใจ แล้วทำให้โกรธ ?

ความรักชนิดไหน แม้จะถูกขัดใจ หรือถูกประทุษร้ายสักเพียงไร ก็ไม่โกรธ ?

จุดนี้ต่างหากเป็นจุดที่เราจะต้องพิจารณากันให้ละเอียด คือแปลว่า เราจะต้องศึกษาใจของตนเองให้รู้ความจริงอย่างถ่องแท้ ให้รู้เท่าทันความคิดของตนเอง

จะโกรธหรือไม่โกรธ อยู่ที่ใจของเราเอง

จากตัวอย่างที่กล่าวมาได้ชี้ให้เห็นว่า การที่ความโกรธจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิด ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่บุคคลอื่นหรือสิ่งภายนอก แต่ไม่ว่าใครเวลาเกิดความโกรธจะต้องโทษคนอื่นหรือโทษสิ่งแวดล้อมเสมอ เพราะถ้าเรานึกได้ว่า ต้นเหตุแห่งความโกรธ หรือสิ่งที่ทำให้เราเกิดความโกรธ ก็คือใจของเราเอง ถ้านึกได้เช่นนี้ในขณะที่ความโกรธกำลังจะเกิด ก็เป็นรับรองได้ว่าความโกรธจะไม่เกิดอย่างแน่นอน และบางคนเมื่อความโกรธสงบแล้ว ก็นึกได้ว่าต้นเหตุอยู่ที่ใจของตัว ซึ่งถ้าคนไหนสำนึกเช่นนี้ได้บ่อย ๆ ความโกรธก็จะน้อยลงโดยลำดับ จนกระทั่งในที่สุดความโกรธจะไม่เกิดเลย ทั้ง ๆ ที่เหตุการณ์ก็ได้เกิดขึ้นอย่างเดียวกันกับเมื่อก่อน ข้อสังเกตอันนี้พยายามจดจำไว้ให้แม่น จะโกรธหรือไม่โกรธอยู่ที่ใจของเรา

วิธีดับความโกรธ

การสำนึกได้ดังที่กล่าวมา อันที่จริงเป็นเพียงจุดเริ่มต้นเท่านั้นที่จะนำไปสู่การเอาชนะความโกรธ เพราะบางคนทั้งที่สำนึกได้เช่นนี้ แต่ความโกรธก็ยังไม่เบาบางลงเท่าที่ควร คือจะดีขึ้นกว่าเดิมก็เพียงเล็กน้อย ทั้งนี้ก็เพราะเขายังไม่ได้พิจารณาความรู้สึกนึกคิดของตนเองอย่างละเอียด ต่อเมื่อใดอ่านใจของตัวเองออก เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งว่า :–

เพราะคิดอย่างไร เพราะยึดถืออย่างไร หรือเพราะมีความต้องการอย่างไร หรือเพราะพื้นเดิมเราเป็นคนชนิดไหน จึงได้โกรธ ?

ถ้าเข้าใจเช่นนี้จะช่วยระงับความโกรธได้มากทีเดียว แต่อย่างไรก็ดี ในขณะที่เราสำนึกได้และเข้าใจความคิดของตัวเองนี้ ถ้ายังมองไม่เห็นความผิดในตัวเอง หรือผลร้ายที่เกิดจากความโกรธ ความโกรธก็ยังไม่บรรเทา ต่อเมื่อใดรู้สึกว่า ถึงแม้เขาจะด่าเราจริง เขาแกล้งเราจริง เขาโกงเราจริง เขาทำแก่เราอย่างนั้นจริง หรือเพราะอะไรก็ตาม ถ้าเราโกรธก็หมายความว่า ความผิดอยู่ที่ตัวเราเอง เพราะถ้าเราจะไม่โกรธก็ได้ และถ้าไม่โกรธ เราจะแก้ไขเหตุการณ์ได้ดีกว่า ความโกรธไม่จำเป็น เมื่อใดสำนึกได้เช่นนี้ เมื่อนั้นความโกรธจึงจะบรรเทาลงได้ และการให้อภัยก็จะเกิดขึ้นได้

เขาทำผิดจริง แต่ถ้าเราโกรธ ก็แปลว่าเราผิด ข้อคิดอันนี้ บางคนอาจจะไม่เข้าใจว่ามันผิดตรงไหน อุปมาง่าย ๆ เขาก่อไฟลุกขึ้นแล้ว ไม่ใช่เราเป็นคนก่อ ไฟก็กำลังลุกโพลงอยู่ ถ้าหากเราพยายามดับไฟ และไม่ให้ตัวเราไปถูกไฟก็ย่อมเป็นการดี แต่ในเมื่อเรามีทางที่จะอยู่ห่างจากไฟไม่ให้ถูกไฟก็ได้ แต่จะด้วยเหตุใดก็ตาม เรากลับเอามือไปจับไฟ แล้วไฟมันก็ไหม้ ความผิดอยู่ที่ใคร จากข้ออุปมาอันนี้โปรดสังเกตให้ดีว่า ในกรณีนี้เรามีทางที่จะอยู่ห่างจากไฟ ไม่ให้ไฟถูกก็ได้ เพราะไม่ใช่อยู่ในที่ล้อมซึ่งไม่มีทางจะออก เพราะฉะนั้น จึงไม่จำเป็นที่จะให้ไฟไหม้ ในเรื่องความโกรธ คนส่วนมากมักจะเข้าใจว่า เหตุการณ์มันแวดล้อม ทำให้เราเกิดความโกรธ เราไม่มีทางที่จะเล็ดลอดออกมาได้ และก็มักจะอ้างว่า *ใครจะทนได้* ซึ่งหมายถึงว่า ถ้าเป็นคนอื่นประสบเหตุการณ์อย่างเดียวกับเรา เขาก็ต้องโกรธเหมือนกัน การที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะเราไปอ้างบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะอย่างเดียวกับเรา ซึ่งก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก เรามีผู้สนับสนุน มีตัวอย่างชนิดเดียวกัน เพราะฉะนั้นจึงรู้สึกว่าเราอยู่ในที่ล้อมของไฟ ไม่มีทางออก มันก็ต้องถูกไฟไหม้ แต่ถ้าหากเหตุการณ์ที่ทำให้เราเกิดความโกรธนั้น เราเอาชนะได้แล้ว เราก็จะรู้สึกว่า ที่จริงเมื่อก่อนมันก็มีทางออก ไม่ใช่อยู่ในที่ล้อม แต่เป็นเพราะเราไม่รู้จักตัวเราเอง จึงออกมาจากไฟนั้นไม่ได้ นี่หมายถึงว่า **เรายังคิดไม่ถูก เรายังจับความผิดในตัวเองไม่ได้ ความโกรธจึงได้เกิดขึ้น**

หลักสำคัญของการให้อภัย ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับความเมตตากรุณาอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความฉลาดรอบรู้ในวาระจิตของตนด้วย **คนเราจะละกิเลสได้จะต้องอาศัยทั้ง สติ และ ปัญญา** สติอย่างเดียวเพียงแต่ช่วยระงับชั่วคราว แต่จะขุดรากมันออกไม่ได้ จะเอาชนะอย่างเด็ดขาดไม่ได้ ต่อเมื่อมีปัญญาเข้าใจวาระจิตของตนอย่างแจ่มแจ้ง โดยเฉพาะมองเห็นอย่างชัดเจนว่า **ทุกครั้งที่ความโกรธเกิดขึ้นเป็นเพราะตัวเราเองเป็นต้นเหตุ** กล่าวคือ ไม่ว่าเหตุการณ์มันจะเป็นอย่างไร จะผิดถูกแค่ไหนไม่สำคัญ ความสำคัญมันอยู่ที่เราเองเป็นคนผิด ที่ผิดก็เพราะไม่รู้จักใจของตน อ่านใจตนเองไม่ออก จับความผิดในตัวเองไม่ได้ จึงได้โกรธ

อย่าได้คิดเอาชนะคนอื่นด้วยความโกรธ

ได้กล่าวมาแล้วว่า คนเราเมื่อมีความรัก ความรักยังให้ความสุข ทำให้คนเรามีกำลังใจที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างกระปรี้กระเปร่า ประโยชน์ของความรักมีมากมาย แต่โทษของมันก็มีมากพอ ๆ กัน แต่ถึงกระนั้น มันก็ยังดีที่มันยังมี

คุณค่าต่อชีวิต แต่สำหรับความโกรธ ขอให้พิจารณาดูให้ละเอียด ถ้าหากมันจะมีคุณอยู่บ้างก็ตรงที่ว่า คนที่อยู่ร่วมกัน รักกัน นับถือกัน *ความโกรธนับว่าเป็นอาวุธที่ดีอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้คนที่รักเราไม่กล้าทำในสิ่งที่เราไม่ชอบ* และอีกอย่างหนึ่ง คนเรามักจะใช้*ความโกรธเป็นเครื่องมือในอันที่จะบันดาลให้เราได้สิ่งที่เราปรารถนา* ตัวอย่างเช่น ถ้าคนที่เรารัก เขาต้องการอะไรจากเรา ในเมื่อเรารู้ว่าถ้าไม่ให้เขาจะโกรธ เราก็ต้องให้ เขายังรักเราอยู่หรือเปล่า? เขายังเคารพเราอยู่หรือเปล่า ? ถ้ารู้ว่าเขาไม่สนใจว่าเราจะโกรธหรือไม่โกรธ เขาไม่แคร์ เขาไม่เดือดร้อนอะไรเลย ก็แปลว่า เดี๋ยวนี้เขาไม่ได้รักเราเหมือนอย่างแต่ก่อน ไม่ได้เคารพเราเหมือนเมื่อก่อน ความโกรธมักจะถูกนำมาใช้ในลักษณะอย่างนี้กันบ่อย ๆ จนกระทั่งกลายเป็นของเสพติด คือ เลิกไม่ได้ ทั้งที่รู้อยู่ว่าในบางครั้งเรื่องเพียงเล็กน้อย เขาไม่ตามใจ เขาขัดใจ หรือไม่ทำตามความประสงค์ ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องใหญ่โตอะไร แต่แล้วก็อดโกรธไม่ได้ ทั้งนี้เพราะหัดมาจนเคยชิน ไม่คิดที่จะเลิก ในที่สุดจึงกลายเป็นของเสพติด

ประโยชน์ของความโกรธย่อมมีอย่างแน่นอน เหมือนกับการดื่มสุรา สูบบุหรี่ สูบฝิ่น ประโยชน์ของมันต้องมีบ้าง แต่ว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เป็นของจำเป็นสำหรับชีวิต และมีโทษมาก ถ้าคนไหนเลิกเสียได้ หรือไม่เข้าไปเกี่ยวข้องเสียเลย ก็นับว่าเป็นการดีมาก แต่อย่างไรก็ดี สำหรับคนที่ติดของเสพติดเหล่านี้แล้ว ทุกคนจะรู้สึกว่าสิ่งเหล่านี้จำเป็นมากไม่มีไม่ได้ ขอได้โปรดจำไว้ว่า **คนที่คิดจะเอาชนะคนอื่นด้วยความโกรธ ก็คือ คนที่อยากให้คนอื่นตามใจตัวเอง โดยอาศัยความโกรธเป็นเครื่องมือ** คนที่คิดเช่นนี้จงระวังให้มาก เพราะการกระทำเหล่านี้ เมื่อทำบ่อย ๆ แล้วมันก็กลายเป็นความเคยชิน แก้ยากในภายหลัง ต่อมา ทั้งที่ตัวเองรู้สึกเห็นโทษแล้วว่าความโกรธไม่ดี แต่ก็จะอดไม่ได้

การจะทำให้คนอื่นกลัว ให้คนอื่นตามใจเรา สำหรับคนที่มีสติปัญญาสุขุมลึกซึ้งใจเย็น เขามีวิธีอื่นที่ดีกว่าการใช้ความโกรธ แต่วิธีเหล่านี้ยากที่จะแนะนำกันได้ นอกจากจะมีพื้นจิตใจสูงเหมือนกัน เพราะคนที่พื้นจิตใจยังต่ำอยู่ เขาจะมองเห็นแต่อุบายหรือวิธีการที่จะทำให้คนอื่นกลัว ทำให้คนอื่นตามใจ ก็ต่อเมื่อทำให้คนอื่นกลัวเพราะความโกรธของตน เช่นสมัยก่อนครูเวลาสอนลูกศิษย์ มักจะใช้การเฆี่ยนตี จนกระทั่งลูกศิษย์เองต่อมาภายหลังเมื่อเป็น

ครู จะสอนใครก็ต้องใช้ความโกรธ ใช้การเฆี่ยนตีเหมือนกับครูของตน เพราะรู้สึกว่าตนเองได้ดีก็เพราะไม้เรียว ก็เลยเข้าใจว่า เมื่อต้องการจะให้คนอื่นได้ดี ก็ต้องใช้วิธีอย่างเดียวกัน แต่มาในสมัยปัจจุบัน ครูมีความรู้ทางจิตวิทยาดีขึ้น เข้าใจจิตใจของเด็กดีขึ้น การสอนโดยวิธีเฆี่ยนตีจึงไม่จำเป็น นอกจากในบางราย ก็อาจจะต้องใช้เฆี่ยนตีบ้าง แต่ถึงอย่างไร การลงโทษเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดความกลัว ไม่กล้าทำความผิดนั้น ยังมีวิธีอื่นอีกหลายอย่าง โดยเฉพาะครูที่มีความเมตตากรุณาสูง เป็นคนใจเย็นไม่โมโหง่าย จะปกครองเด็กได้ดีกว่า สอนเด็กได้ดีกว่าครูที่เป็นคนเจ้าอารมณ์ โมโหง่าย

คนที่รู้สึกว่าการให้อภัย คือ การไม่แสดงความโกรธต่อผู้ที่เขากระทำผิด เป็นสิ่งจำเป็นมีประโยชน์มาก ก็ต่อเมื่อได้มองเห็นโทษของความโกรธอย่างลึกซึ้ง และเวลาเดียวกันก็เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งว่า การที่เราไม่โกรธตอบต่อคนที่ประทุษร้ายเรา นั่นคือชัยชนะของชีวิตที่มีค่าสูงที่สุด ตราบใดที่ยังมองไม่เห็นโทษของความโกรธ และประโยชน์ของการให้อภัยอย่างลึกซึ้งแล้ว เราจะละความโกรธไม่ได้ เพราะฉะนั้นต่อแต่นี้ไป ขอให้เรามาศึกษาถึงประโยชน์ของการให้อภัยว่า เป็นสิ่งจำเป็นและมีคุณค่าอย่างไรบ้าง

ประโยชน์ของการให้อภัย

คนที่ถูกเขาว่าหรือตำหนิแม้เพียงเล็กน้อย ก็เกิดความโกรธ แสดงความไม่พอใจ จงคิดดู คนประเภทนี้จะเป็นคนดีขึ้นมาไม่ได้ คนเราทุกคนต้องโง่มาก่อน และต้องเคยทำอะไรผิดมาด้วยกันทั้งนั้น ในเวลาที่คนอื่นเขาแนะนำหรือชี้ข้อบกพร่อง หรือบอกว่าเราทำไม่ดีอย่างนั้นอย่างนี้ ถ้าเราโกรธเขา เราจะแก้ไขตัวเองให้ดีขึ้นมาได้อย่างไร และจะไม่มีใครที่เขาเต็มใจจะสอนเราเพื่อให้เราเป็นคนดี และถ้าเรามีนิสัยอันนี้มาตั้งแต่เด็ก ๆ และไม่คิดแก้ไขตัวเอง ก็เป็นอันหวังว่านิสัยชั่วของเราจะแก้ไขไม่ได้เลย บางคนเมื่อตอนเป็นเด็กพอทนได้เมื่อมีใครมาว่า แต่เมื่อโตขึ้นมาแล้วหรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว ใครมาว่าไม่ได้จะต้องโกรธทุกครั้ง ถ้าเป็นเช่นนี้ ก็หมายถึงว่าชีวิตของเราจะก้าวหน้าต่อไปอีกไม่ได้ ตัวอย่างในทำนองนี้ คนส่วนมากเข้าใจดี บุคคลประเภทที่ใครว่าตำหนิไม่ได้ พึ่งได้แต่คำสรรเสริญคำเยินยอนั้นเป็นคนอาภัพ ส่วนคนประเภทที่เมื่อเขาทำผิดแล้ว มีใครมาชี้ให้เห็น หรือถึงแม้

จะว่ากล่าวตำหนิอย่างแรง เขาก็ไม่โกรธ แต่กลับรู้สึกขอบคุณที่มาแนะนำ คนที่มีนิสัยเช่นนี้ ย่อมจะก้าวหน้าไปได้เรื่อย ๆ ไม่ว่าเขาจะอยู่ที่ไหน คนส่วนมากจะรักเขา เคารพนับถือเขา

อนึ่ง บางคนถ้ามีใครมาว่าหรือตำหนิตัวเอง หรือประทุษร้ายตัวเองอย่างไร พอทนได้ แต่เมื่อเห็นใครทำความผิด หรือประทุษร้ายต่อคนอื่น หรือทำความเสียหายให้แก่ส่วนรวม ทุกครั้งถ้ามีเหตุการณ์ทำนองนี้เกิดขึ้น เขาเป็นต้องเกิดโกรธขึ้น เขาทนไม่ได้ ถ้าคนไหนมีนิสัยอย่างนี้ ก็ขอได้โปรดเข้าใจว่า **ใจยังไม่สูงจริง เพราะยังมองไม่เห็นโทษของความโกรธอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง** ขอให้นึกถึงคำอุปมาที่ได้กล่าวมาแล้วว่า คนอื่นเป็นฝ่ายก่อไฟ เราไม่ได้ก่อ แต่ในเมื่อเราเอามือไปถูกไฟ ไฟไหม้มือ เราจะไปโทษคนก่อไม่ได้ ความผิดอยู่ที่ตัวเอง ในเรื่องความโกรธก็เหมือนกัน ไม่ว่าเหตุการณ์มันจะเป็นอย่างไร ใครจะผิดใครจะถูกไม่สำคัญ ความสำคัญมันอยู่ที่ว่า เมื่อความโกรธเกิดขึ้นในใจแล้ว มันย่อมเผาใจของเราให้เร่าร้อนเหมือนไฟไหม้ **เพราะเหตุการณ์ทุกอย่างที่ยั่วยุให้เกิดความโกรธนั้น เราจะไม่โกรธก็ได้ เพราะฉะนั้น ถ้าเราปล่อยให้ความโกรธมันเกิดขึ้น ก็แปลว่าเราเอามือไปจับไฟ** ขอให้สังเกตว่า ในเวลาที่เรายังมีความรักและได้อยู่กับคนที่เรารัก เรามีความสุข แต่ในเวลาที่เกิดความโกรธ และต้องอยู่ร่วมกับคนที่เราโกรธ เรามีความสุขหรือไม่ ? ไม่มีเลย มีแต่ความทุกข์ทรมาน มีแต่ความเดือดร้อน และอาจจะมีความเสียหายต่าง ๆ ที่จะติดตามมาเพราะความโกรธอีก เพราะฉะนั้น ถ้าไม่โกรธเสียได้ จึงเป็นการดีที่สุด แต่แล้วเราทุกคนทั้งที่รู้อย่างนี้ ก็อดโกรธไม่ได้

ทำไมความโกรธจึงเกิด ?

ทำไมจึงต้องโกรธ จะไม่โกรธไม่ได้หรือ ? ปัญหาข้อนี้ควรจะถามตัวเองบ่อย ๆ เมล็ดผลไม้ที่ไม่เน่าไม่เสีย เมื่อได้รับสิ่งแวดล้อมที่เหมาะแก่มัน มันจะต้องงอก จะไม่งอกเป็นไปไม่ได้ ท่านรู้ตัวหรือเปล่าว่า *ทำไมความโกรธจึงต้องเกิด บังคับตัวเองไม่ได้ เอาชนะตัวเองไม่ได้* อย่ามัวโทษคนอื่นเลย อย่ามัวโทษสิ่งแวดล้อมเลย เมล็ดผลไม้จะงอกหรือไม่งอก ความสำคัญอยู่ที่ไหน ? ถ้าเมล็ดนั้นเน่าหรือเสีย หรือว่าแห้งจนกระทั่งความชื้นในเมล็ด

นั้นไม่มีเลย ไม่ว่าเราจะทำโดยวิธีไหน มันก็งอกขึ้นมาไม่ได้ เพราะเมล็ดนั้นได้ตายเสียแล้ว ท่านรู้ตัวหรือเปล่าว่า **ทุกครั้งที่ความโกรธเกิดขึ้น ท่านได้เพาะเชื้อความโกรธเอาไว้ในสันดาน และเชื้อของความโกรธที่ว่านี้ มันไม่มีทางที่จะตายได้เลย ถ้าหากเราไม่ได้ทำให้มันตาย มันก็จะมีชีวิตอยู่ตลอดไป ถึงแม้ร่างกายจะตายไปแล้ว แต่เชื้อของความโกรธที่มีอยู่ในสันดานนั้น มันไม่ได้ตายด้วย เมื่อเรากลับมาเกิดใหม่ เชื้อของความโกรธที่ว่านี้ มันก็พร้อมที่จะงอกขึ้นมาอีก ในเมื่อได้สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม** ซึ่งหมายความว่า เมื่อมีเหตุการณ์อย่างเดียวกับเมื่อชาติก่อน เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เราเกิดความโกรธ ความโกรธมันก็จะเกิดอีก และในเมื่อมันเกิดอีก ก็แปลว่าเราได้เพาะเชื้อสืบต่อไปอีก ทุกครั้งที่เกิดความโกรธ ถ้าเรารู้สึกว่าเป็นการตกนรก หรือเป็นการถูกไฟไหม้ เราก็จะมองเห็นเหตุผลว่า ทำไมทางพุทธศาสนาจึงได้บอกเราว่า คนที่ตกนรกนั้นส่วนมากนานนักหนากว่าจะพ้นจากนรกได้ ท่านเห็นแล้วหรือยังว่า นรกแห่งความโกรธ นรกแห่งความอาฆาตเคียดแค้น นรกแห่งความพยาบาท คนเราได้ตกกันมามากเพียงไร ? น้อยคนมากที่จะออกจากนรกขุมนี้ได้ ไม่ต้องตกอีกต่อไป ทั้ง ๆ ที่การที่จะพ้นจากนรกขุมนี้ไม่ยากอะไรเลย ถ้าหากเราเข้าใจถึงเรื่องจิตใจของเราโดยตลอด ประตูที่จะออกก็อยู่ใกล้ ๆ ตัวเรานั่นเอง แต่เพราะในนรกขุมนี้มันมืดมาก จึงมองไม่เห็นประตู และอีกประการหนึ่งไฟก็เผาเสียจนกระทั่งไม่มีสติ จึงมองอะไรไม่เห็น คิดอะไรไม่ออก รู้แต่ว่ามันร้อน แล้วก็อยากจะออกไปจากไฟ แต่แล้วก็ไม่ทราบว่าจะออกไปทางไหน ?

วิธีเอาชนะความโกรธในขั้นเด็ดขาด

ผลร้ายของความโกรธยังมีอีกมากมาย คนบางคนเวลาเกิดความโกรธไม่ด่าไม่ว่าใคร ไม่ประทุษร้ายใคร เพราะเขาไม่เคยมีวิบากในเรื่องอย่างนั้นมาก่อน แต่เป็นคนคิดมาก เอาชนะความคิดของตัวเองไม่ได้ ถ้าลงว่าเกิดความโกรธเกิดความไม่พอใจในเรื่องไหน ก็คิดอยู่แต่ในเรื่องนั้น และบางคนก็อาจจะไประบายให้คนอื่นฟัง แต่บางคนไม่ระบายเก็บอัดเอาไว้ ท่านรู้หรือเปล่าว่า บุคคลประเภทนี้ในที่สุดจะเป็นอะไร ? ขอให้จำไว้ว่า **เขาจะไม่แคล้ว**

จากโรคประสาท และโรคอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่จะติดตามมา เพราะโรคประสาท เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคความดันโลหิตต่ำ และโรคหัวใจประเภทอื่น ๆ อีก รวมทั้งโรคกระเพาะ โรคลำไส้อย่างนี้เป็นต้น *(ผู้ที่ต้องการทราบรายละเอียด ขอให้อ่านเรื่อง เหตุใดจึงทำให้ตนเองป่วย ซึ่งเขียนโดย นายแพทย์สิริ พัฒนกำจร เรื่องนี้ผู้ที่สนใจโปรดติดต่อที่สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ)* ขอให้คิดดู เพียงแต่โกรธแล้วเก็บเอาไว้ แม้จะไม่ประทุษร้ายใครเลย แต่มันก็ประทุษร้ายตนเอง เรื่องทำนองนี้ เดี๋ยวนี้เป็นกันมากที่สุดในกลุ่มของผู้มีการศึกษา หรือผู้ที่ได้รับการอบรมให้เป็นคนมีศีลธรรม ขอให้ท่านลองพิจารณาดูอีกครั้ง

ทุกครั้งที่เกิดความโกรธ ย่อมหมายถึงเราเพาะเชื้อแห่งความโกรธลงไปอีก และเชื้อที่ว่านี้มันจะไม่มีทางตายเลย และในเมื่อมันยังมีเชื้ออยู่ ก็แปลว่าถ้ามีเหตุการณ์อย่างเดียวกันเกิดขึ้นอีก เราก็ต้องโกรธอีก เมื่อโกรธอีกก็เพาะเชื้อลงไปอีก และมันจะเป็นเช่นนี้ตลอดไปชั่วกัลปาวสาน ไม่มีทางหลุดพ้นไปได้ ไม่มีทางเอาชนะมันได้ ไม่ว่าจะเกิดอีกกี่ร้อยกี่พันชาติ ความโกรธก็ยังจะต้องมีอยู่ในสันดานตลอดไป

และอย่าลืมว่า ทุกครั้งเมื่อมีเหตุการณ์อย่างเดียวกันเกิดขึ้น ความโกรธมันก็เกิดอีก ตราบใดที่วิบากของมันยังมีอยู่ เราจะเอาชนะมันไม่ได้ จะบังคับตัวเองไม่ได้ มีอยู่วิธีเดียวเท่านั้น คือ **เราต้องพยายามต่อสู้กับความโกรธอย่างซึ่งหน้า เราจะต้องเผชิญหน้ากับมัน หนีมันไม่ได้** และวิธีเอาชนะก็คือพยายามหาวิธีที่ว่า ทำอย่างไรเมื่อมีเหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้น เราจึงจะไม่โกรธ เราจะต้องพยายามหัดจนกว่าจะไม่โกรธ ทั้งที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างเดียวกัน วิธีนี้เท่านั้นที่จะเอาชนะมันได้ ทำให้เชื้อของมันตายได้ วิธีอื่นนอกจากนี้ไม่มีเลย

คนเราจะละความโกรธได้จริง ๆ ก็ต่อเมื่อมองเห็นความจำเป็นว่า เราจะเอาชนะความโกรธได้ ก็ด้วยการไม่โกรธเท่านั้น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า:–

อกฺโกเธน ชิเน โกธํ

พึงชนะความโกรธ ด้วยความไม่โกรธ

ไม่ใช่ให้หนีจากเหตุการณ์หรือหนีจากบุคคล เพราะถ้าหนี ความโกรธไม่เกิดก็จริง แต่เชื้อของความโกรธที่ฝังอยู่ในสันดานนั้นมันไม่ตาย มันพร้อมที่จะเกิดขึ้นมาอีกในเมื่อมี

เหตุการณ์อย่างเดียวกันเกิดขึ้น และขอให้สังเกตว่า ถ้าคนไหนจะต้องโกรธทุกครั้ง แม้ในเหตุการณ์เล็ก ๆ น้อย ๆ เรื่องไม่เป็นเรื่องก็โกรธ ใครขัดใจอะไรแม้เพียงเล็กน้อยก็ไม่ได้ เป็นต้องโกรธทุกครั้ง ซึ่งถ้าหากเป็นเช่นนี้ **ชีวิตจะหาความสุขได้อย่างไร ?** อย่านึกว่าการ **มีเงิน มีอำนาจ** หรือ **มีอะไร** ก็ตามที่เราคิดว่าจะทำให้เราสบายใจได้นั้น สิ่งเหล่านี้มันจะช่วยแก้ไขอารมณ์ของเราไม่ให้เสียได้ ช่วยมิให้ความโกรธความขุ่นข้องหมองใจเกิดขึ้นได้ โปรดอย่าได้คิดอย่างนี้เป็นอันขาด สิ่งแวดล้อมถึงแม้ว่า จะช่วยให้เราสบายใจได้ก็จริง แต่มันก็ช่วยได้ชั่วคราวเท่านั้น และคนเรา **จะอยู่แต่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีเสมอไปไม่ได้** ใครจะทำอะไรถูกใจเราเสมอไปก็เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น การเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ที่ยั่วยุให้เกิดความโกรธจึงเป็นสิ่งจำเป็น และเราจะต้องพยายามเอาชนะมันให้ได้ ซึ่งก็มีหลักตายตัวว่า **พึงชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธ**

การให้อภัยไม่ใช่ความอ่อนแอ

ถ้าเรารู้สึกว่า การเอาชนะความโกรธมีอยู่วิธีเดียวเท่านั้น คือ การไม่โกรธ แล้วมองเห็นผลร้ายของความโกรธอย่างลึกซึ้ง มองเห็นประโยชน์ของความใจเย็น มองเห็นประโยชน์ของความเมตตากรุณาจริง ๆ เราก็จะรู้สึกว่าการให้อภัยต่อผู้อื่นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างสูงสุด เราจะพ้นทุกข์ได้ ก็เพราะการให้อภัยเท่านั้น การให้อภัยไม่ใช่เป็นการแสดงการอ่อนแอ หรือเป็นการทำให้บุคคลที่อยู่ในความปกครอง กำเริบได้ใจอยากจะทำอะไรก็ทำตามความพอใจ ทำให้คนทั้งหลายไม่เกรงใจ โปรดอย่าได้เข้าใจผิดเช่นนี้ แต่ถ้าหากว่าการให้อภัยของใครจะมีผลที่ไม่ดีดังที่กล่าวมานี้จริง ก็ขอได้โปรดเข้าใจว่า นั่นไม่ใช่เพราะการให้อภัยเป็นต้นเหตุ หากเป็นเพราะบุคคลนั้นเป็นคนมีนิสัยอ่อนแอ ไม่มีความเข้มแข็ง ไม่มีความเด็ดขาด ทำอะไรตามอารมณ์ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความรอบคอบ ไม่รู้จักรับผิดชอบ และโดยเฉพาะสัจจะมีไม่พอ การให้อภัยก็เหมือนกับความซื่อ ซึ่งถ้าคนไหนมีแต่ความซื่อ แต่ความฉลาดไม่มี ความซื่อก็เป็นผลร้ายแก่ตัวเอง แต่ถ้ามีความฉลาดด้วย ความซื่อจะให้ผลอย่างงดงาม **การให้อภัย** ก็เช่นเดียวกัน **จะต้องมีคุณธรรมอย่างอื่นประกอบอยู่ด้วย** เช่น ต้องมี **ความเข้มแข็งเด็ดขาด** เป็นคนมี **ความรอบคอบ เข้าใจเหตุการณ์เป็นอย่างดี** รู้ว่า **อะไรควร** จะทำแค่ไหนอย่างไร **อะไรผิด อะไรถูก อะไรมีคุณ อะไรมีโทษ**

คนที่รู้จักให้อภัยคนอื่น ไม่ได้หมายความว่า จะไม่รู้จักการลงโทษผู้กระทำผิด ตรงกันข้าม คนที่มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง และในเวลาเดียวกัน ถ้าใครผิดก็รู้จักการทำโทษตามสมควรแก่ความผิด และมีความเด็ดขาดด้วย เช่น เมื่อพูดว่าจะต้องลงโทษใครอย่างไร ก็รักษาคำพูด รักษาความตั้งใจ ไม่โลเล คนที่มีลักษณะอย่างนี้ คนที่อยู่ในความปกครอง หรือแม้คนที่รักกันอยู่ด้วยกัน ก็จะมีทั้งความรักและความเกรงกลัว และความเคารพนับถือ ส่วนคนที่โกรธง่าย โทสะร้าย คนประเภทนี้ทำให้คนอื่นกลัวได้ก็จริง แต่ก็ทำให้เขาเกลียดด้วย เขาทั้งเกลียดทั้งกลัว เพราะฉะนั้น ถ้าเราเป็นคน **ใจเย็น ไม่โกรธง่าย** มี **เมตตากรุณา** มีความ **ปรารถนาดีต่อผู้อื่น** แม้กระทั่งคนที่เป็น ศัตรู เราก็ยังหวังดีต่อเขา เราย่อมจะได้ **ทั้งความรักและความเกรงกลัว** ด้วยเหตุนี้ การให้อภัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น ไม่ใช่เป็นการแสดงความอ่อนแอ ทำให้คนอื่นได้ใจ

อนึ่ง ถ้าหากเราได้มองเห็นถึงประโยชน์ และความจำเป็นที่จะต้องมีการให้อภัยเสมอดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เราก็จะมองเห็นถึงความจำเป็นที่เราจะต้องสร้าง **คุณธรรมต่าง ๆ** ให้มีให้เป็นขึ้นที่ใจของเรา เช่น ต้องพยายามหัดให้มีความ **เมตตากรุณา** ให้มีความ **ยุติธรรม** ให้มีความ **อดทน** ให้มีความ **กล้าหาญ** ให้มีความ **เข้มแข็ง** ให้มีความ **ซื่อสัตย์** ให้มีความ **กตัญญู** เหล่านี้เป็นต้น ถ้าคนไหนมองเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีคุณธรรมต่าง ๆ เหมือนกับที่เราทั้งหลายรู้สึกว่า เราจำเป็นจะต้องมีเงินพอใช้ ไม่เช่นนั้นเดือดร้อน ถ้าหากเรารู้สึกอย่างนี้ การอบรมหรือการฝึกหัดที่จะให้มีคุณธรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เราก็จะทำได้โดยง่าย ไม่ต้องมีการฝืนใจ ลองคิดดู คนที่จะให้อภัยคนอื่นได้นั้น ถ้าคุณธรรมต่าง ๆ เช่นความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นมีน้อยเกินไป การให้อภัยย่อมจะมีไม่ได้ ข้อนี้ขอให้สังเกตจากตัวเอง ในเวลาที่เราให้อภัยต่อผู้อื่น เราจะรู้สึกว่าสำหรับคนที่เรารัก คนที่เรามีเมตตากรุณาต่อเขาอย่างแท้จริงนั้น การให้อภัยเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย ก็ในเมื่อการให้อภัยเป็นของจำเป็นและเราจะให้อภัยได้ก็ต่อเมื่อต้องมีคุณธรรมต่าง ๆ อย่างเพียงพอเช่นนี้ ก็แปลว่า **การทำความดีทุกอย่างเป็นสิ่งจำเป็นจะไม่ทำไม่ได้** คนใดรู้สึกเช่นนี้ การทำความดีก็จะกลายเป็นของง่าย สำหรับตัวเอง และ **พอใจ** ที่จะทำอยู่เสมอ

จุดหมายที่แท้จริงของการให้อภัย

การให้อภัย ในความหมายที่แท้จริง ก็คือ **การไม่โกรธไม่เกลียด** ขอให้สังเกตว่า **ความโกรธหรือความเกลียดที่เป็นกิเลสนั้นเมื่อเกิดขึ้นในใจแล้ว ย่อมทำให้จิตใจขุ่นมัวเหมือนน้ำที่ขุ่น** ส่วนความไม่พอใจหรือความเกลียดอันใด ซึ่งในเมื่อเกิดขึ้นมาแล้วไม่ทำให้จิตขุ่นมัว สามารถวางเฉยในสิ่งนั้นได้ เหมือนกับที่เรารู้สึกว่าคนบางคนไม่ดี แต่เราก็ไม่ได้เกลียดเขา การกระทำของเขาไม่ทำให้เราขุ่นมัว ความไม่พอใจหรือความเกลียดในลักษณะนี้ไม่ใช่เป็นกิเลส เพราะฉะนั้นโปรดทำความเข้าใจให้ดีว่า คนที่มีความเมตตากรุณาอย่างลึกซึ้งจนกระทั่งไม่โกรธและไม่เกลียดใคร ไม่ว่าเขาจะทำร้ายอะไรแก่ตัวเอง หรือถึงแม้เขาจะฆ่าก็ไม่โกรธและไม่เกลียดนั้น อย่าเข้าใจผิดว่า ความรู้สึกของเขาจะเฉยเมยต่อสิ่งทั้งปวง ไม่รู้จักยินดียินร้ายต่อสิ่งใด ๆ เลย ความรู้สึกตายด้านแล้วไม่ใช่เช่นนั้น เพราะความจริงแม้แต่พระอรหันต์ท่านก็มีความรู้สึกว่าอะไรดีอะไรไม่ดี อะไรที่ท่านชอบ อะไรที่ท่านไม่ชอบ พระ-อรหันต์ทุกองค์มีความรู้สึกถึงความงามในเรื่องศิลปทุกอย่าง และรู้สึกถึงความน่าเกลียด ความไม่งาม ความไม่ดี ของสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความงามความดี แต่ถึงกระนั้น ความรู้สึกของท่านก็แตกต่างจากของปุถุชน เพราะปุถุชนเมื่อมีความพอใจหรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบในสิ่งใดแล้ว ก็มีความยึดมั่นในสิ่งนั้น ๆ **ส่วนพระอรหันต์ท่านมีการปล่อยวางอยู่ตลอดเวลา และความรู้สึกที่แท้จริงไม่ติดอยู่ในสิ่งใด ๆ เลย ท่านมองเห็นถึงความเป็นมายาของสิ่งทั้งปวงอยู่เสมอ ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบถึงแม้จะมีอยู่ จึงไม่ทำให้เกิดความขุ่นมัว** เพราะฉะนั้น เมื่อพูดถึงความโกรธหรือความเกลียดในความหมายของปุถุชน จึงหมายถึงความไม่พอใจชนิดที่ทำให้เกิดความขุ่นมัว และจุดหมายของการให้อภัยก็หมายถึง การกำจัดความโกรธและความเกลียดในลักษณะนี้ออกไป

คนที่ใจเย็นและมีความสุขุมรอบคอบ ทำอะไรตามเหตุผลได้เสมอ ขอให้สังเกตว่า **บุคคลประเภทนี้ไม่ค่อยจะมีความขุ่นมัว ไม่ว่าเหตุการณ์จะเกิดขึ้นอย่างไร ก็สามารถทำใจให้สงบ ทำใจให้สบายอยู่ได้เสมอ** นี่คือสิ่งที่คนทั่วไปปรารถนา โดยธรรมดาคนเรายิ่งโตขึ้นยิ่งมีอำนาจมากขึ้น ร่ำรวยมากขึ้น มีคนเคารพนับถือมากขึ้น ทิฏฐิมานะคือการ

ถือตัว ความสำคัญในตัวเองว่าเป็นคนยิ่งใหญ่ ก็มักจะมีมากขึ้น และความรู้สึกอันนี้เป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้เกิดความโกรธได้ง่ายมาก ยิ่งมีทิฏฐิมานะมากขึ้นเท่าใด ความโกรธก็ยิ่งเกิดง่ายมากขึ้นเท่านั้น ภาษาโบราณมีคำอยู่ประโยคหนึ่งว่า *ตีขนดพญานาค* ซึ่งหมายถึงว่าโดยธรรมดาพญานาคเขารู้ตัวว่าเขาเป็นผู้มีพิษร้าย พิษของเขาสามารถจะทำลายชีวิตสัตว์อื่นได้ง่ายมาก เพียงแต่เขาพ่นพิษออกมา ก็สามารถที่จะทำให้ไฟลุกขึ้นได้ทันที และถ้าใครถูกพิษนี้เข้าก็ตายได้ทันที ความเชื่อถือที่มีมาแต่โบราณเป็นเช่นนี้ เพราะฉะนั้น จึงเชื่อกันว่าถ้าใครไปตีขนดพญานาคเข้า มันก็จะแสดงความเกรี้ยวกราดขึ้นมาทันที คนที่มีทิฏฐิมานะมากเพราะความมีเงิน หรือเพราะความมีอำนาจ เพราะเกิดในตระกูลสูง หรือเพราะอะไรก็ตามก็เปรียบเหมือนพญานาค คนประเภทนี้ ในเมื่อถูกใครเขาว่าหรือตำหนิแม้เพียงเล็กน้อย ก็จะรู้สึกโกรธขึ้นมาทันที แต่ถ้าเป็นคนที่ใจเย็นหน่อย ซ่อนอารมณ์ได้เก่ง ก็ไม่แสดงออกมาให้คนอื่นรู้ แต่ในใจนั้นจำเอาไว้แล้ว แต่ก็จะไม่อาฆาต ถ้าหากพื้นเดิมเป็นคนมีเมตตากรุณาสูงให้อภัยคนง่าย ความโกรธก็จะหายเร็ว แต่ถ้าหากพื้นเดิมเป็นคนมีความโหดเหี้ยม เห็นแก่ตัวก็จะต้องคิดพยาบาททันที มีโอกาสเมื่อไรก็จะต้องแก้แค้นไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง ลูกน้องบางคนถูกนายกดเอาไว้ หรือถูกลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่ลูกน้องไม่ทราบสาเหตุเลย ตัวอย่างเช่นนี้ก็มีไม่น้อย เช่น นายบางคนเพียงแต่ลูกน้องแสดงความไม่เคารพ หรือพูดนินทาลับหลังไปถึงหูเข้า เขาก็จำเอาไว้ แล้วก็คิดที่จะแก้แค้นหาวิธีลงโทษอยู่เสมอ คนที่มีลักษณะอย่างนี้ขอได้โปรดจำเอาไว้ว่า จะเป็นผู้ใหญ่ที่แท้จริงไม่ได้

คนเราเมื่อยิ่งโตขึ้น การให้อภัยจะต้องมีมากขึ้น ไม่เช่นนั้น ทิฏฐิมานะที่มันเจริญตามความใหญ่โตของเรานั้น มันจะทำลายเราอยู่เสมอทุกโอกาส คนบางคนที่ใหญ่โตขึ้นมาไม่ได้ ก็เพราะความเป็นคนเจ้าอารมณ์ ซึ่งคนที่เป็นนายเหนือกว่า เขามองเห็นว่าจะทำให้งานเสีย เพราะฉะนั้นเขาจึงยกย่องให้ใหญ่โตขึ้นมาไม่ได้ **ความใจเย็น ความสุขุมรอบคอบ ย่อมขึ้นอยู่กับการให้อภัย** ด้วยเหตุนี้ การให้อภัยจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนควรจะต้องหัดข้อสำคัญอย่างเดียว อย่าเป็นคนอ่อนแอขี้สงสารคนง่าย เขาพูดอะไรถูกใจนิดหน่อยก็ใจอ่อนคนที่มีความเมตตากรุณาให้อภัยคนได้ง่าย ถ้าจะเสียก็เพราะความอ่อนแอ เพราะฉะนั้นเมื่อ

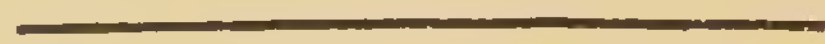
เรารู้จักหัดการให้อภัย เราก็ควรต้องรู้จักหัดให้เป็นคนเข้มแข็งเด็ดขาดด้วย จึงจะสามารถทำอะไรได้เหมาะสม มีเหตุผลอยู่เสมอ

ได้กล่าวมาแล้วว่า คนที่จะให้อภัยได้ จะต้องเพรียบพร้อมไปด้วยคุณธรรมหลายอย่าง ตัวอย่างเช่น คนที่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่อย่างแท้จริง เมื่อพ่อแม่กล่าวตำหนิหรือลงโทษอย่างไร ก็มักจะไม่โกรธ หรือถ้าโกรธก็โกรธได้ไม่นาน ส่วนลูกที่อกตัญญูจะโกรธพ่อแม่ได้ง่ายมากในเมื่อถูกดุ ข้อสังเกตอันนี้เราเห็นได้ชัด และในทำนองเดียวกัน คนที่เรามีความเคารพนับถืออย่างมาก ในเมื่อผู้ที่เราเคารพนับถือท่านว่าหรือตำหนิ เราก็มักจะไม่โกรธ เช่น อย่างพระบางองค์ที่ชาวบ้านเคารพนับถืออย่างมาก จนกระทั่งใคร ๆ ก็เรียกว่าหลวงพ่อ หลวงปู่นั้น พระประเภทนี้ ในเมื่อไปด่าหรือว่าใคร แม้จะทำไปด้วยความโมโหแต่คนที่ถูกว่าแทนที่จะโกรธ ก็มักจะกลับหัวเราะหรือยิ้ม หรือบางทีก็ไปคุยอวดด้วยความภาคภูมิใจที่ตัวเองถูกท่านด่ามา พระประเภทนี้ภาษาทางศาสนาเรียกว่า **ปาปมุติ** พระที่จะได้ชื่อว่าเป็นปาปมุตินั้น โดยปกติพื้นเดิมเป็นผู้ที่มีความเมตตากรุณาสูงมาก ความคิดร้ายหรือประสงค์ร้ายต่อใครไม่มีเลย และได้เสียสละทำประโยชน์ให้แก่คนอื่นมามากมาย แม้กระทั่งคนที่ร้ายกาจซึ่งใคร ๆ พากันเกลียด แต่ท่านก็เมตตา และคิดช่วยเหลืออยู่เสมอ ท่านทำอย่างนี้มานาน จนกระทั่งใคร ๆ ก็รู้ว่านิสัยที่แท้จริงของท่านเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้น พระประเภทนี้ถึงแม้ในบางครั้งจะดุด่าว่าใคร หรือบางทีถ้าหากนิสัยเดิมท่านเคยเป็นนักเลง หรือเคยใช้คำหยาบมาจนเคยชิน ท่านก็อาจจะด่าพ่อด่าแม่ แต่ถึงกระนั้นคนที่ถูกด่าก็จะไม่โกรธ เพราะความจริงความโกรธของท่านเกิดเพียงชั่วขณะ แต่แล้วก็ให้อภัย ซึ่งใคร ๆ ก็รู้ เพราะฉะนั้น คนที่ถูกด่าถูกว่าจึงมักจะหัวเราะหรือยิ้ม หรือบางทีถ้าอยู่กันมาก ๆ คนไหนถูกด่า พรรคพวกก็หัวเราะฮาครืน ซึ่งคนที่ถูกด่าก็พลอยหัวเราะไปด้วย ขอให้สังเกตว่า ในบรรยากาศเช่นนี้ สิ่งที่ทำให้คนทั้งหลายมีความสดชื่นร่าเริงก็คือ เมตตาบารมีที่ท่านสะสมอบรมมานาน จนกระทั่งอำนาจแห่งเมตตาบารมีนั้นแผ่ไปทั่ว ด้วยเหตุนี้ การให้อภัยจึงเป็นคุณสมบัติที่สำคัญมากของผู้ที่จะเป็นหัวหน้าปกครองคน

จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ ท่านเห็นแล้วหรือยังว่า คนที่จะให้อภัยคนอื่นได้ จะต้องมีพื้นคุณธรรมหลายอย่าง และแต่ละอย่างล้วนแล้วแต่จะต้องเข้มข้นทั้งนั้น และสิ่งชั่วร้ายต่างๆ เช่น ความโลภ ความเห็นแก่ตัว การคิดที่จะเอาเปรียบหรือโกงคนอื่น การพูดเท็จ พูดโกหกเพื่อให้คนอื่นเดือดร้อน หรือเกิดความเสียหาย สิ่งเหล่านี้ไม่มีอยู่ในจิตใจเลย ส่วนคนที่มีพื้นจิตใจต่ำ เช่น ความเห็นแก่ตัวมีมาก ความโลภก็มีมาก อย่างนี้เป็นต้น คนประเภทนี้จะให้อภัยคนอื่นได้ยาก เพราะเหตุนี้ คนที่จะหัดให้อภัยคนอื่น จึงจำเป็นจะต้องหัดอบรมให้มีคุณธรรมต่าง ๆ เกิดขึ้น อย่าลืมว่า:—

คนเราจะก่อไฟในน้ำไม่ได้ และไฟเมื่อถูกน้ำก็ดับ แต่ถ้าไฟมีมาก น้ำมีน้อย น้ำย่อมจะดับไฟไม่ได้

เพราะฉะนั้น ถ้าใครรู้สึกว่าตัวเองกำลังจะใหญ่โตขึ้น ก็ขอให้จำไว้เถิดว่า เหตุการณ์ที่จะยั่วยุให้เกิดความโกรธก็จะต้องมีมากขึ้น ไฟจะลุกไหม้เราบ่อยครั้งขึ้น และบางครั้งก็อาจจะเป็นไฟที่รุนแรงถึงขนาดทำให้เกิดไหม้บ้านได้ทั้งหมด ด้วยเหตุนี้ ถ้าเราไม่คิดที่จะสร้างคุณธรรมต่างๆ ให้มีอย่างเพียงพอแล้ว เราจะใหญ่โตขึ้นไปไม่ได้เลย เพราะความเป็นคนขี้โมโหโกรธง่าย สิ่งเหล่านี้จะทำลายเราเสียก่อน ทำให้เราใหญ่โตขึ้นมาไม่ได้.

ความพอดี

โดย

วิจิตร กาญจนวัลย์

ความพอดี

เราท่านและเขาทั้งหลาย ตลอดจนให้ละเอียดลึกลงไปอีกก็อาจจะนับได้ไปถึงสัตว์โลกทั้งหลายทุกชีวิตด้วยก็อาจจะเป็นได้ ต่างก็ปรารถนาที่จะให้อยู่ดีมีสุข พ้นจากทุกข์ทั้งปวงด้วยกันอันเป็นจุดหมายปลายทางอันเดียวกันทั้งนั้น แต่แล้วก็ต้องพยายามคิดค้นแสวงหาและปฏิบัติตาม ต้องต่อสู้ดิ้นรนกันไปจนกว่าจะได้พบสิ่งนั้น ทั้งนี้และทั้งนั้น ที่มาของการนี้อาจจะมาได้ในรูปต่าง ๆ กัน ปฏิบัติไปในรูปต่าง ๆ กันตามความนึกคิด ตามความคาดฝันว่าเมื่อทำไปแล้วคงจะเป็นได้อย่างนั้น ทำไปแล้วคงจะได้รับผลอย่างนี้ สุดแต่กำลังสติปัญญาจะพาไป สุดแต่กรรมหรือผลแห่งกรรมนั้นจะปรากฏ ซึ่งก็อาจจะไม่มีใครกล้าปฏิเสธได้เลยทั้ง ๆ ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจนได้รับความรู้ชั้นสูง ข้ามน้ำข้ามทะเลไปได้รับปริญญาพ่วงท้ายยาวเหยียดไม่ทราบว่ากี่ปริญญา หรือได้บวชได้เรียนมานั้นได้ธรรมชั้นสูง ๆ หรือว่าได้เกิดมาในกองเงินกองทองลูกเศรษฐีหลานเศรษฐี หรือได้ดิบได้ดีมีเกียรติยศชื่อเสียงเลื่องลือมีคนนับหน้าถือตาไปทั่วสารทิศก็ตาม แต่ก็ยังมีปัญหาหนักอกหนักใจว่ายังไม่ได้สิ่งที่ตนต้องการที่เป็นอยู่ขณะนี้ยังไม่เหมาะยังไม่พอ จำเป็นต้องดิ้นรนขวนขวายหาต่อไป ทำต่อไปอีก ทุกผู้ทุกนามเหล่านั้นก็หาได้พ้นไปจากความต้องการสิ่งหนึ่งซึ่งเราท่านต้องการอยู่ แต่อาจจะมองเลยไป หรือมองข้ามไปไม่ได้หยิบยกขึ้นมาขบคิดบ้างก็อาจเป็นได้ แต่ก็อาจจะมีอีกหลาย ๆ ท่านได้คิดอยู่แล้ว หรือได้คิดมาแล้วก็ไม่ขอปฏิเสธได้เลย สิ่งนั้นที่จะได้กล่าวถึงก็คือ **"ความพอดี"**

ความพอดีในที่นี้ข้าพเจ้าใคร่จะขอกล่าวกันอย่างพื้น ๆ ว่า เป็นการหยุดอยู่ อิ่มอยู่ไม่มากไม่น้อย หรือเหมาะสมอยู่ในความดี ทั้งนี้โดยอาศัยกาละ เทศะ ประกอบว่าด้วยการอันใดควรและไม่ควรแค่ไหน เพียงใด แล้วก็จงคิดจงทำในสิ่งนั้น ตามนั้น ผลก็จะเกิดเป็นความสุขความสงบขึ้นมาได้ เพื่อให้การมีชีวิตอยู่รอดด้วยความพอดี

ตามธรรมดาชีวิตของเรานี้ย่อมจะมีเหตุต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องพัวพันอยู่ด้วยเสมอ

ทำให้เราต้องได้รับความลำบาก ความยุ่งยาก ได้รับความพอใจ ความไม่พอใจ กระทบกระเทือนอยู่ตลอดเวลา เหตุต่าง ๆ นี้มีท่านผู้รู้ได้แยกไว้เป็น ๓ ประการ คือ

๑. เหตุจากบุคคลอื่นที่เข้ามาพัวพันกับเรา

๒. เหตุที่มาจากธรรมชาติ

๓. เหตุที่มาจากตัวของตัวเอง

เหตุที่มาจากคนอื่น ก็เพราะว่าคนเราเกิดมาแล้วจะอยู่ลำพังคนเดียวไม่ได้ อย่างน้อยก็ต้องมีพ่อมีแม่ หรือมีพี่มีน้อง และมีญาติสืบเนื่องกันมาแต่อดีตกาล และสืบเนื่องต่อกันไปในอนาคตกาล ตลอดจนถึงผู้อื่นซึ่งเป็นเพื่อนร่วมบ้านร่วมเมืองร่วมโลกอีกมาอาศัยเกี่ยวข้องกันอยู่ แต่ละคนย่อมมีโลภะ โทสะ โมหะ มาด้วยกัน คิดไปกันคนละทางสองทางตามแต่จะได้รับและนึกคิดแล้วก็กระทำลงไป บางครั้งก็อาจขัดแย้งกัน บางครั้งก็คล้อยตามกันได้ ในที่สุดก็ต้องแก่งแย่งแข่งดีชิงเด่นกันโดยไม่ได้คิดหน้าคิดหลัง หรือหาเหตุผลมาใคร่ครวญเสียก่อนแล้วจึงทำ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า โลกเราทุกวันนี้มีความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าความเจริญทางด้านจิตใจ ต้องการจะรับเอามาเป็นของตนเองมากกว่าจะให้ไปเป็นของผู้อื่น ขาดความเมตตา ขาดความกรุณา หาความพอดีในตนเองมิได้ จึงได้เกิดการกระวนกระวายยุ่งเหยิงระส่ำระสาย หาความสุขกายสบายใจไม่ได้

เหตุที่มาจากธรรมชาติ เป็นด้วยคนเราต้องอาศัยอยู่กับธรรมชาติ พัวพันเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ดิน น้ำ ลม ไฟ อันจะทำให้เกิดความวิปริตปรวนแปร บ้างก็ทำให้แผ่นดินไหว, น้ำท่วม, พายุพัด, ไฟไหม้, หรือแล้งนัก ร้อนนัก หนาวนัก ไม่เป็นไปตามปกติที่คนเราต้องการ ทำให้ได้รับความลำบากนานาประการ ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่เราทั้งหลายไม่ปรารถนาที่จะได้ประสบพบเห็น เราจึงใคร่ที่จะได้ซึ่งความพอดี คือ เย็นพอดี ร้อนพอดี มีฝนพอดี มีแดดพอดี อะไรทำนองนี้ที่เราพากันเรียกร้องหา

เหตุที่มาจากตัวเราเอง เป็นเหตุที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง และอาจจะเรียกได้ว่าสำคัญกว่าหรือสำคัญที่สุด ดังจะขออ้างพระพุทธศาสนสุภาษิตว่า "อตฺตาหิ อตฺตโน นาโถ" ตนของตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

คิด ๆ แล้วก็น่าประหลาดเหลือเกินที่ตัวเองแท้ ๆ บางครั้งเรายังบังคับอะไรไม่ได้เลยสักนิด เมื่อขณะหนึ่งเรานั่งอยู่ว่านั่งสบาย แต่นั่งไปนาน ๆ เกินไปก็ทนไม่ได้บอกว่านั่งไม่ไหว แล้วก็ลงนอน นอนไปใหม่ ๆ ก็ว่าค่อยสบายหน่อย แต่พอนอนนาน ๆ ไปก็บอกว่าไม่ไหว ทนไม่ไหวเมื่อยเนื้อเมื่อยตัวไปหมดอย่างนี้แขนขาเป็นง่อยแน่ ก็อาจจะต้องลุกขึ้นเดินพอเดินขยับเขยื้อนไปได้หน่อยก็ว่ายังงี้ค่อยสบายดีหายเมื่อยเนื้อเมื่อยตัว พอเดินไปได้นาน ๆ เข้าบอกว่าปวดขาแทบแย่ อย่างนี้แหละแม้ตัวเราเองก็ยังบังคับไม่ได้ นี่เป็นแต่เพียงทางกายส่วนทางใจก็คงทำนองเดียวกัน บางทีก็คิดไปถึงเรื่องโน้นเรื่องนี้ร้อยแปด ทั้ง ๆ ที่หักห้ามใจไว้ไม่ให้คิด แต่บางครั้งก็อดไม่ได้ นอกจากจะเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามธรรมจึงจะช่วยตัวเองได้โดยบังคับกาย ใจ และวาจา หรือนำกาย ใจ และวาจา ให้ปฏิบัติให้ถูกทาง คือหาความพอดีใส่ตนเองไว้ให้มาก

เมื่อพูดถึงเรื่องนี้ก็ใคร่ที่จะขอเล่าเรื่องจริงที่ข้าพเจ้าได้ประสบมา คือในวันหนึ่งข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมคุณเมี้ยน หงษ์น้อย ผู้ช่วยสรรพากรจังหวัดชัยภูมิ ข้าพเจ้าได้เหลือบไปเห็นกระดาษแผ่นยาว ๆ ติดไว้ที่ข้างฝาบ้าน บนกระดาษนั้นเขียนไว้ว่า **"ถ้าท่านอยากรวย ท่านจงพอ–ถ้าท่านรู้จักพอ ท่านจะรวย"** ข้าพเจ้าอ่านดูแล้วก็นั่งคิด แล้วถามเพื่อจะให้หายข้อสงสัยก็ได้รับคำตอบและอธิบายความหมายว่า ตามธรรมดาคนเราทุกคนส่วนมากคิดอยากจะร่ำรวยมีเงินมีทอง มีทรัพย์สินมาก ๆ เพราะคิดว่าจะบันดาลความสุขให้ แต่เรื่องเงินทองทรัพย์สมบัตินี้มีเท่าไร ๆ ก็ไม่มีใครว่าพอสักที คือไม่รู้จักพอ ต้องการอีกเรื่อยไป เกิดความโลภขึ้นแล้วก็อาจจะเกิดโทสะความโกรธ และเกิดโมหะความหลงตามมา นี่แสดงว่าไม่รู้จักพอ ไม่รู้จักความพอดีในสิ่งที่ตนมีอยู่ เป็นอยู่แล้ว อย่าว่าแต่จะหามาได้อีกเลย แม้ของเดิมที่หามาได้หรือที่มีอยู่แล้วก็จะร่อยหรอหมดไป เพราะความไม่พอดี ถ้ารู้จักความพอ หรือพอดีแล้วก็จะใช้สติปัญญาคิดไตร่ตรองหาเหตุผลให้รอบคอบว่าควรหรือไม่ควร จะทำไปอีกหาไปอีกหรือไม่ด้วยความไม่ประมาทระมัดระวังมีเหตุผลแล้วก็จะมีได้หาได้จึงจะร่ำรวย ของเดิมที่มีอยู่ไม่หายไป ของใหม่ก็มีมาเพิ่มอีก ทั้งนี้ เพราะความพอดี

ทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อคิดให้รอบคอบละเอียดถี่ถ้วนมีเหตุมีผล โดยอาศัยหลักธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็ขึ้นกับหลักที่ว่ามัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลาง อย่าตึงนัก และอย่าหย่อนนัก จงดำเนินชีวิตไปตามทางสายกลาง ดังที่ข้าพเจ้าคิดว่าอาจจะขึ้นอยู่กับความพอดี คืออย่าให้เกินดีและอย่าให้ขาดดี จงพยายามทำแต่พอดี แล้วชีวิตเราท่านและเขาทั้งหลายนั้นก็จะพบแต่ความสุขกาย สุขใจ อันเป็นยอดปรารถนาทั่วกันทุกคน

ข้าพเจ้าต้องกราบขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วยเป็นอย่างสูง ในฐานะผู้รู้น้อย พูดน้อยและเขียนน้อย หากมีสิ่งหนึ่งประการใดที่ผิดพลาดไปหรือไม่เป็นที่สบอารมณ์แล้ว ขอได้โปรดให้อภัยแก่ข้าพเจ้าด้วย ขอได้โปรดถือเสียว่าเขียนมาเล่าสู่กันฟังตามประสาชาวพุทธ ซึ่งไม่สามารถจะปฏิเสธการเขียนต่อท่านอาจารย์ได้ ขอกราบนมัสการอย่างสูงแด่ท่านพระครูศรีสุวรรณ ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

วิจิตร กาญจนวัลย์

ผู้ช่วยสรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมา

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เลี่ยงเชียงจงเจริญ เลขที่ 199 ถนนบำรุงเมือง สำราญราษฎร์ กรุงเทพมหานคร
นายเตียจุ๊ย แซ่เตียว ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2517 โทร. 223798

คติพจน์

ทำดีจิตเรากล้า ผจญทุกข์
ดับชั่วจะเกิดสุข แน่แท้
อย่าเมามัวหลงสนุก คือทุกข์ นาพ่อ
ฝึกจิตคอยคิดแก้ ดับแล้ว ทุกข์หาย

บุญใดเกิดอยากสร้าง จากใจ
เกิดโลภหวังสิ่งใด คอยแก้
ทำคุณกับใครใคร อย่าหวัง ตอบนา
จิตตั้งให้เที่ยงแท้ บุญนั้น สุขใจ

ความตายมาอยู่ใกล้ ตัวเรา
เตือนใจอย่ามัวเขลา ไป่สู้
ฝึกจิตอย่าคิดเบา ลองตาย ก่อนนา
ถึงเวลาเราเรียนรู้ สุดสิ้น ความกลัว

เมื่อชีพดับวูบแล้ว สิ้นใจ
สิ้นสุดการผจญภัย ชาตินี้
บุญบาปติดตามไป ภพชาติ อื่นนา
ดีชั่วเป็นเครื่องชี้ สู่แคว้น แดนกรรม

พูดจากปากไม่ช้า ลืมง่าย
ขีดเขียนจารึกลาย สือไว้
บุญบาปแก่เจ็บตาย จากกรรม นาพ่อ
บันทึกจะอยู่ได้ เรื่องรู้ ภายหลัง